Yılmaz DALGALAN

Aslı Gibidir

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR
ÇALIŞINCA OLUYOR

Aslı Gibidir

YILMAZ DALGALAN

KOCAELİ
BÜYÜKŞEHİR
ÇALIŞINCA OLUYOR

© Kocaeli Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları: 77

Aslı Gibidir

1.Baskı
E-ISBN : 978-625-90546-2-9
ISBN : 978-625-90546-4-3

Yayın Sahibi
Doç. Dr. Tahir Büyükakın
Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı

Genel Koordinatör
Dr. Hayri Baraçlı

Yayın Kurulu
Doç. Dr. Ali Yeşildal
Murat Yavuz
Adil Yıldırım

Tasarım
Cüneyt Mert

Baskı
Matsis Matbaa A. Ş. Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demircan Cad. No:51
Sefaköy Küçükçekmece / İstanbul **Sertifika No:** 75309

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR
ÇALIŞINCA OLUYOR

Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı
Karabaş Mahallesi, Oramiral Salim Dervişoğlu Caddesi No:80, 41040
İzmit/Kocaeli **Tel:** 0 262 318 10 00 **www.kocaeli.bel.tr**

© Bu kitabın her türlü basım, yayın ve telif hakları Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı'na aittir. Başkanlığın yazılı izni olmadan elektronik, mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.
Bu eserdeki yazıların her türlü sorumluluğu yazara aittir.

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'nin KÜLTÜR HİZMETİDİR.
PARA İLE SATILAMAZ. Kocaeli – 2026

Edebi dokusuyla Kocaeli'mizin tarihî kimliğini gelecek nesillere ulaştıracak bir eser ortaya çıkaran Yazar Yılmaz Dalgalan'ı yürekten tebrik ediyor; ***"Aslı Gibidir"*** *romanının tüm okurlarımızda güçlü bir tarih ve kent bilinci uyandırmasını diliyorum.*

Doç. Dr. Tahir BÜYÜKAKIN
Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı

TAKDİM

“Bu şehrin kitabını yazsam, okur musunuz?”

Bu soruyu ilk kez 2023 yılının Ağustos ayında, gazetedeki köşemde sordum.
Şehirler, insanlığın kurduğu en büyük hikâyelerden biridir. Her sokağında başka bir hayat, her taşında başka bir zaman, her meydanında başka bir hatıra saklıdır.
Edebiyat tarihi, şehirleri mekân olmaktan çıkarıp hafızaya dönüştüren eserlerle doludur. Üzerlerinden yüzyıllar geçmesine rağmen Dickens’ın Londra’sı, Dostoyevski’nin Petersburg’u, Joyce’un Dublin’i edebiyatın hafızasında yaşamaya devam eder.
Bizim edebiyatımızda ise Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Beş Şehir’i vardır. Tanpınar Ankara, Erzurum, Konya, Bursa ve İstanbul’u anlatırken aslında şehirlerin ruhunu, zamanla değişen yüzünü ve taşıdığı kültürel hafızayı anlatır.
Ben de yıllar sonra yaşadığım kendi şehrime bakarken ‘Peki İzmit’in kitabı nerede?’ diye sordum.
Elbette İzmit’in tarihi üzerine yazılmış çok değerli araştırmalar, eserler ve çalışmalar var.
Benim aradığım ise bambaşka bir şeydi.
Ve Orhan Camii’nin avlusundan şehre bakarken, milyonluk kentin avuçlarımın içinde küçüldüğünü, o küçülen şehirle bazen sessizce hasbihal ettiğimi anlattım.
O gün henüz elimde bir roman yoktu.
Bu şehrin kitabını yazmak için sabırsızlanıyordum.
Bugünün İzmit’inden binlerce yıl önceki Nikomedia’ya uzanan; Roma’nın mermerlerinden Osmanlı’nın izlerine, Cumhuriyet’in ilk yıllarından sanayi şehrine dönüşen Kocaeli’ye kadar uzanan büyük bir zaman çizgisinin içinde, insanın kendisini ve geçmişini arayışını anlatmak istedim.
Şimdi, o gün sorduğum sorunun üzerinden geçen yılların ardından, elimde *Aslı Gibidir* var.
Romanın merkezine Aslı’yı koydum. Bilhassa genç okurlar için romanın içinde ikinci bir roman daha yazdım.
Aslı, kendi geçmişini ararken şehrin geçmişine inmeye başladı.

Bir yanda bugünün İzmit'i; diğer yanda M.S. 3. yüzyılın Nikomedia'sı…
Bir yanda hastane odalarının beyazlığı, okul koridorları ve modern hayatın gürültüsü; diğer yanda mermer saraylar, yeraltı geçitleri, imparatorlar, savaşlar, inançlar ve binlerce yıllık taşların sessizliği…
Yaşadığı travma sonucunda zamanlar birbirine karışırken Aslı'nın aradığı şey de giderek değişti.
Kendi "asıl"ını ararken şehrin "asıl"ına ulaştı.
Bu romanı yazarken İzmit benim için giderek başka bir şeye dönüştü.
Bir dekor olmaktan çıktı.
Bir karakter oldu.
Konuşan, susan, hatırlayan, unutan; yaraları ve sırları olan bir karakter…
Saat Kulesi'nin altında başka bir zamanın sesini, Körfez'in sularında başka bir çağın yankısını, Kapanca'nın sokaklarında geçmişten kalmış bir ayak sesini aradım.
Bazen şehrin yüzeyine baktım.
Bazen yerin altına indim.
Bazen bir mermer parçasının üzerinde binlerce yıllık bir elin izini aradım.
Bazen de bugünün İzmit'inde yürürken, ayaklarımın altında başka bir şehrin yaşadığını düşündüm.
Şehrin üretim kültürü, göçleri, demiryolu, limanı, sanayisi, sokakları ve insanları bu büyük hafızanın parçalarına dönüştü.
Aslı'nın hikâyesi ilerledikçe şu soruyla baş başa kaldım:
Bir şehrin gerçeği nerede başlar?
Tarih kitaplarında mı?
Arşivlerde mi?
Taşlarda mı?
Yoksa o taşlara bakarken zihnimizde kurduğumuz hikâyelerde mi?
Aslı, bu soruların içine hafızasını yitirme pahasına girdi.
Bu yüzden *Aslı Gibidir* yalnızca geçmişin izlerini süren bir tarih romanı olarak okunmasın isterim.
Bu kitap aynı zamanda hafızanın, kimliğin ve insanın kendisini arama hikâyesidir.
Şimdi sıra okurda.
Belki bu romanı okurken siz de İzmit'in bildiğiniz sokaklarında daha

önce hiç fark etmediğiniz başka bir kapı görürsünüz.
Belki Saat Kulesi'nin yanından geçerken ayaklarınızın altında başka bir şehrin uyuduğunu düşünürsünüz.
Belki Körfez'e baktığınızda yalnızca denizi görmezsiniz.

Ve belki bir gün, şehrin herhangi bir köşesinde durup kendinize şu soruyu sorarsınız:
"Aslı hangisi?"
İşte o zaman *Aslı Gibidir* kendi hikâyesini tamamlamış olacak.
Bu romanın ortaya çıkmasında, başta kaynak kitapların temini olmak üzere emeği bulunan herkese teşekkür ederim.

Özellikle Kocaeli'nin kültür ve sanat hayatına verdikleri destek ve kitabın okurla buluşmasını sağladıkları için Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı Doç. Dr. Tahir Büyükakın'a ve çalışma arkadaşlarına; kitabın hazırlık, yayın ve üretim sürecinin her aşamasında emeği bulunan herkese gönülden teşekkür ederim.

Ve son olarak…

Bu kitabın ilk cümlesini yazdığım günden son sayfasını kapattığım güne kadar benimle yürüyen İzmit'e…

Binlerce yıldır sustuğu hâlde, romanı yazarken anlatmaktan hiç vazgeçmeyen bu şehre…

Teşekkür ederim.

Yılmaz Dalgalan

ÖNSÖZ

Ehli-kalem rivayet ve beyan etmişlerdir ki, Nicomedia nâm-ı diğer İzmit'te vâki bu hikâyede Aslı vardır; lâkin hikâyenin aslı yoktur. Zîrâ her kıssanın aslı sandığımız, fazla okunmuş bir defterin uç vermiş sayfaları gibi zandan ibarettir. Müstensihler buna "mecmua-ı hayal" derler; Kapanca Sokağı'nın eğri-büğrü taşlarına sinmiş fısıltılar dahi bu mecmuadan çevrilmiştir.

Derler ki: Körfez'in sabah şavkında martılar gümüş zannıyla ışığa atılır; SEKA'nın kadim kâğıt kokusu hâlâ rüzgârın katresinde okunur; Saat Kulesi her saat başı sual eder: "Vakit kimin lehinedir?"
İşbu şehir, hem vakayinâme, hem mecmua, hem de ahşap pencere pervazına tünemiş bir masaldır. Karadeniz'den ayrı bir uyku, dağlarından süzülmüş bir ezgi vardır; Kartepe'nin karı eridikçe, ovalara geçmişin bilgileri damlar.

Ve bu masalda bir genç kız vardır ki adı Aslı'dır; kendini Selim Sırrı Paşa'nın torunu bilir, lakin sicill-i ahvâlde böyle bir nesepnâme mukayyet değildir.
Ne gam! Zira bazen Aslı, aslına delâlet eder; bazen de aslı, Aslı'nın hülyasına râm olur.
Müverrihler arasında adı Âşıkpaşazâde diye anılan Derviş Ahmed, Tevârîh-i Âl-i Osmân'ında bu şehri İznikmid adıyla anar. Orhan Gazi'nin İznikmid üzerine gelişini, hisarın hanımının kan dökülmesin diye anlaşma istemesini ve şehrin teslimini kayda geçirir.
Kalan kalır, gitmek isteyen gider; hatta verilen sözün hatırı için geride bırakılan bir çöpün dahi alınmamasını emreder Orhan Gazi. Lâkin müverrihin satırlarında kayda geçenle, şehrin taşlarında saklanan her vakıa aynı değildir. Zira bazı şehirler fethedilir, bazıları terk edilir; fakat hiçbiri geçmişinden kurtulamaz.

Nikomedia'nın hafızası da işte tam burada başlar.
Şu halde, Aslı'nın kalbine düşen her kıvılcım, Körfez'in suyuna düşen her ay parçası gibi çoğalır; sureti çoğaldıkça aslı muammâ olur. Psikopos Eustratios'un meşkinde bir işaret varmış: "Aslını arayanın aslı, arayışının kendisidir."
Bu söz, Kâğıt Müzesi'nin loş salonlarında sergilenirken, kâğıda

sinen su damarı gibi Aslı'nın kaderine de ince bir damar çizer. Binaenaleyh, okuyucu-i muhterem bilmiş ola ki, bu hikâyede görülen mazi, duyulan rüzgâr, taşlarda okunan yazı doğrudur; yalnız Aslı'nın "aslına" dair ne söylenirse, o söz, şehrin kendi hülyasıyla müşterektir.

İzmit, hem geçmişin mührü, hem bugünün mühmel sayfasıdır. Sekapark'ta dalga kıyıya vurdukça, bir zamanların fabrika düdüğü sanki uzak bir ezan gibi tekrar eder; Kapanca'nın gölgeli koridorlarında şerh düşülür: "Aslı var sanılan nice menkıbe, aslında Aslı'nın hikâyesidir."

Netice-i kelâm: Bu kitap bir "asıl" arayışıdır; lâkin bulunduğunda dahi elinizde kalacak olan, Aslı'nın suretidir.
Suret çoğaldıkça şehir parlar; şehir parladıkça tanıdık taşlar dahi efsane kesilir.
Aslı kimdir?
Şehrin kendine tuttuğu aynadır.
Aslı'nın aslı var mıdır?
Aynaya ne kadar bakarsanız, o kadar.

GİRİŞ
Ekim, 2018

Ulema der ki; kazâ zahirde keskin bir kılıçtır, lâkin bâtında esrarlı bir kapı. O eşikten geçen ya kendi zihninin dehlizlerinde ebediyen yiter ya da o güne dek hakikat sandığı her silsilenin bir vehimden ibaret olduğunu kavrayarak yeniden doğar.

İzmit'i sevdiğimi hiç söylemedim. Sevilecek bir tarafı yoktu demiyorum; sadece bu şehir, insanı hoyrat bir kabullenişe, gri bir sadakate mecbur bırakıyordu. Sanayi tesislerinin kirletmeye doymadığı o kurşuni gökyüzü, devasa gemilerin karınlarından sızan yağlı yakıtlar ve derelerle taşınan evsel atıkların kokusu ciğerlerime dolarken, bu şehre duyduğum hissin sevgi olmadığını olsa olsa bir tür mecburiyet olabileceğini düşünürdüm. Yine de, her şeye rağmen insanı biriktiren, dert dinleyen bir denizi vardı.

Akşamüstleri güneş, o devasa vinçlerin ve fabrikaların metalik iskeletlerinin arkasına çekilirken, Körfez'in suyu mürdüm eriği rengine döner; gökyüzünün tüm yorgunluğunu, o günün tüm kederini üzerine alarak ağır ağır çalkalanırdı. Rüzgâr bazen doğru yönden, açık denizden estiğinde; o geniz yakan sülfür kokusu dağılır, yerine iyot ve yosun kokusu burnuma çocukluğumdan kalma bir hatıra, bir anne şefkati gibi çarpardı. O anlarda şehir bir anlığına nefesini tutar, makineler susar ve İzmit bana kadim bir sır fısıldamaya çalışırdı.

Fakat o sırlar, ekseriyetle beton yığınlarının ve birbirine yaslanmış yorgun binaların arasında kaybolup giderdi. Gökyüzü hiçbir zaman tam mavi değildi burada; sanki birileri bulutların üzerine kirli, isli bir tül sermişti de güneşin gerçek neşesini bu şehre haram kılmıştı. Binaların, biri diğerini bıraksa hepsi birden devrilecekmiş gibi sırt sırta durduğu, sokakların bile nereye varacağını bilmediği bu kentte, insanlar hep bir telaşın içindeydiler. Her sabah adeta geç kalınmış bir hayatı son vapurla yakalamaya, asla yetişemeyecekleri bir yarına uyanmaya çalışıyorlardı. Kimsenin kimseye bakacak, durup bir soluk alacak, bastığı toprağın altındaki binlerce yıllık feryadı duyacak vakti yoktu.

Belki ben de o koşturmacada yaşayanlardan biriydim. Ya da bir zamanlar öyleydim; zihnimin dehlizlerinde henüz o büyük çatlak oluşmadan önce.

Otobüsün en arka koltuğunda, motorun hırıltısını en derin hissedebildiğim o tecrit noktasında oturuyordum. Alnımı o soğuk, titreşimli cama yasladığımda, camın serinliği tenimden başlayarak zihnimin en kuytu köşelerine değdi. Yol, altımızda kıvrıla kıvrıla bir yılan gibi uzuyor; asfalt, dağların arasından akan karanlık bir nehir misali akıp gidiyordu. Sonbaharın usta fırçası, yol kenarındaki ağaçların yapraklarını altın sarısına ve kızılın en keskin tonlarına boyamıştı. Camın yüzeyinde, puslu gün ışığını yakalayıp bir anlığına parlayan ince bir çizik vardı; gözüm o çatlağa takıldığında, içimde tekinsiz bir ürperti gezindi. Sanki o çizik camda değil, benim ruhumdaydı.

Otobüsün içi nemli bir palto kokusu, bayat poğaça kokusu ve yorgun nefeslerle doluydu. Birkaç sıra önümde iki çocuk kıkırdayarak şakalaşıyor, koltukların üzerinden birbirlerine bir şeyler fırlatarak hayatın kendi sıradan akışında ilerlemesini kutluyorlardı. Anneleri arada bir onları yorgun bir sesle azarlıyor, otobüsün içindeki o ağır hava, çocukların kahkahalarıyla deliniyordu. Onlara bakarken kıskandım; dünyanın sadece o andan ibaret olduğuna inanan o saf neşeyi özlemiştim.

Yanımdaki koltukta oturan yaşlı kadın, tülbentinin altından sürekli bir yol duası mırıldanıyordu. Dudakları titriyor, tespihi parmaklarının arasında belli belirsiz bir tıkırtıyla dönüyordu. Çatlaklarla dolu, adeta bir ağaç kabuğunu andıran ellerine baktım; her bir çizgi bir başka kaybın, bir başka yaşanmışlığın haritasıydı. Bir ara parmak uçlarıyla kolumu hafifçe yokladı. Bir şey söylememişti ama dokunuşunda bir uyarı, bir sakınma vardı. Göz göze geldiğimizde, o soluk mavi gözlerde bin yıllık bir korku gördüm. Sanki benim henüz bilmediğim, yaklaşmakta olan o karanlık gölgeyi çoktan sezmişti. Üniversite eğitimi için bu yollara geri dönmek; kaçtığım o hatıraların, beni bekleyen o sessiz yıkımın içine kasten yürümekti. İçimdeki o düğüm, kalbimin atışlarıyla birlikte sıkışıyor, sonra yeniden gevşiyordu. Bir ritim ama sağlıklı olmayan bir ritim. Bu, bir şeylerin bozulduğuna, vidaların gevşediğine dair bedensel bir ihbardı.

2017'nin o ışıltılı Aslı'sı; gözleri tarih kitaplarının sayfaları arasında parlayan, antik çağın tozlu koridorlarında kaybolmayı seven o kız yoktu artık. Kelimelerin ritmine âşık, her harfte bir ruh arayan o hayalperest, yerini çok daha karanlık birine bırakmıştı. Şimdi camdaki yansımamda gördüğüm yüz çok daha ketum, hatları daha sertti; bakışlarımda ise ruhumun dibine çöken o ağır tortunun, o puslu gölgenin izleri vardı. Aynadaki yansımam bile bana "sen buraya ait değilsin" diyordu.

Sert bir virajın ardından Körfez'in o kurşuni durgunluğu karşımda belirdi. Deniz, isli gökyüzü altında gümüş bir zırh gibi parlıyor; güneşin cılız ışığı, suyun üzerindeki o yağlı tabakada binlerce kirli kıvılcımla kırılıyordu. Martıların keskin çığlıkları, otobüsün monoton uğultusunu delerek kulağıma ulaştığında, sanki bir başka boyuttan gelen haberci kuşların sesleri gibiydi.

Gözlerimi bir anlığına kapattığımda, otobüsün motor uğultusu asırlar öncesinden gelen bir fısıltıya dönüştü. Zaman, antik bir tiyatronun taş merdivenlerinde yankılanan bir çığlık gibi yavaşladı; sanki kâinat soluğunu tutmuş, benim bir sonraki adımımı bekliyordu. Zamanın lineer akışı büküldü, yırtıldı ve ben o yırtıktan içeri düştüm.

Bir an sonra oradaydım.
Önümde Bizans'ın o diri, o gürültülü pazar yeri açılıverdi. At arabalarının demir tekerlekleri, taş sokaklarda kemik sızlatan bir ritimle dönerken, tüccarların birbirine karışan sesleri pazarın üzerine bir duman gibi çöküyordu. Hava; fırından yeni çıkmış ekmeğin buğusuyla ağırlaşmış, keskin baharat kokularıyla bilenmişti. Körfez'den gelen o iyotlu, tuzlu esinti, ciğerlerime dolan nefesi tamamlıyordu. Şehir, asırlar öncesinden bana "buradayım, ben hiçbir yere gitmedim" diyordu. Modern İzmit'in betonları, bu ihtişamlı mermerlerin üzerine sadece ince bir perde gibi çekilmişti.

Başımı kaldırdığımda mermer saray duvarlarının güneşte bir kor gibi parladığını gördüm. Çan kuleleri, kentin üzerine mağrur birer dev gibi yükseliyor; güneşin her bir açısı, taşların üzerindeki o ince işçiliği kutsuyordu. Hamamın içinden sızan o sıcak buhar, günün serinliğine karışıyor; taş duvarların arasında yankılanan çocuk kah-

kahaları, hayatın hiç bitmeyecek o ritmini kulağıma fısıldıyordu. Bu sesler, az önce otobüste duyduğu çocuk seslerinden daha gerçekti. Tam o sırada, genzimi yakan keskin bir safran kokusu burnuma çarptı. Öyle gerçek, öyle taptazeydi ki... Neredeyse o tozlu pazar meydanında hapşıracaktım. Elim gayriihtiyari burnuma gitti. Parmaklarımın soğukluğuyla irkildim ve şaşkınlıkla hâlâ o sarsılan otobüs koltuğunda oturduğumu fark ettim.

Gözümü kapatsam Bizans pazarının tozuna karışacak, açsam bu soğuk gerçekliğin içine savrulacaktım. O an, iki zamanın arasında asılı kalmış, vatansız bir mülteciydim. Sonra o virajı döndük. Şehir tüm çıplaklığıyla karşımdaydı. Deniz griydi o gün; durgun, nefes almıyormuş gibi ölü. Suyun yüzeyi devasa bir metal levha gibi soğuk ve ulaşılmazdı. O an içimde bir şey koptu. Zihnimin tam ortasından geçen o ince, görünmez fay hattı ilk büyük sarsıntısını yaşadı.

Sert bir frenin çığlığı, Bizans çanlarını bir bıçak gibi kesti. Metalin o tiz haykırışı, pazar kalabalığını ve safran kokusunu bir anda yuttu. Başım cama çarptığında irkilerek açtım gözlerimi. Gerçekle düş, Nikomedia ile İzmit birbirine karışmıştı. Şoför öfkeyle kornaya basarken, içimde tarifsiz bir boşlukla kendimi yeniden koltuğun sertliğinde buldum. Dağların ardından inen gölgeler, otobüsün içine boğucu bir loşluk gibi yayılıyordu. Camdaki çizik, sanki biraz daha uzamış, bir çatlağa dönüşmüştü.

Zihnim terk ettiğim o antik manzaraya asılı kalmıştı. Defterimi çıkarıp titreyen ellerimle bir şeyler karalamaya çalıştım ama gözlerimi her kapattığımda pazarın uğultusu yerini tüfek ve kılıç seslerine bırakıyordu. Görüntüler hızlanıyordu; artık sadece Bizans değil, Roma'nın lejyonerleri, Osmanlı'nın yeniçerileri ve 99 depreminin o uğultulu sesleri aynı anda zihnime doluyordu. Barut kokusu genzimi yakıyor, mermer surların önünde dizilmiş mızraklı askerler yaklaşan bir fırtınayı bekliyordu. Kalbim, lise koridorlarında maruz kaldığım o alaycı fısıltıların ritmiyle, ama bu kez çok daha sert, çok daha ilkel bir korkuyla çarpmaya başladı.

Genzi yakan keskin bir barut kokusu. Mermer surların önünde, parlayan miğferleriyle ölümün gelmesini bekleyen o taş kesilmiş

askerleri gördüm. Sanki hepsi bana bakıyordu. “Sen,” dediler sessizce, “sen şahitsin.”
Ve sonra, her şey kontrolden çıktı.

Otobüs, E-5’in o bitmek bilmeyen keşmekeşinde beklenmedik bir frenle yeniden sarsıldı. “Kör müsün be adam!” diye bağırdı şoför. Bu kez ses daha yakın, daha gerçekti. Gerçeklik üzerime bir balyoz gibi inmeye başladı. Otobüs hafifçe sağa savruldu, yukarıdaki raflardan birkaç çanta kaydı. Yanımdaki teyze kolumu bu kez daha sıkı tuttu. Parmakları buz gibiydi, adeta ölü birinin soğukluğu vardı üzerinde. “Kızım,” dedi fısıltıyla, “içine doğan bir şey mi var? Yüzün kireç gibi oldu.”

Cevap veremedim. Boğazım kurumuş, dilim damağıma yapışmıştı. Yağmur ansızın başladı. Camları hırsla dövüyor; sis, önümüze beyaz bir kefen gibi seriliyordu. “Yavaş git!” diye haykıran o kadının sesi, şoförün dişlerinin arasından savurduğu küfürler, lastiklerin asfaltı yırtan o çığlığı... Derken o viraj. O en keskin, en karanlık dönüş. Dizlerime kapandım, başımı ellerimin arasına aldım. O an her şey birbirine girdi: Yağmurun hırçınlığı, metalin iniltisi ve yanı başımda dikilen o hayalet Bizans askerleri... Hepsi aynı otobüsün içindeydi şimdi.

Dışarıda dağların gölgesi otobüsün içine bir zehir gibi sızarken, içerisi boğucu bir loşluğa teslim oldu. İnsanlar telefonlarının mavi ışığında kaybolmuş, kendi küçük dünyalarına sığınmışlardı; şoför ise radyodaki yanık bir türküye tutunmuştu. Benimse içim kıpır kıpırdı; kalp atışlarım kulağımda bir davul gibi gümlemeye başladı. Gözlerimi tekrar yumdum. Ama bu kez barışçıl bir pazar yoktu karşımda. Tüfeklerin patlaması, kılıçların birbirine çarparken çıkardığı o kan donduran sesler...

Çılgınca bir manevra yapan otobüs koca gövdesiyle savrulurken içindeki herkes birer bez bebek gibi sağa sola fırladı. Çığlıklar, raflardan düşen valizlerin gürültüsüne karıştı. Camdan dışarı baktığımda, uçurumun o karanlık ağzını ve aşağıya süzülen far hüzmelerini gördüm. Nefesim boğazımda düğümlendi. Sanki dünya yerçekimini yitirmişti.

“Bir şey olacak,” dedi içimdeki o buz gibi ses. “Kapı açılıyor.”
Ve oldu.
Korkunç bir ışık patlaması dikiz aynasından sızdı. Dev bir tırın kornası, kıyamet suru gibi yükseldi. Zaman, avucumda parçalanan bir ayna gibi bin bir parçaya bölündü. Alnım camla buluştuğunda her yer tuz buz oldu. Metalin metale çarparken çıkardığı o nihai ses, kemiklerin kırılma sesini örttü.

Camlar üzerime elmas taneleri gibi yağarken alnımdan sıcak, yapışkan bir sıvının aktığını hissettim. Çocukların az önceki kıkırtıları yerini boğuk bir hırıltıya, derin bir sessizliğe bırakmıştı. Dünya hızla yana yattı, gökyüzü ve yeryüzü yer değiştirdi. Bedenim kontrolsüz bir kukla gibi öne savrulurken kaburgalarımın kemerin altında çatırdadığını duydum. Dışarıda trafik, kanı çekilmiş bir damar gibi ağır ağır ilerliyordu ama bizim için zaman durmuştu.

O an, parçalanan camın ötesinde yeniden beliren Nikomedia’nın kapılarını gördüm. Taştan kemerlerin ardında, altın taçlı bir imparatorun gözleri tam içime, ruhumun en derin yarasına bakıyordu. O gözlerde hem zaferin kibri hem de zulmün soğukluğu vardı; sanki binlerce yılın hesabını benden, o saniyede soruyordu. Yanımdaki yaşlı teyzenin elini hâlâ kolumda hissediyordum ama o artık bir el değil, bir mermer parçasıydı.

Anladım. İzmit’in kat kat altına gömülmüş o eski şehir beni çağırmıştı. Pagan tapınaklarının sessizliği, arenada son nefesini verenlerin o donmuş çığlığı... Hepsi benim bu kazayı yapmamı beklemişti. Nikomedia, benim ölümle yaşam arasındaki o gri, sessiz bekleme salonumdu.

Nal sesleri… Toprağa sertçe vuran binlerce atın ritmik senfonisi! Başımı kaldırdım; otobüsün enkazı bir anda buharlaştı, insanlar birer gölgeye dönüştü, zamanın içi boşaldı. Devasa bir el, kâinatın takvimini en can alıcı yerinden tutup yırttı. Kulaklarımda binlerce arının vızıltısını andıran bir uğultu başladı. Ve ardından o sonsuz boşluk... Yerçekiminin yok olduğu, insanın ruhunu dibe çeken o muazzam düşüş. Gözlerimi açtığımda gökyüzü tamamen değişmişti. O isli gri gök gitmiş, yerine yakıcı bir tiran gelmişti. Güneş, tepemde sert

ve acımasızca parlıyordu. Yüzümde dolaşan rüzgâr taze reçine ve yabani defne kokuyordu. Uzakta, ufuk çizgisinden bir orduya emir veren, çelik kadar keskin bir nida yükseldi. Yattığım yer taş zemindi. Sıcaktı, toprağın derinliklerinden gelen o kadim ısıyı saklıyor gibiydi. Elimi yere koydum; parmak uçlarım pürüzsüz, damarlı bir mermere değdi.

Başımı zorlukla kaldırdım. Karşımda gökyüzünün sonsuzluğuna uzanan bembeyaz, devasa bir sütun yükseliyordu. Üzerinde erguvan renkli gölgelerin oynaştığı görkemli bir sütun... Burası ne İzmit'ti ne de kaza mahalli. Burası, her şeyin başladığı yerdi.

Etrafımdan insanlar geçiyordu; ipekli ve yünlü tunikleri rüzgârda savrulan, deri sandaletleri mermerlerde ritmik sesler çıkaran insanlar. Bir adam, bronz zırhının güneşte kör edici parıltısıyla yanımdan koşarak geçti; elindeki mızrağın ucu bir yıldız gibi parladı. Uzakta, o bildik tersanelerin yerinde suyun üzerinde nazlıca süzülen kadırgalar vardı. Küreklerin suya vuruşundaki o askerî disiplin, Körfez'in durgun suyunu köpürtüyor; en büyük geminin direğinde, mor bir sancak kibirle dalgalanıyordu. Sancaktaki altın işlemeli Roma kartalı parladı ve kalabalığın içinden bir haykırış yükseldi:
"Bithynia'dan haber var! İmparator geliyor! Kapıları açın!"

Kalbim duracak gibi oldu. Yaşadığım şey bir rüya olamayacak kadar gerçek, sıcak ve kokulu bir dünyaydı. 2018'in gri otobüsünden düşüp, Nikomedia'nın mermer kucağına yuvarlanmıştım. Kanımdaki sıcaklık ile mermerin soğukluğu birbirine karışırken, tarihin kapısı arkamdan gürültüyle kapandı.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

I

Tarihin Aslı
Eylül 2017- İzmit

Ulema der ki; ruh, merakla beslendiğinde geçmişin sırları gözlerin önünde dans eder. Lâkin dikkat et; o dansa katıldığında, müziği susturacak gücü kendinde bulamayabilirsin.

Karanlık, dipsiz bir okyanusta yüzüyordum sanki. Ne yukarı ne aşağı, ne doğu ne batı… Hiçbir yön yoktu. Sadece üzerime çöken soğuk, boğucu ve mutlak bir ağırlık. Sonra, çok uzaklardan, rüyamın o yırtık perdesinden sızan tuhaf tınılı bir ses duydum. Bir zil sesi. Koridorun uğultusuna, demir kapıların gıcırtısına ve genç kahkahalara karışan o tanıdık lise zili. Beni o derin uykumdan söküp bu İzmit sabahına fırlatan ses.

Sınıfa adım attığımda, her zamanki o kısa, iğneli sessizlik oldu. Bakışların üzerimde toplandığını, fısıltıların ben geçerken aniden kesildiğini hissettim. Alışkındım buna. Dışarıdan bakıldığında mesafeli, kendi halinde ve dikkat çeken bir kızdım. Bu durum okulun koridorlarında bana bir ayrıcalık sağlamadığı gibi hedef tahtasına oturtulmam için yegâne sebepti. Kızların çekememezliği, arkamdan fısıldanan o zehirli dedikodular, erkeklerin sığ ilgisi ve her fırsatta yalnızlığımı yüzüme vuran o sinsi bakışlar…

Kimse bilmiyordu; ben onların o yüzeysel, gürültülü dünyasından kaçmak için göğsüme bastırdığım o tarih defterine sığınıyordum. Hiçbir zaman kibirli bir kız olmama rağmen sırf üzerime yönelen o görünmez oklardan korunmak için buzdan bir kalkanla inşa ettiğim dik bir duruşum vardı.
Lise son sınıf… Her duygunun bir fırtına gibi estiği, üniversite sınavının gölgesinin üzerimize düştüğü ama kalplerimizin başka türlü çarptığı o tuhaf yıl.

Sınıfta şakalaşmalar sürüyordu. Kâğıt topları havada uçuşuyor, kimileri sıralara yaslanıp kahkahalarla gülüyor, kimileri de pencerenin kenarında oturuyordu. Ben de aralarındaydım ama onlar için her zaman bir "öteki"ydim. Bugün yeni tarih öğretmenimizle ilk dersimizdi ve bu kargaşanın ortasında içimde farklı bir beklenti vardı.

Onun hakkında fısıltılar çoktan koridorları sarmıştı:
"Çok disiplinliymiş, kimsenin gözünün yaşına bakmazmış."

“Not verirken çok cimriymiş, dersi geçmek imkânsızmış.”
“Ama ders anlatırken insanı adeta başka bir boyuta götürüyormuş.”

Kapı ağır, kulak tırmalayıcı bir gıcırtıyla açıldığında sınıftaki uğultu bıçak gibi kesildi. Kaan Bey ağır, kararlı adımlarla içeri girdi. Uzun boyu ve vakur duruşuyla sınıfın o dar kapısına sığmıyor gibiydi. Siyah saçlarını geriye taramıştı ama birkaç asi tel alnına düşerek o sert yüzüne hafif bir dağınıklık katıyordu. Beyaz gömleğinin kolları dirseğine kadar kıvrılmıştı.
Yoklama defterini masanın üzerine tok bir ses çıkaracak şekilde bıraktı. Sesi otoriter, net ve tartışmaya kapalı bir tınıdaydı:
“Ben tarih öğretmeniniz Kaan Yalçın. Bu yıl beraber uzun bir yolculuğa çıkacağız. Hazır olan kazanır; hazır olmayan çok zorlanır. Bakalım kim dikkatini dağıtmadan, tarihin hakikatini kavrayarak dinleyebilecek?”

Sözleri sınıfa bir akademik meydan okuma gibi yayıldı. Arka sırada oturan ben, farkında olmadan oturuşumu düzelttim. Kaan Bey’in sesindeki o buz gibi ciddiyet, sınıftaki o vıcık vıcık samimiyetsizlikten sonra bana ilaç gibi gelmişti.

Kısa bir sessizlikten sonra öğretmen tahtaya döndü ve tebeşirle ilk sorusunu sapladı:
“Peki, tarih neden önemlidir? Bana bunu tek bir cümleyle söyleyebilir misiniz?”

Sınıfta fısıltılar dolaştı. Bazıları ezberden birkaç yüzeysel cümle kurdu ama hiçbiri aranan derinliği taşımıyordu. Bakışlar yavaş yavaş bana çevrildi; Derya ve grubunun “Hadi bakalım, yine ne saçmalayacak” diyen alaycı sırıtışlarını üzerimde hissettim. Nefesimi tuttum, cesaretimi topladım ve sessizliği yırtan bir sesle konuştum:
“Çünkü geçmişi bilmeyen, geleceği inşa edemez. Sadece yıkıntıların arasında dolaşır.”

O an sınıfta zaman durdu. Kaan Bey’in yüzünde, o sert çehresini yumuşatan ve beni sınıftaki herkesin önünde bir anda görünür kılan hafif bir tebessüm belirdi.
“İşte budur,” dedi. “Tarih okumasının asıl amacı budur. Güzel söy-

ledin, adın neydi?"
"Aslı" dedim.
"Aferin Aslı. Tarih dersinin aslı budur işte."

Sınıfta aniden buz gibi bir hava esti. Takdir edilmenin verdiği o küçük sevinç, hemen arkamda yükselen o kıskançlık duvarına çarptı. Dersin sonunda teneffüs zili çaldığında sınıf bir arı kovanına döndü. Çoğu öğrenci koridora fırladı. Arka sırada oturan Derya, gözlerini devirerek Elif'e fısıldadı; sesini özellikle duymamı istiyor gibiydi: "Of, şuna bak ya... Nasıl da kendini öne fırlatıyor sinsi yılan. Yine öğretmenin gözüne girmek için rol yapıyor."Elif dudak bükerek karşılık verdi: "Bırak ya, ukala şey. Tek akıllı kendisi sanıyor." Defterime eğilmiştim; arkadaşlarımın o zehirli sözlerini duymamış gibi gibi yapıyordum.

Ertesi gün Kaan Bey, sınıfa bir yığın tozlu kitap getirdi. Ciltlerin tozunu havaya üflerken gözleri öğrencilerdeydi: "Bu kitapları öylesine okumayacaksınız. Tarih, ezberle öğrenilmez. Onu hissetmeli, metodolojisini kavramalısınız. Eğer bir savaşın ortasında o çaresizliği duymuyorsanız, tarih okuyamazsınız. Sadece kelimeleri çiğnersiniz." Sözleri, zihnimde yankılandı.

Defterimin kenarına farkında olmadan antik bir figür çizdim. Yan sırada oturan Derya bunu fark etti. Dudaklarını küçümseyici bir ifadeyle büzdü ve fısıldadı: "Görüyor musun? Yine tek başına bir köşeye çekildi, sanki biz yokmuşuz gibi davranıyor. Kibirli şey. Bir de öğretmene şirin görünecek ya, bütün ders not alıyor." Derya'nın fısıltısı bu kez daha keskin, daha alaycıydı: "Keşke Kaan Bey de onun bu ukalalıklarına prim vermese. Bak, sırf ona anlatıyor gibi ders anlatıyor resmen."

Ödev günü geldiğinde kalbim göğüs kafesimi parçalayacakmış gibi çarpıyordu. Sadece bir ödev anlatmayacaktım; sınıftaki o acımasız bakışların, çekememezliğin ortasında kendimi var etme savaşı verecektim. Projemi anlatmaya başladım: Roma'nın askerî disiplini, Nikomedia'nın kültürel ve stratejik zenginliği... Kocaeli'nin altındaki o devasa antik kenti anlatırken, kendi yalnızlığımı o mermer şehirlerin ihtişamıyla örtüyordum.

Kaan Bey beni dikkatle dinledi. Sözlerim bitince sınıfa dönerek konuştu: “Harika bir çalışma olmuş, Aslı. Bu kadar özenli ve kaynak odaklı olman gerçekten etkileyici. Nikomedia’yı sadece romantize etmemişsin; onun politik ve stratejik sertliğini yakalamışsın.”

Derya’nın arka sıralardan fırlattığı zehirli, nefret dolu bakışları sırtımda bir bıçak gibi hissettim. O an anladım; başarım, onların bana olan öfkesini daha da bileyen bir suçtu bu okulda.

O akşam odamda defterime eğildiğimde, ders notlarıyla koridordaki alaycı fısıltılar birbirine karışıyordu. İçimdeki o derin çatlak, bu koridorlardaki sistemli psikolojik şiddetle açılmaya başlamıştı. Okul yemekhanesinde tek başıma oturduğumda, koridorlarda elbisemden tutun defterime karaladığım antik figürlere kadar her şeyimle alay edildiğinde, tek sığınağım o tozlu kitaplardı. Ve Kaan Bey’in varlığı... Onun derste sunduğu o entelektüel derinlik, bu sığ ve zalim ortamda nefes alabileceğimi bana hatırlatan tek oksijen alanıydı. Aramızda aşılmaz bir öğretmen-öğrenci sınırı vardı. Ama Kaan Bey’in benliğimde tetiklediği şey, bu sığ dünyadan kaçıp geçmişin o görkemli mermerlerine sığınma arzusuydu.

Kaan Bey ders anlatırken bazen duraksıyor, pencereden dışarı, o kurşuni İzmit göğüne bakıyordu. O anlarda sanki o da, benim gibi, bu insanların yüzeyselliğinden bıkmış, beton yığınlarının altındaki mermer fısıltıları dinliyor gibiydi. Bir keresinde ders çıkışında kütüphanede karşılaşmıştık. Rafların arasında bir kitap ararken yanıma yaklaşmış, “Doğru kaynakları eşeliyorsun Aslı,” demişti. “Ama unutma, toprak her zaman istediğini vermez; bazen sadece acı verir.”

O gün söylediklerinin ne anlama geldiğini anlayamamıştım. Toprak neden acı versindi ki? Oysa şimdi, o gri Eylül sabahında, lise binasının çatlak duvarları ve koridordaki o acımasız fısıltılar arasında yürürken, her şeyin çok daha karmaşık bir hâl alacağını sezebiliyordum ve tarihin o soğuk mermerleri arasında kaybolmaya çoktan hazırdım.

Aslı Gibidir

MERMER VE GÖLGE

I

Hikâyeci
M.S. 286 – Başkent Nikomedia

Ulema der ki; zaman, dikişsiz bir kumaştır; lâkin kaderin makası onu öyle bir yerden keser ki, ne dikiş tutar ne de yama. O yırtıktan içeri düşen, ya geçmişin tozunda boğulur ya da geleceğin hayalinde can verir.

Müverrihler şerh düşmüşlerdir ki; vakit, cihanın kadim payitahtı Roma'nın gölgesinin Doğu'ya doğru ağır bir mermer kütlesi gibi kaydığı o büyük ve sancılı kırılma demidir. İmparator Diocletianus, dünyanın tek bir merkezden, tek bir elden idaresinin artık bir vehimden ibaret olduğunu idrak ettiğinde; imparatorluk haritası da tıpkı bir hükümdarın parçalanmış zihni gibi ikiye yarılmıştı. Roma, hâlâ mağrur ve kudretliydi; lâkin dünya artık sadece Roma'nın surlarından ibaret kalmamıştı. Barbarın nefesi Ren ve Tuna boylarında soğuk bir rüzgâr gibi duyuluyor, güneşin doğduğu yerlerde, Sasani atlılarının tozu gökyüzünü kaplıyordu.

İşte o demde, Marmara'nın en mahrem kıvrımında, körfezin lacivert sularına bir mücevher gibi sarkan Nikomedia, bir şehir olmaktan çıkarılıp bir kararın mekânı, bir iktidar tasavvurunun mermerleşmiş hâli oldu. Şehir, uykusundan uyandırılmış dev bir ejderha gibi sırtına bembeyaz ve parlak pullar kuşandı. Şehrin her sokağında geniz yakan taze kireç kokusu ve mermer tozundan bir bulut asılıydı; zira İmparator, bir gün önce diktirdiği sütunu ertesi gün beğenmeyip yıktıracak kadar aceleci ve öfkeli bir mükemmeliyetle inşa ettiriyordu bu payitahtı.

Lâkin Diocletianus'un bu beyaz ve kusursuz rüyasının altında, çok daha eski bir hafıza uyuyordu. Bu şehir, Diocletianus'tan tam beş buçuk asır evvel, Kral I. Nikomedes'in emriyle, Astakos'un küllerinden doğmuştu. Nikomedes, M.Ö. 264 yılında, elindeki kılıçla toprağı işaretlediğinde, burayı sadece bir krallık merkezi değil, kendi adıyla anılacak ebedî bir mühür olarak tasarlamıştı. Diocletianus'un yükselttiği o devasa Roma sütunlarının temellerinde, aslında Nikomedes'in o kadim ve sert Grek harfleriyle yazılmış eski yazıtları, toprak altında nefes almaya devam eden antik surları saklıydı. Şehir bir palimpsestti; her Roma mermeri, altında bir Hellenistik taşı eziyor, ama Nikomedes'in ismi, Diocletianus'un tüm görkemine rağmen kentin tek sahibi olarak gökyüzünde yankılanıyordu.

Güneş, o gün şehrin üzerine gökyüzünden fırlatılmış bir mızrak ucu gibi saplanmıştı. Hava o kadar durgundu ki, rıhtımdaki kadırgaların bayrakları bile birer heykel gibi hareketsizdi. Gökyüzü, içine tek bir toz zerresinin düşmediği billur bir kadeh kadar berrak, ışık ise hiçbir kusuru bağışlamayacak kadar keskindi. Forum Meydanı, mermerin kör edici beyazlığı ile güneşin altın sarısını birleştirip, fanilerin gözünü alan devasa bir ışık havuzuna dönmüştü.

Aslı, işte bu ışık havuzunun tam ortasına, sanki zamanın göğsü yarılmış da içinden bir leke sızmış gibi düştü.
Evvela hava inceldi, sanki şehir bir anlığına nefesini tuttu. Sonra ışık kırıldı; güneş o yakıcı sarılığını yitirip, bir ölünün gözleri gibi solgun bir renge büründü. Forumun ortasında, imparator heykellerinin gölgeleri kısalmışken, mermer zemin üzerinde görünmez bir burulma, bir boşluk peydah oldu. Bu, ne körfezden gelen bir rüzgârın ne de arzın derinliklerinden gelen bir depremin eseriydi. Bu, kâinatın kutsal dokusunda açılmış, zamanın kendisini kanatan bir ilmikti.
Ve o ilmikten, on yedi asırlık bir sessizliği yırtarak bir beden düştü.
Genç bir kadın.

Avuçları, Diocletianus'un güneşten kızmış mermerlerine değdiğinde, taşın sıcaklığı tenini dağladı. Ciğerlerine dolan havanın ağırlığıyla sarsıldı. Bu hava, 2018 İzmit'inin nefesi değildi. Bu hava; taze kesilmiş mermerin keskin tozu, rıhtımdan gelen balık kokusu, binlerce meşalenin isli dumanı ve henüz adı konmamış baharatların ağırlığıyla yüklü, yoğun ve yabancı bir nefesti.

Üzerindeki giysiler bu çağın tezgâhında dokunmamıştı. Kumaşı tuhaftı; ne soyluların ipeğine ne de halkın kaba yününe benziyordu. Rengi, imparatorluk boyahanelerindeki en usta zanaatkârların binlerce deniz kabuğundan süzdüğü o en asil Tyrian moruyla dahi elde edilemezdi. Bu, sentetik bir dünyanın, plastik bir asrın, başka bir güneşin rengiydi. Ayakkabıları ne bir sandalet ne de bir asker postalıydı; altındaki kauçuk taban, mermer zeminle buluştuğunda bu çağa ait olmayan garip bir ses çıkardı. Kalabalık bir anlığına sustu. Pazar yerindeki çığırtkanlar, omuzlarında kaba dokunmuş kumaşlar taşıyan hamallar, ellerindeki keskileri mermere vuran taş ustaları… Hepsi taş kesildi. Çünkü Roma halkı, anlamadığı şeyden korkar ve

her bilinmezliği bir prodigium—tanrıların bir müdahalesi—olarak görürdü. Forumun gürültüsü bıçakla kesilmiş gibi dindiğinde, sadece çeşmelerden akan suyun şırıltısı ve uzaktan gelen bir örsün ritmik sesi duyuluyordu.

Aslı, parmaklarını mermerin damarlarına geçirdi. Gözleri, güneşin kör edici parıltısı altında kamaşırken, zihnindeki o otobüs kazasının gürültüsü hâlâ zonkluyordu. Metalin metale sürtme sesi, yerini mermerin o sonsuz sessizliğine bırakmıştı. Başını yavaşça kaldırdığında, karşısında Nikomedia'nın ezici heybetini gördü. Basilica'nın devasa gölgesi meydana bir kılıç gibi uzanıyor, Zafer Yolu sarayın yamaçlarına doğru tırmanıyordu. Bu, kitaplarda gördüğü o soluk çizimlere hiç benzemiyordu. Bu şehir kanlı canlıydı; mermerleri terliyor, taşları nefes alıyordu.

Tam o sırada, omzunda ağır bir su testisi taşıyan küçük bir çocuk, şaşkın kalabalığı yararak ilerlemeye çalışırken bu yabancıya çarptı. Testi mermerin üzerine düştü ve tiz bir sesle bin parçaya ayrıldı. İçindeki su, kızgın zeminde cızırdayarak saniyeler içinde buharlaştı. Çocuk, büyük bir dehşetle geriye sıçrayıp bağırdı: "κποδνγενο, γύναι!" (Yoldan çekil, kadın!) Aslı anlamıyordu. Duyduğu kelimeler birer ses yığınıydı sadece; antik bir melodinin kopuk notaları gibi kulağını tırmalıyordu. Çocuğun gözlerindeki saf korkuyu gördüğünde, asıl yabancının kendisi olduğunu idrak etti.

Saray merdivenlerinden aşağıya doğru, metalik ve ağır adımlar yankılanmaya başladı. Caligaelerin mermer üzerindeki sert, tavizsiz ritmi, forumun uğultusunu bir bıçak gibi ikiye böldü. Dört saray muhafızı, ellerindeki kalkanları ve mızraklarıyla kalabalığı yararak ilerledi. Bronz miğferleri güneşi kırıp göz alıyor, göğüs zırhları Nikomedia'nın beyazlığına karşı kapkara, tehditkâr bir gölge gibi duruyordu. En öndeki asker, ağır mızrağını—pilum'u—mermer zemine öyle bir vurdu ki; ses, meydandaki binlerce kuşu aynı anda gökyüzüne fırlattı. Asker yaklaştıkça, zırhının deriden gelen kokusu Aslı'nın burnuna kadar geldi. Askerin gözleri, miğferinin dar aralığından, bir avcı sabrıyla Aslı'yı süzüyordu. "Siste! Quis es et unde venis?" (Dur! Kimsin ve nereden geliyorsun?) Aslı ayağa kalkmaya çalıştı ama dizleri bu yeni dünyanın ağırlığını taşıyama-

yacak kadar titriyordu. Modern kıyafetlerinin içindeki bedeni, bu devasa mermerlerin karşısında bir böcek kadar küçük kalmıştı. Bir şeyler söylemek istedi. “Ben Aslı... Ben 2018’den geldim...” demek istedi ama boğazından sadece bir hırıltı çıktı. Kullandığı dil, artık bir iletişim aracı olmaktan çıkmış, aşılması imkânsız bir sura dönmüştü.

O sırada, sarayın yüksek balkonunda, mor siluetli bir adam belirdi: Diocletianus. Roma’nın artık sadece Roma’da yaşamayacağını tüm dünyaya ilan eden o soğukkanlı dâhi. Mermer balkonundan aşağıya, forumun tam ortasındaki küçük “çatlağa” bakıyordu. İmparatorun gözleri, güneşin altında bir kartalınki gibi kısıldı. O, tanrıların işaretlerine inanan bir adamdı; ve bu işaretin Kurucu Nikomedes’in toprağa gömülü ruhuyla mı yoksa başka bir asrın hayaletiyle mi ilgili olduğunu çözmek zorundaydı.

Aslı, askerin cilalı zırhında kendi yansımasını gördü. Lâkin o yansıma, bu çağın ışığına ait değildi. Saçları darmadağındı ve alnında kazadan kalan kurumuş bir kan lekesi vardı—Roma için bu, uğursuzluğun en büyük nişanıydı. Kan ve kadın... Üstelik kutsal forumun tam ortasında. Kalabalık artık onu bir yabancıdan ziyade, bir haberci olarak görüyordu. Fısıltılar bir yılan gibi dolanmaya başladı: “Hecate’nin kızı mı?”, “Perslerin bir büyüsü mü?”, “Yerin altından mı çıktı?” Roma, alametleri ya kutsal sayıp mabetlere kapatır ya da kökünü kazıyıp yok ederdi. Orta yolu yoktu.

Asker mızrağını Aslı’nın göğsüne doğrulttu. Ucundaki demir, güneşin altında ölümcül bir parıltıyla ışıldadı. Aslı, mızrağın soğuk ucunu hissettiğinde, tarihin sadece kitaplardaki o tozlu satırlar olmadığını anladı. Tarih sıcaktı, tarih keskindi ve tarih şu an onun boğazına dayanmıştı. O gün Nikomedia’da iki şey aynı anda doğmuştu: Roma’nın yeni, mermer yüzlü başkenti... Ve tarihin orta yerine, kimsesiz bir mülteci gibi düşmüş, kendi zamanının cam kırıklarını kalbinde taşıyan o kadın. Aslı başını kaldırdığında, Diocletianus’un arkasındaki sarayın en eski, en karanlık taşında, Nikomedes döneminden kalma, zamanın bile silemediği o ilk kurucu mührü gördü. Şehir onu tanımıştı.
Asker bir adım daha attı ve meydan, yaklaşan bir fırtınanın öncesindeki o ağır sessizliğe büründü.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

II

Kitaplarla Tanışma
Aralık 2017- İzmit

Ulema der ki; geçmişin tozlu raflarında bir hakikat arayan kişi, aslında kendi ruhunun çatlaklarını yamamaya çalışmaktadır. Zira tarih, yaşanmış olandan ziyade, özlenmiş olanın masalıdır.

Eylül'ün o ilk dersinde, Kaan Bey'in "Tarih dersinin aslı budur" diyerek ismimi tahtadaki o devasa kelimeyle mühürlediği andan bu yana, zaman benim için farklı akmaya başlamıştı.
Aralık ayı bu şehre hep erken iner; daha saat beş olmadan gökyüzü, kirli bir mürekkep hokkasına daldırılmış gibi kararır. Şehir, sanki gün ortasında büyük bir suç işlerken yakalanmış gibi ansızın sessizleşir ve sokak lambaları o sarı ışıklarını asfaltın üzerindeki yağmur birikintilerine bırakır.

Okulun bahçesinden çıktığımda asfalt hâlâ ıslaktı; sabah yağan o inatçı yağmur, kurumayı reddetmiş, gri gökyüzünü bir ayna gibi yere yapıştırmıştı. Körfez'den gelen sert rüzgâr, saçlarımı yüzüme bir kırbaç gibi savururken içimde anlam veremediğim tuhaf bir hız vardı. Sanki ben bu sokaklarda sadece yürümüyordum; zaman denilen o devasa, paslı çark da beni dişlilerinin arasına almış, peşi sıra sürüklüyordu.

O kış, hayatım gerçekten ikiye bölünmüştü. Hem de keskin, acımasız ve geri dönülemez bir hatla. Birinci dünya; gürültülüydü. Koridorlarda yankılanan anlamsız zil sesleri, teneffüslerde birbirine çarpan o kalabalık, kantindeki tost makinesinin bitmek bilmeyen cızırtısı ve sınıf arkadaşlarımın sıradan, sığ kaygıları... Bunlar artık zihnimin yüzeyinde patlayan, anlamsız su kabarcıklarından ibaretti. İkinci dünya ise yalnızca tek bir merkezden, Kaan Bey'in o otoriter, bilgili ve derin anlatımından besleniyordu.

Tarih dersi olan günlerde, en arka sıradaki o "görünmezlik" limanımdan tamamen vazgeçmiştim. Ama en ön sıraya da oturmazdım; hayır, kendimi o kadar açık etmeyecek kadar gururlu ve tedbirliydim. Üçüncü sırayı adeta mülkiyetim altına almıştım. Dersi en pürüzsüz haliyle dinleyebileceğim, anlatılan her tarihsel kırılmayı zihnime kaydedebileceğim o kritik mesafe... Kalemlerimi ve defterimi sıranın üzerine milimetrik bir özenle dizdiğimde, kendimi kadim bir bilginin peşinde koşan bir araştırmacı gibi hissediyordum. Yanım-

daki sırada oturan Derya'nın, sakızını şişirerek fırlattığı o "yine mi bu ukala?" der gibi bakan küçümseyici bakışlarını hissetmiyordum bile. O an sınıftaki tek gerçeklik, kürsünün arkasında yükselen o tarihsel birikimdi.

Kaan Bey o gün sınıfa, sanki bir sahafın en kuytu rafındaki arşivini talan etmiş gibi, elinde ağır ve ciltleri yıpranmış kitaplarla girdi. Pardösüsünü çıkarıp sandalyenin arkasına asarken, kumaşın kıvrımları arasından dağılan o keskin, hafif isli soğuk hava; sınıfın o bayat ve rutubetli kokusunu bir anda dağıttı. Tebeşiri parmaklarının arasına alışındaki o mutlak hâkimiyet, benim için tarihin en somut haliydi. Hiçbir açıklama yapmadan tahtanın o kara boşluğuna tebeşiri bastırarak, kireç tozlarını havaya savuran büyük harflerle tek bir kelime yazdı: NIKOMEDIA.

Sınıfta, sanki bin yıllık bir toz bulutu ansızın kalkmış gibi hafif bir mırıltı yükseldi. Arka sıralardan, her şeyi bildiğini sanan o çocuklardan birinin "Hocam, İzmit yani, değil mi?" sorusu havada asılı kaldı. Kaan Bey durdu. Arkasını hemen dönmedi. Kelimenin altını, sanki bir vesikayı mühürler gibi yavaşça, bastırarak çizdi. Sonra bize döndü. Bakışları sınıftaki hiçbir öğrencinin üzerinde değildi; o, bu binaların, bu zamanın ötesindeki bir medeniyetin peşindeydi. Gözlerinde, bugünün beton ve asfalttan ibaret İzmit'ini bir saniyede silip yerine görkemli, mermer bir Nikomedia'yı inşa eden bir mimarın kararlılığı vardı.
"İzmit," dedi sesi tok ve derin bir tınıyla, "bugünün adı. Ama bu topraklar bir zamanlar dünyanın kalbiydi. Cihanın mülkü buradan, tam da şu an üzerinde oturduğunuz bu tepelerden idare ediliyordu." Sesi alçaldığında hepimiz, sanki yasak bir sırrı fısıldayacakmış gibi istemsizce öne doğru eğildik. Sınıfın o tozlu atmosferi bir anda değişti.
Kaan Bey, Diocletianus'un iktidar stratejilerini, Roma'yı bölme planlarını anlatırken ellerini öyle bir hareket ettiriyordu ki; sanki o devasa mermer sütunları tahtanın önüne, bizim aramıza o an dikiyordu.

"Bazı kararlar," dedi, "güçten değil, çaresizlikten doğar."
Bu cümleyi defterime yazarken kalemim titriyordu. Çünkü o an Di-

ocletianus'un stratejik çaresizliğini gördüğüm gibi, kendi içimdeki o sessiz, dışlanmış ve çaresiz yalnızlığı da görmüştüm. Bu sıradan dünyaya, okul koridorlarındaki bu basit dedikodulara ait değildim. O günden sonra kütüphane benim için sadece bir çalışma odası olmaktan çıktı; başka bir boyuta, başka bir asra açılan bir geçide dönüştü. Arka köşedeki, kimsenin pek uğramadığı, tozlu ışığın vurduğu masayı seçtim. Raflardan Roma İmparatorluğu'na dair ne bulduysam hepsini o masaya yığdım. Ciltlerin üzerine sinmiş o ekşimsi kâğıt kokusuna karışan küf kokusu, bana dünyanın en asil sığınağı gibi geliyordu.

Nikomedia'nın antik ticaret yollarını gösteren, kenarları yıpranmış bir harita bulduğum günü asla unutamam. Masanın üzerine, sanki bir define bulmuşum gibi titreyerek serdim onu. İnce kırmızı çizgiler, tıpkı bir insan vücudundaki damarlar gibi şehrin limanından çıkıp dünyaya yayılıyordu. Parmağımı o limanın üzerine koydum. Soğuk kâğıdın altında sanki bir nabız, bir yaşam belirtisi hissettim. O an, kütüphanenin yüksek tavanlı, soğuk sessizliğinde kendimi bu kentin hafıza bekçisi gibi hissetmeye başlamıştım. Derya'nın kantin kahkahaları ya da okulun o sığ, yıpratıcı sataşmaları bu tozlu rafların arasına sızamıyordu.

"Kalp," diye fısıldadım kendi kendime. Yan masadaki kız başını kaldırıp bana, garip bir yaratığa bakar gibi baktı. Hiç umursamadım. O an şehri ilk kez canlı bir organizma gibi hissetmiştim. Liman atıyor, yollar kan taşıyor, tepedeki saray ise her nefesi yönetiyordu. Ve zihnimde o yakıcı soru filizlendi: Eğer burası bir zamanlar imparatorların nefes aldığı bir başkenttiyse… neden şimdi bu kadar sıradan? Neden kimse bu toprağın altındaki mermerin çığlığını duymuyor?

Aslında proje fikri bir gecede doğmadı. Yavaş yavaş, sinsi bir sarmaşık gibi ruhuma dolandı. Odamda, aileme ders çalışıyormuş gibi yaparken aslında Kaan Bey'in ders boyunca vurguladığı o tarihsel kavramları, "Nikomedia" derken kurduğu o yöntemsel çerçeveyi düşünüyordum. Kendimi sınıfta var etmenin, o acımasız akran zorbalığından sıyrılıp rüştümü ispatlamanın tek yolu; onun tutkuyla bağlı olduğu bu hayalet şehri, akademik bir disiplinle canlandırmaktı. Geceleri masa lambasının o loş, sarı ışığı altında antik planları

incelerken, bazen odamın duvarlarının geri çekildiğini ve yerini soğuk, devasa bloklara bıraktığını hissediyordum. Hayal gücüm müydü yoksa bu toprakların beni çağıran sesi mi, bilmiyordum.
Bir gece yarısı, masa lambasının sarı ışığı altında defterimi açtım. En üste, büyük ve iddialı harflerle yazdım: "Nikomedia'nın Politik ve Stratejik Önemi." Başlık bilimsel bir kalkandı. Ama gerçeği ruhum biliyordu.

Gece ilerledikçe ev sustu. Annem televizyonun sesini kıstı, babamın yorgun öksürüğü koridorda yankılanıp kayboldu. Ben haritaların üzerine eğildim; Diocletianus'un Doğu'ya yönelişini, Pers tehdidine karşı ördüğü duvarları, Got akınlarının yarattığı korkuyu yazdım. Yazdığım her paragrafın altında tek bir gizli irade vardı: "Beni ve emeğimi görün."

Sunum günü geldiğinde, heyecan ve stresten mideme binlerce cam kırığı dolmuş gibi hissediyordum. Kaan Bey masasına oturdu, kollarını kavuşturdu ve bana baktı. O bakışta bir bekleyiş, bir "hadi, bize ne sunacaksın?" sorusu vardı. Sınıfın geri kalanı için bu sadece sıkıcı bir dersti; öğrencilerin bir kısmı telefonlarıyla oynuyor, birbirlerine gizli notlar fırlatıyorlardı. Derya'nın arkalardan gelen o tiz fısıltısını duydum: "Bak bak, yine başladı bizim profesör..."

"Nikomedia," dedim, sesim beklediğimden daha gür ve kararlı çıkmıştı. "Bir ihtişamın eseri olarak ortaya çıkmadı, bir zorunluluktan doğdu. Bu, tarihin en büyük stratejik kumarıydı." Anlatırken bir anlığına gerçekten oradaydım. Sınıfın tavanı yok oldu. Limanda kadırgaların kürek seslerini, saray tepesinden esen rüzgârın mermerlere çarpışını duydum.

Sunum bittiğinde derin bir sessizlik oldu. Sınıftaki o vıcık vıcık uğultu bile kesilmişti. "Bu çalışmayı gerçekten sen mi hazırladın?" diye sordu Kaan Bey. Sesi, net bir hayret taşıyordu. "Üniversite düzeyinde bir bakış açısı. Daha da önemlisi; Nikomedia'nın kalbindeki o soğuk politik zorunluluğu yakalamışsın. Tebrik ederim."

Kaan Bey'in bu akademik onayı, ruhumdaki o büyük dışlanmışlık boşluğuna dökülen taze bir beton gibiydi; beni biraz daha dik, biraz

daha dirençli kılıyordu. Derya'nın yüzündeki o hırs ve öfke dolu kırmızılık ise, sınıftaki var olma mücadelemin en somut nişanesiydi. Ders çıkışı ödev dosyasını masasına teslim ederken Kaan Bey dosyayı inceledi. "Bu konuyu derinleştirmek istersen," dedi kapıdan çıkmadan önce duraksayarak, "sana kütüphanede kolay bulamayacağın birkaç özel makale ve kaynak çevirisi önerebilirim." Makale... Dünyanın en sıradan kelimesiydi belki. Ama o an benim için okuldaki o sığ zorbalıktan kaçıp sığınabileceğim ilmi bir kapının anahtarı gibiydi.

Aralık sonuna doğru, Körfez akşamları artık koyu bir mora çalmaya başlamıştı. Sahile indiğim bir akşam o siyah suya uzun uzun baktım. Deniz kusursuz bir aynaydı ama ben orada kendimi görmedim. 1999'un yarasını saklayan o sular, şimdi tarihin bana açtığı o gizemli kapının yankısını taşıyordu.

İçimde, geçmişin o devasa kütlesine doğru ilerleyen fay hattı çoktan hareketsizliğini yitirmişti. Ruhumun derinliklerindeki o tektonik levhalar, büyük bir gürültüyle kayıyor, üzerime inşa ettiğim o sahte sükûneti her an yıkmaya hazırlanıyordu. Havada, yaklaşan bir fırtınanın o statik elektriği vardı; geniz yakan, tedirgin eden, insanın tüylerini diken diken eden bir şey. Ben artık bugüne, bu okulun sığ koridorlarına ait değildim; ben, mermer ve gölgenin arasında kaybolmuş bir yabancıydım. İzmit›in isli havasında, toprağın derinliklerinden yükselen o mermer kokusunu ilk kez o kış duydum.

Gözlerimi kapattığımda artık Nikomedia'nın güneş altında parlayan o devasa sütunlarını görebiliyordum. Tarihin o heybetli gölgesi üzerime düşüyordu ve ben, o gölgeyi takip etmek için kendimi bu tozlu çalışmalara adamaya çoktan hazırdım. Tarih, yaşanmış olandan ziyade özlenmiş olanın masalıydı evet; ve ben kendi masalımın kapısını kütüphanenin loş rafları arasında aralamıştım. Artık dönüşü olmayan bir yola girdiğimi, ayaklarımın altındaki zeminin yavaş yavaş çekildiğini hissediyordum ama durmak imkânsızdı.

Aralık rüzgârı penceremi döverken, alnımı o soğuk cama yasladım.

Aslı Gibidir

MERMER VE GÖLGE

II

Zamanın Dışındaki Leke
M.S. 286 – Başkent Nikomedia

Ulema der ki; akıl, kendi labirentinde kaybolana kadar her ses bir yol göstericidir. Lâkin insanın en çok ürktüğü yer, hakkında en çok hikâye dinlediği yerdir. Hafıza bazen bir sığınak, bazen de mermerden bir zindandır.

Centurion, bakışlarını meydanın doğusundaki yüksek teraslara, imparatorluk düzeninin yükseldiği o devasa saray kompleksine çevirdi. Nikomedia başkent ilan edileli çok olmamıştı; ama Diocletianus, dünyanın yeni merkezini bu tepelerde kurmaya kararlıydı. Roma artık sadece Roma'da değildi; imparatorluk, ileride dört köşeye bölünecek bir yönetimin temellerini bu merkezden atıyordu. Düzen, disiplin ve mutlak korku…

"Emir var," dedi centurion. "Saray kâtibine götürün! Ad scribam ducite!" Aslı'nın kollarına aynı anda iki demir pençe yapıştı. Tenine değen soğuk metal ve ağır ter kokusu, onu rüyasından koparıp bu kanlı canlı hakikate fırlatıyordu. Ama gerçek hangisiydi? 2018'in egzoz dumanlı, cam kırıklı sabahı mı, yoksa bu mermerin üzerine çöken yakıcı Roma güneşi mi? Meydandan yukarı, imparatorluk mahallesine çıkan yol dar ve dikti. Yol boyunca dizilmiş defne ağaçlarının yaprakları, hafif esen rüzgârda hışırdarken sanki yaklaşan bir felaketi fısıldıyordu.

Her adımda, Aslı'nın modern spor ayakkabılarının ince tabanı bu antik taşlar karşısında pes ediyordu. Muhafızlar onu sürüklerken, etraftaki dükkânlardan yükselen taze ekmek kokusu, şarap fıçılarının o ekşi rayihası ve her köşede yankılanan taşçı keskilerinin o bitmek bilmeyen tıkırtısı birbirine karışıyordu. Bir kapıdan içeri sokulduğunda, dünyası bir anda karardı.

Serinlik.
Dışarıdaki o boğucu ışık, yerini loş ve nemli bir taş koridora bıraktı. Duvarlardaki kabartmalar; zafer alayları, zincire vurulmuş barbarlar ve diz çökmüş krallar, meşale ışığında Aslı'ya bakıyordu. İmparatorluğun o acımasız dili, mermere kazınmış halde karşısındaydı. Koridorun sonunda, tavanı gökyüzüne uzanan küçük ama yüksek bir odaya girdiler. Masanın arkasında, tunikasının her kıvrımı bir nizam nişanesi olan, ince yüzlü bir adam oturuyordu. Aurelius Vi-

ctor. Önünde balmumu tabletler, mürekkep ve kamış kalemlerle sessiz bir yargıç gibi bekliyordu. Gözleri Aslı'yı bir insan olarak değil, çözülmesi gereken bilinmez bir şifre gibi süzdü. "Bu mu?" diye sordu kâtip. Sesi boş odada buz gibi yankılandı. "Evet efendim. Meydanda aniden belirdi. Dilini bilen yok."

Kâtip başını hafifçe eğdi ve Aslı'nın üzerindeki kumaşa dokundu. Liflerini parmaklarının arasında, adeta bir büyücünün iksirini inceler gibi ovuşturdu. Bu dokumayı, bu lifi hiçbir Roma atölyesi bilmezdi. Aurelius Victor, masasına geri döndü, kamış kalemini mürekkebe daldırdı ve parşömenin üzerine şu ifadeyi kazıdı: "Hic mundus non est." (Bu dünyadan değil.)

Aslı, çaresizce haykırdı: "Lütfen anlamaya çalışın! Ben buraya ait değilim! 2018 yılından geliyorum! İzmit burası! Kaan Bey... o anlatmıştı!" Kâtip, kalemi parşömenin üzerinde durdurdu. Kadın bağırdıkça odanın taş duvarlarında yankılanan bu sesler, ona hiçbir anlam ifade etmiyordu. Sadece barbarca bir feryattı bu. Yanındaki yardımcıya dönüp soğuk bir sesle fısıldadı: "Kaydet... Kadın, hiçbir lehçeye uymayan, boğazdan gelen tuhaf sesler çıkarıyor. Bilinmeyen bir dil ile sayıklıyor. Muhtemelen kuzeyin vahşi kabilelerinden birine ait ya da tanrıların dimağını kuruttuğu bir mecnun."

Aslı başını iki yana salladı. "Hayır! Hayır! Ben mecnun değilim! Ben okuyorum! Diocletianus... Tetrarşi... Biliyorum!" Türkçe kelimeler odanın taş duvarlarına çarpıp geri döndü. Anlaşılmamak, insanı bir anda dünyadan silip atıyordu. Aslı bunu ilk kez bu kadar çıplak yaşadı. Söylediği her hakikat, burada bir deliliğe; kurduğu her cümle, birer boşluğa dönüşüyordu. Kendi zamanında "delirdiğini" düşünenlere inat, burada "gerçekten" deli muamelesi görmek ruhunda yeni bir yara açtı.

O sırada dışarıdan ağır, düzenli ve kararlı ayak sesleri duyuldu. Kapı aralandığında içeri giren subay, centurion'dan çok daha yüksek bir rütbenin ağırlığını taşıyordu. Gözlerinde sadece görev bilinci vardı. Miğferindeki tüyler hareket ettikçe odadaki meşale alevi titriyordu. "İmparator'un kulağına gitti," dedi subay, sesi bir mızrak ucu kadar keskindi. "Bu kadın sorgulanacak.

Ayrıntılı ve derin. Diocletianus başkentinde hiçbir gizemli gölge istemiyor." İmparator'un kulağı... Bu artık sıradan bir yabancı vakası değildi. Diocletianus, kurmaya çalıştığı o yeni ve disiplinli düzeni tehdit eden her şeyi kişisel bir mesele sayardı. Hele ki bu, tanrıların gönderdiği bir «işaret» ise, o işaretin ne söylediğini bilmek zorundaydı. Kanla mı yazılmıştı, yoksa mermerle mi?

Aslı'nın kalbi göğüs kafesini parçalamak istercesine hızlandı. "İmparator" kelimesini anlamadı belki; ama odadaki o ani sessizliğin ve subayın sesindeki o metalik tınının ölümcül olduğunu hissetti. Kollarındaki tutuş sıkılaştı. Onu odadan çıkardılar, daha dar, güneşin hiç ulaşmadığı bir dehlize doğru sürüklediler.

Taş basamaklar aşağıya, yerin altına iniyordu. Her adımda hava ağırlaştı; burnuna küf, nem ve o hiç bitmeyecekmiş gibi duran korku doldu. Yüzyıllar boyunca bu taşların altında kim bilir kaç can çekişmişti. Aslı, İzmit'in altındaki o "çığlığı" şimdi bizzat soluyordu. Bir demir sürgü gıcırtıyla çekildi.

Aslı karanlık bir hücreye itildi. Ayakları altındaki samanlar hışırdarken, vücudu soğuk ve rutubetli zemine çarptı. Kapı kapandığında, dışarıdaki o ihtişamlı düzen yerini mutlak sessizliğe ve belirsizliğe bıraktı. Karanlığın içinde tek duyulan, Aslı'nın hızla çarpan kalbi ve duvarın bir köşesinden sızan su damlalarının ritmik sesiydi. Modern dünyadan kopuşu tamamlanmıştı; artık o, Nikomedia'nın derinliklerine gömülmüş bir meçhuldü.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

III

Entelektüel Uyanış
Ocak 2018 – İzmit

Ulema der ki; akıl bir kez ışığı gördüğünde, karanlığın huzuruna bir daha asla dönemez. Zira hakikat, bir uyanıştan ziyade, uykuda gördüğün o sahte rüyaların ebediyen parçalanmasıdır.

Ocak, İzmit'in üzerine bu kez gerçekten beyaz bir kefen gibi indi. Şehir, nadiren şahit olunacak bir sükûnete bürünmüştü. Kar; Körfez'in bitmek bilmeyen o ağır, isli egzoz dumanını terbiye etmiş; limanın paslı, keskin metalik kokusunu merhametli bir örtüyle bastırmıştı. Lise binasının çevresinde birer ur gibi yükselen o yarım kalmış inşaat iskeletleri bile bu kar beyazı masumiyetin altında yumuşamış; birer canavardan ziyade, sırtlarına beyaz pelerinler geçirilmiş sessiz ve kederli heykellere dönüşmüştü.

Sabah okulun bahçesinden içeri yürürken ayaklarımın altında çatırdayan karın çıkardığı o kristalize ses, artık kulağıma sıradan bir gürültü gibi gelmiyordu. Sanki dünya devasa, tertemiz ve el değmemiş boş bir kâğıttı ve attığım her adım, o kâğıda hayatımın ilk gerçek, silinmez cümlesini yazıyordu. Her nefesimde göğüs kafesime dolan o dondurucu ve iğneli hava, zihnimdeki çocuksu bulanıklığı dağıtıyor, beni daha önce hiç tatmadığım bir berraklığa, keskin bir şuur eşiğine sürüklüyordu.

Dışarıdaki o bıçak gibi keskin ayazın aksine, içimde kaynağını henüz tam olarak adlandıramadığım tuhaf, yakıcı bir azim vardı. Zihnimde uzun süredir kilitli duran, pencereleri tahtalarla çivilenmiş o tozlu ve karanlık oda nihayet açılmıştı. İçeriye taze, sert ve uyandırıcı bir hava dolmuştu. Bu hissin adını koymam belki haftalarımı, belki de aylarımı alacaktı: Entelektüel uyanış.

Artık dünyaya bir lise öğrencisinin sıradan ve sığ merakıyla bakmıyordum. Artık sadece bakmıyor, nesnelerin ötesindeki tarihsel hakikati görüyordum. Baktığım her çatlak duvarda, üzerine bastığım her eski taşta bir zaman çizelgesinin izlerini sürüyordum. Sınıf arkadaşlarımın bitmek bilmeyen ergenlik sancıları, hafta sonu için yaptıkları sığ planlar ya da bitmek bilmeyen sınav kaygıları bana artık başka bir gezegenin anlamsız gürültüsü gibi geliyordu. Kaan Bey'in dersleri benim için müfredatın, sınav notlarının ya da zorunlu bir devlet eğitiminin parçası olmaktan tamamen çıkmıştı.

Sınıfta anlattığı her tarihsel kırılma, her görkemli imparatorluk çöküşü, içimde başka bir bakış açısını, yıllardır saklı kalmış bir merakı görünür kılıyordu. Tahtaya tebeşirle vura vura yazdığı her kavram —iktidar, merkez, meşruiyet, propaganda— benim için birer sınav başlığı değil; bugünü, bu kaotik şehri ve en önemlisi kendi varoluşumu okumam için uzak geçmişten gönderilmiş gizli şifrelerdi. O anlattıkça, modern İzmit'in o çirkin betonları yavaşça şeffaflaşıyor, Nikomedia'nın devasa kemikleri gün yüzüne çıkıyordu. Ben, sıramda otururken aslında mermer bir forumun basamaklarında oturduğumu, elimdeki kalemle geleceğin notlarını aldığımı hayal ediyordum.

O gün, Ocak ayının o puslu, gri ışığı sınıfa kirli bir sarılıkla dolarken Kaan Bey içeri girdi. Pardösüsünün omuzlarındaki kar taneleri henüz erimemiş, dışarının soğuğunu sınıfın boğucu sıcağına taşımıştı. Her zamanki vakur ve ciddi duruşuyla sınıfa kısa bir bakış attı. Tahtanın tam ortasına, etrafa beyaz tebeşir tozları saçarak, adeta bir temel ilke ilan eder gibi tek bir kelime yazdı: MERKEZ.

Sonra tebeşiri yavaşça masanın kenarına bıraktı. Sınıfa bakarak sorusunu yöneltti:
"Bir şehir ne zaman başkent olur?"
Sesi, sınıfın boyası dökülmüş, rutubet kokan duvarlarında bir yankı gibi dolaştı. "İmparator sadece öyle karar verdiği için mi? Yoksa şehir, kendi jeopolitik ruhunu çoktan merkez ilan ettiği için mi? Güç, taştan mı doğar yoksa stratejik iradeden mi?"

Kimse cevap vermedi. Arka sıralardan birinin elinden düşen kalemin beton zeminde çıkardığı o tiz tıkırtı, sessizliği daha da derinleştirdi. Nefesimi tutmuştum. Bu soru, benim Nikomedia'ya, o mermer tozlu labirente giden yolculuğumdaki ilk gerçek kapıydı. Güç ve merkez... Diocletianus'un Roma'yı terk edip bu kıyılara gelişinin ardındaki devasa stratejik kararı duyumsadım. Şehir, imparatora ihtiyaç duyduğu için mi başkent olmuştu, yoksa imparator bu şehri kendi iktidarına bir taht mı yapmıştı?

Ders çıkışı sınıftakiler büyük bir gürültüyle karın tadını çıkarmak için dışarı dağıldılar. Ben kalkmadım. Ellerim masanın soğuk yü-

zeyinde dururken, öğretmenimizin masasının üzerindeki ağır tarih kitaplarını toplamasını izledim. Kafamdaki soruların ağırlığıyla masaya yaklaştım. "Hocam," dedim. Sesimi okulun koridorlarındaki gürültüden soyutlamaya çalışarak devam ettim: "Nikomedia üzerine akademik bir çalışma yapmak istiyorum. Ama sadece kronolojik bir çerçeve, sadece tarihler ve savaşlar listesi değil. Bir şehir biyografisi gibi. Onun stratejik ve kültürel derinliğini ele alan bir araştırma." Başını yavaşça kaldırdı. Gözlüklerinin ardından bakan o dikkatli ve sorgulayıcı gözlerde bir takdir belirdi. Karşısında sıradan bir öğrenci değil, tarih metodolojisini kavrama niyetinde olan ciddi bir araştırmacı adayı vardı.

"Şehir biyografisi mi?" diye tekrar etti Kaan Bey. "Bir şehrin taşları haricinde, tarihsel ruhunu ve arşivini mi incelemek istiyorsun Aslı? Ölü belgelerin fısıltılarını, mermerlerin altındaki gerçekleri anlamaya talipsin yani? Bunun ne kadar büyük bir disiplin, ciddi bir kaynak taraması ve sabır gerektirdiğini biliyor musun?"

"Evet," dedim kararlı bir sesle. "O yapıların neden orada durduğunu, o stratejik kararların ardındaki mantığı anlamak istiyorum. İzmit'in altındaki Nikomedia'nın neden tarihte bu kadar kritik bir yer tuttuğunu bilimsel olarak öğrenmek istiyorum."

Kaan Bey ciddi bir ifadeyle başını salladı. Bu, talebimi onaylayan mesafeli ama cesaretlendirici bir öğretmen duruşuydu. "Güzel bir vizyon Aslı," dedi. Sesi net ve yol göstericiydi. "Şehirler unutmaz, belgeler susmaz. Ama onları anlamak için sadece heves yetmez; sağlam bir tarih metodolojisine ihtiyaç vardır. Doğru kaynaklara inmezsen, sadece yüzeysel efsanelerle kalırsın. Ciddi bir kaynağa girmeye hazırsan, bu yolculuk sana geniş bir ufuk kazandırır."

Ocak ayının keskin soğuğu camlara vururken, kararımı vermiştim. Bu sadece bir okul projesi ya da yüksek not almak için hazırlanmış bir tarih ödevi olmayacaktı. Bu, benim bu kentin tarihiyle ve metodolojik tarih anlayışıyla kuracağım ilmi bir yolculuğun ilk adımıydı. "Hazırım hocam," dedim. "Metodolojik olarak ne gerekiyorsa yapmaya hazırım." Kaan Bey masasından, diğer kitapların arasında duran, siyah kaplı, ağır bir araştırma metnini aldı ve masanın üzerine

koydu. Cildi zamana direnmekten yorulmuş, klasik bir metindi. Üzerinde Latince bir başlık parlıyordu: “Chronicon Paschale.”

“Bunu incelemekle başla,” dedi. Kitabı gösterirken sesi rehberlik eden bir ciddiyetteydi. “Buradaki kronik kayıtlarından faydalanabilirsin. Ama dikkatli oku Aslı; kaynak okuması yaparken dönemin sosyo-politik şartlarını göz önünde bulundurmalısın.”

Kitabı elime aldığımda, akademik bir sorumluluğun ağırlığını hissettim. Kitabın kokusu; eski kâğıt ve toz karışımıydı; bilimsel bir çalışmanın ilk somut adımıydı. Dışarıda İzmit karın altında uykudayken, benim zihnimde Nikomedia’nın tarihi ilk kez bir araştırmacı titizliğiyle şekillenmeye başlıyordu.

Sınıftan çıktığımda Derya ve grubunu koridorun başında beklerken gördüm. Bana doğru bir adım attılar, muhtemelen yine iğneleyici bir söz söyleyeceklerdi. Ama onlara bakmadım bile. Bakışlarım, elimdeki o ağır kaynağın ve zihnimdeki tarihsel haritanın ötesindeydi. Yanlarından sakince geçip gittim. Entelektüel uyanışın en güçlü tarafı buydu: İnsan, kurgusal ve yüzeysel tartışmaların üzerinde bir zihinsel olgunluğa ulaşıyordu.

Eve dönerken otobüsün buğulu camına parmağımla bir isim yazdım: **DIOCLETIANUS.**

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

III

Taşın ve Sessizliğin Dili
M.S. 286 – Nikomedia Zindanları

Ulema der ki; dil bir kilitse, sessizlik o kilidi paslandıran bir asittir. İnsan ancak anlamadığı bir dilde yargılandığında, kendi isminin bile ne kadar ağır bir yük olduğunu fark eder. Zira kelimelerin bittiği yerde, kemiklerin ve taşın hikâyesi başlar.

Zindanın rutubetli karanlığında zaman, artık ne kum saatlerinin ince akışıyla ne de güneşin mermer kadranlardaki o keskin gölgesiyle ölçülüyordu. Vakit, tavandan sızan yeraltı sularının sağır edici, tekdüze ritmine teslim olmuştu. Pıt. Pıt. Pıt. Her damla, Aslı'nın modern hayatından kopan, boşluğa düşen birer saniyeydi; her yankı, geride kalan o uzak ve imkânsız dünyayı, 2018'in o cam kırıklı, egzoz kokulu ve her şeyin bir adı olan sabahını biraz daha silikleştiriyordu. Hücrenin zeminindeki samanlar çoktan çürümüş, nemin ağırlığıyla simsiyah bir balçığa dönüşmüştü. Havayı dolduran ekşi ve metalik rayiha, sadece çürüyen otların değil; kaba sıvalı duvarlara sinmiş son nefeslerin, yüzyıllık korkuların ve Roma'nın o merhametsiz nizamının yeraltındaki mide bulandırıcı harmanıydı.

Genç kadın, sırtını o dilsiz ve buz kesmiş duvara dayamış, bacaklarını karnına çekmişti. Kot pantolonunun sert kumaşı, zindanın soğuğuyla birleşince tenini kesen bir zırha dönüşmüştü. Koridorun ucunda yanan cılız meşale, demir parmaklıkların gölgesini karşı duvara devasa, çarpık bir pençe gibi düşürüyor; ışık her titrediğinde o pençe Aslı'nın boğazına sarılacakmış gibi uzayıp kısalıyordu. En büyük işkence ise dilsizlikti. Onu bu karanlığa fırlatanlar, ona ne bir suçlama ne de bir isim bahşetmişlerdi. Onlar, Roma'nın rasyonel ama ruhsuz dişlileriydiler; zırhları şakırdayan, emirleri kükreyen, sadece itaat ve disiplinden inşa edilmiş birer metal yığını...

"Lütfen," diye fısıldadı Aslı, sesi çatlak bir aynadan sızar gibi cılız ve yabancıydı. Kendi sesini bile tanıyamıyordu artık. "Sadece ne olduğunu söyleyin. Ben neden buradayım?"
Koridordaki gardiyan, ağır ve çivili postallarıyla yaklaştı. Meşalenin titrek ışığında parlayan kirli dişleriyle, bir hayvana emir verir gibi bağırdı: "Tace, mus parve!" (Sus, küçük fare!) Aslı kelimelerin gramerini ya da kökenini bilmiyordu ama sesin içindeki o saf, hayvani nefret midesine bir balyoz gibi oturdu. Dilini yitirmek, dünyasını yitirmekti. Anlamın bittiği yerde sadece kaba kuvvet hüküm sürerdi

ve Roma, bu hükmü en çıplak haliyle, mermerin ve taşın sağırlığıyla uyguluyordu. Gardiyanın gözlerinde bir insana bakıyormuş gibi bir ifade yoktu; o sadece düzeni bozan, tanımlanamayan bir nesneye bakıyordu.

Karanlık tüm takvimleri yutmuş, Aslı'nın zihni açlık ve susuzluktan dolayı hayaletlerle dolmaya başlamışken, hücrenin kapısı kulak tırmalayıcı bir gıcırtıyla açıldı. İki iri yarı muhafız, onu bir eşya gibi kavrayıp sürükleyerek basık tavanlı bir sorgu odasına soktular. Odanın ortasındaki ağır ahşap masada, İmparator'un kâtibi Aurelius Victor bekliyordu. Adamın ince yüzü, sanki mermerden yontulmuş gibi hareketsizdi. Gözleri buz gibiydi; insani her türlü duygudan arınmış, sadece veri toplayan ve yargılayan iki donuk cam küre gibi… Masanın üzerindeki küçük bir hançeri parmakları arasında çeviriyordu. Metalin ahşaba her vuruşunda, çıkan o tok ses, Aslı'nın kalbinde bir fay hattı gibi çatlıyordu.

"Unde venis?" (Nereden geliyorsun?) diye sordu adam; sesi bir yılanın samanlar arasındaki tıslaması kadar ince ve zehirliydi.
Aslı cevap veremedi. Gözleri kâtibin önündeki balmumu tabletlere ve kamış kalemlere takıldı. Kaan Bey'in derslerinde heyecanla anlattığı o sahnelerden birinin içine, kurban olarak düşmüştü. Kâtip öfkeyle masaya vurdu, elindeki hançeri büyük bir hızla tahtaya sapladı. "Quis te misit? Persae? An barbari?" (Seni kim gönderdi? Persler mi? Yoksa barbarlar mı?) Aslı'nın gözlerinden boşalan yaşlar, yanaklarındaki toz ve kireç izlerini temizleyerek aktı. "Anlamıyorum... Lütfen, Kaan Bey'i bulun, o tarihi biliyor... O size her şeyi açıklar."

Adamın yüzü nefretle gerildi. Bu "anlaşılmaz" feryatlar, Roma aklı için sadece casusluk, bir tür kodlama ya da şeytani bir barbar büyüsü demekti. Kâtip yerinden kalkıp Aslı'nın çenesini kemiklerini kıracakmış gibi sıktı. Parmakları genç kızın tenindeki o alışılmadık yumuşaklığa, belki de modern dünyanın getirdiği o farklı dokuya değdiğinde bir an duraksadı. "Kaan? Quid est Kaan? Estne nomen regis vestri?" (Kaan ne? Kralınızın adı mı?)

O an Aslı, bu trajik komedi karşısında ilk kez gülümsedi. Sinir bozucu, histerik, akıl sağlığının sınırlarını zorlayan bir gülüştü bu.

Bu adamların dünyasında o sadece bir "anomali"ydi; sistemin içine sızmış, nizamı tehdit eden bir hata. Kâtip, bu kontrolsüz gülüşü görünce irkilerek elini çekti. Bu kadının gözlerinde, Roma'nın o çelikten disiplinini sarsan, daha önce hiçbir esirde, hiçbir Pers elçisinde görmediği vakur ve delice bir parıltı vardı.

Yeniden hücresine fırlatıldığında, Aslı artık ağlamıyordu. Vücudu soğuktan morarmış, bilinci koruyucu bir sis perdesinin ardına gizlenmişti. Açlık, midesinde bir yılan gibi kıvranırken zihni ona hayatta kalabilmesi için muazzam bir sahne kurmaya başladı. İşte o an, zindanın aşılmaz taş duvarları yavaşça saydamlaşmaya, yerlerini Kaan Bey'in kütüphanesindeki o loş ve güvenli raflara bırakmaya başladılar. Hücrenin köşesinde, havada uçuşan toz zerrelerinin arasında hayali bir figür belirdi. Eski notlarındaki, *Chronicon Paschale*'nin satır aralarından tanıdığı o bilge kâtip, hayali dostu Theodotos...

Theodotos ona bakıp sessizce gülümsedi. Üzerindeki bembeyaz tunik, zindanın karalığında kutsal bir ışık gibi parlıyordu. "Korkma," dedi hayali ses, Aslı'nın zihninin en kuytu köşesinde yankılanarak. "Zamanın senin için bu kanlı topraklarda hazırladığı o mermer tahtı bekle. Sen bir mülteci değilsin, sen bu kentin hafızasının ete kemiğe bürünmüş hâlisin."

Aslı, o gece hücresinin zeminine, tırnakları kırılana, parmak uçlarından kan sızana kadar bir şeyler kazıdı. Ne yazdığını veya ne çizdiğini tam olarak bilmiyordu; sanki bir el onun bileğini tutmuş, bin yedi yüz yıllık bilgiyi o dilsiz taşın gözeneklerine akıtıyordu. Zihni, lise sıralarında ezberlediği o coğrafi gerçekleri, kıtaların biçimlerini ve denizlerin derinliklerini birer birer hücrenin zeminine döküyordu. Modern bir dünya haritası; Asya, Avrupa ve Afrika'nın birleştiği o stratejik noktanın, Nikomedia'yı tam merkeze alan o dehşet verici netlikteki ana hatları taşın üzerinde yükseliyordu.

Ertesi sabah gardiyanlar hücrenin kapısını açtıklarında, gördükleri manzara karşısında taş kesildiler. Yerde, kurumuş kan ve tozla çizilmiş o çizgiler... Onlar için bu sadece bir resim değil, kâinatın sırrını ifşa eden, tanrıların eliyle yazılmış bir büyüydü. Çizgiler; henüz keşfedilmemiş kıtaları, okyanusların ötesindeki devasa toprakları ve

yıldızların konumuna göre belirlenmiş ticaret yollarını gösteriyordu. Roma'nın en yetenekli kartograflarının bile hayal edemediği, cihanın bütünlüğünü anlatan bir kozmoloji vardı yerde.

Gardiyanlar korkuyla göğüslerine koruyucu işaretler yaptılar; bazıları diz çöktü. Onlar için bu kadın artık bir esir olmanın ötesine geçmişti; I. Nikomedes'in yüzyıllar önce bu tepeye kurduğu o ilk Hellenistik düşlerin, Roma mermerinin altından sızan kanlı ve kutsal bir uyarısıydı. Daha önce sürükleyerek götürdükleri Aslı'yı bu kez kutsal bir gazaba uğramaktan korkarak, adeta bir kâhin gibi yukarıya çıkardılar. Merdivenlerin her bir basamağı, zindanın rutubetli ve ölüm kokan havasından arınıp, saray şantiyesinden yükselen taze kesilmiş mermerin o keskin, kireçli kokusuna yaklaşıyordu.

Aslı, merdivenlerden gün ışığına doğru tırmanırken; gözlerindeki korku yerini, her şeyi bilen o kâhin vakarına bırakmıştı. Diocletianus'un mermer şehri şimdi ayaklarının altında sere serpe uzanıyor; limandan yükselen kadırgaların sesleri, taşçı keskilerinin tıkırtısı ve binlerce kölenin ahı bir harmoni oluşturuyordu. Güneşin altındaki saraya yürürken adımları artık mülkünü denetleyen bir efendininkine benziyordu. Saray kapısındaki muhafızlar, bu tozlu, kirli ve garip kumaşlı kadının yaydığı o otorite karşısında mızraklarını gayriihtiyari yere indirdiler.

Koridor boyunca yürürken, Aslı etrafındaki mermerlerin aslında ne kadar taze, ne kadar "yeni" olduğunu fark etti. Üzerindeki işçilik henüz tamamlanmamıştı; bazı sütun başlarında yontulmayı bekleyen kaba kısımlar duruyordu. Kaan Bey'in "mermer bir rüya" dediği şey, şimdi ayaklarının altındaydı. İmparatorluk konutunun büyük kapılarına yaklaştıkça, içeriden gelen pahalı tütsü kokusu zindanın küf kokusunu tamamen bastırdı.

İçeride, devasa bir atriumun ortasında, güneş ışığının tam altında Diocletianus duruyordu. Yanında, Aslı'nın kütüphane haritalarından isimlerini ezberlediği ama şimdi ete kemiğe bürünmüş olan o sert yüzlü danışmanlar vardı. İmparator, yerdeki o kanla çizilmiş haritanın parşömen üzerindeki bir kopyasını tutan kâtibine bakıyordu. Sonra gözlerini yavaşça, ağır bir mermer kütlesi gibi Aslı'ya çevirdi.

İmparatorun gözlerinde bu sefer bilinmezlik karşısında duyulan o derin, ontolojik dehşet vardı.

"Sen," dedi Diocletianus, sesi atriumun yüksek tavanlarında yankılanırken. "Dünyanın sonunu mu biliyorsun, yoksa mermerin altına gömdüğüm başlangıcını mı? Hangi tanrı senin parmağına cihanın sınırlarını kazıdı?"

Aslı cevap vermedi. Dili hâlâ bu çağın kelimelerine uzaktı ama gözleri her şeyi anlatıyordu. O, 2018'in tozlu kütüphanesinden çıkıp gelmişti; elinde Chronicon Paschale'nin hayaleti, kalbinde ise 1999 depreminin yıktığı o sarsıntılı hafıza vardı. Diocletianus ona baktığında sadece bir kadın görmüyordu; kurduğu o mutlak nizamın, o Dominatus düzeninin bir gün kum gibi dağılacağını fısıldayan bir aynayı görüyordu.

Aslı atriumun ortasına kadar yürüdü. Ayaklarının altındaki mermer sıcaktı; güneşin ısısını emmiş, kentin damarlarındaki öfkeyi taşıyordu. İmparatorun gözlerinin içine baktı. Artık korkmuyordu. Çünkü biliyordu ki; Diocletianus ne kadar mermer dikerse diksin, ne kadar kan dökerse döksün, bu kentin gerçek sahibi mermeri diken değil, o mermerin altındaki sessizliği dinleyendi.

Dışarıda, Nikomedia'nın tepelerindeki taşçı keskileri susmuştu. Şehir nefesini tutmuş, sarayın içindeki bu sessiz çarpışmanın galibini bekliyordu. Zamanın dikişleri tamamen sökülmüştü; Aslı artık tarihin bizzat kendisiydi. İmparator elini kaldırdı, parmağındaki mühür yüzüğü güneşin altında parladı. Bu, ya bir ölüm hükmüydü ya da yeni bir çağın, mermer ve gölgenin birleştiği o karanlık ittifakın başlangıcı.

Aslı, zihninde Kaan Bey'in sesini duydu: "Şehirler asla unutmaz Aslı. Sadece susarlar." Şimdi şehir susmayı bırakmış, Aslı'nın parmak uçlarından sızan kanla bağırmaya başlamıştı. Diocletianus, bu çığlığı duyan ilk ve tek adamdı ve bu bilgi onu, kucağındaki koca imparatorluktan daha çok titretiyordu.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

IV

Rönesans ve Yalnızlık
Şubat 2018 – İzmit

Ulema der ki; insan dış dünyayı okurken, aslında kendi ruhunun sayfalarını çevirir. Lâkin her uyanışın bir bedeli vardır; çünkü ışığı bir kez gören göz, artık karanlığın huzuruna bir daha asla sığınamaz. Bilgi arttıkça, insanı anlayacak olanların sayısı azalır; ta ki geriye sadece sağır edici bir yalnızlık kalana dek.

İzmit'in üzerine çöken o ağır kar örtüsü, Şubat ayı gelip çattığında yerini kirli bir buza ve Körfez'den esen dinmek bilmeyen sert rüzgârlara bırakmıştı. Şehrin sokaklarında yürürken, gökyüzünün meşhur kurşuni rengi insanın üzerine ağır bir melankoli gibi çöküyordu. 2017-2018 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısı başlamıştı ve biz lise son sınıf öğrencileri için zaman, artık bir kum saatinin en dar yerinden hızla akan kum taneleri gibiydi. Sınav stresi, gelecek kaygısı ve lise son sınıfın yorgunluğu koridorlarda elle tutulur bir sis gibi asılıydı.

Lâkin benim içimde filizlenen o tuhaf kıpırtı, arkadaşlarımın hissettiği o sıradan sınav telaşından çok başkaydı. Bu, daha çok yaklaşan bir uyanışın, temelleri sarsılan görkemli bir mermer sütunun sessiz ve derinden gelen sarsıntısıydı. Ocak ayında Kaan Bey'in bana önerdiği o siyah kaplı inceleme metni, Chronicon Paschale, zihnimde yeni pencereler açmakla kalmamış, gündelik yüzeysel tartışmalara ait olan kapıları üzerime kapatmıştı. Zihnim bambaşka bir kavram dizilimiyle, daha derin ve daha bilimsel bir merakla yeniden şekillenmeye başlamıştı. Artık gördüğüm her şeyde bir "alt metin", bastığım her kaldırım taşında bir "tarihsel hafıza" arıyordum.

O sabah koridorda yürürken, bu okulun boyası dökülmüş dar duvarlarına artık zihnen sığmayacağımı bir kez daha hissettim. Derslere olan bu aşırı ilgim ve kütüphaneden çıkmayışım, okulun gürültülü hengâmesinde beni hedefe oturtan bir etkene dönüşmüştü. Okul bahçesinden içeri adım atarken bile sırtımda o keskin, iğneli bakışları duyardım. Bu bakışlarda; başarının getirdiği kıskançlık, farklılaşmanın doğurduğu soğuk mesafe ve anlamamanın getirdiği gizli bir tepki vardı. Onlar için derslerde öne çıkan, "kendi halinde ve ders odaklı" o farklı kızdım. Bu sessiz dışlanmışlık, aslında ruhumdaki araştırma merakının surlarını daha da yükseltiyordu. O günün ders konusu Rönesans'tı.Sınıfın tozlu ve kapalı kalmaktan ağırlaşmış

havası, Kaan Bey kapıdan içeri girdiği an akademik bir disiplinle ciddileşti. Kaan Bey, tahtanın önünde durduğunda sınıfa hakim bir öğretmen otoritesinin somut haliydi. "Çocuklar," dedi Kaan Bey, "Rönesans, sadece bir sanat devrimi veya bilim patlaması değildir. O, insan zihninin ebedî uykusundan uyanışıdır. Orta Çağ'ın o boğucu, kalıplaşmış düşünce yapısından sonra Avrupa insanı, ilk kez doğayı ve evreni bilimsel bir merakla, sorgulayarak incelemeye cesaret etmiştir. İnsan, kendi potansiyelini dogmaların dışında, kendi akıl ve yaratıcı dehasında aramaya başlamıştır."

O an anlattıkları, ders notlarımın çok ötesinde zihnimde taze felsefi kapılar aralıyordu. Elimi kaldırdım ve metodolojik bir merakla sordum: "Peki hocam, Rönesans sadece dış dünyayı, anatomiyi veya perspektifi keşfetmek miydi? Yoksa insanın kendi zihinsel derinliklerini, felsefi ve trajik yönlerini de keşfetmeye başlaması mıydı? Mesela Michelangelo, o devasa mermer blokları işlerken aslında insanın gücüne dokunduğu gibi, aynı zamanda onun sınırlarına da dokunmuyor muydu? Davut'un gözlerindeki o kararlılık, insanın kendi kaderiyle felsefi bir yüzleşmesi değil miydi?" Kaan Bey durdu. Elindeki tebeşiri yavaşça masaya bıraktı. Sorduğum sorunun derse getirdiği bu derinlik, kurduğum analizin doğruluğunu ele veriyordu.

"Çok yerinde ve nitelikli bir tespit Aslı," dedi, sesi net ve takdir ediciydi. "Pico della Mirandola o ünlü metninde der ki: 'İnsan, kendi fikri yönünü bir heykeltıraş gibi seçebilme gücüne sahiptir.' Ama bu entelektüel farkındalığı taşımak, ciddi bir disiplin ister. Ve bu disiplinin bedeli, çoğu zaman kendi kabuğuna çekilmektir. Zira derinleşen bilginin yükü, yüzeysel tartışmalarla yetinen kalabalıktan sizi biraz soyutlar."

Kaan Bey'in derste verdiği bu akademik onay ve bilginin getirdiği sorumluluğa dair yaptığı uyarı, arka sıralarda pusuya yatmış olan Derya ve grubunun kıskançlığını körükledi. Sırtıma saplanan alaycı bakışların rahatsızlığını hissettim. Dersteki bu ilmi başarı benim için bir sığınaktı ama sınıftaki genel akış içinde beni daha da yalnızlaştıran bir etkendi. Ders biter bitmez, koridordaki gerginlikten uzaklaşmak için kütüphanenin sessizliğine sığındım. Raflar arasında yürürken parmaklarım kaynak kitapların üzerinde gezindi.

Elime geçen klasik bir felsefe metninin kapağında karşıma çıkan o Latince ifade, adeta zihnimdeki arayışın bir özeti gibiydi: “Nosce te ipsum.” (Kendini bil.) Teneffüs zili çaldığında, defterimi ve kaynak notlarımı kucağımda taşıyarak kütüphaneden çıktım. Kalabalığın arasından geçerken, koridorun dar yerinde Derya ve beraberindeki iki kızın yolumu kestiğini gördüm. Derya’nın yüzünde her zamanki alaycı, kıskanç gülümseme vardı. Akran zorbalığı; insanın emeğini ve başarısını küçümseyerek onu yalnızlaştırmaya çalışan ruhsal bir baskıdır.

“Bakın hele, bizim sınıfın profesörü nereye kaçıyor?” dedi Derya; sesi koridorda yankılanacak kadar yüksek ve iğneleyiciydi. “Yine hangi tozlu kitabın arkasına saklanıyorsun Aslı? Ne kadar garipsin. Derslerde sürekli öne fırlamaktan, o çok bilen tavırlarından sıkılmadın mı?” Başımı kaldırmadım, gözlerimi yerdeki kar izlerine diktim. Cevap vermek, bu anlamsız tartışmayı büyütmek demekti. Ama benim bu sessizliğim onu daha da hırslandırıyordu.

“Sana sordum, cevap versene!” diye çıkıştı Derya. Bir hamleyle kucağımda tuttuğum ödev defterimi, içinde Nikomedia haritaları ve araştırma notlarım olan dosyayı kaptı. “Ver onu bana!” dedim ama sesim koridorun gürültüsünde kayboldu. Kimse karışmadı, bazıları sadece izlemekle yetindi. Derya, defterin sayfalarını hızla çevirmeye başladı. “Bakın hele... Bütün ders konuşulanları, Latin haritaları tek tek not etmiş. Kendini akademisyen mi sanıyorsun sen Aslı? Bu kadar çalışıp ne yapacaksın?”

“Lütfen geri ver, onlar haftalardır emek verdiğim ders notları...” dedim. Derya alaycı bir tavırla defteri havaya kaldırdı. “Sen ve senin şu abartılı ödevlerin... Sınıfta sırf fark edilmek için yaptığın bu şovlar çok komik duruyor.” Sonra, dosyanın içindeki kâğıtlardan birkaçını katlayıp bıraktı. Araştırma notlarımın koridorun zeminine saçılışını çaresizce izledim.

Sessizce eğilip kâğıtlarımı toplamaya başladım. Derya, ayakkabısının ucuyla yerde duran bir sayfanın üzerini kapatarak bana doğru baktı. “Güzelliğin ya da ders notların seni kurtarmıyor Aslı. Sadece sınıftan kopuk, yalnız ve tuhaf birisin.” O an utanç ya da öfke his-

setmedim. Sadece derin bir zihinsel mesafe koydum arama. Etrafımdaki alaycı fısıltılar yavaşça önemini yitirdi. Gözlerimi yerdeki kâğıda diktim: “Nosce te ipsum.” O an anladım ki, bilgi sadece bir uyanış değildi; insanı sığ tartışmalardan koruyan bir kalkandı. Ben o kalkanı ilimle örmüştüm ve şimdi koridordaki bu geçici laf atmalar, o birikimin yanında anlamsız kalıyordu.

Ayağa kalktım, üstümdeki tozu silkeledim ve kâğıtlarımı tek tek, özenle yerden aldım. Etrafımdaki grubun içinden, bakışlarımı hiçbirine değdirmeden sakince geçip gittim. Onlar için ben ulaşılamaz ve derslerine gömülü bir kızdım; benim içinse onlar, henüz kendi potansiyelini keşfedememiş sıradan öğrencilerdi. Kütüphaneye geri döndüğümde, masamın üzerindeki o ağır kaynak kitaplara baktım. Rönesans bir uyanıştı evet, ama her uyanış insana kendi zihinsel yalnızlığını da öğretirdi.

Aslı Gibidir

MERMER VE GÖLGE

IV

Saray'ın Gözleri
M.S. 286 – Nikomedia, İmparatorluk Sarayı

Ulema der ki; kader, bazen bin yıllık mermerin görünmez çatlağında, bazen de bir yabancının parçalanmış tırnak uçlarında gizlenir. Zamanın dikiş yerleri söküldüğünde, hakikat ile kurgu arasındaki ince perde, mermer tozları gibi dağılmaya mahkûmdur.

Zindanın insanın ciğerlerini rutubet, dışkı ve çürümüşlükle dolduran, nefesi genizlere hapseden karanlığından çıktıktan sonra, Nikomedia Sarayı'nın terasları Aslı'nın gözlerini bir cellat bıçağı gibi deldi. Propontis'in gümüşi suları üzerinden yükselen güneş, henüz yeni peydahlanmış ak mermerlerden öyle bir hırsla yankılanıyordu ki; her sütunu, her heykeli ve her basamağı beyaz bir kor gibi yutuyor, bakışı imkânsız bir körlüğe dönüştürüyordu. Aslı, iki yanındaki Praetorian muhafızlarının zırhlı pençeleri arasında, devasa Korint sütunlarının yarattığı o keskin, cetvelle çizilmiş gölge çizgilerinde sürüklenirken, kendini devasa bir çarkın dişlileri arasında ezilmeyi bekleyen bir yabancı gibi hissediyordu.

Şehir, onun üzerine inşa edilecek olan o gri, isli ve sanayi artığı İzmit'in hayaletini çoktan sinesine gömmüştü; burada her taş bir idari iradeyi, her kavis mutlak bir nizamı ve imparatorluk hırsını temsil ediyordu. Muhafızların sandaletlerinden çıkan o metalik, disiplinli sesler sarayın sonsuz koridorlarında birer yargı hükmü gibi yankılanırken, Aslı'nın zihni 2018'in karlı sabahı ile bu mermer yapılar arasında bir sarkaç gibi sallanıyordu. Acı içindeki parmak uçları, zindanın zemininde bıraktığı o kanlı haritayı, tırnaklarının arasına dolan antik tozu hâlâ hissediyordu. Harita sandıkları o çizgiler kendi hafızasından sızan son hakikatti.

Kâtibin elinde, bir parşömene titizlikle kopyalanmış o "imkânsız" çizim duruyordu. Roma için "bilinmezlik" en büyük tehdit, "belirsizlik" ise en büyük günahtı; Aslı ise hem kaos hem düzen, hem gelecek hem geçmiş, hem bilinmeyen hem de tehlikeli derecede bilinen bir anomaliydi. Sarayın yüksek pencerelerinden sızan ışık, muhafızların miğferlerinde kırılıp duvardaki fresklere vururken, Aslı her adımda kendi zamanından biraz daha uzaklaştığını duyumsuyordu.

Gümüş kakmalı devasa sedir kapılar, antik bir gıcırtıyla aralandı. İçerisi dışarıdaki kavurucu sıcağa inat serin, loş ve ağır bir tütsü

kokusuyla mühürlenmişti. Burası Auditorium'du; Roma'nın soğuk ve rasyonel mantığının ete kemiğe büründüğü, imparatorluğun kaderinin yazıldığı o idari merkez. Duvarlardaki freskler zafer sahnelerini anlatıyor, devasa gözlü figürlerin bakışları odadaki her yabancıyı tartmaya yeminliymiş gibi üzerlerinde süzülüyordu. Odanın ortasındaki sessizlik, yaklaşan bir fırtınanın öncesindeki o derin vakum gibi kulakları tıkıyordu.

Odanın sonunda, yüksek bir kürsünün önünde; parşömen yığınları, balmumu tabletler ve rulo halindeki haritalarla dolu ağır bir masanın başında vakur bir komutan ve idareci duruyordu. Diocletianus'un iktidar ortağı, Doğu ve Batı nizamının eylemsel gücü, askerî strateji dehası: Maximianus Herculius.

Adam, bakışlarını Aslı'nın haritasından bir an bile ayırmıyordu; sanki o kanlı çizgilerde bir yıkımı veya Roma'nın ebedî yükselişini okumaya çalışıyordu. Onun sessizliği, odadaki muhafızların kılıç şakırtısından daha baskındı.

Aslı yaklaştırıldığında, Maximianus başını yavaşça kaldırdı. Karşısındaki yüz, 2018'in o kütüphanesinde ona "Bu tehlikeli bir saha, metodolojiyi unutma Aslı" diyen Kaan Bey'in birebir, sarsıcı yansımasıydı. Sadece giysileri farklıydı; ağır mor şeritli komutan togasının altındaki duruşu, Roma disiplininin en saf, en tavizsiz sembolüydü. Gözlerindeki tanıdık ama bir o kadar da otoriter ve uzak bakış, Aslı'nın adımlarını kilitledi. Bir an için nefesi kesildi. "Hic est?" (Bu mu?) diye sordu Maximianus. Sesi, mermer duvarlarda yankılanan, içinde askerî otoritenin tınısını taşıyan bir toklukla çıkmıştı.

Kâtip, parşömeni bir belge gibi göstererek onayladı: "Evet efendim. Hücrenin zeminine bunu kazdı. Ne bir dil biliyor, ne tanıdık bir soya ait görünüyor. Ama dünyayı… Sadece yüksek bir açıdan görebilecek bir haritacının disipliniyle çiziyor. Bu sıradan bir elin işi olamaz." Maximianus, parşömeni yavaşça Aslı'ya doğru çevirdi. Tırnaklarıyla kazdığı; Nikomedia'yı merkeze alan, Afrika'nın derinliklerini ve henüz adı konmamış kıtaları gösteren o imkânsız harita, bir sorgu vesikası gibi aralarında duruyordu.

“Bu çizgiler,” dedi Maximianus Latince. Ama Aslı’nın zihninde bu ses, Kaan Bey’in o kütüphane ve kaynak kokan sesiyle Türkçeye bürünüyordu: “Sen… bu dünyayı tepeden, metodolojik bir haritacının bakışıyla mı gördün? Yoksa bir kurgunun mermere sızmış hali misin?” Aslı kurumuş, çatlamış dudaklarını araladı. Boğazındaki hırıltı, tarih ile bugünün çarpışmasından doğan bir zihinsel yorgunluk gibiydi.

“Ben… sadece derslerinizde anlattıklarınızı yazdım,” dedi fısıltıyla. “Kaan Bey, siz bana derslerinizde anlatıyı, mermerin altındaki tarihsel iradeyi ve bir kentin nasıl merkez olduğunu öğretmiştiniz. Ben sadece sizin öğrettiğiniz o kaynak bilgisini, o tarih metodolojisini taşın hafızasına geri verdim.”

Maximianus kaşlarını çatarken, bu anlaşılmaz cümleler karşısında ciddiyetini korudu. Masasından ağır adımlarla kalkıp Aslı’ya yaklaştı. Aslı’nın spor ayakkabıları, kot pantolonu ve sentetik ceketinin o farklı dokusu… Tüm bunlar zamanın ötesinden gelen bir anomaliydi. Maximianus bu pürüzsüz kumaşa bir araştırmacı dikkatiyle baktı. “Diocletianus düzeni sever. Düzen ise her şeyin yerli yerinde, her insanın kendi sınıfında olmasıdır. Sen… sen bu devlet hiyerarşisinin neresine aitsin? Hangi yapının elçisisin?”

Aslı, adamın gözlerindeki o sorgulayıcı ciddiyete baktı. Korku, yerini lise sıralarında filizlenen o ilmi tutkuya ve tarihin karşı konulamaz metodolojik gerçekliğine bırakıyordu. Madem bu tarihsel yapının içindeydi; o zaman Kaan Bey’in ona öğrettiği akademik bilgiyi bir kalkan olarak kullanacaktı.

“Ben sizin gelecekteki araştırmacınızım,” dedi Aslı, sesi Auditorium’un yüksek tavanlarında bir kehanet gibi yankılanarak. “Ya da sizin toprağa gömdüğünüz, üzerine şehirler kurduğunuz tarihsel mirasınız. Burası Nikomedia… Ve siz, bu devasa gövdeyi, bu Roma’yı daha iyi idare etmek için stratejik bir kararla bölüşeceksiniz. Tetrarşi… Dörtlü yönetim… Henüz idari planlarınızda şekillenen o gizli stratejiyi ben metodolojik olarak biliyorum.” Oda bir anda buz kesti. Kâtipler ellerindeki kamış kalemleri şaşkınlıkla mermer zemine düşürdüler. Roma’nın idari yapısını değiştirecek, henüz fikir

aşamasındaki o en mahrem devlet stratejisi, bu garip giysili genç kız tarafından açıkça ifade edilmişti. Maximianus, Aslı'ya doğru bir adım attı. Gözleri, bu bilginin kaynağını çözmek istercesine kısıldı.

"Bu kavramı nereden biliyorsun? Tetrarşi… Hangi casus, hangi kaynak fısıldadı sana bu stratejik planı? Söyle, sana bu metodolojiyi kim öğretti?" Aslı duruşunu bozmadı. Yüzünde akademik bir özgüven ve derin bir yalnızlığın ifadesi vardı.

"Bana siz öğrettiniz hocam," dedi Aslı, sesi kararlı bir tonla çıkarken. "Bir okul kütüphanesinin tozlu sessizliğinde… Siz bana 'merkez değiştiğinde idari yapı da el değiştirir' demiştiniz. Şimdi anlıyorum; merkez benim zihnimdeki bilgi, gerçeklik ise bu mermerin üzerindeki tarihsel hakikattir. Ben sizin dersinizdeki bir öğrenciyim, siz ise bu antik dönemin iradesisiniz."

Maximianus'un duruşu ciddiyetini korudu ama bakışlarındaki hayret sönmedi. Saray koridorlarında rüzgâr uğuldarken, Nikomedia'nın derinliklerinde bir başka ses yükseliyordu: Tarihin ve bilgi katmanlarının sesi. Aslı, Auditorium'un soğuk mermerleri üzerinde dimdik dururken; 2018'in akademik hafızası, M.S. 286'nın tam kalbine yerleşmişti.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

V

Yazıcının Gölgesi
Mart 2018 – İzmit

Ulema der ki; akıl kendi labirentini inşa etmeye başladığında, kapıyı içeriden kilitlediğini fark etmez. Zira her yeni bilgi, gerçeği aydınlatmadığı gibi bazen ruhu kör eden bir yangına da dönüşebilir.

Şubat'ın o dondurucu ayazı geride kalırken Mart ayı, İzmit'in üzerine ağır, kirli ve gri bir tül gibi çökmüştü. Bahçedeki o ilk karın taze, günahsız sessizliği çoktan gitmiş; yerini caddelerin kenarlarında biriken, egzoz dumanıyla kararmış, buz tutmuş çamur yığınlarına bırakmıştı. Şehir, o bembeyaz örtünün altında bir süreliğine sakladığı tüm çirkinliğini, tüm endüstriyel yorgunluğunu şimdi sokaklara kusuyordu. Körfez›den gelen sülfür kokusu, rutubetli havayla birleşip her evin içine, her dersliğin kuytusuna sızıyor; insanın ruhunu da o isli griye boyuyordu. Benim içimdeki o yakıcı öğrenme azmi, dışarıdaki bu soğumaya inat sönmek yerine, kontrolsüz bir bilimsel merak koruna dönüşmüştü.

Kaan Bey'in bana önerdiği ve kütüphaneden edindiğim o siyah kaplı araştırma metni, Chronicon Paschale, masamın üzerinde nefes alan kadim bir hafıza gibi duruyordu. Artık sayfaları sadece okumuyordum; o satırların arasında, mürekkebin geniz yakan kokusunda antik kentin isli meşalelerini, mermer tozuna karışan o tarihsel atmosferi duyumsuyordum. Gece yarıları odamda tek başıma kaldığımda, kitabın kapağına dokunmak sanki bin yedi yüz yıl öncesinin nabzını tutmak gibiydi. Sayfaları çevirdikçe yükselen o eski kâğıt sesi, zihnimde Roma kadırgalarının kürek seslerine karışıyordu.

Kaan Bey'in dersleri benim için artık birer müfredat faaliyeti olmaktan çıkmış, zihnimin derinliklerine yapılan birer metodolojik kazıya dönüşmüştü. Diğer öğrencilerin defterlerine alelacele not alma telaşıyla benim ruhumdaki o devasa genişleme arasındaki uçurum her geçen gün büyüyordu. O, tahtada iktidarın anatomisini bir bilim insanı titizliğiyle çıkarırken; ben, çoktan 2018'in dışına taşmış, Nikomedia'nın güneşten ısınmış mermer damarlarında dolaşıyordum. Bir sabah, pencerelerin buğusundan dışarıdaki gri dünyanın görünmediği o boğucu derste, Kaan Bey eline tebeşiri aldı. Tahtaya, etrafa beyaz tozlar saçarak tek bir kelime yazdı: MEŞRUİYET

Tebeşiri masanın kenarına bıraktığında çıkan o kuru ve sert ses,

zihnimde devasa bir mermer sütunun devrilişi gibi yankılandı. Arkasını döndü ve sınıfa hakim o ciddi duruşuyla doğrudan bana baktı. Bakışlarındaki o entelektüel beklenti, sınıfın boyası dökülmüş duvarlarını delip geçiyor; bin yedi yüz yıl öncesinin o kanlı, şaşaalı ve hırslı saray koridorlarına uzanıyordu.

"İktidar, sadece kılıçla elde edilmez," dedi, sesi her zamankinden daha tok, daha derindi. "Kılıç sadece yer açar, toprağı kanla sular. Ama o yeri mülk kılan, o kanlı toprağı vatana dönüştüren tek şey meşruiyettir. Yani, başkalarının senin o tahtta oturmanı bir zorunluluk, bir hakikat olarak kabul etmesi... Peki, bir şehir nasıl meşruiyet kazanır? Roma'nın bin yıllık devasa gölgesinden sıyrılıp kendi merkezini nasıl yaratır?"

Sınıfta hiç kimseden çıt çıkmadı. Arka sıralarda oturanların kendi aralarındaki fısıldaşmaları bile bu sorunun akademik ağırlığı altında ezilip sustu. Nefesimi tutmuştum. Bu soru, hazırladığım o büyük sunumun, zihnimde mermer mermer ördüğüm hayali Nikomedia çalışmamın tam kalbine saplanan felsefi bir soruydu. Meşruiyet... Diocletianus'un sarayını bu körfezin kıyısına inşa etmesi aslında kendi iktidarını, o ulaşılmaz Dominus kimliğini meşrulaştırma çabasıydı. O, şehri inşa ederken aslında kendi yönetimini de inşa ediyordu.

Ders çıkışı herkes gürültüyle kantine veya bahçeye dağılırken; ben yerimde, o sorunun zihnime bıraktığı bin yıllık ağırlıkla çakılı kaldım. Kaan Bey, masasındaki tarih notlarını ve çantasındaki ağır kaynak kitapları toplarken yanına yaklaştım. "Hocam," dedim, parmak uçlarım kucağımdaki dosyanın yıpranmış cildine kenetlenmiş halde. "Çalışmamda meşruiyet kısmına odaklanmak istiyorum. Diocletianus'un bu şehri taşla, harçla ve devasa bir stratejik kurguyla nasıl ördüğüne... Bir kentin, kendi ruhunu dünyanın merkezi ilan edebilmesi için kaç farklı unsurun bir araya gelmesi gerektiğine..."

Başını yavaşça kaldırdı. Gözlüklerinin ardından bakan o dikkatli, her düşünceyi tartan gözlerde, nitelikli bir öğrenci analizi görmenin verdiği ciddi bir memnuniyet belirdi. "Bu zor ve derin bir saha Aslı," dedi, sesi bir rehber ciddiyetindeydi. "Çünkü bir şehrin

kendi gerçekliğini kurguladığını iddia edersen, o şehrin tarihi nasıl şekillendirdiğini bilimsel olarak kanıtlamak zorunda kalırsın. Dikkat et; yazarken kurgusal efsaneler ile tarihi vesikaları birbirine karıştırmayasın. Zira araştırmacı, bilimsel metodolojiden saptığı an yazdığı metin inandırıcılığını kaybeder. Yazıcı, daima nesnel kalmak zorundadır."

O an fark ettim ki biz artık sadece kuru müfredat konularını değil; metodolojiyi, bilginin gücünü ve tarihin disiplinini tartışıyorduk. Bu, bir öğretmenin öğrencisine sunduğu en üst düzey akademik mentörlüktü. Okul kütüphanesindeki o ağır, rutubet ve eski kâğıt kokan kapıyı ders çıkışlarında araladığımda bu metodolojik yönlendirmeler somutlaşıyordu.

O kütüphane, benim için artık sadece kitapların dizili olduğu bir yer olmaktan çıkmış, zamanın biriktiği kadim bir araştırma alanına dönüşmüştü. Haritalar masaya yayılıyor, yüzyıllık kaynakların tozlu kokusu havaya karışıyordu. Kaan Bey, kütüphanedeki ders aralarında haritadaki bir noktayı, bugünkü İzmit'in o binalarının altındaki antik kalıntıları işaret ediyordu. "Burada," diyordu, "Roma aslında Doğu'ya taşınırken sadece binalarını değil, idari zihniyetini de getirdi. Biz bugün bu kütüphanede otururken bile aslında o tarihsel katmanların üzerindeyiz."

İmparatorun adı ilk kez bu kadar somut, bilimsel bir gerçeklikle anılıyordu: Diocletianus. O isim artık ansiklopedik bir bilginin çok ötesinde bir irade, taşlara kazınan bir tarihsel figürdü. "Peki," dedim, "bu bir çöküşün önlemi mi yoksa yeni bir merkez arayışı mı? Bir imparatorluk öleceğini anladığında mı yer değiştirir, yoksa yeni bir güç odağı mı arar?"

Kaan Bey'in bakışlarında ciddi bir takdir belirdi. "İşte bilimsel sorgulama tam olarak böyle başlar," dedi. "Doğru soruyu sorduğun an, tarihin metodolojik kapısını aralamışsın demektir. Ama dikkat et; o kaynakların içinde kaybolup nesnelliğini yitirmeyesin." Aramızda sağlam bir öğretmen-öğrenci iletişimi kurulmuştu. Ben soracaktım, o akademik kaynakları gösterecekti. Ben araştıracaktım, o zihnimdeki metodolojik hataları düzeltecekti. Eve döndüğümde ailemin sıradan,

akşam yemeği telaşıyla dolu dünyası bana artık başka bir kulvara aitmiş gibi geliyordu. “Aslı, kızım yine mi o ağır kitaplar?” diyen annemin sesindeki endişe, benim ilmi hırsıma çarpıp geçiyordu. Onlar televizyonun ışığı altında akşamlarını geçirirken, ben odamda bin yedi yüz yıl öncesinin belgelerini inceliyordum.

Bir gün Kaan Bey’den araştırmama dair bir mesaj aldım: “Metni sadece kronoloji olarak yazma Aslı. Düşünsel ve analitik yaz. Kendi özgün analizini eklemekten çekinme. Akademik disipline sadık kalarak kendi sentezini kurmaya hazır mısın?” O gece, masa lambasının soluk sarı ışığı altında, dışarıda rüzgâr camları zorlarken ilk cümleyi bembeyaz kâğıda bıraktım: “Başkent sadece yönetilen bir mekân değildir; o, kendini anlatan, dönemin siyasi iradesini mermere hapseden devasa bir merkezdir.”

Cümleler ilerledikçe şunu hissettim: Ben sadece antik bir şehri yazmıyordum. Sınıftaki o çekememezliği, arkadaş grubumun bana “ders delisi kız” diyen alaycı bakışlarını ve en çok da kendi içimdeki o dışlanmışlığı ilimle aşıyordum. Kâğıt üzerindeki analizler derinleştikçe, gündelik sıkıntıların zihnimdeki yeri küçülüyordu. Yazdığım her satırla birlikte, sınıftaki zorbalıklardan sıyrılıp metodolojik bir olgunluğa erişiyordum. Artık aynaya baktığımda gördüğüm kişi, akranlarının küçük sataşmalarıyla yıkılacak bir genç kız değil, geleceğin kararlı bir akademisyen adayıydı.

Derya ve grubunun koridordaki o alaycı kahkahaları kulaklarımda artık anlamsız bir gürültüden ibaretti. Onlar, popüler kültürün yüzeysel sularında çırpınırken, ben kütüphanenin o sessiz derinliğinde tarihi belgelerle çalışıyordum. Yanımdan geçerken attıkları o kıskanç bakışları hissetmiyordum bile. Ben onların sığ dünyasına mesafeliydim; onlar ise benim ilmi hedeflerimin çok gerisindeydiler. Seminer günü geldiğinde, kürsüde dururken artık titremiyordum. Karşımda toplanmış sınıfa bir araştırmacı özgüveniyle hitap ediyordum. Kaan Bey en arka sırada, kollarını kavuşturmuş, bir öğretmenin ciddiyetiyle beni izliyordu.

“Merkez değiştiğinde, idari yapı da el değiştirir. Biz bugün burada, bu modern binaların arasında otururken aslında o antik iradenin, o

tarihi mirasın tam üzerindeyiz." Sunum bittiğinde sınıfta tam bir sessizlik oldu. Derya'nın kıskanç bakışları bile bu akademik başarının karşısında etkisiz kaldı. Kimse alay edemedi; anlattıklarımın yarattığı o sağlam kaynak disiplini sınıfı etkilemişti. Kaan Bey masama yaklaştı, sesi net ve gururluydu: "Sen sadece ödev sunmuyorsun Aslı, tarihi analiz ediyorsun. Ama bir araştırmacı olarak dikkat et; kurduğun o teorik çerçevenin içinde kaybolup gerçek hayattan kopma. Akademik çalışmalar insanı zihnen derinleştirir ama hayattan tamamen soyutlamamalıdır. Bilimsel disiplinini tebrik ederim."

Araştırmanın, metin yazmanın aslında zihinsel bir kalkan olduğunu o an anladım. Haftalar geçtikçe, yazdığım her paragraf derslerimdeki başarımın bir parçasına dönüştü. Kaan Bey'in bana önerdiği her yeni kaynak, ruhumdaki o araştırma merakını biraz daha besliyordu. Bazen önerdiği kitapların arasında, Latince dipnotlar ve felsefi aforizmalar buluyordum. Bu dipnotlar, tarih metodolojisinin ne kadar engin bir deniz olduğunu bana gösteriyordu.

Bir gün kütüphanede çalışma yaparken sordu: "Neden bu kadar tutkuyla araştırıyorsun Aslı? Seni bu tozlu raflara, bu antik metinlere bağlayan şey ne?" Duraksadım. Parmaklarım, haritadaki antik liman kompleksinin üzerinde geziniyordu. "Çünkü koridorlardaki o yüzeysel tartışmalar bana anlamlı gelmiyor hocam," dedim fısıltıyla. "Okuldaki dedikodular, kıskançlıklar... Hepsi geçici. Ama bu kütüphanedeki bilgi, o mermer hakikatler kalıcı. Burada çalıştığımda kendimi daha faydalı ve zihnen diri hissediyorum. Zamanımı sığ şeylerle tüketmek istemiyorum."

Bakışlarında bir öğretmenin öğrencisindeki o olgunluğu görmekten doğan vakur bir ifade vardı. "Güzel bir şuur Aslı. Ancak unutma; geçmişi öğrenmek bugünü anlamak içindir. Kendini insanlardan tamamen soyutlamak yerine, bilgini bir güç olarak kullanmalısın." Mart ayının sonuna doğru, sanayi kenti İzmit'in o gri havasında artık emindim: Geri dönüşü olmayan ilmi bir yola girmiştim. Kaan Bey'in tahtaya yazdığı o felsefi cümle zihnimde bir rehber gibi duruyordu: "Ayna gerçeği yansıtmaz; onu çerçeveler ve anlamlandırır." Bilginin aynasını elime almıştım. Ve o gün anladım ki; emek verildiğinde, insanın kendi zihninde açtığı ilmi çığır, dışarıdaki tüm akran zor-

balıklarını ve sığ tartışmaları gölgede bırakmaya yetiyordu. Bir araştırmacı olarak artık kendi yoluma odaklanmış durumdaydım. Nikomedia'nın tarihi sayfaları önümde açılırken, o gece kâğıda son ders notumu düştüm: "Tarih tekerrürden ibaret değildir; o, aklını kullananlar için bitmeyen bir derstir."

Dışarıda İzmit, sanayi dumanlarının altında uyuyordu. Ama kütüphanenin sessiz raflarında, Diocletianus'un ve Nikomedia'nın tarihi, benim kalemimin ucunda bilimsel bir metne dönüşüyordu. Artık biliyordum: Gerçek uyanış, bilginin ışığıyla zihnini aydınlatmaktı. Ve ben, o ışığın peşinden sonuna gitmeye kadar hazırdım.

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

V

Dominus Noster: Efendi Ve Tanrı
M.S. 286 – Nikomedia, İmparatorluk Sarayı

Ulema der ki; akıl bir labirenttir, lâkin iktidar o labirentin duvarlarını kandan ve mermerden inşa eder. Hükümdar kendini tanrı ilan ettiğinde, hakikat artık onun iki dudağı arasında asılı kalır. Ve o eşikten geçen yabancı, ya o ilahî kurgunun kurbanı olur ya da zamanın dikiş yerlerini patlatan bir hançer.

Adamın —antik dünyadaki Kaan'ın, yani Maximianus'un— parmakları Aslı'nın omuzlarında kaskatı kesildi. Parmak uçlarından yayılan o soğuk otorite, Aslı'nın modern kumaştan ceketini delip tenine bir mühür gibi basılıyordu. "İzmit" kelimesi adamın kulaklarında anlamsız, barbarca bir rüzgâr gibi esti; dudaklarında hiçbir karşılık bulamadı. Lâkin "Tetrarşi" kelimesinin yarattığı sarsıntı, sarayın temellerindeki o devasa mermer blokları sızlatacak kadar derindi. Roma henüz bu kelimeyi duymaya, bu kavramın getireceği bölünmüşlüğe hazır değildi; 286 yılı, kaosun yerini mutlak ve buz gibi bir otoriteye bıraktığı, mermerin kanla mühürlendiği yıldı.

"Bu kadını hemen buradan götürün!" diye gürledi Maximianus, sesi kâtiplerin ve şaşkın muhafızların üzerinde bir kırbaç gibi şakladı. "Söylediği her hece, ağzından çıkan her barbarca nida, imparatorun şahsına ve Roma'nın selametine en ağır ihanettir! Bu kadının kimseyle konuşmasına, gölgesiyle dahi fısıldaşmasına izin verilmeyecek!"

Tam o sırada, Auditorium'un devasa, gümüş kakmalı kapıları dışarıdan gelen bir komutla sarsıldı. İçeri giren ses, metalik, pürüzsüz ve tartışmasız bir otoriteye sahipti. Oda bir anda nefesini tuttu; sanki zaman, o kapıların açılış hızıyla eşzamanlı olarak yavaşladı.
"Bırakın kalsın, Maximianus."

Aslı, omuzlarını mengene gibi tutan adamın ellerinin bir anda gevşediğini, o taş kesmiş parmakların titreyerek geri çekildiğini hissetti. Odadaki tüm kâtipler, mızraklı muhafızlar ve kapıdaki görevliler, can korkusuyla başlarını mermer zemine yapıştırırcasına eğilmişlerdi. Odanın loşluğundan, gün ışığının vurduğu mermerlerin üzerine devasa, heybetli bir gölge düştü. İçeri giren adam, tarih kitaplarının Gaius Aurelius Valerius Diocletianus olarak adlandıracağı, Roma'nın ''Dominus'' (Efendi ve Tanrı) unvanını bizzat kullanan

ilk hükümdarıydı. O, senatonun üzerindeki bir temsilci ve Jüpiter'in yeryüzündeki gölgesiydi. Üzerindeki pelerin, o dönemde üretilmesi en meşakkatli ve sadece hükümdara mahsus olan, binlerce deniz salyangozunun kanından süzülen ağır, yoğun ve karanlık Fenike moruydu (Tyrian purple). Ayakkabıları mücevherlerle süslenmişti; her adımında mermerin üzerinde tok, ilahî bir ritim duyuluyordu. Bakışları, bir kanun metninin soğukluğuna ve bir celladın kesinliğine sahipti.

Diocletianus, ağır ve ölçülü adımlarla Aslı'nın tam önünde durdu. Aslı diz çökmemişti; hâlâ 2018'in özgür, modern ama dehşet içindeki kızıydı. Karşısındaki adamın heybeti altında eziliyor olsa da, ruhu bu antik itaati tanımıyordu. İmparator, kızın sentetik kumaştan pantolonuna, kirlenmiş ceketi üzerindekikaza izlerine ve alnındaki kurumuş kan lekesine baktı. Sonra masanın üzerindeki haritaya uzandı.

"Nikomedia," dedi, sesi derinden, mermerlerin arasından sızan bir fısıltı gibi geliyordu. "Onu neden seçtiğimi, Tiber'in kıyısından neden koptuğumu bu yabancı kadın nasıl bilebilir? Roma kirlendi; Tiber nehri artık kan ve entrika kokuyor. Ama burası..." Eliyle haritadaki o küçük noktayı, Nikomedia'yı işaret etti, "burası yeni güneşin doğacağı yer. Doğu'nun mermerden kapısı."

Gerçekten de tarih, Diocletianus'un Roma'yı bir daha dönmemek üzere terk ettiğini ve bugün İzmit dediğimiz bu şehri başkent yaparak onu dünyanın en büyük dört merkezinden biri haline getirdiğini yazacaktı.İmparator, Aslı'nın gözlerinin tam içine baktı. Gözbeneklerinde bir mimarın hesapçılığı, bir matematikçinin soğukluğu vardı. "Tetrarşi dedin... İmparatorluğu iki Augustus ve iki Sezar olarak bölme planımı... Bunu sadece gölgelerimle, kendi zihnimin dehlizlerinde konuştum. Sen o gölgelerden biri misin, yoksa güneşin altındaki bir yalan mı?"

Aslı, imparatorun yanındaki Maximianus'a —Kaan Bey'in sarsıcı yansımasına— baktı. Tarihsel bir gerçeğin tam göbeğindeydi: Diocletianus, silah arkadaşı Maximianus'u birazdan "Augustus" ilan ederek imparatorluğu resmen ikiye bölecekti. Karşısındaki adam,

Roma'nın batısını, o çökmekte olan kadim toprakları yönetecek olan ikinci efendiydi. "Ben bir yalan değilim," dedi Aslı titreyerek. Sesindeki o modern tını, odadaki antik sessizliği yırtıyordu. "Sizin kurduğunuz bu şehir, bin yedi yüz yıl boyunca defalarca yıkılacak ve her seferinde bu mermerlerin üzerine yenileri yapılacak. Ben o yıkıntıların arasından, sizin bugün omuzlarınıza basan o topraktan geliyorum. 24 Şubat 303'te, tam da burada, bu şehirde yayınlayacağınız o fermanla her şeyi ateşe vereceksiniz. Hristiyanları, kitapları... Ama ruhu durduramayacaksınız."

Diocletianus, kızın cesareti ve bildiği tarihsel detaylar karşısında öfkelenmek yerine tuhaf, neredeyse korkutucu bir merakla gülümsedi. Bu, bir kedinin fareyle oynamasından çok, bir satranç oyuncusunun tahtada hiç var olmaması gereken bir taşla karşılaşmasıydı.

"Maximianus," dedi, bakışlarını Aslı'dan ayırmadan dostuna dönerek. "Bu kadını sarayın kuzey kanadındaki Cryptoporticus'a (Gizli Geçitli Hücre) kapatın. Ona en iyi yemekleri, en yumuşak yünleri verin ama tek bir kelime konuşmasına, dışarıya bir hece fısıldamasına izin vermeyin. O, Roma'nın sahip olduğu en tehlikeli ve en kıymetli kütüphane. Eğer dedikleri doğruysa, o, zamanın ta kendisi." Muhafızlar Aslı'nın kollarına yapışıp onu sürükleyerek götürürken, Aslı son bir kez Kaan Bey'e (Maximianus) baktı. Adamın gözlerinde, lise kütüphanesinde karşılaştıklarında gördüğü o "uyarıcı" ve her şeyi bilen bakışın aynısı vardı. Sanki bin yedi yüz yıl sonraki öğretmen, bin yedi yüz yıl önceki komutana bir mesaj bırakmıştı. Aslı koridorda sürüklenirken, pencerenin dar aralığından dışarıya, inşaat halindeki devasa Nikomedia'ya baktı. Dev vinçler, devasa mermer blokları havaya kaldırıyor; Diocletianus'un sarayları, darphanesi ve silah fabrikaları, tıpkı Kaan Bey'in tahtaya çizdiği haritalardaki gibi yükseliyordu.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

VI

Beyaz Boşluk
Şubat 2018 – İzmit Devlet Hastanesi

Ulema der ki; insan bazen uyanmak için uyur, bazen de uyandığını sandığı o en aydınlık anda, aslında en derin rüyasına dalar. Beyazlık, bazen tüm renklerin birbirini boğduğu o korkunç boşluğun adıdır.

Göz kapaklarımın üzerinde sanki bin yıllık, devasa mermer bloklar diziliydi. Gözlerimi aralamaya çalışmak, o korkunç kütleleri ruhumun tüm gücüyle yukarı itmek, yer çekimine karşı imkânsız bir savaşa girmek gibiydi. Bilincim geri gelmeden önce o koku geldi; keskin, geniz yakan alkol, soğuk serum torbaları ve sterilize edilmiş metalin o ruhsuz, tıbbi kokusu... Ama o sterilize edilmiş keskinliğin arasından, her şeyden daha tanıdık, her şeyden daha güvenli ve sıcak bir koku süzüldü burnuma: annemin kokusu. Telaşla sürülmüş el kremi, mutfak yorgunluğu, yumuşatıcı kokusu ve biraz da sabah kahvesinin o buruk rayihası… Sıcak, ev gibi, çocukluk gibi kokuyordu; beni tüm bu mermer yığınlarının altından çekip çıkarabilecek sarılabileceğim tek ip gibiydi bu koku.

Gözlerimi nihayet araladığımda karşılaştığım ilk şey, annemin yaşlı ve uykusuzluktan kan çanağına dönmüş, birer kuyu gibi derinleşmiş gözleriydi. Beni gördüğü anda yüzünde o kadar çok duygu aynı anda çarpıştı ki; bir an için sevincin ağırlığı altında mı kalacağını yoksa kederin içinde mi boğulacağını bilemedi. Yüzü, bir saniyede bana bin yıllık bir sadakat hikâyesi anlattı; o çizgilerin her biri, ben yokken tutulmuş birer nöbetin nişanesiydi.

“Uyandı…” diye fısıldadı. Sesi, sanki keskin cam kırıklarının üzerinden geçip geliyormuş gibi parçalı, pürüzlü ve her kelimesi can yakıcıydı. “Allah’ım şükürler olsun… Uyandı kızım! Aslım!” Elini tutmak, ona “buradayım” demek istedim ama kollarım sanki başka bir zamana aitmiş gibi ağır, kemiklerim ise porselen kadar kırılgandı. Annem beklemedi; sandalyeden fırlayıp yatağımın kenarına, neredeyse üzerime kapaklanır gibi eğildi. Sıcak ve tuzlu gözyaşları elimin üzerine damladı; o an zindanın buz gibi rutubetini, Nikomedia mermerinin tenimi dağlayan sıcaklığını unuttum.

Avuçlarımı, sanki parmaklarının içinde bir anda un ufak olacakmışım gibi büyük bir korku ama devasa bir şefkatle tuttu. Parmakları

ellerimin üzerinde delice, titreyerek geziniyor, benim gerçekten "burada", bu somut, bu etten kemikten dünyada olduğuma kendini ikna etmeye çalışıyordu.

"Aslım… Beni çok korkuttun güzelim," diye hıçkırarak konuştu, sesi her hecede yeniden kırılıyordu. Yüzümü avuçlarının arasına aldı; elleri zangır zangır titriyordu. Başımdaki o sargılara dokunmaya korkarak saçlarımı bir bebeği uyutur gibi, en narin yerinden okşuyordu. "Seni o halde, o enkazın içinde gördüğümde kalbim durdu sandım. 'Bitti' dedim, 'gitti Aslım'… Haberi aldığımızda babanla nasıl yola düştük, bu hastane koridorlarını kaç kez arşınladık bir Allah bilir. Dualarımda sadece senin adın vardı."

Sesi bir yerden sonra hıçkırıklara boğuldu, kelimeler yerini saf bir acıya bıraktı. O an anladım; ben Nikomedia'nın o mermer koridorlarında kendi "anlatımın" peşinde amansızca koşarken, annem bu beyaz ve soğuk odanın zemininde kendi kıyametini tek başına yaşamıştı. Beni göğsüne yaslamak, doya doya sarılmak istedi ama vücudumdaki hortumlar, monitörün o monoton, ruhsuz biip sesleri buna izin vermedi; sadece alnımdan, sargıların hemen altındaki o dar boşluktan, hayatı boyunca öptüğü en kutsal emaneti öper gibi uzun uzun öptü. O öpücükte bin yıllık bir özlem vardı; beni dünyaya, bugüne, Şubat 2018'in İzmit'ine ve hayatın o can yakıcı gerçekliğine geri çağıran bir özlem.

O an, Roma'nın o soğuk ve acımasız ihtişamı, kâtiplerin hırıltılı emirleri ve Diocletianus'un o ezici görkemi zihnimde un ufak oldu. Annemin hıçkırıkları, bin yedi yüz yıllık tarihin tüm o gürültüsünü bir anda susturdu. Ben, imparatorlukları bölen bir kâhin, mermerin dilini çözen bir yazıcı değil; sadece annesinin yaralı, küçük kızıydım artık. En azından o an için öyle kalmak istedim.

Doktor içeri girdi; rutin kontrollerini, o ezberlenmiş hareketlerle yaparken annem bir saniye olsun elimi bırakmadı. Doktor bir şeyler anlatıyordu; "travma", "darbe sonrası dissosiyasyon", "gözlem süreci" gibi tıbbi ve soğuk kelimeler havada uçuşuyordu ama annem bunları duymuyordu bile. O sadece gözlerimin içine bakıyordu; sanki bakışlarını bir anlığına kaçırsa, ben tekrar o otobüs camın-

dan dışarı süzülüp binlerce yıl öteye, o tanımadığı korkunç tarihe kaçacakmışım gibi beni gözleriyle koruyordu. Saatler ilerledikçe odadaki o gergin hava dağıldı, oda sessizleşti. Hastanenin sonsuz beyaz boşluğu, akşamüstünün o yorgun gri ışığıyla birleşti. Annem, gözleri yarı açık halde, elimi hâlâ sımsıkı tutarak sandalyede bitkin bir halde sızdı. Yorulmuştu; ruhu benim için nöbet tutmaktan, Azrail ile pazarlık yapmaktan yorgun düşürmüştü. Tam o anda kapı sessizce, sanki havanın molekülleri yer değiştiriyormuş gibi, hiç ses çıkarmadan aralandı.

Kaan Bey.
İçeri girdiğinde, annem irkilerek gözlerini ona çevirdi. Kaan Bey'i "okulun o mesafeli ama başarılı tarih öğretmeni" olarak tanıyordu. Ayağa kalkmaya çalıştı ama Kaan Bey eliyle nazikçe, neredeyse bir kutsama yapar gibi dur işareti yaptı. Üzerindeki gri kabanı, gözlüklerinin ardındaki o mesafeli ama her şeyi deşen derin bakışıyla odaya girdiğinde, hastane odasının o steril kokusu bir anlığına eski kâğıt, toz ve mermer rayihasıyla karıştı—ya da ben öyle sandım.

"Çok geçmiş olsun hanımefendi," dedi Kaan Bey. Sesi, annemin o ham, çıplak ve kontrolsüz acısının yanında fazla ölçülü, fazla kontrollü ve fazla rasyonel kalıyordu. "Aslı, bu şehrin gelecekteki en parlak zihnidir. Çok başarılı bir öğrenciydi. Umarım en kısa sürede sağlığına kavuşur."

Yatağımın kenarına, annemin tam karşısına geldi. Annem yanımda, etten kemikten ve tamamen duygudan ibaret devasa bir sevgi kütlesiyken; Kaan Bey ise bedeni olmayan buzdan bir fikir gibiydi. Bir yanım annemin o çocuksu şefkatinde ısınmak, bu beyaz odada kalmak istiyor; diğer yanım Kaan Bey'in bakışlarında getirdiği o karanlık bilginin, o tarihin cazibesine karşı konulmaz bir hızla kapılıyordu.

"Defterini getirdim, Aslı," dedi. Küçük, şeffaf bir pakete sarılmış, kenarları o korkunç kaza anında hafifçe zedelenmiş ve kan lekeleriyle mühürlenmiş o siyah defteri komodinin üzerine, bir emaneti teslim eder gibi bıraktı. "Emniyetten bizzat teslim aldım. Senin için ne kadar hayati olduğunu, içinde nelerin saklı olduğunu biliyorum.

Belki yazmak sana iyi gelir. Gerçekleri kâğıda dökerek onları çerçevelemek, zihnindeki o mermer blokları yerli yerine koymana yardım eder."

Annem defteri gördüğünde hafifçe gülümsedi. Kızı nihayet hayata dönecek, onu bu dünyada tutacak bir teselli bulmuştu ona göre. "Sağ olun hocam," dedi sesi minnetle titreyerek. "Bu kızın hayatı o defterler zaten… Kitaplar, eski haritalar arasında kaybolur gider. Bizimle pek konuşmaz ama o sayfalara her şeyi anlatır. Belki biraz neşesi yerine gelir, sonunda bizi de hatırlar."

Kaan Bey odadan çıkarken kapının eşiğinde bir an duraksadı. Göz göze geldik. O bakışta mermer vardı. O bakışta, az önce saray balkonunda Diocletianus'un yanında duran o kâtibin buz gibi sorgusu vardı. "Kendini bu beyazlıkta saklama Aslı, haritayı tamamla," der gibiydi. Annem o çıktıktan sonra kendi kendine mırıldandı: "Ne kadar düşünceli bir öğretmen, Allah bin kere razı olsun." Elimi hâlâ tutuyordu, parmaklarındaki o insani sıcaklık gerçeğin tek, ama giderek zayıflayan kanıtı gibiydi.

Gözlerimi kapattım. Beyaz tavana bakarken, bilincim o steril odanın sınırlarını zorluyordu. Bir yanımda annemin bir kuş gibi nabız nabız atan o koşulsuz, basit ve derin sıcaklığı; diğer yanımda Kaan Bey'in masaya bıraktığı, geçmişten gelen o gizemli, karanlık ve tehlikeli davetiye… Annem hayatta kalmamı, yeniden nefes almamı bir mucize gibi kutluyordu. Ben ise o siyah defterin sayfaları arasına hapsolmuş hangi zamanda, hangi "Aslı" olduğumu çözmeye çalışıyordum.

Zihnimde Nikomedia görselleri, hastanenin floresan ışıklarıyla çarpışmaya başladı. Sütunlu yolların ihtişamı, odadaki plastik sandalyelerin ve metal serum askılarının çiğliğiyle bir savaşa girmişti. Beyazlık her şeyi yutmaya çalışıyordu ama o siyah defter komodinin üzerinde, karanlık bir yıldız gibi parlıyordu. Annemin elini sıktım. Bu, ona bir teşekkür müydü yoksa az sonra daldığım o dipsiz kuyudan beni geri çekmesi için bir imdat çağrısı mı, ben bile emin değildim. "Uyumak istiyorum anne," diye fısıldadım. Sesim kendi kulaklarıma bile yabancıydı. Annem, sanki dünyanın en kıymetli hazinesine göz kulak olur gibi başımı okşadı. "Uyu güzelim, ben

buradayım. Hiçbir yere gitmiyorum.” Gözlerimi yumduğumda beyazlık yerini zifiri bir karanlığa bıraktı. Bu karanlığın içinden taşların gıcırtısı, uzak bir denizin çalkantısı ve antik bir kentin henüz yazılmamış cümleleri yükseliyordu. Annem elimin sıcaklığını korurken, ben o mühürlenmiş zamanın ilk sayfasına parmağımı bastım. Beyaz boşluk yeniden fısıldamaya başlamıştı. Tarih, beni bir kez daha huzuruna çağırmıştı.

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

VI

Cryptoportıcus: Gizli Koridorlar
M.S. 286 – Nikomedia, İmparatorluk Sarayı

Ulema der ki; yerin altındaki sükûnet, gökyüzündeki fırtınadan daha tehlikelidir. Zira saraylar mermerle inşa edilir ama hükümranlıklar o mermerlerin altındaki karanlık dehlizlerde, kimsenin duymadığı fısıltılarla ayakta tutulur. Işığın bittiği yerde başlayan, sadece taşın ve gölgenin bildiği o dildir.

Diocletianus'un dudaklarından çıkan o son kelime, Auditorium'un yüksek ve görkemli tavanlarında bir cellat hükmü gibi asılı kaldı: "Götürün!"

Aslı, iki yanındaki Praetorian muhafızlarının zırhlı ve nasırlı elleri omuzlarına birer mengene gibi kenetlendiğinde, son kez bir çaresiz umutla Maximianus'a baktı. Adamın gözlerinde, 2018'deki Kaan Bey'in o güven veren, o sükûnet dolu öğretmen şefkatinden tek bir kırıntı, bir nebze dahi olsa tanıdık bir parıltı yoktu; orada sadece tahtını, Roma'nın yeni nizamını ve imparatorluğun mahrem sırlarını korumak zorunda olan bir hükümdarın buz gibi, tavizsiz rasyonalizmi hüküm sürüyordu. Maximianus, mor togasının ağır ve otoriter kıvrımları arasında mermer bir büst gibi tepkisiz dururken, Aslı'nın yere düşen o tek damla gözyaşının bıraktığı leke, kumaşın üzerinde silinmez bir günah gibi parlamaya devam ediyordu. Bu leke, iki zaman arasındaki tek fiziksel köprüydü; ancak o köprü, şimdi muhafızların sert adımlarıyla yıkılıyordu.

Muhafızlar onu sürükleyerek o devasa, işlemeli sedir kapılardan çıkardılar. Ayakları, sarayın kusursuzca taş döşeli, güneşin içeri sızmak için can attığı koridorlarında tökezlerken, Nikomedia'nın dışarıdaki o kör edici, mağrur görkemi yavaş yavaş yerini rutubetli ve dar geçitlere bırakmaya başladı. Merdivenlerden aşağıya, toprağın derinliklerine doğru her inişinde, havadaki o taze kireç ve inşaat kokusu yerini bin yıllık bekleyişin rutubetine, taşın o keskin ve ekşi rayihasına bırakıyordu. Burası Cryptoporticus'tu. Sarayın görünen ihtişamlı mermer kabuğunun hemen altında, imparatorun en mahrem fısıltılarını, henüz doğmamış ihanetleri, gizli infazları ve dünyanın kaderini sessizce değiştiren o karanlık kararları saklayan devasa bir yeraltı labirenti. Yukarıda Roma'nın hukuku konuşulurdu; burada ise Roma'nın karanlığı... İlerledikçe hava daha da ağırlaştı, ciğerlerine kurşuni bir baskı gibi oturan nemli bir ağırlığa dönüştü.

O anda Aslı'nın burnuna; hastaneden çıkarken göğsüne bastırdığı o defterin kokusu, okul kütüphanesindeki o unutulmuş eski kâğıtların, tozun ve küfün geniz yakan hatırası geldi. Duvarlara yaklaştıkça, meşale ışığının oynaşan gölgeleri altında taşlara kazınmış tuhaf, keskin hatlı ve ürkütücü işaretler belirmeye başladı.

Muhafızlar, koridorun sonundaki ağır, dökme demirden imal edilmiş, pası mermerin üzerine damar damar akmış heybetli bir kapının önünde durdular. Kapı, uykusundan zorla uyandırılmış aç bir canavarın iniltisine benzer bir feryatla aralandı. İçerisi, Diocletianus'un az önce Auditorium'da söylediği gibi "tehlikeli bir kütüphane"yi andırıyordu. Duvarlar boyunca oyulmuş derin nişlerin içinde binlerce papirüs rulosu, balmumu tabletler ve ucu zamana direnmekten yanmış parşömenler istiflenmişti. Odanın tam ortasında, tek parça mermerden usta bir el tarafından oyulmuş kaidenin üzerinde, Aslı'nın okul kütüphanesinin tozlu rafında dokunmaya bile cesaret edemediği o parıldayan miğferin birebir, aynısı duruyordu.

Aslı içeri itildiğinde, demir kapı sarsıcı bir gürültüyle kapandı. Sürgülerin çekilme sesi, zamanın üzerine vurulan, anahtarı tarihin en derin çukuruna gömülmüş bir kilit gibi odaya yayıldı. Sessizlik, odanın her köşesine bir sis bulutu gibi çöktü. Aslı, titreyen ve zindandan kalma yaraları hâlâ sızlayan elleriyle duvarın dokusuna, o soğuk taşlara dokundu. Burası bir zindan mıydı, yoksa tarihin ortasında, zamanın fırtınasından korunmak için bir sığınak mı? Hükümdarın aklındaki "Tetrarşi" kelimesini önceden söylemesi onu buraya kapattırmıştı. Bilgi, burada onun hem koruyucusu hem de celladıydı.

O sırada, odanın en karanlık, ışığın bile ulaşmaya korktuğu köşesinden bir hareketlilik sezdi. Gölgelerin arasından, üzerinde zamanın rengini soldurduğu yıpranmış ve ağır bir cüppe olan, gözleri sanki asırların ötesini görüyormuş gibi donuk ama ürkütücü derecede derin bir adam belirdi. Adamın bakışları Aslı'yı bir mızrak ucu gibi delip geçiyordu; sanki bakmıyor, doğrudan ruhunun haritasını okuyordu.

"Demek o sensin," dedi adam Latince. Ama kelimeler Aslı'nın zihninde, lise kütüphanesindeki o eski kitapların melodisiyle, Kaan Bey'in o kendine has vurgularıyla yankılandı. "İmparatorun uyku-

sunu kaçıran, mermerin dilini çözen o ‘zaman kaçağı’ yabancı... Ben Ioannis Hrisos. Bu dehlizlerin, bu karanlık koridorların ve asla gün yüzüne çıkmaması gereken o yasaklı sırların bekçisiyim.”

Aslı, adamın ismini duyduğunda vücuduna buz gibi, felç edici bir titreme yayıldı. Bu isim... Zihninde sanki paslanmış, yüzyıllardır dönmemiş bir kilidin anahtarı gıcırtıyla dönmüştü. Lise yıllarında okuduğu o yarım yamalak çevirilerde, Nikomedia’nın yeraltı arşivlerinden ve yasaklı bilgilerinden bahseden o efsanevi kâtipti bu. Kaan Bey onun için “tarihin gölgesinde yaşayan asıl el” demişti.

“Neredeyim ben?” diye fısıldadı Aslı. Sesi, binlerce papirüs rulosunun arasında güçsüz bir hışırtı gibi kaybolup gitti. “Neden bana öyle bakıyorsun? Beni neden buraya, bu kağıt mezarlığına hapsettiler?” Ioannis hafifçe gülümsedi. Kandilin sönmeye yüz tutmuş zayıf ışığı, adamın yüzündeki her biri birer nehir yatağı gibi derinleşmiş kırışıklıklarda tehlikeli bir dansa durdu. “Zaman, senin o sığ ve modern kitaplarda okuduğun gibi doğrusal, pürüzsüz akan bir nehir değil Aslı. Zaman, bin parçaya ayrılmış kırık bir aynadır. Diocletianus seni buraya susturmak, o tehlikeli geleceği bu mermerlere gömmek için gönderdi; ama o zavallı hükümdar bilmiyor ki, bazen en güçlü çığlıklar yerin yedi kat altından, sessizliğin tam kalbinden yükselir. Hoş geldin küçük kâhin; kendi sonunu ve bu şehrin asıl hikâyesini yazmaya hazır mısın?”

Ioannis, elindeki sönük kandili masanın üzerindeki devasa bir rulo parşömene yaklaştırdı. Parşömenin üzerinde Nikomedia’nın karmaşık bir mimari planı duruyordu. “Diocletianus burayı sadece başkent yapmadı Aslı,” dedi Ioannis, sesi mermer duvardaki bir çatlak gibi sızıyordu içime. “O, burayı zamanın durduğu bir merkez olarak kurguladı. Bu saray, mermerin altına gömülen bir büyü kitabıdır. Her sütun bir duadır, her koridor bir mühür. Sen o mührü, o otobüs kazasında başını cama vurduğunda kırdın. Kanın, bin yedi yüz yıllık bir uykuya sızdı.”

Aslı, titreyen parmaklarını parşömenin üzerinde gezdirdi. Dokunduğu yerlerde mürekkep sanki taze bir kan gibi canlanıyor, haritadaki yollar damar damar atmaya başlıyordu. “Benden ne istiyor?” diye

sordu Aslı, gözlerini Ioannis'in boşluk kadar derin gözlerinden kaçırarak. "Beni neden öldürmedi de buraya, senin yanına gönderdi? Ben sadece bir öğrenciyim... Hiçbir şey bilmemem gerekiyordu."
"Ölüm, bilginin en basit çözümüdür," dedi Ioannis, bir toz yığınını üfleyerek. "Ama sen, sen ölümü çoktan aştın. İmparator senden korkuyor, çünkü sen onun meşruiyetini dayandırdığı o 'ezelî ve ebedî' Roma yalanının sonunu biliyorsun. Sen, yıkılışın şahidisin. Senin zihnin, Diocletianus'un henüz inşa etmediği yıkıntıların hafızasıyla dolu. O, geleceği kontrol etmek istiyor; sen ise kontrol edilemeyen geleceğin ta kendisisin."

Ioannis, odanın köşesindeki gölgeli raflardan birinden, üzerinde gümüş bir haç ve antik Roma kartalı kabartması olan bir sandık çıkardı. Sandığı açtığında içinde, Kaan Bey'in ona bahsettiği o efsanevi, ancak hiçbir tarih kitabında kaydı bulunmayan "Kayıp Nikomedia Günlükleri" duruyordu. Cildi insan derisi kadar yumuşak, rengi ise taze çekilmiş bir kahve kadar koyuyordu.

"Bunları yazan kişi," dedi Ioannis, sandıktan çıkan deri kaplı defteri Aslı'ya uzatırken, "senden bin yedi yüz yıl önce burada, tam bu odada oturan biriydi. O da senin gibi sesler duyuyordu. O da taşların konuştuğuna, şehrin nefes aldığına inanıyordu. Diocletianus onu da buraya, Cryptoporticus'un karanlığına hapsetti. Çünkü gerçek, bazen imparatorlukları devirecek kadar ağırdır."

Aslı defteri eline aldı. Defterin dokusu, parmak uçlarında bir karıncalanma başlattı. Kapağını araladığında, ilk sayfada kendi el yazısına ürkütücü derecede benzeyen bir şekilde yazılmış şu satırları gördü: "Şehir uyandığında, yazıcı uyumalıdır. Çünkü rüya gerçek olduğunda, gerçek sadece bir gölgeden ibaret kalır."

Aslı'nın zihni bir kez daha bulandı. Etrafındaki duvarlar genişlemeye, tavan yükselmeye başladı. Ioannis'in silueti, kütüphanedeki Kaan Bey'in siluetiyle birleşti. Bir an için hastane odasındaki o beyazlığı, annesinin ağlayan yüzünü ve Kocaeli yolundaki o keskin fren sesini duydu. Ama bu seslerin hepsi, yeraltındaki o nemli sükunetin içinde boğuluyordu. "O kaza..." dedi Aslı, sesi artık daha güçlü çıkıyordu. "O kaza, bir başlangıçtı. Ben buraya, bu defteri

tamamlamak için gönderildim. Annemin ağlayışı, Kaan Bey'in o gizemli ödevleri... Hepsi beni bu koridora, bu kütüphaneye getirmek içindi öyle mi?" Ioannis başını salladı. "İmparator seni susturmak için bu odayı mezarın yaptı. Ama o, mezarların en iyi hikaye anlatıcıları olduğunu unuttu. Diocletianus, Maximianus, Galerius ve Constantius... Dört kafa, tek vücut. Tetrarşi. Onlar Roma'yı dört parçaya böldüklerini sanıyorlar; oysa onlar sadece zamanı dört farklı yerinden kanatıyorlar. Sen, o kanı durduracak olansın. Ya da o kanda boğulacak olan..."

Aslı, odanın ortasındaki o parıldayan miğfere doğru yürüdü. Miğferin üzerindeki oymalar, az önce duvarda gördüğü o gizli işaretlerle aynıydı: yılanın kuyruğunu ısırdığı bir Ouroboros, bir kartal ve bir haç. Miğfere dokunduğu an, bütün Cryptoporticus sarsıldı. Yerin altından gelen o devasa uğultu, binlerce yılın birikmiş öfkesi gibiydi. Taşlar titriyor, raflardaki parşömenler havada uçuşuyordu.

"Onu giy," dedi Ioannis, "Zamanın ağırlığını başına tak. O zaman, gördüğün vizyonlar birer hastalık olmaktan çıkar ve birer silaha dönüşür. Nikomedia seni bekliyor, Aslı. Şehir seninle konuşmak istiyordu, değil mi? Şimdi ona cevap verme vakti."

Aslı, miğferi iki eliyle kavradı. Metalin soğukluğu artık canını yakmıyor, aksine damarlarındaki ateşi dindiriyordu. Miğferi başına geçirdiği an, Cryptoporticus'un karanlığı bir anda yok oldu. Gözlerinin önünde yepyeni bir Nikomedia belirdi; ama bu kez o mermer saraylar, ışıktan ve gölgeden inşa edilmişti. İnsanlar birer hayalet gibi süzülüyor, zamanın iplikleri her birinin üzerinden geçiyordu. Bir adım attığında, 2018'in İzmit'indeki Saat Kulesi'nin çan sesini duydu; bir adım daha attığında ise Diocletianus'un Auditorium'daki kükreyişini.

"Vakit," dedi Aslı kendi sesini ilk kez bu kadar yabancı ve güçlü duyarak, "artık kimsenin lehine değil. Vakit, sadece benim kurguladığım kadardır." Aslı, Cryptoporticus'un derinliklerinden yukarıya, imparatorun taht odasına doğru tırmanırken, arkasında bıraktığı o sessiz oda ve Ioannis Hrisos, tarihin tozlu sayfalarına gömülmeye hazırdı. Artık geri dönüş yoktu. Ne annesinin mutfağına, ne o

hastane odasına, ne de Kaan Bey'in tarih derslerine. O, mermerin altındaki gerçeği görmüştü ve şimdi o gerçekle Nikomedia'nın üzerine bir gölge gibi çökecekti. İlerlediği koridorun her bir taşına ayak bastığında, taşlardan bin yıllık bir inilti yükseliyordu. Aslı durmadı. İktidarın kalbine, mermerin ruhuna, gölgenin efendisine doğru yürümeye devam etti. Artık rüya görmüyor, rüyayı bizzat kurguluyordu. Koridorun sonundaki ışıktan kapıya ulaştığında, elindeki deri kaplı deftere ilk yeni cümlesini zihninde yazdı: "Ben, camı kıran ve aynanın içindeki boşluğa adım atanım. Artık gölge benim, mermer ise sadece bir kılıf."

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

VII

Beyazdan Griye
Şubat 2018 – İzmit Devlet Hastanesi

Ulema der ki; şifâ bulduğunu sanan kişi, aslında sadece acısının yeni bir biçimine alışmaktadır. Hastane kapısından dışarı adım atan her ayak, ya eski bir esarete ya da daha evvel tadılmamış bir sürgüne yürür. Zira ruh bir kez mermerle tanışmışsa, asfaltın sahteliğine asla rıza göstermez.

Hastanenin o çiğ, göz yoran ve insana kendi faniliğini her saniye soğuk bir tokat gibi hatırlatan beyazlığı, günler geçtikçe ruhumu yavaş yavaş sağan devasa bir süngere dönüşmüştü. Serum hortumundan süzülen her şeffaf, her ölçülü damla; zihnimde, derin ve karanlık bir mahzenin taş zeminine düşen o yankılı su sesine eşlik ediyordu.

Pıt. Pıt. Pıt. Bilincim, o felaket anında tuzla buz olmuş bir ayna gibiydi; bir parçası bu plastik ve antiseptik sığınağında, annemin dualarının o titrek gölgesinde tutunmaya çalışıyor; diğer yarısı ise kılıç şakırtılı, Roma disipliniyle örülmüş Nikomedia dehlizlerinde, bir kâhin ile bir kurban arasındaki o korunaksız boşlukta asılı kalıyordu. Orada bir imparatorluğun sırlarını taşıyan bir sesti ruhum; burada ise sadece kayıtlara "ağır yaralı" olarak geçmiş, bedenine hortumlar iliştirilmiş bir istatistik.

Taburcu olacağım o Şubat sabahı, oda her zamankinden daha erkenci bir telaşla uyandı. Annem içeriye bir bahar esintisi gibi, yüzünde günlerdir uykusuzluğun gölgesini silip süpüren o sarsıntılı şükran parıltısıyla girdi. Beni o yamulmuş metal yığınının içinden, o kanlı cam kırıklarının arasından söküp almış olmanın verdiği hafiflik, her jestine, her adımına sirayet etmişti. Çantamı toplarken ellerinin titremesi heyecandan öte, ruhumu bu binanın o steril esaretinden bir an önce kaçırma telaşındandı.

Elindeki plastik poşetlerin hışırtısı bile odanın sessizliğini yırtan, hayata dair kaba ve sarsıcı bir sesti. "Hadi bakalım prensesim," dedi, sesi sevinçten kırılırken yüzüne yerleştirmeye çalıştığı içten ama bir o kadar da yorgun tebessümle. "Doktorla az önce konuştum, tüm raporlar temiz çıktı. Eve gidiyoruz Aslım. Kendi yatağında, kendi yastığında uyuyacaksın. Sana o çok sevdiğin, tarhana çorbasından yapacağım. İçin ısınır, kan gelir o bembeyaz, solgun yüzüne. Şehrin havası seni kendine getirir, o karanlık kabusları unutturur."

Yatağın kenarına iliştiğimde, çıplak ayaklarımın hastanenin soğuk linolyum zeminine değmesiyle gerçeklik algım bir anlığına yerinden oynadı. O sentetik, o modern ve sahte pürüzsüzlüğün altından; Diocletianus'un sarayındaki o damarlı, güneşin sıcağını emmiş kadim taşın dokusunu hissettim. Başım döndü, odadaki florasan lambaları birer meşale alevine evrilerek etrafımda dönmeye başladılar. Bakışlarım, komodinin üzerinde duran kraft kâğıda sarılı pakete, Kaan Bey'in bıraktığı o siyah deri kapağa kilitlendi. Defter... Oradaydı. Bir kâğıt yığınından ziyade, nabzı atan bir sır, derisi mermerleşmiş bir canlı gibi beni kendine çekiyordu.

"Anne," dedim. Sesim, uzun süreli bir uykunun ve o antik dehlizlerdeki suskunluğun ardından boğazımda paslanmış bir sürgü gibi zorla hareket etti. "Kaan Bey... O defteri getirdiğinde, bakışlarında veya sözlerinde bir tuhaflık var mıydı? Yani... seninle konuşurken, sanki benden değil de başka bir şeyden bahseder gibi miydi?" Annem, yün hırkamı titizlikle katlarken duraksadı. Gözleri pencereden görünen İzmit'in dumanlı, sanayi tesislerinin üzerinde gri birer kule gibi yükselen siluetine daldı. "Pek bir şey demedi Aslım. Sadece senin için ne kadar hayati olduğunu, enkazın içinden adeta bir hazineymiş gibi, polislerin bile el sürmesine izin vermeden kurtarıldığını söyledi. Çok beyefendi bir adam, ama bakışları...

Sanki seni benden daha iyi tanıyormuş gibi bakıyordu. Bu beni biraz ürküttü." Yanıma gelip yatağın kenarına oturdu, uykusuzluktan soğumuş parmaklarıyla zihnimdeki yangından dolayı yanan ellerimi sıkıca kavradı.

"Bak bana... O tozlu hikâyeler, o eski, kimsenin yüzüne bakmadığı kitaplar seni bizden koparmasın artık. Seni o otobüsten çıkardıklarında, o beyaz yüzünde kanlar süzülürken 'evladım benden gitti' dedim. Şimdi seni sadece hayaletler, ölü kralların gölgeleri arasında değil; yanımda, kanlı canlı, bugünde görmek istiyorum. Geçmişe gömülme Aslı, ölüler seni ısıtamaz. Bak dışarıya, şehir seni bekliyor."

Onun o yalın, hiçbir akademik bilgiye ihtiyaç duymayan güçlü şefkatine sığındım. Zihnimdeki lejyoner naraları, kalkanların metalik çığlığı ve mermer tozlarının geniz yakan tadı, bu savunmasız sevgi

karşısında bir anlığına puslu bir anıya dönüştü. Ama biliyordum; ayna bir kez çatlamıştı ve o yarık, bin yedi yüz yıllık bir derinliğe sahipti. Artık parçaları hiçbir sıcak çorbayla, hiçbir anne duasıyla eski haline getiremezdim. Ben artık iki asrın arasında kalmış, aidiyeti kaza anında iptal edilmiş, zamansız bir mülteciydim. Annem son imzaları atmak ve ilaç listesini almak için odadan çıktığında, titreyen parmaklarımla o siyah kapağa uzandım. Deri kapağa dokunduğum an, bedenime zamansız, soğuk ve elektrikli bir dalga yayıldı. Kapağı araladım. Boş sayfalar... bembeyaz, sağır edici bir suskunluk. Ama bu sayfalar bir boşluktan ziyade, devasa bir iştahı temsil ediyordu; sanki yaşanmışlık, ter ve mermer tozu bekliyor gibiydiler. Sayfaları hızla çevirirken, defterin tam ortasında, kenarı hafifçe kan lekesiyle işaretlenmiş bir sayfanın köşesinde Kaan Bey'in o dik, otoriter ve her harfi bir kılıç darbesini andıran o benzersiz el yazısını gördüm. Tek bir cümle bırakmıştı; bir soru, bir iz ve bir yol haritası gibi: "Vakit kimin lehinedir, Aslı?"

O an hastane odasının florasan lambası, sanki bir şifreyi onaylarmışçasına tiz bir vızıltıyla göz kırptı. Oda bir anlığına tamamen kardı. Burnuma o keskin antiseptik kokusunun ötesinden; kükürt, eski kütüphanelerin o ağır küf ve taze yontulmuş taşın geniz yakan kokusu doldu. Pencereden sızan feri sönmüş Şubat ışığı; sanayi dumanıyla boğulmuş gri İzmit'i değil, Nikomedia'nın o bembeyaz, o günahları bile aklayan, kör edici güneşini taşıyordu sanki. Karşımda annemi değil, mor pelerinli, yüzleri olmayan kadim kâtiplerin beklediğini hissettim.

"Aslı! Hadi kızım, taksi kapıda!"
Annemin hayata dair endişe dolu sesiyle irkildim. Her şey bir saniyede "normal"e döndü; florasan sustu, ışık o gri solgunluğa evrildi. Hastaneden dışarıya, tekerlekli sandalyenin üzerinde çıkarılırken otomatik kapıların mekanik açılış sesi, kulağımda bir zindanın devasa demir sürgülerinin çekilmesi gibi yankılandı. Dışarıdaki keskin, yağmura gebe ve asfalttan yükselen o isli mart havası yüzüme bir tokat gibi çarptığında nihayet anladım: Ben sadece ayağa kalkmış bir kazazede değildim. Ben, imparatorun uykusunu kaçıran o büyük yalanın ve muazzam hakikatin yaralı bekçisiydim. Taksiye bindiğimde, İzmit'in o keşmekeş trafiği, korna sesleri ve devasa kamyonların

egzoz dumanları etrafımı sardı. Taksi hızlandıkça, hastanenin "beyaz" esareti geride kalıyor, İzmit'in endüstriyel "gri"si pencerelere yapışıyordu. Fakat bu gri, benim için, kurgunun ve gerçeğin, M.S. 286 ile 2018'in birbirine karıştığı o bulanık araftı.

Yol boyunca başımı cama yasladım. Kaza yaptığım geceki yağmurun izleri sanki asfaltın çatlaklarında hâlâ duruyordu. Dışarıdaki manzara, modern bir kentin kaosundan ziyade, yıkılmış bir medeniyetin üzerine alelacele inşa edilmiş derme çatma bir dekor gibi görünüyordu. Halkevi binasının önünden geçerken, kolonların arkasında bir gölgenin, mor togalı bir siluetin beni izlediğini sandım. Gözlerimi kırptım; sadece rüzgârda sallanan bir afişti. Anlaşılan o ki zihnim gördüğü her şeyi Nikomedia'nın o geometrik kusursuzluğuna yormaya kararlıydı.

Taksi, Yahya Kaptan'ın çok katlı, birbirinin kopyası olan bloklarının arasına girdiğinde annem rahatlamış bir nefes verdi. Onun için bu binalar güvenliğin, düzenin ve hayatın simgesiydi. Benim içinse, yerin altındaki o devasa saray kompleksinin üzerine bastırılmış devasa beton ağırlıklardı. "Evimize geldik çok şükür," dedi annem, elini omzuma koyarak. "Bak, komşular bile pencerede, herkes seni merak ediyordu." Binanın asansörüne bindiğimizde, o dar kabinin içindeki aynada kendime baktım. Sargılar çıkmıştı ama sol şakağımdaki o ince, kırmızı çizgi hâlâ taze bir imza gibi duruyordu. Bakışlarım...

Bakışlarım değişmişti. Artık bir lise öğrencisinin saflığı gitmiş, bin yıllık bir yorgunluğun tortusu yerleşmişti o karartıya. Asansörün sarsıntısı, Nikomedia'nın yeraltı kütüphanesine inen karanlık Cryptoporticus merdivenlerini hatırlattı. Kapı açıldığında, evimizin o tanıdık yemek kokusu, deterjan ve huzur sinmiş havası yüzüme çarptı. Ama bu hava artık beni boğuyordu. Odamın kapısını açtığımda, her şey bıraktığım gibiydi. Masamın üzerindeki kalemlik, duvardaki mantar pano, yarım kalmış test kitapları... Hepsi bana başka birine aitmiş gibi, çoktan ölmüş bir kızın geride kalan eşyalarıymış gibi yabancı göründü. Yatağıma oturdum. Annem mutfağa, o vaat ettiği çorbayı yapmaya koşmuştu. Yalnız kalmıştım. Nihayet. Defteri yavaşça masanın üzerine bıraktım. Çantamdan Kaan Bey'in o gizemli notunu çıkardım. "Vakit kimin lehinedir?" Bu bir meydan okumaydı.

Pencereye yürüdüm ve perdeyi araladım. İzmit'in o gri gökyüzü, kentin üzerine çöken o ağır sis... Aşağıdaki çocuk parkında koşturan çocuklar, market poşetleriyle evine yetişmeye çalışan insanlar... Hiçbiri bilmiyordu. ayaklarının altındaki o mermer sessizliğin, o devasa tarihin ne kadar yakın olduğunu. Masama oturdum ve kalemimi elime aldım. İlk sayfayı açtım. Defterin o pürüzsüz dokusu, tenime değdiğinde sanki bir canlının derisine dokunuyormuşum hissi verdi. Mürekkebi sayfanın en başına, o beyaz boşluğun kalbine sapladım. "Uyanmak," diye yazdım. Sesim odanın içinde yankılanmıyordu ama ruhumda gök gürültüsü gibi gürlüyordu. "Uyanmak, gördüğün her şeyin bir perde olduğunu anlamaktır."

Yazdıkça, odanın duvarları yavaş yavaş şeffaflaşmaya başladı. Duvar kâğıtlarının altından antik Yunan harfleriyle kazınmış mermer bloklar belirdi. Halım, yerini tozlu bir mozaik zemine bıraktı. Lambamın sarı ışığı, bir yağ kandilinin titrek alevine dönüştü. Annemin mutfaktan gelen tencere sesleri, uzaklardan gelen bir ordunun kalkan şakırtılarına karıştı. İyileşmiyordum. Aksine, hastalık beni tamamen ele geçiriyordu. Ama bu hastalık, dünyanın en büyük hakikatiydi. Ben, Cryptoporticus'un karanlığında Ioannis Hrisos'un elinden o sandığı teslim alan kâtiptim. Ben, Diocletianus›un uykularını kaçıran o büyük vizyonun taşıyıcısıydım.

Dışarıdaki gri İzmit, sanayi dumanlarıyla boğulmaya devam edebilir, insanlar asfaltta kendi küçük dertleriyle yürüyebilirdi. Ama ben artık mermerle tanışmıştım. Ve mermer, kendisine dokunanı bir daha asla bırakmazdı. Defterin sayfaları arasında ilerlerken, Kaan Bey'in kütüphanedeki o gölge gibi duruşunu, gözlüklerinin ardındaki o her şeyi bilen pırıltıyı hatırladım. Beni bu yola bilerek sokmuştu. Pencereden dışarı son bir kez baktım. Karşı binanın çatısında, dumanların arasında bir anlığına mor pelerinli bir siluetin durduğunu ve bana doğru başıyla hafifçe selam verdiğini gördüm. Korkmadım. Aksine, içime buz gibi bir huzur yayıldı. "Vakit," dedim fısıltıyla, "benim lehimedir."

Kalemi daha sıkı kavradım. Hikâye, hastane odasında bitmemişti. Ve hikâyede yazdığım her kelime, İzmit'in altındaki o devasa uyuyan devi uyandıracak bir sarsıntıydı.

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

VII

Katmanlar Ve Küller

M.S. 358 / 1337 / 2018 – Zamanın Kesişim Noktası

Ulema der ki; bir şehir bir kez yıkıldığında, sadece taşları devrilmez; o güne kadar biriktirdiği tüm kelimeler de toprağın altına gömülür. Yeni gelenler, o susturulmuş kelimelerin üzerine kendi masallarını inşa ederler. Lâkin her katman, altında yatanın nefesini taşır. Ve zihni yüksek ateşin, kederin ve ağır travmanın cenderesinde parçalanan biri için o nefes; geçmişin, şimdinin ve geleceğin birbirine karıştığı, çıldırtıcı bir hezeyana, bir rüya katmanına dönüşür.

Zindanın nemli karanlığı ile sarayın kör edici mermer beyazlığı arasındaki o uçurum, Aslı'nın parçalanmış bilincinde artık tek bir şeye dönüşmüştü: Zonklayan, dipsiz ve simsiyah bir boşluk. Ioannis Hrisos, Cryptoporticus'un o ağır, rutubetli ve bin yıllık ter kokan sessizliğinde elindeki kandili genç kızın titreyen avuçlarındaki haritaya doğru yaklaştırdığında, meşale alevi bir anda can çekişir gibi sarsıldı. O an, kandilin zayıf ışığı eşliğinde, Nikomedia'nın altındaki koca yeryüzü de binlerce yıllık uykusundan uyandırılmış bir dev gibi homurdanarak, mermer temelleri yerinden oynatacak bir hiddetle titremeye başladı.

"Duyuyor musun?" diye fısıldadı Ioannis. Sesi, binlerce yıl öteden gelen, toprağın taşlaşmış katmanlarını delip geçen boğuk bir yankı gibiydi. "Taşlar ağlıyor Aslı. Roma'nın kibri, mermerin sessizliğine dayanamıyor artık. Yeryüzü, üzerine dikilen bu kibir kulelerini, bu tanrıcılık oynayan ölümlüleri kusmaya hazırlanıyor. Hazır ol, çünkü gömülen her şey bugün yüzeye çıkacak."

M.S. 24 Ağustos 358. Takvimler bu uğursuz tarihi gösterdiğinde, yerin yedi kat altından gelen o sağır edici, kemik sızlatan uğultu, Nikomedia'nın mağrur ve güneşten kızmış tepelerini sarsmaya başladı. Ioannis'in feryadı boşlukta yankılanırken, mermer zemin Aslı'nın ayaklarının altından bir kilim gibi çekildi. Sarsılmaz sanılan devasa mermer duvarlar, ıslak bir kâğıt tomarı gibi yırtıldı.

Kızın zihnindeki ateş yükseldikçe, kütüphanede okuduğu o büyük felaket bilincini tamamen ele geçiriyordu. Yıkılan mermerlerin gürültüsü, Aslı'nın şakaklarında zonklayan damarların sesiydi. Şehrin omurgasını kıran bu büyük deprem, zihnindeki zaman perdesini

de yırttı; ateşi yükselen genç kız, bir zaman sıçramasının içinde, hafızanın yıkılan katmanları arasına savruldu.

Sarsıntı her şeyi yutuyordu. Diocletianus'un tanrısal bir hırsla inşa ettirdiği korint başlıklı sütunlar, birer oyuncağa dönüşmüş gibi büyük bir gürültüyle birbirinin üzerine devriliyor; havaya yükselen ince mermer tozları şehri bembeyaz ve boğucu bir kefen gibi sarıyordu. Enkazın arasında kalan kız, toz bulutunun arasından gökyüzüne bakmak istedi ama gördüğü tek şey, depremin hemen ardından kenti bir canavar gibi sarmalayan o devasa, kızıl yangın oldu. Tahta evler çıra gibi alev alıyor, Roma'nın mermer rüyası isli ve simsiyah bir dumanla Körfez'in sularına karışıyordu. İnsanlar, mermer binaların altında karıncalar gibi eziliyor, imparatorluğun o "ebedî" düzeni, doğanın öfkesi karşısında kumdan bir kale gibi dağılıyordu.

"Hatırla!" diye bağırdı bir ses. Bu, Kaan Bey'in o okul kütüphanesinin tozlu köşelerinde yankılanan, neşter gibi keskin ve soğuk sesiydi. "Hafıza bazen mermerden bir zindandır demiştik Aslı. Bak, zindan yıkılıyor! Şimdi ne kalacak geriye? Taşın altındaki o çıplak hakikatle yüzleşmeye, o külleri solumaya hazır mısın?"

Aslı, 2018 Şubat'ında bir hastane odasında, gördüğü kabusun etkisiyle sırılsıklam ter içinde yatağında doğrulmaya çalışırken burnuna o geniz yakan barut, kükürt ve yanık et kokusu doldu. Annesi yanındaydı; endişeyle kızına bakıyor, "Ateşin var kızım, yine o korkunç rüyaları görüyorsun, sayıklıyorsun," diyerek alnına ıslak bir bez koyuyordu. Fakat bezin yapay soğukluğu, genç kızı 358 depreminin enkazındaki o buz gibi mermer bloğun altına geri fırlatmaktan başka bir işe yaramıyordu. Annesinin sesi bir suyun altından gelir gibi boğuklaşıyor, Nikomedia'nın çığlıkları odanın içinde fırtınalar estiriyordu. Hastane odasının florasan lambaları, Roma yangınının alevlerine karışıyor; monitörün bip sesleri, yıkılan sütunların gürültüsüyle senkronize oluyordu.

Zihnini kavuran o yüksek ateş yavaşça geri çekilip kızın bilinci hezeyanın daha durgun, daha hüzünlü bir evresine kaydığında, manzara bir kez daha değişti. Zamanın sarkacı, yıkımdan doğuma doğru salındı. Artık Aslı başını kaldırdığında o devasa Roma tiyatrosunun

mağrur gölgesini görmüyordu. Şehrin silueti daha organik, daha mütevazı ve toprağa daha yakın bir hale bürünmüştü. Yıkılan mermerlerin, devrilen sütun kaidelerinin üzerine ahşap evler dikilmiş; kireç kokusunun yerini taze pişmiş ekmek, ahır tezeği ve odun ateşi rayihası almıştı. Surların üzerinde artık parlak zırhlı Praetorian muhafızları yoktu; ellerinde kavisli kılıçları, bellerinde meşin kuşakları ve bakışlarında bozkırın uçsuz bucaksız uzaklığını taşıyan, yüzleri rüzgârla kavrulmuş adamlar duruyordu.

Yıl 1337'ydi. Nikomedia, sancılı bir doğumla İzmit'e dönüşüyordu. Bizans'ın son nefesi, Osmanlı'nın ilk nidasına karışıyordu. Aslı kendini dar, taş döşeli ve dik bir sokağın ortasında buldu. Burası Kapanca Sokak'ın çok eski, henüz çocukluk dönemindeki, ahşap kokulu haliydi. Yanından genç bir asker geçti; üzerindeki deri zırh sadeydi ama kuşağında taşıdığı kılıcın kabzası aşınmış, savaşın pasıyla lekelenmişti. Bu, kızın defterinin kenarlarına çizdiği o siluetlerde gördüğü Bizanslı asker Leo'ydu.

Leo, Aslı'nın titreyen kolunu tuttuğunda parmaklarındaki o canlı sıcaklık, hastanedeki serum iğnesinin soğukluğundan çok daha gerçekçiydi. Leo gözlerindeki o derin hüzünle, kaybedilen bir medeniyetin yasını tutuyordu. "Gel," dedi Leo fısıltıyla. Sesi rüzgârın içindeki bir sır gibiydi. "Sana sarayları ve bu şehrin asıl kalbinin attığı yeraltı geçitlerini de göstereceğim. Hakikati, imparatorların güneşten parlayan altın tahtlarında değil toprağın derinliklerinde, mermerin sustuğu ve feryadın taşa kazındığı o nemli kuyularda bulursun. Bak, üzerine bastığın bu toprak, binlerce yılın kemikleriyle yoğruldu."

Birlikte yürüdüler. Ayaklarının altındaki antik mozaik zeminler, yüzyılların yorgunluğuyla yer yer çökmüş, aralarındaki boşluklara horasan harcı dökülmüştü. Kız, bastığı her taşta farklı bir asrın nabzını hissediyordu. Sol ayağıyla Roma'nın o kibirli, o sert mermerine basarken; sağ ayağıyla Osmanlı'nın toprağa karışmış, tevazu kokan taşını duyumsuyordu. Sanki her adımda zamanın katmanları arasında bir dikey yolculuk yapıyordu. En sonunda, o devasa ve paslı demir kapının önüne geldi. Kapının üzerinde bir Roma kartalı, bir Bizans haçı ve bunların arasına sinsice sızmış tuhaf astrolojik

işaretler yan yana işlenmişti. Bu, Aslı'nın zindanda tırnaklarıyla haritaya kazıdığı sembollerin ete kemiğe bürünmüş haliydi.

Ioannis Hrisos, o kapının eşiğinde, zamanın dışından gelmiş bir bekçi gibi duruyordu. Yanında ise pelerini akşam rüzgârında vakur bir edayla dalgalanan, bakışlarında o meşhur Saat Kulesi'nin asırlık sükûnetini taşıyan bir adam belirdi: Selim Sırrı Paşa. Paşa'nın gözleri, tıpkı Kaan Bey'in gözleri gibi her şeyi gören ama hiçbir şeyi ele vermeyen birer kuyu gibiydi. 20. yüzyılın başındaki modernleşme sancısı, Paşa'nın duruşunda vücut bulmuştu.

"Benim torunum..." dedi Paşa. Sesi, bir şehrin yüzyıllar boyunca biriktirdiği tüm acıları, yangınları ve umutları içinde barındıran tok bir sesti. "Sen bu şehrin yeni hafızasısın Aslı. Eğer sen bu mermerlerin, bu ahşapların altındaki yükü omuzlamazsan; altımızda yatan bu binlerce yıllık sessiz feryat, tarihin karanlık dehlizlerinde sonsuza dek susacak. Bizler geçiciyiz, ama taşın hafızası kalıcıdır. Şehri sen konuşturacaksın, yoksa bu beton yığınları arasında ruhumuz tamamen boğulacak."

Aslı geriye doğru sendeledi. Hastane odasındaki monitörün o monoton, ruhsuz bip sesleri; Orhan Camii'nin minaresinden yükselen o ilk, yanık ezan sesiyle birleşti. İki dünya, iki zaman, iki farklı hayat çizgisi... Hepsi kızın parçalanmış bilincinde tek bir noktada düğümlendi. Sanki ruhu bir ayna gibi yere düşmüş ve her bir parçası farklı bir yüzyılı yansıtmaya başlamıştı. Her parçada Aslı'nın farklı bir silueti vardı; kâh bir kâtip, kâh bir kurban, kâh bir kurtarıcı. "Ben sadece bir öğrenciyim!" diye haykırdı karanlığa doğru. Sesindeki çaresizlik, boş odada yankılandı. "Ben bu kadar büyük bir yalanı, bu kadar ağır bir hakikati taşıyamam! Neden ben? Neden bu sessizliği ben bozmak zorundayım?" Ama sesini duyan yine sadece şehir oldu. Dumanların arasından ve enkazların o rutubetli boşluklarından yükselen binlerce yıllık koro, tek bir ağızdan, yeri sarsan bir gürültüyle cevap verdi: "Ben Nikomedia'yım... Ben İzmit'im... Depremlerden kalktım, yangınlardan dirildim, mermerin altına gömüldüm ama hiç yok olmadım! Senin damarlarında akan kan, benim sokaklarına dökülen kandır. Şimdi senin kaleminde, senin sesinde yeniden doğmak istiyorum. Bizi unutma!" O an Aslı

elini istemsizce göğsüne götürdü. Kalbi, Diocletianus'un o yıkıcı hırsıyla, Orhan Gazi'nin fethe susamış kılıç şakırtısıyla ve Selim Sırrı Paşa'nın bu şehre duyduğu o derin sadakatle senkronize bir şekilde atıyordu. Hastane odasında annesinin sıcak elini tuttuğunda, aslında bir imparatorluğun soğuk mermerine, bir devrin sıcak külüne ve bir Cumhuriyet beyefendisinin eline aynı anda dokunuyordu.

"Anne," dedi fısıltıyla, gözlerini hastanenin o çiğ, beyaz tavanına dikerek. "İzmit bana seslendi. Artık kaçacak, saklanacak bir gölgem kalmadı." Annesi kaşlarını çatıp, korkuyla karışık bir endişeyle kızının alnını kontrol ederken; Aslı'nın zihninde Ioannis Hrisos'un kandilinin sönmeden hemen önceki son fısıltısı yankılanıyordu. O kandil sönse bile, içindeki yangın hiç sönmeyecekti. "Burası zamanın aynasıdır Aslı. İçeri adım attığında, altınları, taçları ve geleceğe yön verecek o büyük, o yıkıcı fikri bulacaksın. Yolculuğun başarısı, niyetinin berraklığına ve o mermerin altındaki külleri soluma cesaretine bağlıdır. Şimdi kalk ve yaz; çünkü sen yazmazsan, tarih yalanlardan ibaret kalacak."

Genç kız gözlerini kapattığında artık hastanenin o sahte beyazlığı yoktu; sadece mermerin dondurucu soğukluğu, ahşabın yaşayan sıcaklığı ve Körfez'in o bitmek bilmeyen, kadim ve derinden gelen uğultusu vardı. Şehir, Aslı'yı bir bütün olarak yutmuştu ve o, bu karanlık dehlizlerde kendi ışığını, yani şehrin binlerce yıldır susturulmuş asıl hikâyesini, kendi kanıyla yazmaya başlamıştı. Taksiyle hastaneden ayrılırken, camdan dışarıya baktığında gördüğü şey her apartmanın altında bir sütun sırasının yükseldiği, her asfaltın altında mozaiklerin parladığıydı. Şehir bir palimpsest gibiydi; her yeni satır, bir eskisinin üzerine yazılmıştı ama eskisi hâlâ okunabiliyordu. Aslı, elindeki siyah deftere sarıldı. Eve vardığında odasına kapandı. Masasının üzerine eğildiğinde, kaleminin ucunda binlerce yıllık mürekkep vardı. "Katmanlar ve Küller" diye yazdı başlığa. Yazdığı her kelimeyle bir mermer bloğunu yerinden oynatıyor, her cümleyle bir yangını söndürüyordu. Ve o gölge, gün yüzüne çıkmak için bin yedi yüz yıl beklemişti. Pencereden dışarı, İzmit Körfezi'ne baktı. Deniz, tıpkı 358'deki gibi dalgalı ve koyuydu. Ama artık Aslı o derinlikten korkmuyordu. Çünkü o derinliğin ta kendisiydi. Şehir konuşuyordu ve o, sadece bu sesi kâğıda döken sadık bir kâtipti.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

VIII

Seslerin Coğrafyası
Mart 2018 – İzmit

Ulema der ki; bir şehri tanımak için, üstünde kabaran gürültüyü işitmek yetmez, altında biriken o derin ve heybetli sessizliği duyabilmek de gerekir. Çünkü sesler ölmez; sadece zamanın kıvrımlarında yankılanacağı ânı bekleyen, hatıradan düşmeyen gölgeler gibi askıda kalır.

Hastaneden taburcu olduğumdan bu yana, İzmit'te gün, her sabah yeni bir bilmece gibi doğuyordu. 2018'in o kara Ekim ayından bu yana geçen zaman, benim için her sabah kemiklerimde hissettiğim o sızılı uyanışlarla, fizik tedavi odalarındaki o mekanik gıcırtılarla ölçülüyordu. Odamın penceresinden dışarı baktığımda, karşıdaki sitelerin birbirine benzeyen pencereleri ile gökyüzünün o meşhur kurşuniliği arasında sıkışmış bir hayat görüyordum. Lâkin bu hayat, artık benim zihnimde hüküm süren o muazzam coğrafyanın yanında ne kadar da sığ, ne kadar da hükümsüz kalıyordu. Annem mutfakta hayatın o en temel ritmini; tencere kapaklarının birbirine çarpışını, suyun kaynamasını ve televizyonun o sönük sesini, bir güvenlik kalkanı gibi etrafımıza örerken; ben odamdaki o meşe masanın üzerinde, Kaan Bey'in emanet ettiği siyah defterin sayfalarında bin yedi yüz yıl öncesinin mermer tozlarını soluyordum.

İyileşmek... Annemin dilinde mütemadiyen dönen bir kelime olmuştu. Ama bu kelime, benim için artık anlamını yitirmişti. Eğer iyileşmek, o dilsiz kalabalığın arasına geri dönmek, Körfez'in isli havasını sadece bir ''hava kirliliği'' olarak görmek ve Saat Kulesi'nin her başı vuruşunda ''vakit nakittir'' sığlığına düşmekse, ben ebediyen hasta kalmaya razıydım. Çünkü o büyük kazanın, o metalik kıyametin ardından zihnimde açılan yarık; bir travma olarak tanımlansa da benim için bir rüyanın bu dünyaya sızdığı kutsal bir çatlaktı. Ben, Diocletianus'un saray dehlizlerinde parşömenlerin hışırtısıyla uyanan, Ioannis Hrisos'un kandilinde kendi geleceğini gören, mermer ve kemik arasında dokunmuş bir kâtiptim.

Mart rüzgârı penceremi hırsla zorlarken, İzmit'in o sanayi artığı kokan nefesi içeri sızmaya çalışıyordu. Ama odamın içindeki hava farklıydı; burada, Kaan Bey'in masama bıraktığı o siyah defterin yaydığı kadim bir koku vardı. Küf, mürekkep ve taze yontulmuş mermerin o geniz yakan kokusu. Odanın sessizliğini monitörün o

monoton, ruhsuz ritmi bozuyordu. Yatağımda, kucağımdaki tablette internette sörf yaparken *Kocaeli Hürkuş İnternet Gazetesi* açık kalmıştı. Gözümü ekrana kaydırdığımda: "İzmit'te Tümülüslerde Defineci Talanı" başlıklı bir haberle irkildim. Yaklaşık iki bin yıl önce, Roma'nın o görkemli döneminde inşa edilmiş mermer mezar odalarının, üç beş altın sikke hırsıyla nasıl balyozlarla parçalandığını okudum. Fotoğraflarda; binlerce yıldır kutsal bir sessizliğe emanet edilmiş taşların, sanki bir cesedin göğüs kafesiymiş de hoyratça yarılmış gibi dağıtıldığını gördüm. İnsanlığın o çiğ, o doymak bilmeyen hırsı, ekranın ışığından sızıp odanın içine kusuldu.

Tam o sırada odanın kapısı hafifçe aralandı. İçeriye elinde plastik bir termosla annem girdi. "Yine mi o eski haberlere bakıyorsun güzel kızım? Bak, yanakların al al olmuş." Annem yanıma gelip saçlarımı okşarken, elindeki termosu komodinin üstüne bıraktı. "Dinlenmen lazım. Yarın hem fizik tedavi randevumuz var hem de platinlerin kontrolü yapılacak." Anneme olur anlamında başımı salladım.

Elimi defterin deri kapağına koyduğumda, parmak uçlarımda bir sızı hissettim. Bu sızı, zindanın zemininde harita çizerken parçaladığım tırnaklarımın sızısıydı. Biliyorum, kulağa delilik gibi geliyor; ama o an elimin altındaki sentetik masa örtüsü ile parmaklarımın ucunda zonklayan o antik taşın soğukluğunu aynı anda hissedebiliyordum. Defteri açtım. Mürekkebin bazen taze bir kan gibi parladığı, bazen de asırların yorgunluğuyla solduğu satırlar arasında kendimi arıyordum. Kaan Bey'in sorduğu o soru, sayfanın ortasında siyah bir mühür gibi duruyordu: "Vakit kimin lehinedir, Aslı?"

Birden, odamın sessizliğini yırtan bir ses duydum. Hayır, annemin mutfaktaki sesi değildi bu. Gözlerimi kapattım. Ses netleşti. Bu, SEKA Kağıt Fabrikası'nın artık susmuş olan o devasa merdanelerinin sesi de değildi; bu, Nikomedia limanına yanaşan ağır yük gemilerinin küreklerinin suya vuruşundaki o askerî disiplindi. Sonra bir başka ses; taşçı keskilerinin o bitmek bilmeyen tıkırtısı... Şehir inşa ediliyordu. Ayağa kalktım, sanki biri beni omzumdan tutup odayı terk etmeye zorluyordu. Hırkamı üzerime alıp sessizce dışarı çıktım. Annem arkamdan seslendi: "Aslı, nereye kızım? Hava çok soğuk!" Cevap veremedim. Merdivenlerden inerken asansörü kullanmadım;

her basamakta Cryptoporticus'un o nemli merdivenlerini hissetmek istiyordum. Sokağa çıktığımda İzmit, o her zamanki keşmekeşinin içindeydi. Ama ben bunların ötesindeki o sessiz geometriyi takip ediyordum.

Ayaklarım beni Kapanca Sokağı'na götürdü. O eğri büğrü taşların üzerinde yürürken, her adımım beni başka bir zamana götürüyordu. Roma'nın düz, geometrik caddelerinin üzerine Osmanlı'nın o samimi, kıvrımlı sokakları dikilmişti. Bir duvarın yanından geçerken elimi taşlara sürdüm. Taşlar sıcaktı. Mart ayazında bu taşların bu kadar sıcak olması imkânsızdı; ama ben biliyorum ki onlar, Diocletianus'un o büyük saray yangınının ısısını hâlâ içlerinde saklıyorlardı. Şehrin hafızası sönmemişti, soğumuş bir kül tabakasının altına gizlenmişti.

Sokağın ortasında durdum ve yukarı baktım. Orhan Camii'nin minaresi bir kılıç gibi uzanıyordu. Şehir bir aynaydı; bakış açımı bir milim değiştirdiğimde, yansımanın içindeki o antik kâbusla burun buruna geliyordum. Bir martı geçti üzerimden; çığlığı, arenalarda son nefesini veren bir gladyatörün feryadına karıştı.

"Vakit," dedim fısıltıyla, "şimdi benim lehimedir."
O an, sokağın köşesinde bir karaltı gördüm. Siyah bir palto, vakur adımlar... Kaan Bey miydi? Yoksa Ioannis Hrisos mu? Ya da bizzat Maximianus'un gölgesi mi? Takip ettim. O yürüdükçe, İzmit'in binaları şeffaflaşıyor; altlarındaki mermer forumlar, bazilikalar ve hamamlar gün yüzüne çıkıyordu. Halkevi binasının olduğu yerde, devasa bir su kemerinin hayaletini gördüm. Şehrin her yerinden su akıyordu; bin yedi yüz yıl öncesinin o bereketli, o gürül gürül akan suları... Bugünkü asfaltın altına hapsedilmiş o tutsak nehirlerin ağlayışını duydum.

O gölge, bir an durdu ve bana döndü. Bakışlarında, kaza yaptığım geceki cam kırıklarının parıltısı vardı. "Seslerin coğrafyasını keşfet Aslı," dedi sanki rüzgârın içinden. "Tarih sadece yazılmaz, o aynı zamanda duyulur. Eğer bu şehrin ağlamasını duyabiliyorsan, onun asıl kâtibi sensin demektir." Gölge, Saat Kulesi'nin oradaki o dik yokuşta kaybolduğunda dizlerimin üzerine çöktüm. Taşlar canımı

yakıyordu. Ama bu acı, hastanedeki o uyuşturulmuş, o steril acıdan çok daha saftı. Elimi yere koydum, avuç içlerimle toprağın nabzını tuttum. Yer titriyordu. Bu, binlerce yılın birikmiş hikâyesinin, o mermerlerin altına gömülmüş milyonlarca yaşanmışlığın yukarı çıkmak için verdiği devasa uğraştı.

İzmit, benim için artık vücudumun bir uzantısıydı. Sokaklar damarlarım, Körfez'in suyu kanım, binalar ise zihnimdeki o ağır, o sökülmesi imkânsız düşünce bloklarıydı. Gözlerimi açtığımda akşamın o lacivert karanlığı çökmüştü şehre. Saat Kulesi vurdu: Bir, iki, üç... Her vuruşta zamanın bir katmanı daha soyuluyordu üzerimden.

Eve döndüğümde annem beni kapıda karşıladı. "Yüzün kireç gibi olmuş Aslı, ellerin buz kesmiş! Neredeydin?" Ona cevap veremedim; çünkü ona "Nikomedia'nın inşaatında, mermer tozlarının arasındaydım" diyemezdim. Sadece gülümsedim. Bu gülümseme, Ioannis Hrisos'un o zifiri karanlıktaki gülümsemesiydi.

Odamdaki masaya geri oturdum. Defteri açtım ve yazmaya başladım. Yazdığım her kelime, İzmit'in o dilsiz haritasına eklenen bir ses bayrağıydı. Diocletianus'un hırsını, Maximianus'un sadakatini ve Aslı'nın o kaçınılmaz teslimiyetini yazdım. Yazdıkça, odamın duvarlarından mermer tozları dökülmeye başladı. Kitaplığımdaki test kitapları, yavaşça papirüs rulo yığınlarına dönüştü.

Seslerin coğrafyasında yolumu bulmuştum. İzmit'in üzerindeki o gri örtü artık beni boğmuyor; aksine, altındaki o muazzam mermer rüyasını saklayan kutsal bir peçe gibi görünüyordu. Kalemi daha sıkı kavradım. Gece ilerliyordu, ben biliyordum ki, tarih benim kalemimin ucundan yeniden yazılıyordu.

Dışarıda Körfez'in suları ağır ağır çalkalanırken, bir sayfa daha çevrildi. Ve o sayfada benim adım yazılıydı. Aslı. Aslına râm olan, suretiyle şehri parlatan o genç kız.

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

VIII

Nikomedia Yanıyor
M.S. 303 – Nikomedia

Ulema der ki; en derin çukur, insanın kendi ruhunda, bir başkasının kutsalına basarak yarattığı o karanlık boşluktur.

Nikomedia'nın gökyüzü o sabah, her zamanki o pırıl pırıl mermer beyazlığından sıyrılmış; yerini boğucu ve kan rengi bir şafağa bırakmıştı. Şehir, sanki üzerine çökecek olan felaketi sezmiş dev bir organizma gibi soluğunu tutmuştu. Havada yanık yün, korku ve taze kazılmış toprak kokusu vardı. Diocletianus, tam yirmi yıldır bu tepeye nakış gibi işlediği mermer rüyasının sarsıldığını hissediyordu. 23 Şubat 303 günü, Nikomedia'nın tarihinde geri dönülemez bir yaranın açıldığı gündü. Güneş yükseldiğinde, Praetorian muhafızları imparatorun emriyle şehrin en yüksek tepelerinden birinde yer alan görkemli Hristiyan kilisesini kuşattılar. Demir kapılar balyozlarla dövülürken, içerideki kutsal metinler ve antik yazmalar Forum Meydanı'nın ortasında kurulan devasa odun yığınlarının üzerine fırlatıldı. İmparator, kurduğu bu yeni ve disiplinli başkentte, mermer nizamını tehdit edecek hiçbir gölgeye tahammül etmiyordu.

Şehrin tepelerinden yükselen dumanlar, Körfez'in durgun sularına kirli birer parmak gibi uzanıyordu. Halk, mermer basamakların üzerinde toplanmış, asırlık bir düzenin çatırdayışını dehşet içinde izliyordu. Diocletianus, Termal Kaplıcalar›ın üzerindeki terasından aşağı bakarken, gözlerindeki o buz gibi kararlılığın ardında bir parça tereddüt gizliydi; lakin bu tereddüt, hırsın ve mutlakiyetin karanlığında çoktan erimişti. O, Roma›nın sarsılan birliğini mermerle, kanla ve bu yeni dinin külleriyle yeniden yoğurmaya kararlıydı.

Cryptoporticus'un derinliklerinde, toprağın serinliğini taşıyan loş bir odada Ioannis Hrisos, elindeki kandili titreyen parmaklarıyla masanın üzerindeki haritaya yaklaştırdı. Yukarıdan gelen balyoz sesleri odanın tavanında yankılanıyor, taze kireç tozlarını havaya savuruyordu. Bu sesler, bir inancın ve bir dönemin yıkılışını haber veriyordu. Tavandan dökülen her toz zerresi, masanın üzerindeki parşömenlerin üzerine birer veda gibi düşüyordu.

Ioannis'in yanındaki koltukta Aslı duruyordu; bakışları boşluğa dikilmiş, bu çağın nefesini bir zehir gibi soluyordu. "Duyuyor musun?" diye sordu Ioannis, sesindeki keder taşın sessizliğine karı-

şarak. “Hükümdar kendi korkusunu mermeri parçalayarak yenmeye çalışıyor. Bilmiyor ki; en derin çukur ruhlara kazılır. Bir kez o çukura düşüldüğünde, mermer basamaklar seni bir daha yukarı çıkaramaz. Diocletianus sanıyor ki taşları yıkarak hakikati susturacak.”

Aslı başını yavaşça Ioannis’e çevirdi. Adamın yüzü, kandil ışığında derin çizgilerle gölgelenmiş bir büst gibi duruyordu. “Yukarıda sadece kitapları yakmıyorlar, Ioannis,” dedi Aslı, sesi kurumuş bir kuyudan gelen yankı kadar cılızdı. “Yanan, bu şehrin hafızası. Onlar o ateşleri yaktıkça, toprak altına gömdüğümüz her şey daha da ağırlaşıyor.”

O sırada demir sürgülerin gıcırtısı duyuldu ve odaya Maximianus Herculius girdi. Zırhının üzerindeki mermer tozları, Forum’daki yıkımın izlerini taşıyordu. Maximianus, her adımda yerdeki tozları havalandırarak Aslı’nın önüne kadar geldi. Gözleri, Diocletianus’un emrettiği o mutlak itaatin ve bastırılmış bir vicdanın ağırlığıyla kısıldı. Onu bir imparatordan çok, bir felaketin habercisi gibi gösteren o karanlık zırhın içindeki adam, “İmparator’un fermanı yayınlandı,” dedi, sesi Auditorium’un tavanlarında yankılanan o metalik toklukla ama bu kez bir parça titreyerek. “Tüm yazmalar yakılacak, tüm meclisler dağıtılacak. Diocletianus, sarayın iki kez esrarengiz bir şekilde alev almasından Hristiyanları sorumlu tutuyor. Şehirde büyük bir cadı avı başladı. Kimsenin gözünün yaşına bakılmayacak. Saray yanıyor Aslı, dumanlar buraya kadar inecek.”

“Susmalısın,” dedi Maximianus fısıltıyla. “Eğer seni burada, bu yasaklı belgelerle bulurlarsa, senin o zamanın dışından gelen varlığını kızgın demirlerle mühürlerler. Diocletianus senin kim olduğunu, nereden geldiğini bir kez daha sorgulamayacak. Sen onun nizamındaki en büyük hatasın.”

Dışarıdan yükselen bir kükreme, Cryptoporticus’un mazgallarından içeriye sızdı. Sarayın üst kanatlarından birinde yangın başlamıştı. Nikomedia, o kusursuz mermer rüya, kendi içinde büyüttüğü nefretin ateşiyle kavruluyordu. Gökyüzü artık duman siyahı ve alev turuncusuydu. “Gitmelisin,” dedi Maximianus, elini kızın omzuna koyarak. Bu dokunuşta bir koruma içgüdüsü ile bin yıllık bir kederin

birleşimi vardı. “Seni limana, bir buğday gemisine gizlice bindireceğim. Diocletianus, senin gördüğün o geleceği bu küllerin altına gömmeye yemin etti. Eğer burada kalırsan, yanan kütüphanelerin bir parçası olursun.” Aslı, dumanların sızmaya başladığı koridora doğru baktı. Gözlerinde ne bir korku ne de bir kaçış arzusu vardı. Sadece derin bir kabulleniş ve şehre duyulan marazi bir sadakat parlıyordu. “Gidemem,” dedi. “Ben bu yangının şahidiyim. Eğer ben gidersem, bin yedi yüz yıl sonra birileri bu mermerleri parçalarken, bu dumanın kokusunu kim hatırlatacak?

“Eğer ben yazmazsam tarih, bu yangınların sebebini hiçbir zaman tam olarak netleştiremeyecek; paganların bir kumpası mı, Hristiyanların bir başkaldırısı mı yoksa Galerius’un bir oyunu mu olduğunu anlayamayacak. Kaan Bey... yani Maximianus... Siz bana demiştiniz ya, toprak her zaman istediğini vermez. Belki de toprak, benden bugün bu şahitliğimi istiyor.”

Ioannis Hrisos, odanın köşesindeki mermer bloğu iterek gizli bir geçidi açtı. Burası kentin kuruluşundan kalma, Nikomedes’in o ilk temel kazısının yapıldığı yerdi; Roma’nın mermerinden çok daha eski, kaba ve toprağa yakın bir yer. “İçeri gir Aslı,” dedi Ioannis. “Işık sönene kadar bekle. Şehir dışarıda yanarken, sen burada bu şehrin asıl hafızasını tamamla. Sen bizim kâğıttan yapılmış kalelerimizden daha dayanıklı bir yere aitsin.” Aslı o karanlık boşluğa doğru adım atarken, Maximianus’un miğferini çıkarıp terli alnını sildiğini gördü. Adamın yüzündeki yorgunluk, gözlerindeki ifade, bir babanın veya bir öğretmenin öğrencisini son kez ateşe gönderirken duyduğu o sessiz ızdırabı taşıyordu.

“Vakit,” dedi Maximianus, sesi dumanın içinde boğulurken, “artık sadece senin kaleminin ucundadır. Yaz Aslı... Yaz ki, bu ateşten geriye külden başka bir şey kalsın. Yaz ki, zamanın o devasa silgisi Nikomedia’nın adını sildiğinde, senin defterin bir kanıt gibi kalsın.”

Aslı, yerin altındaki o karanlık ve sessiz çukura düştüğünde, yukarıdaki dünyada Roma’nın kibri alevler içinde yanıyordu. O ise, karanlıkta mermerin serinliğine sığınarak yazmaya başladı. Dışarıda tarih tahrif ediliyor, tapınaklar yıkılıyor, kitaplar yakılıyordu; ama

yerin altında, Nikomedia'nın susturulmuş sesi, bin yedi yüz yıl sonraki bir uyanış için mühürleniyordu.

Aslı'nın parmakları defterin üzerinde titreyerek hareket ediyordu. Karanlığın içinde görmüyordu ama kalbi her harfin yerini biliyordu. Yerin üzerindeki sarsıntı devam ediyordu. Saray yangını büyüdükçe, ısının Cryptoporticus'un duvarlarından sızdığını hissedebiliyordu. Ter damlaları parşömenin üzerine düşüyor, mürekkebi dağıtıyordu. Ama o yazıyordu.

"Bugün 23 Şubat," diye başladı ilk cümlesine. "Nikomedia yanıyor. Gökyüzü mermer tozundan bir kefen giydi. İmparator kendi elleriyle boğuyor kendi rüyasını. Diocletianus bir duvar ördü, Galerius bir ateş yaktı, Maximianus ise sadece izledi. Ama ben, Aslı..."

Yukarıdaki Auditorium'un tavanları çökerken, büyük mermer sütunlar birer birer devrilirken Aslı yazmaya devam etti. Şehrin altındaki o devasa tünel şebekesinde yankılanan sesleri, gladyatörlerin çığlıklarını, dumanın içinde boğulan kütüphanecilerin, kâtiplerin ve masumların son nefeslerini yazdı. Nikomedia'nın en büyük kütüphanesi yanarken, Aslı o kütüphanenin binlerce ciltlik bilgisini kendi küçük defterine sığdırmaya çalışıyordu. "Tarih," diye yazdı, "şahitlerin susturulamayan sesidir."

Maximianus koridorda kılıcını çekmiş bekliyordu. Muhafızların adımları yaklaşıyor, Galerius'un adamları, yeraltındaki o gizli belgeleri ele geçirmek için mahzenlere iniyordu. Duman artık boğucu bir hal almıştı. Aslı defterin son sayfasını kapattı. Göğsüne bastırdı. "Beni duyuyor musun anne?" diye fısıldadı karanlığa. "Beni duyuyor musun Kaan Bey? Burası çok sıcak." Aslı yerin altında, Nikomedes'in o eski temel çukurunda, uykuyla uyanıklık arasında kaybolurken; yukarıda Nikomedia bir meşale gibi yanıyordu. O gece Nikomedia yanarken Aslı'nın kaleminden sızan mürekkep, kentin sokaklarına dökülen kandan daha kalıcı bir iz bırakacaktı.

24 Şubat M.S. 303

Gün ağardığında Nikomedia, tanınmaz bir haldeydi. Forumun mermerleri isten kararmış, görkemli sütunların bir kısmı devrilmişti.

Kütüphane sadece külden ibaretti. Diocletianus, sarayının balkonuna çıktı. Gözleri yaşlıydı ya da dumandan yanıyordu; bunu kimse bilemeyecekti. O gün bir ferman daha yayınladı. Takibat resmen başlamıştı. "Uyandı!" dedi annesinin sesi, uzaktan gelen bir çan sesi gibi. "Aslı, kızım, buradayım! Neler oluyor kızım. Kim bilir ne acılar çekiyorsun? Ama iyileşeceksin kızım. Doktor, bir süre kabus görebilir, dedi. Sabret."

Aslı elini yavaşça yanındaki komodine attı. Kenarları hafifçe yanmış, kan lekeleriyle mühürlenmiş o siyah defter duruyordu. Parmaklarını defterin üzerinde gezdirdi. Hâlâ sıcaktı. Defteri göğsüne bastırdı. Aslı'nın gözlerinde hâlâ o yanan sarayların turuncu alevleri oynaşıyordu. Şehir yanmıştı. Şehir yıkılmıştı. Ama Aslı, o küllerin arasından aslına râm olmuş bir hafızayla dönmüştü.

Saat Kulesi vurdu. Vakit, artık tamamen hafızanın lehineydi.
"Ben şahidim. Ve yazmaya devam ediyorum."

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

IX

Enkaz Ve Yankı
Mart 2018 - İzmit

Ulema der ki; bir şehir hatırlayan bir zihinle ayakta kalır. Hafıza bazen beyaz bir duvarın ardına gizlenmiş bir hapishane, bazen de enkazın altından uzanan bir kurtuluş elidir. Zira kendi geçmişine yabancılaşan ruh, en kalabalık çarşıda bile dilsiz bir mülteciden farksızdır.

Doktor Ömer, sessizliğimin içinde boğulmuyor, aksine o sessizliği bir kumaş gibi usta parmaklarıyla tartıyordu. Hastane odasının sterilize edilmiş dezenfektan kokusuyla harmanlanmış havasında, bir heykel sükûnetiyle oturuyordu karşımda. Pencereden sızan akşamüstü ışığı, doktorun gözlük camlarında kırılıp beyaz duvarda titrek bir leke oluşturuyordu. Elini ağır ağır sandalyeye koydu ve yavaşça, sanki kaba bir hareketle bin yıllık bir vazoyu tuzla buz edebilecekmiş gibi oturdu.

"Biliyorum," dedi sesi, yumuşak bir kadife gibi odayı kaplarken. "Şu an her şey çok farklı geliyor. Dış dünya senin için çok gürültülü hale gelmiş, değil mi Aslı? Kulaklarınla değil de sanki teninle duyuyorsun o gürültüyü." Şaşkınlıkla ona baktım. Bu adam, zihnimin en karanlık dehlizlerinde el feneriyle dolaşıyor gibiydi. İçimde köpüren, her biri başka bir asırdan gelen o seslerin, o bastırılamayan koronun farkındaydı. Onu nereden biliyordu?

"Ben…" diye fısıldadım; sesim kurumuş bir kuyu yankısı gibi çıktı. "Sadece duymak istemediğim şeyleri duyuyorum. Taşlar nefes alıyor doktor, toprak ise sürekli bir şeyler anlatıyor. Susturamıyorum. Doktor Ömer, parmak uçlarını birbirine birleştirdi. "Senin hakkında biraz araştırma yaptım Aslı. Ailen, otobüs kazasının etkilerini atlatamadığını, beyninin bu travmayı kurgularla örtbas ettiğini düşünüyor. Ama ben daha fazlası olduğuna inanıyorum. Bazı yaralar kişisel değildir, coğrafidir. Mesela…" Durdu, bakışlarını gözlerime dikti. "17 Ağustos 1999… Bu tarih sana bir şey ifade ediyor mu?"

Bu tarih, ruhumun en dibinde, paslı ve devasa bir çan gibi gümledi. "Benim doğum tarihim." O an doğmuştum ben. Şehir yıkılırken, binlerce insan o tozlu karanlıkta son nefesini verirken, ben ilk nefesimi bu şehrin enkaz tozuna karıştırmıştım. O gün, benimle birlikte tüm şehir yaralanmış; Nikomedia'nın mermerlerinden mo-

dern İzmit'in betonlarına kadar her şey sarsılmıştı. Doktor Ömer, yüzümdeki o bembeyaz kesilişi, göz bebeklerimin bir korku tüneli gibi büyümesini gördü ve devam etti. "Senden bir şey istiyorum," dedi, masanın üzerine beyaz bir kâğıt ve kurşun kalem bırakarak. "Kendini güvende hissettiğin bir yeri çiz. Hayalindeki yer olabilir. Sadece parmaklarının ucundaki o hafızanın akmasına izin ver."

Elime kalemi aldım. Uzun süredir tutmadığım kalemin ağırlığı, bir zamanlar tarihî belgelerin üzerinde gezinen, mühür basan, ferman yazan o uzak kâtip dedelerimin parmaklarının ağırlığını hatırlattı. Düşündüm. Güvende hissettiğim bir yer… Hiçbir yer yoktu. Şehir, altındaki fay hatlarıyla sürekli kıvranırken, tepesinde sanayi dumanlarıyla boğulurken; güven, bir serap gibiydi. Kalemi kâğıdın üzerinde gezdirdim. Bir ev çizmek istedim, çizgiler yamuldu. Bir konak, bir kale düşündüm; hepsi yıkılmaya mahkûm görünüyordu. Kalem, aniden kendi iradesini kazanmışçasına kâğıt üzerinde hızlı, sert ve kaotik karalamalar yapmaya başladı ve tam ortada zınk diye durdu. Doktor Ömer kâğıda doğru eğildi. Gördüğü şey bir manzara değildi. Karmaşık, iç içe geçmiş, çıkışsız çizgilerden oluşan simsiyah bir labirentti. Ve o labirentin tam ortasında, kör bir kuyu gibi duran tek bir nokta vardı.

Kâğıda daha yakından baktım. O noktadan bir ses yükseldi. Bu bir fısıltı değildi. Bir vuruştu. Güm. Güm. Güm. Sanki bir şey, enkazın altından, betonun soğuk etinden dışarı çıkmaya çalışıyordu. "Buradayız…" dedi kâğıdın lifleri. Bedenim titremeye başladı. Gözlerim daldı, hastane odasının beyaz duvarları bir anda şeffaflaşıp erimeye başladı. Doktor Ömer elini omzuma koydu, sesi çok uzaktan, bir rüyanın kıyısından geliyordu: "Aslı? Burada mısın?"

Ben, 17 Ağustos 1999'daydım.
Gözlerim yavaşça kararadı. Çevremdeki beyaz duvarlar büyük bir gürültüyle çatladı; alçılar birer deri döküntüsü gibi yere saçıldı. Yerden tozlar, isli ve ağır bir sis gibi yükseldi. Koridorda bir yerlerde, pilleri bitmek üzere olan bir oyuncağın ağlamasını andıran cılız bir siren sesi yankılanıyordu. Kalem elimden düştü, kâğıt masanın üzerinde can çekişen bir kuş gibi titriyordu. Bu bir depremdi. Enkazın altında sıkışan bir çocuk ağlaması duydum. Ağlayan, İzmit'in bizzat

kendisiydi. Nikomedia'dan kalan son mermerlerin, denize gömülen iskelelerin, yıkılan camilerin ortak feryadıydı bu. Nefesimi tuttum ve enkazın karanlığından bana doğru uzanan, tozla sıvanmış bir el gördüm. El, parmaklarını hafifçe oynattı; yardım istemiyordu, sanki beni içeriye, o karanlık hafızanın derinliklerine çekmeye çalışıyordu. Boğazım düğümlendi. O el, benim elim değildi; üzerinde antik bir mühür yüzüğü taşıyan, yabancı ama ürkütücü derecede tanıdık bir eldi.

Bu vizyon, travmamın sadece kişisel bir anı olmadığını, bu toprakların ortak kâbusuyla mühürlendiğini kanıtlıyordu. Otobüs kazası, depremle; 2018 de 1999'la iç içe geçmişti. Ve ben, şimdi bu iki büyük yıkımın ortasında, zamanın yırtıldığı o dar boşlukta kalmıştım. Gözlerim kan çanağına dönmüştü. Dudaklarımdan sadece tek bir kelime döküldü: "Çığlık…"

Doktor Ömer, durumumu fark ettiğinde, sanki elektrik çarpmışçasına hızla elini çekti ve endişeli bir şekilde yerinden kalktı. Gözlerimdeki korku, tıp kitaplarında tarifi olmayan bir boşluktu. Tam o sırada kapı hafifçe tıklandı ve içeriye hayatın tüm o sarsıcı gerçekliğiyle başka bir unsur girdi. Üzerinde sade, kahverengi bir ceket, elinde ise deri ciltli, kalın defterler olan genç bir adam... Saçları rüzgârda dağılmış, gözlerinde ise bin yıllık bir merakın yorgunluğu vardı.

"Merhaba," dedi genç adam. Sesi odanın o ağır havasını bir nebze olsun dağıttı. "Rahatsız etmiyorum umarım. Ben… Burak. Arkeoloji öğrencisiyim." Vizyonun etkisinden henüz çıkamamış, gözlerim hâlâ o enkazın altındaki eli ararken başımı çevirdim. "Arkeoloji mi? Burada ne işin var? Burası bir hastane, bir kazı alanı değil ki." Burak hafifçe gülümsedi, elindeki defterleri bir kalkan gibi göğüsüne bastırdı. "Senin kazandığın o bursu veren vakıfla çalışıyorum. Şehrin geçmişiyle, özellikle Nikomedia dönemine ait o 'duyulmayan' izlerle ilgileniyoruz. Hastaneye geldiğini duyunca… yani durumunun sadece bir kaza olmadığını sezince ziyaret etmek istedim."

Kaşlarım hafifçe çatıldı. "Beni mi araştırıyorsunuz? Ben bir antik eser miyim?" Burak ciddileşti, bakışları derinleşti. "Aslında şehri araştırıyoruz. Ama bazen şehir, kendini bazı insanlara açar Aslı.

Onlara sesini duyurur. Görünmeyeni gösterir. Sen de onlardan biri olabilir misin diye merak ettim." Kalbim göğüs kafesimi zorlamaya başladı. Bu yabancı adam, saklamaya çalıştığım o "deliliği" bir madalya gibi önüme koyuyordu. "Sen… sen de mi duyuyorsun o uğultuyu?" diye sordum kısık bir sesle.

Burak başını yavaşça eğdi. "Evet. İlk kez on altı yaşındaydım. Eski çarşının o nemli, yosun tutmuş taş duvarları arasında yürürken bir fısıltı duydum. 1884 yangınının isleri hâlâ taşların gözeneklerindeydi. Bir ses, 'Hatırla' dedi. O günden sonra hiçbir bina benim için bir beton olmadı." Derin bir nefes aldım. İlk kez yalnız olmadığımı, bu delilik limanında bir gemi arkadaşımın olduğunu fark ettim. "Ama neden ben? Ben sadece tarih okumak isteyen sıradan bir öğrenciydim…"

Burak, defterinin arasından sararmış, kenarları yanık bir eskiz çıkardı. Üzerinde yüzyıllar öncesine ait bir freskten kopyalanmış bir yüz vardı. Kadının gözleri, o anki ürkek ama derin bakışlarıma tıpatıp benziyordu. "Şehir seni bir yankı olarak seçti. Ve eğer istersen, bu yankının kaynağına inebiliriz. Ama kolay olmayacak. Geçmişle yüzleşmek, bugünü yaşamaktan çok daha ağır bir bedel ister." dedi Burak.

Günler sonra hastaneden çıktığımızda, hava ayazdı ama toprak diriydi. Burak, beni eski çarşının labirent gibi sokaklarına götürdü. Burası İzmit'in kalbiydi; her bir dükkânın, her bir kemerin altında başka bir asır uyuyordu.

"Dikkatli ol," dedi, ayağıyla bir taşı işaret ederek. "Bu taşların her biri, bir hatıranın, bir çığlığın veya bir kahkahanın sessiz taşıyıcısıdır." İlk adımımı attığımda, tabanımdan yukarıya doğru bir elektrik akımı geçtiğini hissettim. Taşların altında bir şey kalp atışı gibi titredi. Gözlerimi kapattım; rüzgârın taşıdığı o tuz kokusu, bir anda 1884'ün isli dumanına karıştı.

"Biz bir gecede yandık…" dedi bir ses. Taşların arasından sızan bir buhar gibiydi bu ses. "Alevler çatılardan yükseldi, mermerler çatladı, çocuklar ağladı… Her şey küle döndü ama biz gitmedik."

Elimi duvara değdirdim. Taşlar buz gibi olmasına rağmen parmak uçlarımı yakıyordu. Birkaç sokak ötede, yerdeki devasa bir çatlağın önünde durduk. “1894…” dedi Burak, “Gökyüzü gürledi, yer ikiye yarıldı. Nicomedia’nın son kalıntıları bir kez daha yere serildi.”

Başımı kaldırdığımda, şehrin üzerine çöken sisin aslında 1894’ün tozu olduğunu hayal ettim. Şehir, bir palimpsest gibiydi; her yeni yazı, eskisinin silinmiş ama hâlâ okunabilen izleri üzerine yazılmıştı.

Sonunda o en acı sokağa geldik. 1999’un enkazlarının üzerine inşa edilmiş, eğreti duran beton binaların önüne... Bir çocuk sesi fısıldadı: “Geceydi… Yer kalktı, insanlar düştü. Aslı… sen o gece doğdun.” Dizlerimin bağı çözüldü. “Ben o sessizliğin içinde, o tozun içinde ağladım ilk kez,” dedim fısıltıyla.

Burak başını eğdi. “Evet. Belki de bu yüzden bu sesleri bizden daha net duyuyorsun. Sen kentin yarasıyla aynı gün mühürlendin.” Birden, yıkılmaya yüz tutmuş eski bir hanın kapısı gıcırtıyla açıldı. İçeriden, beli bükülmüş ama gözleri kartal kadar keskin yaşlı bir adam çıktı. Bana bakarak mırıldandı: “Hoş geldin, geçmişin yadigârı… Emanetini almaya mı geldin?”

Geri çekilmedim. Korku, yerini derin bir aidiyet duygusuna bırakmıştı. Taşlar, yangın izleri, deprem yarıkları ve bu gizemli insanlar… Hepsi aynı hikâyenin parçalarıydı. Burak usulca fısıldadı: “Şehir yaşıyor Aslı.” Elimi taş duvarın üzerinde gezdirmeye devam ettim. Yosunların nemli dokusunda, yüzlerce yılın ağırlığını hissettim. Burak haklıydı; bu taşlar sadece cansız maddelerden ibaret değildi. O an, geçmişin yükü omuzlarıma bir dağ gibi çökerken, o her zaman hissettiğim mutlak yalnızlık hissi bir duman gibi dağıldı.

“Artık anlıyorum,” diye fısıldadım. Sesim, sanki binlerce insanın ortak nefesiyle güçlenmişti. Bu dönüşümümü izlerken Burak’ın yüzünde kederli bir tebessüm belirdi. “Seninle gelmemin nedeni buydu,” dedi. “Sana bu anahtarı vermek zorundaydım. Ama unutma, bu kapıdan içeri girenlerin çoğu bir daha eski dünyasına dönemez. İzmit senden güç almıyor Aslı, o sana kendi gücünü veriyor.” Elime sararmış bir kâğıt tutuşturdu Burak. Arkasını döndü ve çarşının

kalabalığında, bir hayalet gibi süzülerek gözden kayboldu. Elimde o kağıtla baş başa kaldım.

Kapı açıldı. Aniden o nemli çarşı kokusu gitti; yerini o mide bulandırıcı hastane kokusuna bıraktı. Gözlerim, odanın beyaz duvarlarıyla ve annemim telaşlı, ağlamaktan şişmiş yüzüyle karşılaştı. Annem, elimdeki boş kâğıda bakıyordu. Onun gözünde o kâğıt bembeyazdı, üzerinde hiçbir eskiz yoktu. "Kiminle konuşuyordun Aslı'm?" diye sordu, sesi titreyerek. "Kendi kendine mırıldanıyordun, elinde bu boş kâğıdı sıkıyorsun… İyi misin yavrum?"

Annemin endişesini görüyordum ama ona ne anlatabilirdim ki? Taşların konuştuğunu mu? 1884 yangınının sıcaklığını mı? "İyiyim anne," dedim. Sesim artık bu dünyaya ait değil gibiydi. "Sadece… biraz hava aldım."

"Hava mı? Kızım sen günlerdir bu yataktasın!" Annemin yüzündeki o saf dehşet, kalbime bir hançer gibi saplandı. En yakınım bile beni "deli" olarak görüyordu.

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

IX

Zamanın Dikiş Yerleri
M.S. 1081–1118 – Nikomedia

Ulema der ki; her rehberin yolu bir yerde biter; asıl yolculuk, tek başına başlayandır. Zira hakikat, kendi karanlığında attığın o ilk, titrek adımda gizlidir.

İzmit'in gri gökyüzü, hırçın rüzgârla çalkalanırken, Aslı'nın odasında zaman, farklı bir ritimle akıyordu. Genç kızın bedeni, hastaneden döndüğü o ilk haftalarda adeta bir akvaryumun dışından dünyayı izleyen bir yabancı gibiydi. Mutfağın sıcak tencere sesleri, babasının akşamları televizyon karşısındaki iç çekişleri ve odasındaki o ruhsuz mobilyalar... Hepsi birer dekordan ibaretti. Fizik tedavinin yarattığı o mekanik, kemik sızlatan sancılar, ona sadece fani olduğunu hatırlatırken, zihnindeki o devasa fay hattı her geçen gün daha da derinleşiyordu.

Kaan Bey'in bıraktığı o siyah defter, masasının üzerinde sanki nabzı atan bir organizma gibi duruyordu. Aslı ona her dokunuşunda, parmak uçlarından ruhuna sızan o soğuk elektriği hissediyor; sanki bir el onu günümüzün "isli" İzmit'inden koparıp antik dünyanın o görkemli ve yaralı katmanlarına doğru çekiyordu.

O gece, pencereler rüzgârın kamçısıyla sarsılırken Aslı, dibi görünmeyen bir kuyuya düştü. Göz kapakları kapandığı an, zamanın tozlu kadifeleri gıcırtıyla iki yana açıldı.

Kendini yeniden Nikomedia'nın sokaklarında buldu. Fakat bu kez şehir, Diocletianus'un o katı, mermer ve dik açılı nizamından sıyrılmıştı. I. Aleksios Komnenos'un hüküm sürdüğü M.S. 11. yüzyılın sonlarının Nikomedia'sıydı bu; daha girift, daha ruhani, yorgun ama bir o kadar da zarif... Taş sokaklar Körfez'in dalgalarıyla yıkanıyor, her köşe başında bir azizin fısıltısı bir kervanın gürültüsüyle çarpışıyordu. Şehir, doğudan bastıran Selçuklu akınları ile batıdan yaklaşan Haçlı dalgalarının arasında, imparatorluğun doğudaki o en kritik sığınağı ve kalesi gibi nefes alıyordu.

Bir an sonra, Aslı kendini sarayın devasa kabul salonunda buldu. Burası bir yapıdan ziyade, Ortodoks ruhaniliği ile Bizans ihtişamının dans ettiği bir mabet gibiydi. Devasa mermer sütunlar, mağrurca yükseliyordu. Yüksek pencerelerden süzülen morumsu ışık, duvar-

lardaki altın zeminli mozaiklerin üzerinde kırılıyor, salona mistik bir vecd yayıyordu. Zemindeki renkli mermer kakmalar (opus sectile), üzerlerindeki geometrik desenlerle sanki kentin altındaki o karmaşık tünel şebekesini simgeliyordu.

İmparator I. Aleksios Komnenos, yüksek tahtında bir heykel kadar sarsılmaz oturuyordu. Ağır, altın işlemeli loros giysisi ve üzerindeki değerli taşlar ışığı emiyor; ona bir hükümdardan ziyade, sarsılan bir medeniyetin son bekçisi havası veriyordu. Bakışları, Balkanlar›dan gelen Peçenek tehdidiyle, Anadolu›ya yayılan Selçuklu kuvvetleri arasında sıkışmış bir devlet adamının o çelik gibi sert ama kuyu kadar derin yorgunluğunu taşıyordu. Başını yavaşça Aslı'ya çevirdiğinde, genç kız o bakışların ağırlığı altında ezildiğini hissetti. "Geçmişin hikmeti, geleceğin anahtarıdır Aslı," dedi İmparator, sesi yüksek kubbede yankılanarak. "Kendi özünü, bu toprakların altına gömülü o asıl hikâyeyi bilmeyen, bu yolculukta sadece bir gölge olur. Sen, gölge mi kalacaksın yoksa ışığın bizzat kendisi mi olacaksın? Biz burada Doğu ile Batı arasındaki dikişi atmak için kan döktük; sen ise o dikişlerin neden söküldüğünü anlamaya geldin."

Aslı'nın içi titredi. Bu bir rüya olamayacak kadar "sıcak" ve "kokulu" bir gerçeklikti. Cevap vermek için dudaklarını araladığında, İmparatorun yanında zarif, bilge bir siluet belirdi: Anna Komnena. Kelimelerin ve tarihin efendisi olan o kadının gözlerinde, sanki binlerce kütüphanenin ışığı parlıyordu. Elinde tuttuğu parşömen rulosu, babasının saltanatını ve çağın savaşlarını ölümsüzleştirecek olan *Aleksiad* isimli eserinin mürekkebiyle henüz ıslaktı.

"Mazi, tozlu raflarda biriken hatıralar yığını değildir Aslı," dedi Anna, sesi ipek bir kumaşın mermer üzerinde süzülüşü kadar yumuşaktı. "O, kaderin sessiz rehberidir. Her olay bir diğeriyle dikişlenmiştir. Ama o dikiş yerlerini, o gizli kapıları sadece sezgiyle görebilirsin. Sen o defterle zamanın dikiş yerlerini yeniden dikiyorsun. 2018'deki o kazada kırılan camlar, aslında senin bu kapıdan geçmen için parçalanan sınırlardı."

Tam o sırada gümüş kakmalı dev kapılar gıcırtıyla açıldı ve içeriye ağır adımlarla Metropolit Eustathius girdi. Sesi buğulu bir sis gi-

bi salonu dolduruyordu. Üzerindeki siyah ruhani kaftan, adeta bu kentin yüzyıllardır biriktirdiği kederi omuzlarında taşıyormuşçasına yerlere kadar sürünüyordu. "Her hadisenin ardında bir hikmet yatar evladım," dedi Eustathius, asasını mermere vurarak. "Nikomedia, kaderin yeryüzündeki gölgesidir. İnsan ise bu devasa dokumanın içindeki minicik bir ilmik parçasıdır. O ilmik koparsa, bütün dokuma çözülür. Bizans'ın surları burada mermerlerle, dualarla ve yaşanmışlıklarla örüldü. Sen o taşlara dokunurken, ruhun bu kentin kemiklerine dokunuyorsun."

Aslı, iktidarın, bilginin ve inancın bu üç devasa figürü arasında kendi kimliğini arıyordu. İmparator sözünü sürdürdü: "Kendini bilmek, köklerine inmektir. Maziye tutunmayanın istikbali olmaz. Ama dikkat et yazıcı; tarih, ona çok fazla dokunanı kendi içinde yutmaya meyillidir." Aslı elini sarayın soğuk, damarlı duvarına dokundurduğu an, taşlar bir kitabın sayfaları gibi hışırtıyla açıldı. Gözlerinin önünden kervanlar, savaşlar, bilginlerin parlayan gözleri ve barış antlaşmalarının üzerine damlayan sıcak balmumları geçti. Yüzyıllar, Körfez'in suları gibi akıp gidiyordu. Bir sahnede Selçuklu süvarilerinin tozu Nikomedia surlarına yaklaşıyor, diğerinde ise Osmanlı'nın ilk feryatları ahşap pencere pervazlarına siniyordu.

Sarayın taş koridorlarında yürümeye başladığında duvarların nefes aldığını hissediyordu. Her bir mozaik, ona "Bizi unutma" diye fısıldıyordu. Göz bebekleri duvarlardaki aziz ikonalarının gözleriyle karşılaştığında, onların birer tanık olduğunu kavradı. Eustathius'un sesi koridorun her yerinden yankılanıyordu: "Zihin sadece sınıflandırır, kalp ise yaşatır."

Koridorun sonunda ağır bir meşe kapı belirdi. Üzerinde Antik Grekçe harfler, geometri çizimleri ve felsefi semboller vardı. İçeri girdiğinde kendini geniş bir senaryo oda-kütüphanesinde buldu. Masalarda İskenderiye ve İstanbul kütüphanelerinin geleneğini taşıyan el yazmaları, İskenderiyeli Batlamyus'un antik gök haritaları, pirinçten yapılmış usturlaplar ve Anazarboslu Dioskorides'in tıbbi bitki ve anatomi ciltleri duruyordu. Masaların üzerinde, bugünkü İzmit'in yeraltı tünellerini gösteren ama M.S. 11. yüzyılın mürekkebiyle çizilmiş olan kentin antik planları vardı. Bir sayfaya dokundu Aslı.

“Her insan, kendi zamanının bir arayıcısı olabilir,” dedi boşluğa doğru. Sesi odanın yüksek tavanında yankılanıp geri döndü. “Ama bu, herkesin körleştiği yerde ‘hayır, hakikat burada’ diyebilecek cesareti gerektirir. Benim dünyam da kazadan beri dönmeyi bıraktı; şimdi onu bu tozlu sayfalarla ve taşların hafızasıyla yeniden hareket ettirmem gerekiyor.”

Başını kaldırdığında tavanın, kubbe merkezindeki Pantokrator İsa mozaiğiyle kaplı olduğunu gördü. Altın varaklar arasında parlayan o muazzam kubbe, insanın ebediyetle ve tarihle olan o sarsılmaz bağını simgeliyordu. Kubbeden sızan boğuk bir fısıltı kulağına ulaştı: “Sen, tarih ile zaman arasında bir köprü olacaksın. Ama köprülerin üzerinden herkes geçer, köprüler ise hep sabit kalır. Bu yalnızlığa hazır mısın? Üzerinden Roma’nın lejyonları, Bizans’ın imparatorları ve Osmanlı’nın gazileri geçecek; sen ise sadece taşıyacaksın.” Aslı’nın kalbi yerinden fırlayacak gibiydi. Büyük saray avlusuna çıktığında kentin üzerine çöken o sisli akşam ışığında durdu. Zemin bir kalp atışı gibi titriyordu. Gökyüzünde martılar dönüyordu; gümüş ışıltılar saçan martılar...

Anna Komnena tekrar belirdi. Elindeki parşömeni Aslı’ya doğru uzattı. “Sen artık sadece gözlemci olamazsın Aslı. Yazdığın her kelime bir kapıyı açacak veya kapatacak. Bu şehir, mermerin altına gömülen gerçeklerle nefes alıyor. Sen o mermeri çatlatacak olan çekiçsin.” Aslı tereddütle sordu: “Ama ben sadece yolumu bulmak istiyorum... Sadece iyileşmek ve normal bir hayata dönmek.” “Öğrenmek yetmez, anlamak gerek,” dedi Anna. Gözlerindeki bilgelik ışığı daha parlak yanmaya başladı. “Eski filozoflar gökyüzünü incelerken aslında kendi meraklarını keşfettiler. Sen de kendi içindeki mermer şehri keşfetmelisin. Normal dediğin hayat, bu muazzam hikâyenin yanında sadece bir saniyedir. Sen o saniyeyi ebediyete bağlayacak olan dikişsin.”

Eustathius ellerini göğe kaldırdı. O an gökyüzü geceye döndü ve yıldızlar Nikomedia’nın üzerinde birer elmas gibi belirdi. “Geçmişin ruhunu duyacaksın. Bu bilgi, zamanın dikiş yerlerini söküp yeniden dikme gücüdür. Bazı yaralar dikiş tutmaz Aslı, ama bazı dikişler yarayı hikâyeye dönüştürür. Senin yaraların, bu şehrin kadim

yaralarıyla birleşiyor.”
Gökyüzünden süzülen morumsu ışık altında Aslı sordu: “Bu iplikleri görebilir miyim? Kaderin o görünmez bağlarını?”

Eustathius gülümsedi. Bu gülümseme, kütüphanedeki o eski kitapların arasından sızan tozlu gün ışığı gibi huzurluydu. “Görmek yetmez. Hissetmelisin. Senin görevin zamanın dokusunu, Nikomedia’nın hiç bitmeyen yangınını ve o yangından kurtarılan tek bir kelimeyi anlamak. O kelime ‘Aslı’dır. Hem senin adın, hem de hakikatin kendisi.”

Aniden avludaki mermerler buharlaşmaya, figürler ışık hüzmelerine dönüşmeye başladı. Sarayın devasa kapıları büyük bir gürültüyle kapandı. Ses, beyninin içinde yankılanan bir metal çarpmasına dönüşüyordu.

Aslı gözlerini açtığında, mart sabahının gri ve soğuk ışığı odasını doldurmuştu. Kan ter içindeydi, alnındaki kaza izi sızlıyordu. Odasındaki plastik ve deterjan kokusu, rüyasındaki tütsü ve deniz kokusunu bir anda silip attı. Parmak uçlarıysa hâlâ o saray duvarının damarlı serinliğini hissediyor gibiydi.

Masasındaki deftere baktı.
“Ben bir tarih yolcusuyum,” diye yazdı titreyen ama kararlı bir elle. Sayfadaki mürekkep kurumadan, rüyasındaki mozaiklerin mor ışığı bir anlığına odanın duvarlarına vurdu. “Ve bu yolculuk, başkalarının hikâyesine dokunmadan tamamlanmayacak. Ben, mermerin altına gömülen sessizliğin sesiyim.”

Pencerenin dışından bir martı havalandı. Gümüş bir ışıltı gibi gökyüzüne atılan o kuş, Aslı’nın ruhunun ilk özgür kanat çırpışıydı. SEKA fabrikasının uzaklardan gelen son nefesi, Kartepe’den süzülen soğuk hava ve Körfez’in durgunluğu... Hepsi şimdi tek bir dikiş yerinde toplanıyordu.

O günün akşamında Kaan Bey’den bir mesaj geldi: “Bugün kütüphanede bir parşömen buldum, üzerinde senin rüyalarına benzer

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

X

Palimpsest
Nisan 2018 – İzmit

semboller var. Geldiğinde bakmalısın."
Ulema der ki; geçmiş, üzerine yazılan yeni hayatların sadece gölgesini taşır. Lakin gölge, asıl olanın haysiyetini koruyan son kaledir.

Kocaeli Arkeoloji Müzesi'nin devasa taş duvarları, öğleden sonranın o yorgun ve solgun ışığında ağırbaşlı bir sessizlikle dikiliyordu karşımda. Ders çıkışı, Umuttepe'nin sert rüzgârından kaçıp kendimi buraya atmıştım. Arkadaşlarımın "Hadi çarşıya inelim," davetlerini, içimde tarif edemediğim bir huzursuzlukla geri çevirmiştim. Sanki bir randevum vardı; kiminle olduğunu bilmediğim ama gecikirsem bir şeylerin sonsuza dek kapanacağı o gizemli buluşma noktasına doğru sürükleniyordum.

Bahçedeki palmiyelerin arasından ilerlerken, adımlarımın beton zeminde çıkardığı sesler garip bir yankı yapıyordu. Benimle birlikte, hemen yanımda başka bir çağın ayak sesleri de yürüyordu. Sandaletlerin mermer üzerindeki hafif hışırtısını duyar gibi oldum bir an, başımı çevirdiğimde sadece rüzgârda sallanan çalıları gördüm. Müzeye girdiğim anda burnuma o tanıdık koku çarptı: eski taşın serinliği, paslı demirin metalik acılığı ve nemlenmiş kâğıt sayfalarının kederli kokusu. Bu koku bende hem bir sığınak duygusu uyandırıyor hem de tenimde görünmez karıncalar geziyormuşçasına bir ürperti bırakıyordu.

Salonlarda ağır ağır ilerlemeye başladım. Vitrinlerdeki eserler, bin yıldır bu anı, benim bu koridordan geçişimi bekleyen suskun tanıklar gibi sıralanmıştı. Roma döneminden kalma, yeşile çalmış bronz sikkeler; burunları kırılmış, bakışları dondurulmuş mermer büstler; fitilleri bin yıl önce sönmüş toprak kandiller… Her biri, zamanın o devasa kapısını açacak küçük ama ağır birer anahtar gibiydi. Bazen bir vitrinin önünde dakikalarca çakılıp kalıyor, bazen bir hayaletten kaçar gibi hızlıca geçiyordum. Ama her parça, zihnimin o henüz iyileşmemiş yaralarına birer hatıra gibi çakılıyordu.

Bir köşede, Nikomedia'ya ait olduğu not düşülmüş parçalanmış bir yazıt gördüm. Latince harflerin kısmen silinmiş çizgileri, taşın üzerinde belirsiz, gri bir örümcek ağı gibi duruyordu. Eğildim, ca-

mın ardındaki o dilsiz harflere baktım. Bir an için harfler gözlerimin önünde titremeye, birbirine eklenmeye başladı. Taş, kendi üzerindeki o ölü dili benim ruhumun anlayacağı bir lisanla fısıldıyordu: "Ben buradayım, henüz bitmedim." Yeni salona geçtiğimde duvarda asılı olan devasa pano beni durdurdu: "Çukurbağ Kazısı – Nikomedia'nın Kalbine Yolculuk." Panonun altındaki fotoğraflara baktığımda kalbimin ritmi bir anda kontrolden çıktı. Arkeologların toprak ve çamur içinden çıkardığı o kabartmalar... rüyamdaki o şenlik sahnesinin dondurulmuş hali gibiydi. Üzüm salkımları, dans eden satirler, narin nymphalar ve rüzgârda savrulan kumaş kıvrımları... Fotoğraftaki yüzey, o gece zihnimde gördüğümün birebir aynıydı. Altındaki teknik notu okuduğumda ellerim buz kesti: "M.S. 3. yy'a tarihlenen bu lahit, muhtemelen Nikomedia'daki varlıklı bir ailenin mezar yapısına aittir. Rölyeflerde Dionysos kültüne dair sahneler işlenmiştir."

Donakaldım. Rüyalarım, kaza sonrası bir zihin karmaşası değil miydi? Eğer öyleyse, hiç görmediğim bu lahdin üzerindeki o asma yapraklarını, o figürlerin bakışlarını nasıl bu kadar net "hatırlayabiliyordum"? Yan panoda Roma, Bizans ve Osmanlı katmanlarını farklı renklerle gösteren bir kesit vardı. Her bir çağ, bir öncekinin üzerine binmiş, onu ezmiş ama tamamen yok edememişti.

"Bu şehir…" diye mırıldandım, sesim boş müze salonunda ürkütücü bir derinlikle yankılandı. "Bu şehir tam anlamıyla bir palimpsest. Yüzeyi kazıdıkça altından başka bir ruh çıkıyor. Biz sadece en üstteki, en çiğ sayfada yaşıyoruz."

O anda boğazım düğümlendi. İçimden geçen o sözcükleri ben mi söylüyordum yoksa müzedeki binlerce yıllık sessizlik mi bana dikte ediyordu, bilemedim. Geri çekildim, nefesim daralmıştı. Etrafımda kimse yoktu, ama birinin beni izlediğinden, o taş büstlerin boş göz çukurlarının üzerimde gezindiğinden emindim. Parmaklarımı cam vitrinlerin kenarlarında gezdirerek başka bir salona geçtim. Burada Çukurbağ'dan çıkarılmış devasa mermer kabartmalar duruyordu. Satirlerin ve nymphaların dans ettiği o rölyefin önünde durduğumda, kulağımda belli belirsiz bir uğultu duymaya başladım. Bir tiyatro sahnesinin perde açılmadan önceki o binlerce sesli uğultusu gibiydi;

kahkahalar, ayak sesleri, uzaklardan gelen bir lir tınısı… Başımı hızla çevirdim, salon ıssızdı. Ama lahdin üzerindeki o figürler sanki ben arkamı döndüğüm an hareket edecekmiş gibi canlıydı. Müzeden çıkarken vitrinlerden birinde eski bir el yazması gözüme çarptı. Bilgi kartında "Erasmus'un metinlerinden bir çeviri" yazıyordu. Camın ardındaki sararmış kâğıtta şu cümle parlıyordu: "İnsan, kendi aklını keşfettiği gün, yeniden doğar."

"Belki de Nikomedia," dedim fısıltıyla, "kendi aklını keşfetmemiz için bizi buraya çağırıyor." O akşam eve döndüğümde, müzedeki o dilsiz bakışlar hâlâ peşimdeydi. Uykuya dalmak üzereyken, bilincimin kapıları gıcırtıyla aralandı. Ama bu kez rüya, bir önceki gibi karanlık ve korkutucu değildi. Hayalin kıvılcımıyla Çukurbağ'ın o gri mermerleri canlanmaya başladı. Satirler taşın içinden sıyrıldı, nymphalar üzerlerindeki tozu silkip dansa durdu.

Kendimi bu şenliğin tam ortasında buldum. Mermerin soğukluğu yerini, devasa meşalelerin sıcaklığına bırakmıştı. Havada keskin bir şarap ve taze ezilmiş defne yaprağı kokusu vardı. Bir lir çalıyor, tellere her dokunuşta havaya morumsu, ışıltılı sesler saçılıyordu. Göğün derinliklerinden süzülen ay ışığı, Nikomedia'nın o meşhur mermerlerini birer gümüş külçeye çeviriyordu. Zaman bükülmüş, beni bu muazzam sarhoşluğun kıyısına fırlatmıştı.

Kalabalığın arasından bir kadın bana yaklaştı. Üzerinde tunç tokalarla tutturulmuş ince, su gibi akan bir peplos vardı. Yüzü, tarihin tüm yorgunluğunu ama aynı zamanda tüm asaletini taşıyordu. Gözleri, doğrudan ruhumun enkazına bakıyordu.

"Burası Nikomedia'nın kalbidir Aslı," dedi. Sesi rüzgârda savrulan gümüş paralar gibi çınlıyordu. "Sen, onun unutulmuş nefesini duyanlardan birisin. Taş sustuğunda, sadece kalbiyle dinleyenler gerçeği işitir."

Dudaklarım titredi, bir şey söylemek istedim ama kelimeler boğazımda kilitlendi. Kadın elini uzattı ve avucuma bir parça mermer bıraktı. Kırık, köşesi çatlamış bir parçaydı bu; ama üzerinde zarif çizgilerle işlenmiş asma yaprakları ve dolgun üzüm salkımları vardı.

Mermer o kadar soğuktu ki, tenimin yandığını hissettim. Görüntü bir sis bulutu gibi dağıldı. Gözlerimi açtığımda odamın karanlığına, kitap yığılı masama ve dışarıdaki otoyolun uğultusuna geri dönmüştüm. Elimi hızla açtım; avucum boştu. Ama mermerin bıraktığı o donmuş sızı hâlâ tenimde dolaşıyordu. "Çukurbağ'ın taşları…" diye mırıldandım karanlığa.

Ertesi sabah, yüzümde tuhaf bir kararlılıkla uyandım. İz sürecektim. Kocaeli Üniversitesi kütüphanesinin rutubet kokulu arşiv katına indim. Sessizlik burada bir çarşaf gibi ağır ve yoğundu. Parmak uçlarım sararmış belgelerin, deri ciltlerin üzerinde bir arkeolog titizliğiyle gezerken, zihnimde o kadının sesi yankılanıyordu: "Unutulmuş nefes…"

Bilgisayar ekranları bana tarihler ve isimler sunuyordu; ben ise taşın altındaki o gizli duayı arıyordum. Tozlu raflardan birinde, kenarları hırpalanmış gri bir klasör gördüm: "Geç Roma Dönemi – Nikomedia Saray Kompleksi (Çukurbağ)." Kapağı açtığımda, 90'lı yıllarda yapılan kazılara dair el yazısı notlar çıktı karşıma. Sayfaların kenarına düşülen bir karalama kalbimi yerinden oynattı: "Mithras kabartması, kuzeydoğu duvarında. Figür yüzeyinde bilinçli kazıma izleri mevcut. Korumak için mi, yoksa silmek için mi? Belirsiz."

Mithras.
O adı okuduğum an göğsümde bir boşluk açıldı. Roma'nın o yeraltı tanrısı... Işığın ve gizemin hükümdarı. Dosyanın içinden çıkan siyah beyaz bir fotoğrafı elime aldım. Rölyefin köşesinde, tanrının omzuna doğru kıvrılan o motif... Rüyadaki kadının avucuma bıraktığı asma yapraklarının tıpatıp aynısıydı.

Her şey birbirine eklemleniyordu: müzedeki o donuk bakışlar, rüyadaki o keskin soğukluk ve şimdi elimdeki bu kanıt. Dosyanın sonunda Tetrark dönemine ait fresklerle ilgili kısa bir not daha vardı: "Çukurbağ kazısında bulunan renkli duvar panosu... Dört figürden ikisi yüzsüz, biri tamamen silinmiş, yalnızca biri net. Zamanın ya da insanın kasıtlı müdahalesi izleniyor." Biri, geçmişin üzerinde bir silgiyle gezmişti ama taş, o silinen yerlerdeki acıyı hafızasında inatla korumuştu. Kim silmişti o yüzleri? Neden sadece birini bı-

rakmışlardı? Belki de o "bırakılan" yüz, diğerlerinin şahidi olması için oradaydı.

O gece evde, bilgisayarımın başında belgeler arasında kaybolurken uyku beni yine o aynı eşiğe götürdü. Ama bu kez Nikomedia bambaşkaydı. Ne şenlik vardı ne de müzik... Şehir, gri taşların altında nefesini yitirmiş, ıssız bir harabeye dönmüştü. Gökyüzü kurşun rengindeydi.

Bu kez başka bir kadın yaklaştı. Yüzü derin yarıklarla dolu, gözleri ise bin yıllık bir yorgunlukla bezeliydi. Üzerinde kaba dokunmuş bir cüppe vardı. Elinde, üzerinde garip sembollerin olduğu bir levha taşıyordu.

"Taşın yüzeyine değil, altına bak Aslı," dedi kadın, sesi toprağın altından gelen bir sarsıntı gibiydi. Gözlerim levhaya kaydı. Üzerinde Grekçe, Latince ve silinmiş Gotik harfler iç içe geçmişti. Ama tam ortada, hiçbir elin söküp atamadığı o tek kelime ışıldıyordu: "Palimpsestus." Ürperdim. Nikomedia bir palimpsestti. Üstüne yeni çağlar yazıldıkça eskisi yok olmuyor, derinlerde sessiz bir çığlık gibi varlığını sürdürüyordu. Ben o dikiş yerlerini arayan, o silinen harfleri tek tek okumaya çalışan bir kurbandım belki de.

Şafak sökerken pencereyi tıklatan rüzgârla uyandım. Avucumu açtım; taş yine yoktu ama o mermer soğukluğu iliklerime kadar işlemişti. Çukurbağ'a gidecektim. Artık sadece kütüphanelerde toz yutmak yetmezdi. O toprağın altındaki Mithras'ın yüzünü, o silinmiş fresklerin feryadını kendi gözlerimle görmeliydim.

Aslı Gibidir

MERMER VE GÖLGE

X

Atraskia'nın Çatlağı ve Loxias'ın Yankısı
M.S. 293 – Nikomedia

Ulema der ki; geçmiş, kendini göstermek için bir çatlak arar ve en büyük çatlak, zihindedir. Zira mermer kırılır, şehirler yıkılır ama ruha sızan o kadim sızı, her yeni bedende kendine yeni bir ayna bulur.

Aslı sabah aynanın karşısına geçtiğinde, kendi irislerinin derinliğinde başka bir varlığın nefes aldığını gördü. Aynı renk, aynı bakış; ama içerideki bilincin sıcaklığı bin yedi yüz yaşındaydı. Kahve lekesi bir labrys'e —Minos öncesi çift ağızlı baltaya— dönüşüp dağılırken, Aslı artık biliyordu: Halüsinasyonları ile gerçek arasındaki sınır, rasyonel dünyayı çoktan terk etmiş, duyumsal bir eşiğe ulaşmıştı. Onun için zaman, düz bir çizgi olmaktan çıkmış, üst üste binmiş şeffaf parşömenlerin yarattığı bir karmaşaya dönüşmüştü.

Gün içinde ilk zaman kayması beklenmedik bir anda, üniversite kütüphanesinin arşiv katında geldi. Antik Çağ dinleri üzerine ağır, tozlu bir makaleyi inceliyordu. Parmakları satırları tararken gözleri bir başlığa mıhlandı: "Nikomedia'da Kayıp Bir Ayin: Atraskia Ritüeli." Hiçbir kaynakta rastlamadığı, adeta tarih tarafından yutulmuş bir isimdi bu. Sayfanın kenarında ince bir kararma belirdi; görünmez bir ateş, kağıdı içeriden yakıyordu. Kararma bir leke gibi yayıldı ve birden… kütüphanenin floresan ışıkları söndü.

Raf sistemlerinin yerini taş duvarlı, is kokan bir mahzen aldı. Yalınayak figürler, zamanın ötesinden gelmiş kaba dokulu giysileriyle bir çember oluşturmuştu etrafında. Ortada, müzenin bodrumunda gördüğü o isimsiz taşın aynısı duruyordu. Kadınlar ilahiler söylüyordu ama dillerinde kelime yoktu; sadece sesin ritmi taşın yüzeyini titretiyordu. Çemberden biri başını kaldırdığında, gözleri Aslı'nın gözlerine kilitlendi.

"Sen bizim son aynamızsın," dedi ses, mahzenin nemli havasında yankılanarak. "Ayin yarım kaldı. Zaman bir kez daha kırıldı." Aslı nefesini tuttu, sendeledi ve bir an sonra kendini tekrar arşiv odasında buldu. Kalbi göğsünde çırpınsa da artık korku hissetmiyordu; bu bir çağrıydı ve o, bu çağrının mecburi muhatabıydı. Akşamüstü şehir merkezinde yürürken saatine baktı. 17:38. Başını kaldırdığında modern İzmit'in tabelaları, dükkânları ve asfaltı ortadan kaybol-

muştu. Altında toprak zemin, çevresinde Grekçe yazılarla bezenmiş sütunlar ve forumlar belirdi. M.S. 3. yüzyılın Nikomedia'sıydı bu. Kimse Aslı'yı fark etmiyordu, o bir hayalet gibi insanların içinden geçiyordu. Tam o sırada kalabalığın içinden bir figürle göz göze geldi: müze görevlisi kadın. Bu zamanda gençti, üzerinde döneme uygun bir stola vardı. Dudakları kıpırdadı: "Henüz geri dönemezsin. Taş tamamlanmadı." Bir çan sesi yükseldi; tiz, keskin, bir camın kırılışı kadar yırtıcı bir ses. Aslı gözlerini kapadı. Açtığında, tekrar aynı kaldırımda ve tam olarak saat 17:38'deydi.

O gece Aslı, bir mıknatıs tarafından çekiliyormuş gibi müzeye geri döndü. Gökyüzü kapkaraydı, yağmur henüz başlamamış ama hava o kadar ağırdı ki, bulutlar yer çekimine yenilip şehre yapışmış gibiydi. Müze görevlisi kadının nedenini sormadan verdiği o paslı anahtarla bodrum kata indi. Fenerini kapattı. Sessizlik, karanlığın içinde canlı bir varlık gibi titreşiyordu. Taşların önüne çömeldi. Sonra o sesi duydu: taşın içinden, derin, net ve kelimelerle tarif edilemeyecek kadar farklı bir tınıyla yükseliyordu.

"Ben, unutulanım. Adım yok artık."
Aslı başını kaldırdı, parmaklarını taşın soğuk ve tırtıklı kenarına dokundurdu. İliklerine kadar titredi. "Seni kim unuttu?" diye fısıldadı. Taş derin bir nefes aldı; mermerin gözeneklerinden hava sızıyordu. Yanıt geldi: "Beni örtenler, isimlerimi kazıdılar. Dinimi, yüzümü, yönümü değiştirdiler. Ama izlerim kaldı. Her çizik bir kelime. Her çatlak bir cümle. Her suskunluk bir çığlık."

O an, deponun loşluğunda bir mucize gerçekleşti. Vitrindeki yarım lahit hafifçe tınladı; tüm taşlar bir koroya dönüşüyordu. "Beni Romalı yaptılar! Öncesi Frigya'ydı!" dedi biri. Bir diğeri inledi: "Ben tanrıydım bir zamanlar. Şimdi süs oldum. Ama adımı hâlâ taşıyanlar var." Aslı bütün vücudunda bir elektrik akımı hissetti; bu korku değildi, çağrılmış olmanın getirdiği ağır bir sorumluluktu. Lahdin yanındaki satir figürü hareket etmedi ama bakışları Aslı'ya kilitlendi. Dudakları kıpırdadı: "Sen… duyanlardansın. Adımızı hatırlayan. Rüyadan uyanmadan önceki son ses…" Aslı'nın gözlerinden yaşlar süzüldü. İçindeki sesi daha fazla bastıramadı. "Ne istiyorsunuz benden?" diye hıçkırdı. Taşların hepsi sustu. Sadece biri konuştu:

isimsiz, silinmiş bir kabartmanın üzerinde hâlâ varlığını koruyan bir mezar taşı: “Bizi yeniden yaz. Bu kez bizi silemeyecek bir hafızayla. İnsanla. Zihinle. Nefesle.”

Aslı o an anladı; akademik bir araştırma, arkeolojik bir rapor ya da kuru bir tarih kitabı bu yarayı kapatamazdı. Bu bir anlatı göreviydi. O figürleri, kırık heykelleri ve unutulmuş ruhları kendi kelimeleriyle, kendi nefesiyle yeniden hayata geçirmekti. Eğer o yazmazsa, bu taşlar ebediyen susacak ve Nikomedia’nın asıl hafızası betonların altında çürüyecekti.

Ayağa kalktı. Her figürle tek tek göz göze geldi. Onlar artık birer kimlikti: “Metilius… Attis… Tykhe… Isis… Unutturulanlar…” Onlara ses verdiği sürece, hiçbir el onları bir daha silemeyecekti. O gece gökyüzü, kentin üzerine çöken o ağır bulutlardan kurtuldu. Günlerce yazdı; sayfalarca not, karmaşık çizimler, yarım kalmış ama can yakıcı cümleler... İçindeki kıvılcım eksilmiyor, aksine Nikomedia’nın o sönmeyen saray yangını gibi büyüyordu.

Bir gece, kütüphaneden gizlice kopyaladığı el yazması bir kitabın kenarına o can alıcı soruyu not düştü: “Bana konuşan tanrı, hangi panteondan?” Cevabı aynı gece rüyasında, zamanın ve mekânın dışındaki o dairesel alanda geldi. Yıldızsız bir gökyüzünün altında, devasa taş sütunlarla çevrili bir zeminde duruyordu. Ortada bir sunak taşı vardı; üzerinde ne bir yazı ne de bir işaret… Aslı yaklaştıkça taş bir kalp gibi çarpmaya başladı. Bir ses duyuldu: “Ben, hatırlanmayan tanrıların son nefesiyim.”

Aslı ürperdi: “Kimsin?”
Taş yanıtladı: “Ben Apollon‘un, onun unutturulmuş kardeşiyim. Gecenin şarkıcısıydım. Susturdular beni, üzerimi mermerlerle örttüler. Ama seninle yeniden hatırlanabilirim.” Gökyüzünde sönük, sanki can çekişen bir yıldız belirdi ve taşın yüzeyine soluk bir ışık düşürdü. Figürler belirmeye başladı: Başında hilal taşıyan bir kadın, ayaklarının altında eğilmiş bir erkek, elinde ölü yapraklarla defne tutan bir tanrı… Ve en sarsıcısı; gözleri kör ama ağzından ışık çıkan bir adam. Sesiyle taşları parçalayan, sözüyle dağları delen bir hakikat bekçisi. Aslı figürlere yaklaştığında kulaklarına bir isim fısıldandı,

rüzgârın bin yıllık bir dehlizden geçişi gibi: “Loxias’ın Gölgesi… İsmi alınmış olanın yankısı… Palimpsest panteonun ilk katmanı…” Bunlar resmî mitlerde, o cilalı Roma ve Yunan destanlarında yer almayan tanrılardı. Tapınakları yeraltına gömülmüş, adları “daha uygar” tanrılara devredilmiş, özleri ise korkuyla bastırılmıştı. Aslı uyandığında parmak uçları hâlâ mermerin hararetiyle karıncalanıyordu. Aynaya gitti, yüzüne su çarptı. Kahvesini yudumlarken, kütüphanedeki o “Atraskia Ritüeli”ni düşündü. Bu ayinlerde tanrılara kurban sunulmuyor, unutulmaya karşı böyle direniyorlardı.

Aslı defterini açtı ve hızla yazmaya başladı: “Eğer bugün İzmit’in sokaklarında yürürken ayağınız bir taşa takılıyorsa, bilin ki o taş size bir isim fısıldamak istiyordur. Bizans’ın üzerine kurulan Osmanlı, Roma’nın üzerine kurulan Bizans... Hepsi aynı hikâyeyi farklı alfabelerle yazdılar. Ama en altta, o ilk katmanda, Loxias’ın Gölgesi hâlâ bekliyor.”

Üniversiteye giderken bindiği otobüsün penceresinden dışarı baktı. Sanayi tesislerinin bacalarından çıkan dumanlar, rüyasındaki meşalelerin dumanına karışıyordu. Körfez’in suları, bin yıl önce Aleksios Komnenos’un donanmasını taşıyan gri öfkeyle çalkalanıyordu. Aslı, artık sokağa her sokağa çıktığında binaların altındaki o hayalet boşlukları görüyordu.

Kütüphaneye girdiğinde Doktor Ömer ile karşılaştı. Ömer, Aslı’nın gözlerindeki o tuhaf, derin parıltıyı fark etti. “Aslı, iyi görünüyorsun,” dedi Ömer, sesi endişe doluydu. “Ama sanki… burada değilsin.” Aslı gülümsedi. Bu gülümseme, müzedeki satirin gülümsemesine benziyordu. “Buradayım doktor. Ama sadece burada değilim. Taşlar konuştu. Onları duymamak için sağır olmak yetmiyor, ruhu da susturmak gerekiyormuş. Maalesef ben susturamadım.” Doktor Ömer bir şey söyleyecek oldu ama Aslı yanından geçip gitti. Arşiv katına indiğinde, Burak’ın onu orada beklediğini gördü. Burak, elinde eski bir harita tutuyordu.

“Buldun mu?” diye sordu Burak, sesi fısıltı gibiydi. “Buldum,” dedi Aslı. “Atraskia… Yarım kalan ayin. Taşın tamamlanması gerekiyor Burak. Eğer o taşı kelimelerle tamamlamazsak, şehir bir kez daha

kendi üzerine yıkılacak." Burak haritayı masaya yaydı. "Çukurbağ," dedi parmağıyla bir noktayı işaret ederek. "Saray kompleksinin altındaki o gizli oda. Müzedeki taşın asıl evi orası. Eğer o odaya girebilirsek, Loxias'ın Gölgesi'nin neden susturulduğunu anlarız." Aslı elini haritanın üzerine koydu. O an, haritadaki çizgiler damarlara dönüştü. Nikomedia'nın kalbi, parmaklarının altında atıyordu. "Gideceğiz," dedi Aslı. "Mermerlerin feryadını dindirmeye ve o isimsiz tanrılara birer yüz vermeye gideceğiz."

Nikomedia yanmıştı, Nikomedia yıkılmıştı. Ama taş, hafızasına ihanet etmemişti. Ve şimdi, o hafıza Aslı'nın kaleminde yeniden canlanıyordu.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

XI

İki Beden, Tek Gölge
Nisan, 2018 – Kocaeli Arkeoloji Müzesi

Ulema der ki; iki kişi aynı mermere bakıyorsa, orada iki farklı rüya vardır. Lakin iki kişi aynı mermere sarılıyorsa, orada artık tek bir kader hüküm sürüyordur. İktidar, paylaşıldıkça iki ruhu da aynı karanlık kuyuya mahkûm eden bir zincire dönüşür.

Müzenin koridorlarına adım attığım an, dışarıdaki bahar güneşinin yalancı sıcaklığı ve E-5 karayolunun bitmek bilmeyen uğultusu bıçak gibi kesildi. Burası, modern dünyanın tüm gürültüsünü, hırsını ve telaşını içine çekip öğüten devasa, taştan bir sünger gibiydi. Adımlarımın mermer zemindeki yankısı, sanki bin yıl önceki bir yürüyüşün gecikmiş cevabı gibi boşlukta asılı kalıyordu. Yanımdan geçen okul gezisindeki çocukların neşeli cıvıltıları, vitrinlerin önünde durup merakla bakan turistler... Hepsi benim için silik birer gölge, zamanın üzerine düşmüş geçici birer lekeydi. Ben ise görünmez, sarsılmaz bir fanusun içindeydim; tarihin o yavaş, devasa ve yorgun nabız atışlarını dinleyerek ilerliyordum.

Müzenin loş labirentinde nihayet istediğim köşeye ulaştım. Zamanın yıpratıcı dişlerine, toprağın çürütücü nemine ve insanın unutkanlığına direnmiş o bronz rölyefle göz göze geldim. Müzenin solgun spot ışığı, bronzun oksitlenmiş yüzeyindeki her bir ayrıntıyı, her bir kas kıvrımını bir neşter keskinliğiyle ortaya döküyordu. Sahne, ustalıkla işlenmiş bir sanat eserinden ziyade, madenin içine hapsedilmiş, dondurulmuş bir çığlık gibiydi.

İki imparator. Kucaklaşmanın o donuk, ebedî ve dehşet verici anı. Sağda Diocletianus, solda Maximianus. Gözleri birbirine o kadar sert, o kadar mutlak bir iradeyle kenetlenmişti ki, bu bakışlarda ne insani bir merhamet ne de gerçek bir dostluk izi aranabilirdi. Bakışlarının derinliğinde, dünyayı bir elma gibi ikiye bölüp paylaşmanın verdiği o dondurucu, metalik ağırlık seziliyordu. Omuzları karşılıklı yaslanmış, dirsekleri birbirini destekliyor gibi görünse de aslında birbirlerini denetleyen, her an diğerinin nefesini kesmeye hazır iki yırtıcı gibiydiler. Zırhları o kadar kusursuz bir simetriyle işlenmişti ki, bir aynanın iki yanına baktığımı sanabilirdim; hangisi asıl, hangisi yansımaydı belli değildi. Ellerinin tam orta noktada kenetlendiği yerde bir zafer çelengi duruyordu. Hemen üzerlerinde kanatlarını gererek yükselen Victoria kabartması, bu mutlak ama zehirli bir-

leşmeyi kutsuyordu. Başlarının üzerinde ise zamanın aşındırdığı ama ruhumun bir çırpıda söküp attığı o uğursuz yazı parlıyordu: **ADVENTUS IMPERATORUM.**

Not defterimi çantamdan çıkarmaya elim varmadı; kalemim parmaklarımın arasında bir yabancı gibi duruyordu. Parmak uçlarımdaki o ince, sızılı karıncalanmayı hissederken, bu anı hücrelerime, DNA'ma kazımak istiyordum. Bu sahne, sıradan bir devlet töreninin, bir karşılaşmanın fersah fersah ötesindeydi. Adventus töreni, imparatorun şehre giriş ritüeliydi; ama burada şehre giren etten ve kemikten bir hükümdar değil, kaskatı bir ideolojiydi. Tetrarşi'nin, yani o dörtlü hükümranlığın ruhu bu donmuş bronzda gizliydi: sarsılmaz denge, zoraki simetri ve ruhsuz bir aynılık. İkonografi, Nikomedia halkının zihnine tek bir şeyi kazımak istiyordu: "Biz biriz, biz aynıyız, biz sarsılmaz bir nizamın parçalarıyız. Kimin hükmettiğinin önemi yok; önemli olan bu taştan düzenin sonsuz bekasıdır."

Roma sanatının o ezici, rasyonalize edilmiş gücünü iliklerimde hissediyordum. Diocletianus, hükümdarlığın ilahi kökenini vurgulayan o ilk büyük "algı operatörlerinden" biriydi. Roma'nın önceki yüzyıllarındaki o birey odaklı, karakterli, insani hataları ve erdemleri yüzlerinden okunan kahraman heykelleri artık tedavülden kalkmıştı. Onların yerini bu anonimleşmiş, tanrısallaşmış, fabrikasyon bir kutsallıkla birbirinin kopyası haline getirilmiş figürler almıştı. Yüzler önemsizleşmiş, isimler sadece birer unvana, rütbeye dönüşmüştü. Artık devletin bedensel temsili, o zırhın sertliği ve duruşun mutlaklığı her şeyin, hatta insan olmanın bile üzerindeydi.

Elimi yavaşça koruyucu cama yaklaştırdım ama dokunmadım. Roma'nın o mutlak, buyurgan gücü parmak uçlarımdan ruhuma buz gibi bir akım şeklinde yayıldı. O an, müzenin floresan ışıkları titreyerek karardı; yerini mermer tozlarının havada uçuştuğu, meşalelerin geniz yakan isli dumanının her yeri kapladığı bir atmosfer aldı. Zihnim, beni bir kukla gibi tutup sahneyi Nikomedia'nın o görkemli ama tozlu caddelerine taşıdı. Zaman, makaradan boşalan bir sicim gibi yüzyıllarca geriye, o büyük giriş anına sarıldı.

M.S. 290 civarı... Nikomedia.

Gökyüzü kurşuni bir kızıllıkla, sanki tanrılar şehri ateşe vermiş gibi yanıyordu. Körfezin suları, batan güneşin yansımasıyla bir kan gölüne dönmüştü. Şehrin devasa mermer sütunlarla bezeli caddelerinde on binlerce insan, korkuyla harmanlanmış bir hayranlık içinde, derin bir sessizlikle bekliyordu. Kentin ana kapısından giren alay, o vakur sessizliği demir ayak seslerinin ritmik gürültüsüyle bölüyordu. Önce üzerlerindeki zırhları güneşin son ışıklarıyla parıldayan lejyonerler, ardından gümüş buhurdanlıklarını sallayarak kadim kokuları havaya savuran başrahipler geçiyordu. Ve nihayet, beyaz mermerden devasa bir platformun üzerinde o iki dev belirdi: Diocletianus ve Maximianus.

Atlarından inmişlerdi. Halk, onların tanrıların heykelleri önünde diz çökmesini beklerken; onlar tanrılara eğilmek yerine, birbirlerine eğiliyorlardı. Bu hareket, bir denkliğin, "iki beden, tek ruh" iddiasının kanla ve mermerle mühürlenmiş nişanesiydi. Nikomedia halkı artık bakmıyordu, bakamıyordu; çünkü karşılarında bir tören değil, yeni ve karanlık bir mit yaratılıyordu. İki imparator kucaklaştığında, dünyanın iki yarısı büyük bir gürültüyle birbirine çarpmış ve o çatlaklardan iktidarın kör edici, dondurucu ışığı dışarı sızmıştı. O an anladım; onlar birbirlerine sevgiyle sarılmıyorlardı, onlar birbirlerinin varlığıyla kendi tahtlarını sağlama alıyorlardı.

Gözlerimi açtığımda kendimi tekrar müzenin o soğuk gerçekliğinde buldum. Rölyefin önünde dakikalar mı yoksa koca bir ömür mü geçmişti, kestiremiyordum. Zaman burada durmuş, kendi üzerine katlanmıştı. Taş —ya da bronz— hafifçe nefes alıyor, göğsü inip kalkıyor gibiydi. Diocletianus'un zırhının tam omuz hizasından ince, kılcal bir çatlak uzanıyor; o çatlağın kenarında, az önce orada olmadığına emin olduğum minik bir Grekçe yazı beliriyordu: Homonoia — Uyum.

Bunu bir sanrı, bir rüya olarak geçiştirmek istemedim. "Tetrarşi, Aslı," dedi bir ses tam arkamdan. İrkildim. Arkama döndüğümde Kaan Bey'i gördüm. Üzerindeki gri pardösü, müzenin loş ışığında tıpkı imparatorların zırhı gibi duruyordu. Gözlerinde, o rölyefteki figürlerin bakışlarını andıran; derin, neşesiz, her şeyi gören ama hiçbir şeyi affetmeyen bir bilgelik vardı.

“Paylaşarak hükmetmek üzerine kuruluydu bu sistem,” dedi Kaan Bey, asasına dayanıp rölyefe bir yargıç sertliğiyle bakarken. Sesi müzenin yüksek tavanında yankılanıp ayak ucumda görünmez bir toz bulutu gibi sönüyordu. “Lakin unuttukları bir şey vardı; mermer üzerine kazınan sahte uyum, insan kalbindeki o arsız hırsa asla dayanamaz. Bu rölyefe iyi bak Aslı. Bu, tarihin gördüğü en büyük yalanın, en estetik ve en görkemli kanıtıdır.”

“Neden yalan olsun?” diye sordum, sesim müzenin soğuk havasında titreyerek. “Baksana, ne kadar güçlü ve sarsılmaz görünüyorlar.” “Çünkü,” dedi Kaan Bey, bir adım daha yaklaşarak, “iki imparator kucaklaştığında, aslında birbirlerinin sırtına hançer saplayacakları en uygun mesafeyi bulmuş olurlar. Nikomedia bu kucaklaşmanın başkentiydi ve tam da bu kucaklaşmanın doğurduğu o sahte ateşle kül oldu. Homonoia dedikleri şey, bazen en sessiz, en derin suikastın diğer adıdır. Bak o çatlağa... O çatlak, rölyef döküldüğü gün oradaydı. Hiçbir mermer, hiçbir bronz, iki tanrıyı tek bir tahtta tutacak kadar güçlü değildir.”

Kaan Bey yanımdan ağır adımlarla uzaklaşırken, bronz rölyefteki o ince çatlağın bir milim daha büyüdüğünü, Diocletianus’un gözlerindeki o donuk cam pırıltısının yerini koyu, dipsiz bir karanlığa bıraktığını gördüm. Homonoia yazısı, mermerin içine doğru eriyip akan bir zehir gibi gözden kayboluyordu.

Çantamdaki siyah defteri bu sefer bir silah gibi çıkardım. Bu sahneyi, bu sahte birliği, bu birbirini yiyen tanrıların hikâyesini ruhumun en derin yerine not etmem gerekiyordu. “İki bedenin tek gölgesi olmaz,” diye yazdım sayfaya. Kalemim kâğıdı yırtarcasına, bir hınçla ilerliyordu. “Eğer tek gölge görüyorsan, biri diğerini yutmuş demektir. Ve o gölge, gün gelir sahibini de karanlığa boğar.”

Müzenin çıkışına doğru yürürken, arkamdaki o bronz imparatorların birbirlerini hâlâ o dondurucu, sahte ve ölümcül uyumla kucaklamaya devam ettiklerini biliyordum. Fizik tedavinin sızısı kemiklerimde tekrar uyandı ama artık umurumda değildi. Yarın Çukurbağ’a gidecektim. Oraya, o sahte kucaklaşmanın yerle bir olduğu, toprağın altına gizlenen o asıl, kanlı hakikatin feryat ettiği yere.

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

XI

Atraskia'nın Kanayan Taşı
M.S. 293 – Nikomedia

“Ulema der ki; taş susar ama unutmaz. Bir imparatorluğun mermerine kazınan hırsı, bir diğerinin kerpicindeki tevazu örter. Lâkin toprağın altına dökülen kan ile taşa kazınan ağıt, yeni bir alfabe gelene kadar o karanlıkta demlenir. Şehir bir defterdir; her gelen, bir eskinin üzerini çizerek kendi masalını yazar.”

Aslı, saray kalıntılarına giden o yolu ilk kez yürürken, ayaklarının altındaki toprağın binlerce yıllık bir suskunluğun örtüsü olduğunu biliyordu. Her adımda başka bir hikâye ayak bileklerine dolanıyor, taşlar birer birer yosunlu maskelerini atıp yüzlerini ona çeviriyordu. Bu, merakın beklentiyle, hafızanın hakikatle buluştuğu o kutsal eşikte duyulan bir vecd haliydi.

Kazı alanının hemen kenarında, toprağın tıpkı bir canlının nefes alışı gibi hafifçe kabardığını fark ettiğinde durdu. Orada ne bir kürek izi vardı ne de taze bir kazı belirtisi. Sanki toprak, yüzyıllardır midesinde tuttuğu bir sırrı artık taşıyamamış ve kendi isteğiyle kusmuştu. Aslı yavaşça diz çöktü. Parmaklarını nemli, koyu renkli toprağa daldırdığında elleri pürüzsüz, dairesel bir yüzeye değdi.

Taş. Toprağı nazikçe temizlediğinde, bir çember içine nakşedilmiş asma yapraklarını ve dolgun üzüm salkımlarını gördü. Bu, müze bodrumunda gördüğü, rüyalarında ona mermer bir sızı gibi geri dönen o “isimsiz” taşın ta kendisiydi. Parmak uçları taşın üzerindeki ilk oyuğa değdiği an, mermer bir kütle, yaşayan bir ten gibi ısınmaya başladı. Bir elektrik dalgası vücudunu sardı; nefesi sıkıştı. Ve sonra taştan yükselen eski bir şarkının, kelimesiz bir ağıdın tınısı her hücresinde titreşmeye başladı.

Taşların üzerindeki çatlaklar, görünmez bir el tarafından taze sıvayla kapatıldı; devasa mermer sütunlar, azizlerin ve imparatorların ağırlığını taşıyacak bir mağrurlukla doğrularak yerlerini aldılar. Gökyüzü, M.S. 3. yüzyılın o kızıl alacasına büründü. Aslı, Diocletianus’un görkemli tören avlusunun tam kalbindeydi. Etrafında, yüzleri olmayan, sadece siyah gölgelerden ibaret figürler sessizce süzülüyordu. Ellerinde taşıdıkları fenerlerin ışığı, mermer zeminde titrek, mor lekeler oluşturuyordu. Bu yeraltı tanrıçalarına, mermerin ve nizamın altına süpürülmüş o “yasak” inançlara adanmış gizli bir ayindi.

Gölgeler, ortasında o ışıltılı taşın durduğu büyük bir çember oluşturdu. Çemberin ortasında o kadın figürü yeniden belirdi. Bu kez daha net, daha canlıydı; yüzünde, Nikomedia'nın yanan saraylarından ve yıkılan tapınaklarından kalma ağır keder vardı. Elinde, topraktan pişirilmiş bir testi tutuyordu. Aslı'nın tam önüne geldi.

"Ben Daskylea'nın unutulmuş tanrıçasıyım," dedi kadın. Sesi, toprağın altından gelen bir sarsıntı gibiydi. "Sen benim dilimsin. Bu taşın sesiyle uyanacaksın." Testiyi yere eğdi; kan gibi bir sıvı toprağa karıştı. Gökyüzü mora kesti, figürler bir ağızdan o cümleyi haykırdı: "Tanrıça geri döndü!" Aslı çığlık atmak istedi, sesi boğazında mermer tozu gibi tıkandı. Gözünün önünden geçen her figür, başka bir çağın, başka bir acının parçasıydı. O an, taşın üzerindeki kabartmanın hemen altında, kazınmış ama silinememiş o kelimeyi gördü: ATRASKIA. Rüya ile gerçek, tarih ile halüsinasyon o kelimede birleşti. Titreyen elleriyle cebinden siyah defterini çıkardı ve not düştü: "Atraskia Ayini. Bastırılmış tanrıçaya dönüş yolu."

Görüntü tekrar dağıldığında, Aslı bu kez kendini Paşa Mahallesi'nin kuytusunda, yosun tutmuş eski Bizans surlarının önünde buldu. Paçaları çamur içindeydi; kalbi hâlâ o antik ayinin hararetiyle çarpıyordu. Taşların birbirine yaslanmış mağrur duruşu, ona müzedeki kucaklaşma rölyefini hatırlattı. Surların üzerine düşen gün ışığı, bir anlığına altın bir çizgi gibi parladı. Aslı bir adım geri çekilip surun bir köşesindeki o silinik kabartmaya baktı. İki yüz iç içe geçmişti; birinin başında pagan çelengi, diğerininkinde Hristiyan halesi vardı. Palimpsest buradaydı işte. Bir çağın üzerine yazılan diğer çağ, eskisini tamamen silememiş, sadece onun üzerine yeni bir hikâye yamamıştı.

Tarihçiler "Bizans, Roma'nın devamıdır" diye yazarken, taşlar bambaşka bir şey anlatıyordu: Devam eden sadece iktidarın şekliydi; bellek ise her seferinde çatlıyor, bölünüyor ve üzerine yeni bir yalan inşa ediliyordu. Aslı ayağa kalktı. Arkasında bıraktığı Bizans surlarına ve onların altındaki Roma mermerlerine son kez baktı. Ayakları onu Kapanca Sokağı'nın dik virajlarından yukarıya sürükledi. Tepede onu, geçmişin tüm karmaşık gölgelerine sırtını dönmüş, yeni bir düzenin vakur sükûnetini taşıyan o yapı bekliyordu: Orhan Camii.

Burası, Nikomedia'nın Bizans'a, Bizans'ın ise Osmanlı'ya devredilişinin tanığıydı. Süleyman Paşa'nın ve babası Orhan Gazi'nin bu tepeye diktiği bayrak, yeni bir alfabenin, yeni bir ruhun bu topraklara üflenişiydi. Aslı, caminin avlusuna girdiğinde, Bizans surlarının ağır ve suçluluk dolu havası dağıldı. Yerini ahşabın, geniş ufukların ferahlığına bıraktı.

Caminin taş duvarlarına elini koydu. Burada taş, göğe yükselen bir dua gibi yalın ve çıplaktı. Kılıçla alınan bu toprak, artık kalemle ve ibadetle yoğruluyordu. Aslı, surların dibinde duyduğu o "iki imparatorun sahte kucaklaşması"ndan sonra, bu caminin avlusunda mutlak bir teslimiyetin sessizliğini hissetti.

Defterini açtı ve o son notu düştü: "Aynı toprağa ne çok çağ gömüldü. Roma'nın kibrini Bizans'ın yası izledi. Şimdi ise başka bir el, başka bir dille aynı taşların üzerine 'Baki olan sadece O'dur' yazıyor.

Güneş, İzmit Körfezi'nin üzerine devrilirken; Aslı, Orhan Camii'nin avlusundan aşağıya, ışıklar içindeki modern kente baktı.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

XII

Dördüncü Sandalye
Nisan 2018 - İzmit

Ulema der ki; bir evi ayakta tutan şey sofradaki birlikteliktir. Zira sofrada sadece karın doymaz, ruh da onarılır.

Akşam yemeği masası, sıradan bir aile sahnesinin özenle kurulmuş perdesiydi. Porselen tabakların hafif çınlaması, gümüş çatal ve bıçakların avize ışığı altında titreyen parıltısı... Her şey dışarıdan bakıldığında çok güvenli, ve sarsılmaz bir "ev" illüzyonuydu. Annem, çatalıyla tabağındaki salatayı sanki toprağın altından bir şey çıkarmak istercesine, bir kuyu kazar gibi karıştırırken sofradaki sessizliği bozdu. Sesi, sanki çok uzaktan, bin yıllık bir mahzenden gelen kederli bir haberci gibiydi.

"Dün gece yine hiç uyumadın galiba? Gözlerinin altı morarmış Aslı. Yine o defterin başındaydın, değil mi?" Elimdeki su bardağını masaya bıraktım. Bardak, ahşap yüzeye beklenenden daha sert, adeta mermer bir kaideye çarpan bronz bir kap gibi tok bir sesle değdi. Bu sesle birlikte sofradaki o sahte huzur bir anlığına çatladı.

"Uykuya ihtiyacım yok anne," dedim. Sesim, kendi kulaklarıma bile sökülen bir sur duvarının ardından geliyormuş gibi yabancı ve soğuk bir şekilde ulaştı. "Kafamdaki sesler ve o gördüğüm sahneler artık rüyalarım kadar canlı. Onları susturmaya çalışmak, bu şehri susturmaya çalışmak gibi... İmkânsız. Susturmak yerine dinlemeyi tercih ediyorum." Babam, tabağındaki eti kesmeyi bırakıp kaşlarını çattı. Onun yüzündeki o sarsılmaz duvar, Roma'nın Nikomedia önünde yükselen dik açılı surları gibi dikildi önüme. Rasyonelliğin, mantığın ve "normal" olmanın o aşılmaz duvarı...

"Aslı, bu sesler… Bu yaşadıkların sadece kazadan kalan ağır bir travmanın zihnindeki artçı sarsıntıları. Bir psikologla konuşman, o enkazdan ruhunu çıkarman gerektiğini kaç kez söyledik? Belki bir ilaç tedavisi, zihnini biraz sakinleştirir, seni yeniden buraya, aramıza döndürür." Bu cümlenin geleceğini, o "ilaç" kelimesinin masaya bir cellat bıçağı gibi saplanacağını biliyordum. Yüzümdeki ifade, yerini kendinden emin ama derin bir hayal kırıklığına bıraktı. Onlar beni iyileştirmek isterken aslında üzerime beton dökmek istiyorlardı. "İlaç mı? Babacığım, ben hasta değilim. Sizin hastalık dediğiniz şey, toprağın altında unutulan bir panteonun yeniden soluk alışı.

Benimle konuşan taşlar var.”

Babamın yüzündeki o mantık duvarı daha da kalınlaştı; sanki üzerine yeni bir katman kaba sıva çekilmiş gibiydi. Şefkat barındıran sesi artık daha mesafeli, bir imparatorun fermanı kadar otoriterdi. “Böyle konuşarak ne bize ne de kendine yardım ediyorsun. Herkes otobüs kazasının sana çok ağır geldiğini, hâlâ şokta olduğunu düşünüyor. Bu şehirde… bu durumun duyulması… İnsanların senin hakkında ne düşüneceğini, adımızın nasıl anılacağını hesaba katıyor musun?”

Cümlesini tamamlamadı ama o görünmez sosyal gerilim, masanın ortasında devasa, aşılmaz bir yarık gibi açıldı. Annem, titreyen elini uzatıp babamın elini tuttu. Bu hareket, kuşatılmış bir Bizans kalesinde, fırtına öncesi imparatorun öfkesini dindirmeye çalışan bir kraliçenin dilsiz çaresizliği kadar hüzünlüydü. O an salonun köşesindeki ahşap saate takıldı gözlerim. Tik-tak sesleri, Nikomedia’daki bir tapınağın taş sütunlarına vuran ağır yağmur damlaları gibi yankılanıyordu zihnimde. Babamın her kelimesi, Roma lejyonerlerinin mermer yollarda çıkardığı o ritmik, sert ve acımasız ayak seslerine dönüşüyordu. O, karşısında sadece tek bir katman görüyordu: kazadan sağ kurtulan, “rehabilite” edilmesi gereken kızı Aslı. Diğer katmanları ise tamamen reddediyordu: geçmişin hayaletleriyle masaya oturan, ruhuyla taşların feryadını duyan, o görünmez dördüncü sandalyede oturan misafirleri gören diğer Aslı’yı.

“Bana ait bir görev var,” diye fısıldadım. Sesim, rüzgârın antik bir tapınak dehlizinden geçişi gibi artık yalvarır bir tınıya bürünmüştü. “Bu bir misyon, anlıyor musunuz? Kaybolan, unutturulan bir tarihi yeniden yazmam gerekiyor. Eğer ben yazmazsam, o taşlar ebediyen dilsiz kalacak. Kimse Mithras’ın kanayan yarasını, kimse o silinen yüzlerin acısını bilmeyecek.”

Annem yerinden kalkıp yanıma geldi. Elini omzuma koydu. Eli sıcaktı ama bu sıcaklık bana, yanan sarayların o geniz yakan hararetini hatırlattı. Gözlerinde derin, kontrol edilemez bir korku vardı. “Kızım… Biz sadece sana yardım etmek istiyoruz. Bu hissettiklerin… Belki de o korkunç kazadan sonra zihninin seni korumak için

yarattığı bir savunma mekanizmasıdır, olamaz mı?"
Başımı yavaşça iki yana salladım. Annemin yüzü o an gözlerimin önünde bir palimpseste dönüştü. O bildiğim anne yüzünün altında, çok eski bir hiyeroglif gibi, bin yıllık bir keder ve dilsiz bir çaresizlik kazılıydı. Üzerine yazılan "anne" karakteri, altındaki "kadim yas"ı gizleyemiyordu.

"Sizi üzmek istemiyorum," dedim yavaşça. "Ama artık gerçekler… rüyalardan daha net. Bu masadaki tabaklardan, dokunduğum bu örtüden daha gerçek o taşların soğukluğu." Anlık, buz gibi bir sessizlik çöktü sofraya. Sokaktan geçen bir arabanın lastik sesi, zihnimde çok uzaklardan gelen bir savaş arabasının, tekerlekleri taşa çarpan metalik gürültüsüne evrildi. Bakışlarım masanın orta noktasında sabitlendi. Yüzüm, bir heykel gibi dondu; mermere dönüşüyordum. Gözlerim görünmez bir noktaya, sanki salonun ortasında aniden yırtılan o antik dehlize odaklanmıştı.

Babamın anneme dönüp fısıldadığını duydum, sesini benden kaçırmaya çalışıyordu ama rüzgârın fısıltısı gibi ulaştı bana: "Hastaneden gelen o doktorla, Ömer'le konuştum… Bir görüşme daha ayarlayacakmış. Bence bu işi artık ertelemeyelim. Durumu hiç iyi değil."
Annem titreyerek başını salladı. O an zihnimdeki o isimsiz, kelimesiz ama mutlak ses bir kez daha konuştu: "Görünmeyenler, daima en çok korkulanlardır."

Tabağımdaki yemeğe baktım. Ama gördüğüm şey patatesler ya da et değildi. Toprağın altından yeni fırlamış, üzerinde asma yaprakları ve Mithras'ın kurban sahnesinin motifleri olan bir lahit parçasıydı. O motifler, bir sarmaşık gibi tabağın kenarlarından taşıp bilincimi ele geçiriyordu.

Annemle babamın o korku dolu, çaresiz bakışları beni dünyanın geri kalanından koparıp daha derin, daha dilsiz bir yalnızlığa itmişti. Onların dünyasında bu, derhal müdahale edilmesi gereken bir klinik vakaydı. Benim dünyamda ise bu, bir çağrıydı; mermerin altından gelen, susturulmuş tanrıların son, boğuk imdat çığlığı.

O gece odamın ışığı sabaha kadar hiç sönmedi.

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

XII

Kılıç Hakkı ve Mühür
M.S. 1331 - 1333 – Nikomedia'dan İzmit'e

Ulema der ki; bir şehir kılıçla fethedilir ama adaletle vatan kılınır. Zira fetih, bir kapıdan içeri yeni bir nefes, yeni bir alfabe ve sökülmeyecek bir mühürle girmektir. Bir çağı gömen toprak, diğerini doğuran rahimdir.

Aslı, odasının boğucu loşluğunda, masasının başında otururken içindeki o dindirilmez huzursuzluğun bir mıknatıs gibi kendisini dışarı, tepelere, kentin en yüksek ve en eski noktasına doğru çektiğini hissetti. Zihni artık modern zamanların, bu dört duvarın ve televizyonlardan yayılan o sığ gürültülerin dar kalıplarına sığmıyordu. Evinden çıkıp gecenin serinliğine karıştığında, İzmit artık onun için sadece beton ve asfalttan ibaret bir sanayi kenti değildi. Kapanca Sokağı'nın taşlarına her basışında, altındaki katmanların, o uykudaki devin sarsıldığını duyabiliyordu. Adımları ağırlaştıkça, dar sokak yavaş yavaş tepeye açılan devasa bir zaman merdivenine dönüştü. Eski ahşap evlerin cumbaları, sanki asırlardır bu anı bekleyen sessiz ve vakur muhafızlar gibi başının üzerinde birleşiyordu. Rüzgâr, bu yorgun evlerin arasından ıslıkla geçerek ona yol gösteriyor; her bir ahşap gıcırtısı, asırlar öncesinden kalma bir şifreyi kulağına fısıldıyordu.

Yokuşu tırmandıkça havadaki nemli deniz kokusu yerini taze çam ve asırlık taş kokusuna bıraktı. Tepeye vardığında, şehrin E-5 otoyolundan gelen metalik uğultusu tamamen kesildi ve karşısında mütevazı ama sarsılmaz heybetiyle o yapı yükseldi: Orhan Camii. Caminin avlusuna girdiğinde, bulutların arasından süzülen loş ay ışığı, arnavut kaldırımı taşların üzerine mistik bir mühür gibi düştü. Asırlık çınarların geniş yaprakları hafifçe kıpırdadıkça gölgeler duvarlarda raks ediyor; taşlar, üzerine kazınmış binlerce yıllık kederi ve zaferi bir nefeste Aslı'ya aktarmak istiyordu.

O sırada, minarenin koyu gölgesinden bir figür ayrıldı. Bir rüyadan süzülmüş kadar hafif, ama bir mermer kaide kadar gerçekti. Üzerinde kadim derviş kıyafetleri vardı; beli, geniş, el dokuması bir kuşakla bağlıydı, başında yüzyılların tozunu ve hikmetini taşıyan sarığı, gözlerinde ise zamanın ötesinden süzülüp gelmiş o tarif edilemez, dipsiz dinginlik parlıyordu. "Hoş geldin yolcu," dedi derviş. Sesi, bir derin kuyunun dibinden gelen suyun serinliği kadar yumuşak

ama bir kılıcın dövme çeliği kadar derindi. “Kapanca’nın o yorgun taşlarından yürüyüp, nefes nefese geldim buraya… Şimdi sen, bu şehrin sadece makyajlı yüzünü değil, o mermerin altındaki yaralı ruhunu seyredeceksin.”

Aslı, boğazındaki düğümü yutkunarak sordu: “Burası… Orhan Camii değil mi? Onların mülk dediği, senin mühür dediğin o kutsal eşik?” Derviş, ağır ve vakur bir hareketle başını onayladı. “Evet kızım. Bu tepe, senin o tarih kitaplarında okuduğun mermer Nikomedia’nın saraylarına, Roma’nın o kibirli imparatorluk rüzgârlarına şahitti. Diocletianus burada mermerine ve lejyonlarına güvenirdi; lâkin mermer yorulur, taş çatlar, imparatorluklar ise kibrinin altında can verir. 1333 yılında Orhan Gazi’nin atlarının nal sesleri surlarda yankılandığında, bu şehirde yeni bir takvim başladı. İşte bu cami, Osmanlı’nın bu topraklara diktiği ilk sancaktır. Fetihle beraber gelen o yeni düzenin, adaletle yoğrulmuş ilk mühürlü imzasıdır.”

Aslı, elini avlunun soğuk taşlarına koyduğunda bir ürperti dalga dalga tüm bedenine yayıldı. Parmaklarının altında sadece sert bir nesne yoktu; sanki bir canlının, yaşayan bir tarihin derisine dokunuyordu. “Diğerlerinden neden bu kadar farklı?” diye fısıldadı. “Neden burası bana bir camiden fazlasıymış gibi hissettiriyor?”

Derviş, gözlerini zifiri karanlığın içindeki ince minareye dikerek cevap verdi: “Çünkü Orhan Camii, bizzat İzmit’in kendi hafızasından inşa edilmiştir. İlk yapıldığında ahşaptı; toprağın ve ormanın sıcaklığını taşırdı. Sonradan taş duvarlarla güçlendirildi, kalıcı kılındı. Bak şu bastığın avlunun altına; orada hâlâ Bizans’ın mermer parçaları, o eski sarayların, yıkılmış kiliselerin tozları yatar. Burası, bir intikamın sembolü değil; eskiyi de içine alıp onu yeni bir ruhla, yeni bir kelamla dirilten bir adaletin sembolüdür. Burası İzmit’in kalbidir. Buradan bakınca zamanın düz bir çizgi olmadığını, iç içe geçmiş halkalar olduğunu anlarsın.”

Aslı başını kaldırıp geceyle bütünleşmiş minareye baktı. Şehir, aşağıda parıldayan binlerce ışığıyla bir mücevher kutusu gibi duruyordu ama o, ışıkların altında yatan karanlığı artık görebiliyordu. “Bütün İzmit avuçlarımda gibi hissediyorum,” dedi sesi titreyerek.

“Doğrudur,” dedi derviş gülümseyerek. “Çünkü burası hem bir mabed hem de bir gözcüdür. Buradan bakınca zamanın katmanları birer birer soyulur. Bizans surlarının dibinden sessizce geçen Osmanlı kervanlarını, Cumhuriyet’in o heyecanlı ilk yıllarında SEKA’nın bacalarından yükselen bembeyaz umut dumanlarını, Körfez’in sularında yanan modern sanayinin yorgun ışıklarını aynı anda görürsün. Bu cami, tüm o katmanların arasındaki mihenk taşıdır. Tarih; bir sokakta fısıltı, bir fabrikada duman, bu avluda ise sadece bir gölgedir.” Aslı’nın gözleri dolarken, avlunun taşları kalbinin ritmiyle aynı anda titremeye başladı. Derviş, bir duman gibi minare gölgesine doğru çekilmeden önce son bir fısıltı bıraktı: “Unutma kızım, bu cami şehrin hafızasından yapılmıştır. Ona dikkatle bakarsan, kendi yolunu da, bu yaralı şehrin bin yıllık yarınını da orada göreceksin. Dinle... Taşlar konuşmaya başlıyor.”

Aslı gözlerini kapattı. Havada aniden beliren o kadim tütsü ve taze kireç kokusuyla sarsıldı. Açtığında derviş gitmişti, ancak avlu artık bomboş değildi. Binlerce görünmez nefesin ağırlığını hissetti. O anda, sanki yerin yedi kat altından, taşların en derin gözeneklerinden süzülüp gelen o muazzam ses yükseldi. Kubbelerin içinden dökülen, gökyüzündeki yıldızlarla çarpışıp geri dönen bir ses... Yüzyılları bir ok gibi delip geçen bu seda, 1333 fethinde Orhan Camii’nde okunan o efsanevi ilk hutbenin ruhuydu. Zaman yırtılmış, o kutsal an bugünün içine boşalmıştı.

“E‘ûzü billâhi mine’ş-şeytânirracîm. Bismillâhirrahmânirrahîm.” Ses, asırların tozunu silkeleyerek, gök gürültüsünü andıran bir vakarla devam ediyordu: “‘İzâ câe nasrullâhi vel-feth. Ve raeytennâse yedhulûne fî dînillâhi efvâcâ. Fe-sebbih bi-hamdi rabbike vestagfirh, innehû kâne tevvâbâ.’ Nebiyy-i Zîşân Efendimiz buyurdu ki: ‘Adl ile hükmeden, göklerin gölgesinden başka gölge bulunmadığı günde Arş’ın gölgesinde gölgelenecektir.’ Hamdu senâ; mülkün yegâne mâliki, saltanatların tek mâbûdi, kalplerin hâkimi olan Allah’adır! O ki, geceleri gündüzlere, zulmeti nura, küfrü imana tahvil eder. Salât ü selâm, âlemlere rahmet, karanlıklara kandil olarak gönderilen Habîb-i Kibriyâ Muhammed Mustafa’ya olsun!”

Aslı, duyduğu her kelimenin ruhunda yarattığı o sarsıcı ağırlıkla

dizlerinin üzerine çökecek gibi oldu. Ses, sadece kulaklarına değil, hücrelerine hitap ediyordu: “Ey bu yeni fethin şahidi olan aziz cemaat! Ma‘lûm ola ki, bu belde dün Bizans’ın elinde mülk idi; lâkin unutulmasın ki zulümle bina olunan hiçbir mülk bâkî kalmaz. Zulüm, mermeri bile eritir; adalet ise kerpici kale yapar. Bugün bu diyâr, Orhan Gazi’nin sancağı altında İslâm’ın izzetine, adaletin nûruna mazhar olmuştur. Bilin ki fetih; yalnız surların yıkılması, kulelerin zapt edilmesi, burçlara bayrak dikilmesi değildir. Asıl fetih, gönüllerin imarıdır! Yıkılan surları taşla değil, merhametle onaracağız!”

Hutbenin her cümlesi, kentin mermer hafızasına yeni bir kimlik kazandırıyordu: “Bu elimdeki kılıç, masumun boynuna vurulacak bir zulüm aleti değildir! Bu kılıç; nizâm-ı âlemin teminatı, haklının kalkanı, zalimin korkulu rüyasıdır! Adalet mülkün temelidir; zira biz buraya sadece toprağı almaya değil, adaleti bu toprağa kök saldırmaya geldik. Ey İzmit halkı! Duyun ve şahit olun: Sakın ola ki komşuna hıyanet etmeyesin! Sakın ola ki pazarda ticârında hileye sapmayasın! Yetimin hakkına el uzatmayasın, kul hakkını çiğnemeyesin! Zira hak gözetmeyen kavim, ne kadar büyük saraylar yaparsa yapsın, felâha ermez.”

Ses, kentin tüm geçmişini ve geleceğini kucaklayan o büyük kucaklamayla devam etti: “Müslim ya da gayrimüslim; bu şehirde nefes alan her can Allah’ın kuludur ve artık bizim emanetimizdir! Kimseye inancından, dilinden ya da soyundan ötürü zulmetmeyesiniz. Bizans’ın tebaası artık bizim kardeşimizdir. Bu şehrin taşları dahi adaletin gölgesinde sükûn bulacaktır. Ve iyi bilin ki, minberin yanındaki bu kılıç fethin remzidir. Kılıçla açılan kapılar, ancak ve ancak adaletle açık kalır. Bu kılıç merhametin, hakkaniyetin ve nizamın nişanesidir. Kim bu mühre ihanet ederse, mülk ondan geri alınır!” Sonra görünmez hatip ellerini semaya kaldırdı, sesi tüm körfezde yankılanan muazzam bir duaya dönüştü: “Yâ Rab! Bu beldeyi, Nikomedia’dan tevarüs eden bu kadim toprağı İslâm’ın nûru ve adaletin hikmeti ile mamur eyle. Bu halkı birlik, dirlik ve muhabbet içinde yaşat. Orhan Gazi Han’ı ve onun yolundan gidenleri mansûr u muzaffer kıl. Ordusuna zafer, milletine huzur, yeryüzüne adalet ihsan eyle. Kalplerimizden merhameti, dilimizden hakikati, toprağı-

mızdan bereketi eksik etme. Âmin bi-hürmeti Seyyidü'l-Mürselîn!" Kubbenin taşlarında yankılanan o son muazzam "Âmin" nidası, bir dalga gibi avludan taştı, yamaçlardan aşağı süzüldü ve Körfez'in karanlık, derin sularına doğru bir huzur mührü gibi ulaştı. Aslı, avluda derin bir ürpertiyle kaskatı kesilmişti. Bizans'ın bin yıllık kilise çanları artık zihninde ebediyen susmuş; yerini bu toprağın ruhunda sökülmeyecek şekilde perçinlenen yeni bir çağın vakur nefesine bırakmıştı.

Gözlerini yavaşça açıp İzmit'in karanlık ufkuna baktı. Körfez'in derin suları, sanki biraz evvel işittiği o muazzam hutbenin yankısını hâlâ içinde saklıyor; sanayi tesislerinin soğuk ışıklarıyla aydınlanan modern kenti, o kadim ve adil geçmişin suyuyla yıkıyordu. Artık emindi: O sadece bir roman yazmıyordu; o, mühürlenen bir hafızanın paslı kilidini kırıyordu.

Dervişin dediği gibi, Orhan'ın camisi şehrin hafızasından yapılmıştı ve o hafıza şimdi Aslı'nın damarlarında bir nehir gibi akıyordu. Şehir konuşmuştu, hutbe okunmuştu ve mühür basılmıştı. Aslı artık bu şehrin sadece bir sakini değil, onun yaşayan, hisseden ve haykıran son vakayinüvisiydi.

Gece biterken, minarenin şerefesinden yükselen ilk sabah ezanı, yüzyıllar önceki o ilk hutbenin yankısını selamlıyor; Aslı, elinde sımsıkı tuttuğu defteriyle yeni bir çağın şafağına bakıyordu.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

XIII

Hafızanın Cinneti
Mayıs 2018 – İzmit

Ulema der ki; insanın en çok kaçtığı yol, dönüp dolaşıp kendi ruhuna çıkar. Zira ruh, kaçılan her mesafeyi bir ilmek gibi toplar; sonunda insanı başladığı yerin tam ortasına, o kaçtığı gerçeğin yalın kılıç beklediği meydana fırlatır.

Odamın kapısını ailemin o korku dolu bakışlarının üzerine kapattığım an hepsi geride kaldı: dışarıdaki dünyanın gürültüsü, Kaan Bey'in varlığındaki o yatıştırıcı ama benim boşluğumda yankılanan yersiz sıcaklık ve o boğucu "şimdi" yanılsaması… Belgelerle dolu masam, odanın ortasında adeta bir kara kutu, sökülmeyi bekleyen bir şifre gibi durmaktaydı. Loş ışığın sarı hareleri altında oda, dış dünyanın çığ seslerinden arınmış, neredeyse bir mabet sessizliğine bürünmüştü.

Adımlarım, her biri bir asra basıyormuşçasına ağırdı. Pencereden süzülen günün o can çekişen son ışıkları; gövdesi kitapların ağırlığından eğilmiş ahşap rafları, sarı zarflar içindeki tozlu belgeleri ve haritaların uçlarına paslı birer mühür gibi iliştirilmiş raptiyeleri aydınlatıyordu. Her şey suskundu. Ancak bu, bir yokluğun sessizliği olmaktan uzaktı; patlamaya hazır bir yanardağın, anlatmak için nefesini tutmuş bir hafızanın uğultulu bekleyişiydi bu.

Masaya yaklaştım. Parmak uçlarım, dedemden kalan o mektupların birinin köşesine dokundu. Kâğıdın dokusu, zamanın parmak izleriyle, binlerce insanın temas iziyle doluydu. Dokunduğum an kalbim, göğüs kafesimi yırtmak istercesine hızlandı. Bu bir korku olmaktan ziyade; tanıdık bir felaketin eşiğine gelmekten kaynaklanan o kutsal ürpertiydi. Zihnimde Valéry'nin o keskin sesi çınladı: "Ben sürekli değişiyorum. Peki, ben kimim?" Bu cümle, içimdeki sur duvarlarına bir çatlak daha attı. Değişiyordum. Fakat hangi yöne? Kime doğru? Hangi kadim iskeletin üzerine yeni bir deri kuşanıyordum?

Kaan Bey'le kütüphanede geçirdiğimiz o uzun akşam, başka bir kadının, başka bir hayata ait pembe masalı gibiydi. Lakin her masalın sonunda bir uyanış vardı ve benimki Körfez'in sülfür kokulu sabahıyla gelmişti. Onun kelimelerle sunduğu o zihinsel sığınak, içimdeki devasa boşluğu anlık olarak örtmüştü. Ancak örtmek, iyileştirmekle aynı şey sayılamazdı. Ona duyduğum sığınma arzusu,

sadece geçmişin eksik, yaralı bir izdüşümüydü. Birine tutunmak mıydı bu, yoksa bir başkası aracılığıyla kendi harabelerimi yamamak mı? Cevap onun gözlerinde bulunamazdı. Cevap bu masadaydı; belgelerin arasındaki mürekkep lekelerinde, taşlara sinmiş o kanlı tarihte, camilerin devasa gölgelerinde ve surların görünmez çatlaklarında saklıydı. Eski, Arap harfleriyle yazılmış mektuba uzandım. Dedemin titiz el yazısıyla iliştirdiği tercümelere baktım. Mektup, büyük bir felaketten hemen sonra, küllerin arasından yazılmıştı. Yangından, kıtlıktan, yitip giden canlardan söz ediyordu. Satırların arasında bir cümle, bıçak gibi saplandı bilincime: "Her acı, şehirle birlikte gömülmez; bazıları torunların rüyasında uyanır."

Oda bir an için nefesini tuttu. Oksijen çekildi, yerini geniz yakan bir toz bulutu aldı. Tam o sırada, masamın hemen karşısında bir siluet belirdi.

Selim Sırrı Paşa.
Zarif setresi, göğsünde ince bir madalyanın pırıltısıyla oradaydı. Yüzü bir mermer kadar sert, bir ömür kadar yorgundu. Gözleri, bir savaşçının yıkıcı bakışlarını taşımaktan uzaktı; bir şehir kurucusunun, inşa ettiği her taşın altında ezilen o ağır sorumluluğunu yansıtıyordu. Sesimi bulamadım, dudaklarım mühürlenmişti. Paşa, yavaşça yaklaştı. Sesi, rüzgârın Kapanca'nın dar sokaklarında dolaşan, ahşap kepenklere vuran hâliydi: "Korkma," dedi. "Korku, sadece görmeyi reddedenler için var olan bir yüktür."

Sesim, bin yıllık bir mahzenden geliyormuşçasına titredi: "Dedem… Neden? Neden her gece, her köşe başında karşıma çıkıyorsunuz? Neden beni bırakmıyorsunuz?" "Çünkü senin soruların," dedi Paşa, parmaklarını masamın kenarındaki haritaya koyarak, "yıllar önce benim sustuklarımı, mezara götürdüğüm o dilsiz feryatları çağırıyor. Sen sordukça, ben sessiz kalamıyorum." "Ben bu yükü taşımak istemiyorum!" diye haykırdım içimden, lakin dışarıya sadece boğuk bir inilti çıktı. "O kazadan sonra hiçbir şey aynı kalmadı. Ne İzmit eski İzmit, ne ben eski Aslı'yım. Ben o yönü kaybettim."

Paşa başını hafifçe salladı, gözlerinde eski bir yangının sönmek bilmeyen külleri belirdi. "Bazı şehirler, insanın içine bir coğrafya

olarak değil, bir kader olarak kazınır. Kimi için bu bir harita olur, yolunu bulur; kimi içinse sonu gelmeyen bir labirent... Ben de o hissi tanırım kızım. Yıkılmış bir evin duvarlarını, içinde cenazeler varken yeniden örmek gibidir bu şehirde yaşamak. Her taş, bir öncekinden daha ağır gelir." Konuşmasında tuhaf, dervişane bir ritim vardı. "Siz sustunuz," dedim öfkeyle karışık bir çaresizlikle. "Annem sustu, babam mantığın arkasına saklandı. Fakat benim içimde o sustuğunuz her şey devasa bir çığlığa dönüştü."

Paşa, önümdeki o boş, dördüncü sandalyeye yavaşça oturdu. "Ben sustum, evet. Çünkü o zaman kelimeler, binaların yıkılış sesini bastırmaya yetmiyordu. Çünkü zaman, henüz senin zihninde olduğu gibi ortasından çatlamamıştı. Ama şimdi, onların sustuğu her şeyi sen duyuyorsun. Bu bir ceza sayılmaz Aslı, bu bir emanet." Masanın üzerindeki bir mürekkep lekesine takıldı gözüm. Belki Paşa'nın titreyen elinden dökülmüştü, belki de zamanın kendisi oraya bir leke bırakmıştı. Paşa son kez fısıldadı: "Yola devam edeceksin. Ancak artık kör gibi değil, görerek. Kaçarak değil, o gölgelerle yüzleşerek." Ayağa kalktım. Masanın başından ilk kez bu kadar ağır ama bu kadar kararlı kalkıyordum. Paşa'nın silueti solarken, odanın duvarları aniden titremeye başladı. Gerçeklik, gevşeyen dikiş yerinden sökülüyordu.

Ulema der ki; akıl, kendi labirentinde kaybolana kadar her ses bir yol göstericidir. Ancak labirentin merkezine ulaştığında, artık sesler yol göstermez; onlar seni kuşatır. O gece uyku benden ebediyen sürgün edildi. Zihnimde bir kaos patlaması yaşanıyordu. Sırrı Paşa Konağı'nın taş duvarlarından gelen yankılar, sanki odamın duvarlarını dövüyordu. Taşlar çatlıyor, binlerce yıllık bir basınçla kırılıyordu. "Unutma… Hatırla… Bizi gömüldüğümüz yerden çıkar!" Birden kendimi koridorlarda koşarken buldum. Kendi evimin koridorları değil, ucu bucağı bulunmayan bir katakompdaydım. Ayak seslerime eşlik eden yüzlerce başka ayak sesi vardı. "Kim var orada?" diye fısıldadım.

"Biziz," dedi binlerce boğazdan çıkan tek bir ses. "Seninle birlikte varız artık. Biz, hafızanın derinliklerindeki o unutulmuşlarız." Başımı iki yana salladım, kulaklarımı kapattım lakin ses içeriden,

beynimin tam ortasından geliyordu. Körfezin dalgaları, sanayi tesislerinin uğultusu, antik tiyatronun taşlarındaki inilti… Hepsi birleşip devasa bir senfoniye, bir cinnet korosuna dönüştü. Odamın duvarları aralandı ve aralarından Nikomedia'nın tozlu ruhları sızdı: "Beni ilk gördüğünde deniz çekiliyordu… Hatırlasana!" "Benim göğsümde krallar yürüdü, saraylar kuruldu… Adımı söyle!"

"Ben bu şehrin unuttuğu her şeyim! Ben 17 Ağustos'un altındaki o yarım kalmış duayım!" Oda artık yoktu. Odanın tabanından yavaşça tuzlu, gri bir su dolmaya başladı. Suyun içinde yanmış evlerden kalan çatılar, kırık antik sütun başlıkları ve mermer maskeler yüzüyordu. Bu fırtına beni sürükleyip bilinçdışının en karanlık tiyatrosuna taşıdı. Kendimi bir anda Roma Tiyatrosu'nun o devasa sahnesinde buldum. Koltuklar doluydu ama oturanlar canlı sayılamazdı.

En ön sırada 1999 depreminden sağ çıkan ama ruhu enkazda kalmış yaşlı bir kadın bana bakıyordu. Yanında, SEKA'nın bacasından yükselen kurumlar hâlâ saçlarında olan bir işçi... Diğer yanda, Bizans yangınında ölen ve ellerinde hâlâ yanan kuklalarını tutan bir çocuk... Hepsi oradaydı. Sahnedeydim. Üzerimde beyaz bir elbise vardı lakin yakasından aşağı durmadan deniz tuzu ve mermer tozu dökülüyordu. Konuşmak istedim ancak ağzımdan çıkan sesler benim değildi: "Ben duvar arkasına sıkışmış iniltiyim! Ben bu şehrin dilsiz hafızasıyım!"

Seyirciler, o hayaletler topluluğu aynı anda ayağa kalktı. Alkışlamıyorlardı; sadece hınçla ve özlemle bağırıyorlardı: "Adımızı söyle! Bizi unutanı biz de unuturuz!" Dizlerimin üzerine çöktüm. Taşlar üzerime yıkılırken bir çocuk yanıma eğildi. Gözleri cam kırığı gibiydi. "Ben Nikomedia'da doğdum," dedi çocuk. "Lakin beni hiçbir kâtip deftere yazmadı. Sen şimdi bizi taşımazsan, biz hiç yaşamamış sayılacağız."

O an, gerçekten korktum. Delirdiğimi biliyordum lakin bu delilik bir kayıp sayılamazdı; bu, bu yaralı şehrin zihnine giriş biletimdi. Gözlerimi açtığımda beyaz ışıklar gelip geçiyordu. Koridorda, bir sedye üzerinde hızla ilerliyordum. Başımın üstündeki lambalar birer birer yanıp sönüyor, gölgeler uzayıp kısalıyordu. Annemin ve

babamın ağlayışlarını çok uzaktan, sanki bir suyun altından duyuyordum. Onlar beni kurtardıklarını sanıyorlardı; bense İzmit'in tüm unutulmuş ruhlarını içimde, bir hastane odasına taşıyordum. Sedye yavaşladı, kapılar açıldı. Beyaz duvarlar, steril kokular ve suskun yüzlerin ortasındaydım. Ancak sesler susmamıştı. Odanın köşesindeki o dördüncü sandalyede hâlâ o gölge oturuyordu.

"Sen bizim hafızamızsın," diye fısıldadı karanlık. "Ve hafıza, asla uyumaz."

Aslı Gibidir

MERMER VE GÖLGE

XIII

Sinan'ın Pergeli

M.S. 1337 – 1579 – İznikmid'den Payitaht Kapısına

Ulema der ki; kılıcın açtığı yolu, kalemin mürekkebi ve mimarın gönyesi vatan kılar. Zira mülk, sadece zapt edilmekle baki kalmaktan uzaktır; o ancak üzerine kurulan vakıf, göğe yükselen imaret ve her seher okunan ezanla hakiki bir ruh kazanır. Nikomedia'nın kederli mermerleri, Osmanlı'nın taze ve hayata dönük kerpiciyle harmanlandığında; şehir, eski bir uykudan yeni bir rüyaya uyanır.

Şafak vakti, körfezin suları üzerinde gümüş bir tül gibi asılı duran sis katmanları yavaşça dağılırken, Aslı kendisini Orhan Camii'nin avlusunda, tarihin en keskin ve geri dönülemez geçiş noktalarından birinde buldu. Gözlerinin önünde 1337 yılının taze, umut dolu sabahı uzanmaktaydı. Nikomedia ismi, mermer surların derin çatlaklarından sızan, rüzgarla savrulan bir fısıltı gibi geride kalmaktaydı. Şehir artık ''İznikmid'' ismiyle anılan, uç beylerinin, akıncıların ve gazi dervişlerin soluğunu taşıyan vakur bir Osmanlı beldesine evrilmekteydi.

Ayaklarının altındaki zemin, Diocletianus'un o azametli saraylarının enkazı üzerine serilmiş nemli toprak yoldu. Bu yolda yürüyenler artık ipek tunikli Romalı asilzadeler sayılamazdı; şimdi tozlu çizmeleriyle uç beyi Akçakoca'nın yiğitleri, heybelerinde adalet ve merhamet taşıyan dervişler, sırtlarında ise inşa edilecek yeni medeniyetin kerpiçlerini taşıyan ustalar geçmekteydi. Fetih, kentin sadece siyasi idaresini değiştirmekten fersah fersah uzaktı; o, taşın, suyun ve toprağın kadim dilini baştan aşağıya, yeni bir imanla yenilemekteydi.

Aslı, surların dibinde birikmiş olan o devasa mermer bloklarına dokundu. Bu taşlar, bir zamanlar pagan tapınaklarının görkemli alınlıklarını süslemekteydi. Lakin şimdi, üzerlerine kazınan Grekçe yazıtlar yavaşça silinmekte, yerlerini sülüs hattın o zarif ve kıvrak kıvrımlarına bırakmaktaydı. Taş, aynı taştı; fakat ona bakan göz ve ona şekil veren el artık bambaşka bir rüyayı görmekteydi. Roma'nın kaskatı, insanı ezen geometrisi; yerini avluların sükûnetine, kuş evlerinin zarafetine ve insana sadece "kul" olduğunu hatırlatan o tevazu dolu mimariye terk etmekteydi.

Zihnindeki o devasa zaman haritasının bir başka sayfasına, 16. yüzyılın ihtişamlı ve dingin Osmanlı asrına doğru savruldu Aslı. M.S.

1579 yılıydı. Kanuni Sultan Süleyman'ın o sarsılmaz otoritesinin cihanı titreten iradesinin gölgesinde, kentin çehresi bir kez daha şekillenmekteydi. Şehrin merkezinde, Mimar Sinan'ın eşsiz dehası, payitaht İstanbul'un hemen eşiğinde, yolcuların ve kervanların sığındığı bir mücevher gibi yükselmekteydi: Pertev Paşa Külliyesi.

Aslı, külliyenin avlusuna adım attığında, genzini yakan o eski sülfür ve barut kokusu yerini taze yontulmuş taşın, yeni dökülmüş harcın ve vakıf mutfağından yükselen sıcak ekmeğin kokusuna bıraktı. Mimar Sinan, Nikomedia'dan tevarüs eden o katı, köşeli ve soğuk Roma estetiğini yerle bir etmekten ziyade; onu insani bir ölçeğe, kubbelerin gökyüzüyle kurduğu o yumuşak bağa dönüştürmekteydi. Külliyenin her bir taşı, Roma'nın devasa ve ruhsuz bloklarının aksine, sanki birbirine dua ile kenetlenmiş, ortak bir kaderi paylaşan canlı birer varlık gibi durmaktaydı.

"Beni dinle yolcu," dedi taşların arasından süzülen, rüzgârın uğultusuna karışmış o gaibi ses. Bu kez ses, kılıç şakırtılarından ari, bir mimarın pergelinin mermer üzerindeki o hassas cızırtısını andırmaktaydı. "Roma burada kibrini ve ölümsüzlük iddiasını taşa kazımıştı. Biz ise buraya, gelip geçici olduğumuzu bilen ama eserini ebediyete vakfeden bir anlayışı nakşettik. Bizim kubbemiz göğü taklit eder, Roma'nınki ise göğü hapsetmeye çalışırdı."

Aslı, Pertev Paşa Camii'nin revakları altında yürürken, 1509 yılındaki o "Küçük Kıyamet" denilen büyük deprem bir film sahnesi gibi birden gözlerinin önünde belirdi. Bu şehir, tarih boyunca yerin altından gelen o büyük hiddetle defalarca yıkılmış, tozla bir olmuştu. Lakin Osmanlı mimarisi, taşın direncini esnek bir inançla birleştirmişti. Süleyman Paşa Medresesi'nin kubbeleri, yıkılan Bizans yapılarının temelleri üzerinde yükselirken; taşın hafızası, yeni bir medeniyetin berrak bilgisiyle yıkanmaktaydı.

Gözlerini masmavi körfeze doğru çevirdiğinde, limanda bekleyen savaş kadırgalarının yerini artık İstanbul'a kereste, meyve ve Kandıra'dan gelen taze mahsulleri taşıyan Osmanlı yük gemileri, ticaret mavnaları almıştı. İzmit artık imparatorluğun en stratejik lojistik merkezi, payitahtın kileri ve donanmanın en güvenli tersanesi ha-

line gelmişti. Her çivi çakılışında, her yeni hamam ve kervansaray yapımında şehir, o antik mermer uykusundan tamamen sıyrılmaktaydı. SEKA fabrikasının kurulacağı yıyılarda, o vakitler geleceğin büyük medeniyet tasavvuru dokunmaktaydı. "Bak ve iyi anla," diye devam etti o bilge ses. "Sinan'ın buraya koyduğu her sütun, aslında kentin altındaki o karanlık ve tekinsiz dehlizleri aydınlatmak içindir. Roma, toprağı ezerek, onu mahkûm ederek yükselirdi; biz ise toprağı okşayarak, onunla barışık kalarak yerleşiriz. Bu yüzden bizim yapılarımız topraktan kopmaktan uzaktır; onlar toprağın bir uzantısı gibi göğe yükselir."

Aslı, Pertev Paşa Külliyesi'nin imaretinden yükselen çorba kokusunu, kervansarayda dinlenen yorgun yolcuların, atların ve develerin nefeslerini duydu. Burası artık bir garnizon şehri olmaktan fersah fersah uzaktı; burası, yolcuların sığındığı, muhtaçların doyurulduğu, ilmin medreselerde harmanlandığı yaşayan, nefes alan bir organizmaydı. Nikomedia'nın o sadece elitlere hitap eden tiyatroları yerini, meydanlarda halkın dinlediği menkıbelere, cami avlularında paylaşılan ortak bir mukadderata bırakmıştı.

Pazar yerinde ticaretin kalbi atmaktaydı. Hereke'nin ilk dokuma tezgâhlarının, Kandıra'nın o meşhur bezlerinin fısıltısı sokaklara yayılmaktaydı. İzmit, Roma'nın o ağır ve statik halinden sıyrılıp, Osmanlı'nın hareketli, tüccar ve zanaatkâr ruhuna bürünmekteydi. Kapanca Sokağı'ndaki ahşap evlerin pencerelerinden sokağa taşan çocuk gülüşleri, surların o eski, kanlı hatıralarını birer birer silmekteydi. Zamanın dikiş yerleri bir kez daha şiddetle titredi. Aslı, 1333'ün fethi ile 1579'un eşsiz estetiği arasında devasa bir köprü kurdu. Akçakoca'nın kılıcıyla açılan o kapıdan giren adaletin, Sinan'ın kalemi ve pergeliyle nasıl bir görsel şölene dönüştüğünü iliklerinde hissetti. İzmit, artık tarihin, mermer ve gölge arasında yazdığı en uzun, en bereketli vakfiyesiydi. Bu vakfiyede her insanın, her inancın yeri vardı. Roma'nın dışladığı her ses, Osmanlı'nın bu geniş avlusunda kendine bir sığınak bulmaktaydı.

Aslı elindeki defteri, sanki bir kutsal emaneti korurcasına sımsıkı kavradı. 21. yüzyılın o karmaşık beton yığınlarının çok derinlerinde, Sinan'ın pergeli hâlâ sessizce dönmekteydi. Orhan Camii'nin kılıçla

okunan o ilk hutbesi, Pertev Paşa'nın mimari zarafetiyle birleşip kentin asıl ve sökülmez kimliğini oluşturmaktaydı. Bu kimlik körfezin suyuna, Kartepe'nin karına ve İzmitli her insanın vicdanına işlenmişti.

Güneş, körfezin suları üzerinde son bir ihtişamla yükselirken; Aslı, mermerin o soğuk kibrinden sıyrılıp, taşın sıcak tevazusuna bürünen bu kadim şehrin her bir sokağında kendi kayıp ruhunun bir parçasını bulmaktaydı. Şehir, artık ona sadece geçmişin acılarını fısıldamaktan uzaktı; o artık Aslı'ya nasıl küllerinden doğulacağını, bir yıkımdan nasıl bir medeniyet inşa edileceğini de anlatmaktaydı.

Seka Park'ın olduğu yerdeki o eski tersane kalıntıları, limandaki o sessiz iskeleler... Hepsi Osmanlı'nın bu şehre vurduğu büyük mührün sessiz tanıklarıydı. Aslı, bu hafızayı taşımanın ağırlığı altında ezilmekten ziyade, bu bilgeliğin verdiği güçle doğruldu. İzmit artık onun için sadece bir ikametgâh sayılamazdı; o, içinde binlerce yılın nabzı atan, her köşesinde bir sır saklayan, mühürlenmiş bir vatan parçasıydı.

Taş, yeni sahibine sonsuz bir sadakatle boyun eğmişti. İzmit, o antik mermer uykusundan ebediyen uyanmış; payitahtın sadık muhafızı ve Marmara'nın inci gerdanlığı olarak tarihteki yerini almıştı. Aslı, bu büyük dönüşümün her zerresini ruhuna çekerek, palimpsestin bir sonraki sayfasını yazmaya hazırlandı. Çünkü biliyordu ki; hafıza durursa, şehir ölürdü. Ve o, bu şehri yaşatmaya ant içmişti.

Gelecek nesiller, Orhan Camii'nin avlusundan körfeze baktıklarında; sadece suyu ve ışıkları görmeyeceklerdi. Onlar, suyun altındaki mermer krallığını, ışıkların ardındaki kılıç hakkını ve Sinan'ın her taşta atan kalbini de duyacaklardı.

Gece, yerini mutlak bir aydınlığa terk ederken; Aslı, zamanın o muazzam nehrinde, Akçakoca'nın sancağı altında yürüyen bir yolcu gibi huzurluydu.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

XIV

Taş ve Şifa
Ekim 2018 - Bakırköy

Ulema der ki; şahsiyetin en fazla ürktüğü menzil, hakkında en fazla efsane işittiği, vehimlerin hakikati boğduğu o karanlık mekândır. Zira kulaktan kulağa yayılan her anlatı, o yerin üzerine görünmez bir katman daha ekler; nihayetinde orası bir bina olmaktan çıkar, kolektif bir dehşetin mermerleşmiş heykeline dönüşür.

Kocaeli'nden Bakırköy'e uzanan o sonsuz asfalt şeridi boyunca bilincim, ağır bir sis tabakasının kuşatması altındaydı. Arabanın arka koltuğunda, iki yanımda birer muhafız gibi oturan annem ve babamın arasında sıkışmış vaziyetteydim. Pencerenin camından akan dış dünya artık benim için netliğini yitirmiş, sadece renklerden ve hızla geçen belirsiz şekillerden ibaret bir gölge oyununa evrilmişti. Ebeveynimin endişe ve suçlulukla harmanlanmış o fısıltıları, zihnimdeki devasa uğultunun yanında cılız bir rüzgâr gibi kalmıştı. Onlar beni bir "şifahaneye" götürdüklerine inanıyorlardı; bense içimde koca bir şehrin enkazını, Nikomedia'nın tozlu sütunlarını ve Akçakoca'nın sönmeyen meşalesini taşıyordum.

Yol boyu İzmit'in o isli silueti dikiz aynasından uzaklaştıkça, şehrin benden kopmadığını, aksine içime doğru daha derin kök saldığını hissettim. Araba her sarsıldığında, sanki 1999 gecesinin o kulakları sağır eden toprak sarsıntısı yeniden şahlanmaktaydı. Gebze'yi geçerken sanayi tesislerinin gökyüzüne kustuğu o sarımsı dumanlar, zihnimde Bizans surlarını yalayan alevlerle birleşti. Ben sadece bir otoyolda ilerlemiyordum; ben, modern hayatın sahteliğinden antik bir trajedinin tam kalbine doğru sürükleniyordum.

İstanbul'un kaotik kalabalığına girdiğimizde, gökdelenlerin cam yüzeyleri üzerime yıkılacakmış gibi duran Roma Basilicalarına dönüştü. Trafiğin o metalik gürültüsü; limanda bekleyen kadırgaların kürek sesleri ve arenada can verenlerin boğuk iniltileriyle harmanlandı. Annem arada bir elimi tutuyor, parmaklarımın mermerleşmiş soğukluğunu hissettiğinde ise bakışlarını kaçırıyordu. Oysa ben o soğukluğun sadece bir bedene ait olmadığını; binlerce yıl toprak altında beklemiş bir heykelin son nefesi olduğunu biliyordum.

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul'un batısında, betonun ve keşmekeşin ortasında devasa bir heyula gibi yükseldi

karşımda. Arabadan indirildiğim an, Bakırköy'ün o meşhur, insanı küçülten heybetli giriş kapısıyla yüzleştim. Bu kapı, dışarıdaki o sözde "normal" dünya ile içerideki "çıplak hakikat" arasındaki mutlak sınırı belirliyordu. Etrafı saran yüksek, yorgun ve nemli duvarların üzerindeki demir parmaklıklar, gökyüzünü bile dilimlere ayırmıştı. Duvarların üzerinden sarkan, vaktinden evvel solmuş ağaç dalları; dışarıdaki hayat dolu doğadan kopmuş, buranın kederine uyum sağlamış gibi boyunlarını bükmüştü.

Annem elimi bir can simidine sarılır gibi sıktı. "En iyisi burası kızım. Sana burada yardım edecekler," derken sesi, ince bir camın çatlayışı gibi titredi. Babam ise hastanenin isli kapısına bakmaya dahi cesaret edemeden yüzünü uzaklara çevirdi. Onlar için bu kapı; evlatlarını meçhul bir boşluğa bırakmanın, onu kendi elleriyle bir "kayıp" olarak tescil etmenin ağır sızısıydı. Ben bu manzaradan zerre kadar ürkmedim. Burası, zihnimdeki o parçalanmış hikâyeye en fazla benzeyen mekândı. İzmit'in binlerce yıllık travmalarını ruhunda taşıyan biri olarak; Bakırköy'ün bu yorgun duvarlarının da kendi içinde devasa bir tarihsel hafıza barındırdığını hissettim. Burası sadece bugünün hastalarını barındırmıyordu; 1927'de eski kışla binalarına getirilen o şaşkın "deli"leri, İkinci Dünya Savaşı'nın karanlık gölgesinde açlıkla savaşan o sahipsiz ruhları ve her yeni nesille buraya akan sayısız kırık hayali de bağrında saklıyordu.

Klinikteki odaya ilk adımımı attığım an, pencerenin kirli camlarından süzülen o cılız ve solgun ışık, zihnimin derinliklerindeki tüm renkleri bir sünger gibi emdi. Her yer, insanın ruhunu donduran bir beyazlığa mahkûm edilmişti; duvarlar, yatak örtüsü, hatta tavandaki floresan lambanın yaydığı o hastalıklı ışık bile aynı ruhsuz beyazın esiriydi. Burası; İzmit'in o nemli ruhundan, körfezin iyotlu nefesinden, Kapanca'nın loş han sokaklarından kalan son yaşanmışlık kırıntısını dahi buharlaştırıp yok etmeye yemin etmiş bir vakum odası gibiydi. Kapı ardımdan ağır bir metal sesiyle kapandığında, boğazımda koca bir taş varmışçasına yutkundum. Annemin yüzü artık o kapının sac levhaları ardında kalan soluk bir anıdan farksızdı. Her şeyin sadece kötü bir düş olduğuna dair beslediğim o son zayıf umut, bu odanın çiğ gerçekliği karşısında paramparça oldu. Havada, genzi yakan antiseptik kokusundan çok daha yoğun, hüzünlü bir ko-

ku asılıydı. Sanki geçmişin ruhları duvarların çatlaklarına sinmişti. Pencereye yaklaştığımda önümdeki o kalın demir parmaklıklar, bir hapishane hissini ilk defa iliklerime kadar hissettirdi. Karşımda sadece birbirinin aynısı gri binalar ve hiçbir umut vaat etmeyen isli bir gökyüzü vardı. Yatağın kenarına çöktüğümde gözlerimi sımsıkı kapadım. Tam o sırada, zihnimin ortasında tanıdık bir fısıltı yankılandı: "Burası bir hapishane sayılamaz Aslı. Burası senin şehrin... Sadece ruhun bir süre bedenden uzak kalacak."

O an, bu yatağın üzerinde oturanın ben olduğuma dair şüphelerim arttı; sanki ben sadece geçmişin bir yankısından ibarettim. Bilincim yorgunluğa yenik düştüğünde daldığım bu uyku bir dinleniş sayılamazdı; bu, daha ziyade bir kâbusun, bir hafıza cinnetinin başlangıcıydı.

Rüyamda kendimi yine aynı duvarlar arasında buldum; fakat renkler gitmiş, mekân başkalaşmıştı. Duvarlar artık steril bir beyazın değil, kaba yontulmuş taşın ve nemli toprağın dokusuna sahipti. Koridorlar çok daha geniş, çok daha loştu; havada barut, ter ve at kokusu birbirine karışıyordu. Burası bir hastane olmaktan ziyade, devasa bir kışlaydı. Koridorlarda botlarının demir nalları taş zeminde kıvılcımlar çıkaran üniformalı askerler yürüyor, sesleri boşlukta soğuk bir yankı bırakıyordu. Çok uzaktan, bir borazanın tiz sesiyle karışan sert bir komutan nidası duyuldu: "Tanzimat'tan sonra bu kışla, orduya daha faydalı olacak şekilde yeniden düzenlenecek!"

Zamanın yırtıldığı o dehlizden geçip kendimi bir koğuşun ortasında bulduğumda askerler yerini boş bakışlı insanlara bırakmıştı. Kimisi bir köşeye büzülmüş bilinmeyen bir dille kendi kendine konuşuyor, kimisi tırnaklarıyla duvara notalar kazıyordu. İçlerinden biri, elindeki fırçayı hırsla boyaya batırmış, duvarı kan kırmızısına boyuyordu. Bu bir ressamın hayali sayılamazdı; o kırmızı, gözlerimin önünde akmaya, sıcak bir nehre dönüşmeye başladı. İzmit'in o büyük yangınını hatırladım; Nikomedia'nın yanan kütüphanelerini, SEKA'nın dumanlarını... Her şey tek bir yangın yerinde birleşmişti.

Koğuşun en karanlık köşesinde bir kız çocuğu belirdi. Elindeki defteri göğsüne bastırmış, yüzüne bin yıllık bir hüzün maskesi takmıştı.

Üzerindeki giysiler bu çağa ait olmaktan çok uzaktı. 19. yüzyıldan kalma, her bir dikişinde toz ve keder saklayan solmuş bir elbise vardı üzerinde. Çehresi, antik bir kilise duvarından düşmüş bir fresk kadar narin ve parçalanmıştı. “Korkma,” diye fısıldadı küçük kız. Sesi, rüzgârın boş bir binada ıslık çalması gibiydi. “Sen sadece bir anının içindesin. Tıpkı bizim gibi, bu taşların içine hapsolmuş bir yankısın.” Titreyerek geriye doğru çekildim, sırtım o soğuk taş duvara çarptı. “Burası neresi? Ben neden buradayım?” diye inledim.

“Burası Bakırköy,” dedi kız, gözlerindeki o dipsiz boşluğu üzerime dikerek. “Aslında hep aynı yer; sadece ismi ve sakinleri değişiyor. Bir zamanlar Toptaşı Bimarhanesi’ydi burası... Haliç’in kenarından, boyunlarında ağır zincirlerle buraya sürüklenmiş insanlar... Sonra kışla oldu, sonra da bu hastane.” Kız elindeki defterin kenarıyla duvarın derin bir çatlağını işaret etti. “Mazhar Osman, 1927’de bu akıl hastanesini o kışla kalıntıları üzerine kurduğunda, taşların her birinin bir hafıza taşıdığını biliyordu. Delilik, bir hastalıktan ziyade bir tarih mirasıdır Aslı. Bizler sadece bu mirasın bekçileriyiz.”

Zihnimdeki İzmit haritası şimdi bu koğuşun kanlı ve tozlu geçmişiyle iç içe geçmişti. Bir şehrin enkazı ile bir akıl hastanesinin taşları aynı ritimle kalbimde zonkladı. Kız, yüzünde insanın içini ürperten o tuhaf tebessümle elimi tuttu. Teninin dokusu buzdan bir heykel kadar soğuktu, fakat bakışları yakıcı bir sıcaklık taşıyıyordu.

“Sadece İzmit’in yankısı sayılamazsın artık,” dedi fısıltısı bir çığlığa dönüşürken. “Sen bu duvarların da sessiz çığlığısın. Hoş geldin aramıza; buradaki tek aklı başında olan sensin, bu yüzden yükün bizden daha ağır.” O an müthiş bir dehşetle uyandım. Gözlerimi açtığımda odanın bembeyaz tavanı kâbusun sona erdiğini müjdeler gibiydi. Lakin rüyanın son kelimeleri gerçeklikten daha net bir şekilde şuuruma kazınmıştı. Korkuyla kapıya baktığımda kalbim bir anlığına durdu. Rüyamda gördüğüm kız, kapının arkasındaki o ince gölgede durmuş, beni izliyordu. “Merhaba yeni arkadaş. Ben Neva.” dedi. Bu bir rüya sayılamazdı; bir halüsinasyon olmaktan da çok öteydi. Her şey o demir parmaklıklar kadar gerçek ve katıydı. Doğruldum, alnımdaki ter taneleri soğuk floresan ışığı altında parlıyordu. Hastane koridorundan gelen bir anahtar şıkırtısı zihnimde

bir zindanın kilit sesine dönüştü. Kapı aralandı, beyaz önlüklü bir siluet eşikte belirdi. Bakışları üzerimdeki o kadim yükü görmekten çok uzaktı; sadece bir "vaka" görüyordu."Aslı, neden uyumadın?" dedi, sesi steril bir tınıdaydı. "Zaman uyumuyor," dedim fısıltıyla. "Taşlar feryat ederken, ben nasıl uyurum?"
Hemşire elindeki tablete notlar alırken yüzünde beliren o yapay şefkat, mermer heykellerin soğukluğundan farksızdı. "İlaçlarını almalısın. Zihnin çok yorulmuş." Gülümsedim. Onun "dinlenmek" dediği şey, benim için ebedî bir unutuşun ta kendisiydi. "Zihnim yorgun sayılamaz," dedim. "Zihnim unuttuğunuz her şeyin merkez üssü. Bu ilaçlar binaları yıkar; ama temeller orada kalmaya devam eder."

Kadın odadan çıktığında sakladığım hapı pencerenin kenarındaki bir çatlağa yerleştirdim. Bakırköy artık benim için bir tedavi merkezi sayılamazdı. Burası benim en derin kazı alanım olmuştu. Her bir hastanın bakışında şehrin kaybolmuş bir sokağını, her bir feryatta unutturulmuş bir tarihi buluyordum. Ben Aslı'ydım; kaza kurbanı, travma hastası... Lakin aynı zamanda binlerce yılın şahidiydim.

Bu hikâye burada bitmedi. Aksine, Bakırköy'ün o sessiz koridorlarında gerçeğin en gür nidası henüz yeni başlıyordu. Şehir beni burada da buldu. Şehir beni asla terk etmedi. Ve ben bu büyük "cinnetin" içindeki o kutsal nizamı yazmaya devam ettim. Delilik kapısından içeri başım dik bir şekilde girdim.

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

XIV

Çınarların Gölgesinde Devir Teslim Töreni
M.S. 1888 – 1934 – Cumhuriyete Miras

Ulema der ki; şehirler sadece binalardan ibaret değildir, bir yanda toprağın derinliklerine kök salan asırlık çınarlar, diğer yanda gökyüzüne duman salan devasa fabrikalar... Biri mazinin vakur sükûnetini fısıldar, diğeri istikbalin gürültülü müjdesini haykırır. İnsanoğlu ise bu iki uç arasında, bir yaprak gibi savrulan ama kökü mermere dayanan bir yolcudur.

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin o dilsiz koridorlarında, zamanın akışını sadece floresan lambaların çiğ cızırtısı ve ilaç arabalarının metalik tıkırtısı belirlemekteydi. 13 numaralı odanın içinde, dış dünyadan ve kendi kimliğinden soyutlanmış bir halde oturan Aslı, o an kâinatın en hassas sismografı gibiydi. Zihin dünyasında yaşayan Aslı'nın bembeyaz, antiseptik kokulu duvara yaslanan parmak uçları, İzmit'in yedi kat altına gömülmüş o kadim, yaralı ve iltihaplı hafıza damarlarına dokunmaktaydı. Doktor Şerif'in reçete ettiği ilaçlar, Aslı'nın zihnindeki o devasa fırtınayı dindirmek yerine, onu daha derin, daha dumanlı bir sessizliğe itmişti. Ve o sessizliğin içinden, tarihin dikiş yerleri bir kez daha şiddetle sökülmeye başladı.

Zaman, Bakırköy'ün o uyuşturulmuş gerçekliğinde büküldü. Klor kokusu yerini aniden asırların tozuna, geniz yakan kömür isine ve Körfez'den yükselen rutubetli, tuzlu esintiye bıraktı. Takvim yaprakları hışırdayarak geriye, imparatorluğun o son, en görkemli ama en hüzünlü parıltısının yaşandığı 1888 yılına savruldu. İznikmid, koca bir medeniyet palimpsestinin en diri sayfası olarak yeniden canlanmaktaydı.

Paşa, kentin siluetini bir nakkaş titizliğiyle, bir kuyumcu dikkatiyle incelerken; zihninde Roma'nın o kaskatı mermer kibrini ve Bizans'ın asırlık kederini çoktan tasnif etmişti. O, payitahtın bu stratejik eşiğini, modernleşen, yüzünü Batı'ya ama ruhunu Doğu'ya dönmüş bir devletin en parlak vitrini yapmaya yeminliydi.

Selim Sırrı Paşa'nın kente kazıdığı en derin iz, bugün dahi İzmit'in sokaklarında birer nöbetçi gibi duran o heybetli çınarlardı. Paşa, Nikomedia'nın yeraltındaki o öfkeli, sarsıcı ve depremlerle uyanan anılarını dizginlemek için bu ağaçları birer canlı tılsım olarak

dikmişti. Çınarların kökleri, toprağın karanlık dehlizlerine süzülüp Diocletianus saraylarının sütun başlıklarına, pagan tapınaklarının devrilmiş kaidelerine sarılırken; gölgeleri, yeni nizamın umuduyla yürüyen Osmanlı tebaasını ferahlatıyordu. Paşa, kentin hırçın doğasını mermerle ezmek yerine, ağacın esnek ve canlı bilgeliğiyle yatıştırmayı seçmişti.

Ona göre taşın soğukluğunu ancak bir ağacın asırlık sükûneti yenebilirdi. O yıllarda İznikmid, demiryolunun gümüş kordonuyla imparatorluğun kalbine, İstanbul'a düğümlenmekteydi. Haydarpaşa-Ankara demiryolu hattı, kentin göğsünü bir kılıç darbesi gibi yararken, Selim Sırrı Paşa bu demir yığınının etrafına estetik bir medeniyet örüyordu. Gar binasından yükselen kömür karası dumanlar, Nikomedia'nın antik liman sislerine karışmaktaydı. Fransız mimarların elinden çıkan, içindeki Roma kabartmalarıyla geçmişe, dışındaki zarif ahşap işçiliğiyle geleceğe bakan o muazzam Selim Sırrı Paşa Konağı, kentin yeni asaletinin ve bürokratik kudretinin sembolüydü. Paşa, kentin enkazını kaldırmıyor; o enkazın üzerinde, çınarların koruyucu gölgesinde yeni bir zarafet inşa ediyordu.

Paşa'nın konağının o işlemeli tavanlarından körfezin kıyısındaki o dumanlı bacalara doğru ilerlendiğinde, zamanın ruhunun nasıl el değiştirdiği de gün gibi aşikâr oluyordu . Şehir idari ve, bir mutasarrıflık merkezi olmaktan çıkmış; koca bir imparatorluğun sanayi laboratuvarına dönüşmüştü. 1843 yılında temelleri atılan Feshane-i Amire (İzmit Çuha Fabrikası), Osmanlı'nın o ilk, cesur ve sarsıcı sanayi hamlesi olarak körfezin sularını buharın gücüyle köpürtmekteydi. Artık kentin semalarında sadece ezan sesleri ve kilise çanları yankılanmıyordu; fabrikanın o disiplinli, otoriter vardiya düdükleri de kentin yeni nabzını tutuyordu. İzmit; sarayın en narin ipeklisinden, ordunun en sert üniformasına kadar her dokuyu kendi elleriyle yoğuruyor; Roma'nın savaş kadırgalarının bir zamanlar demirlediği bu kıyılarda artık devasa çarklar hırsla dönüyordu.

Tarih, Selim Sırrı Paşa'nın o aristokratik, estetik ve vakur düzenini, bir başka devrimle; kâğıdın bembeyaz ve pürüzsüz yüzüyle yeniden tanımlayacaktı. Zamanın nehrinde sayfalar fırtınayla çevrildi ve takvimler 1934 yılını gösterdiğinde, kentin ufkunda genç, azimli

ve rasyonel bir mühendis belirdi: Mehmet Ali Kâğıtçı. Eğer Selim Sırrı Paşa, kenti zarafetle donatan o vakur, Osmanlı kâtibi eli ise; Mehmet Ali Kâğıtçı da kenti üreten bir dev haline getiren o sarsılmaz Cumhuriyet iradesiydi. Cumhuriyet'in taze soluğu, SEKA'nın temellerine konulan o ilk harçta, o ilk betonda hayat buluyordu. Roma'nın kibrini yansıtan mermerden ve Osmanlı'nın tevazuunu yansıtan kerpiçten sonra; İzmit artık selülozun, kimyanın ve alın terinin kokusuyla yeniden inşa edilmekteydi.

Fabrika sahasına ilk kazmalar vurulup devasa makinelerin yerleri kazılırken, toprağın altından çıkan o Nikomedia mermerleri, pagan tanrılarının kırık suratları, bu kez modern makinelerin altına birer sarsılmaz kaide yapılıyordu. Mehmet Ali Kâğıtçı, Avrupa'nın kâğıt devlerine karşı verdiği o yalnız ve destansı savaşı, İzmit'in çamurlu kıyılarında kurduğu sanayi kalesinde kazanmaya yeminliydi. 1936 yılında ilk Türk kâğıdı o devasa merdanelerden bir nehir gibi süzülerek çıktığında, kentin üzerindeki asırlık "müstemleke" boyunduruğu tamamen parçalanmıştı. İzmit artık kâğıdıyla; yani bilgiyi taşıyan, medeniyeti nakleden o en mukaddes maddeyle tüm Türkiye'nin zihinsel üretimini, defterini ve kitabını sırtlanmaktaydı.

Fabrikanın göğe meydan okuyan devasa bacaları, Selim Sırrı Paşa'nın diktiği çınarların yanında kentin yeni minareleri, yeni dikili taşları gibi yükselmekteydi. Paşa'nın diktiği ağaçlar sessizce, sabırla büyürken; Kâğıtçı'nın makineleri gürültüyle, hırsla geleceği dokuyordu. Aslı zamanda çok savrulmuştu ama bunu ilk defa yaşıyordu. İki farklı dönemin iki önemli ismi şimdi yan yanaydı. Bunlar aslında aynı büyük palimpsestin iki farklı paragrafı, iki farklı mürekkebi gibiydiler. Biri kentin ruhuna estetik bir gömlek giydirmiş, diğeri o gömleğin ceplerini kâğıtla, emekle ve hürriyetle doldurmuştu.

Selim Sırrı Paşa, konağının mermer trabzanlarına yaslanmış, elinde gümüş saplı bastonuyla körfezin isli ufuklarını süzmekteydi. Mehmet Ali Kâğıtçı ise, fabrikanın o gürültülü merdaneleri arasında, üzerinde mavi işçi önlüğü ve ellerinde beyaz kâğıt hamuruyla ona hafifçe başını eğerek selam verdi. Paşa, hüzünlü ama gururlu bir vakarla fısıldadı: "Biz bu mülkü korumak, bu şehri bir vatan kılmak için çınar diktik evladım. Çınarlar köklerini Nikomedia'nın o sarsıcı

mermerlerine saldılar ki şehir bir daha yerinden oynamasın. Bizim devrimiz mühürle, fermanla, zarafetle yazıldı.”

Kâğıtçı, merdanelerin uğultusu içinden, geleceğin rüzgârıyla cevap verdi: “Paşam, senin diktiğin o çınarların asırlık gölgesi olmasaydı, biz bu fabrikadaki ocağın hararetine dayanamaz, bu makineleri döndüremezdik. Senin açtığın o demiryolu olmasaydı, biz bu beyaz kâğıdı Anadolu’nun en ücra köyündeki çocuğun eline ulaştıramazdık. Bizim devrimiz kâğıtla, selülozla ve bağımsızlıkla yazılıyor.”

Bu, kentin iki büyük katmanının, iki büyük kurucusunun birbirini asırlar ötesinden selamlamasıydı. İzmit, artık mermer kibrinden ve kederli gölgelerden tamamen sıyrılmış; çınarların bilgeliği ve kâğıdın aydınlığıyla harmanlanmış, sarsılmaz bir Cumhuriyet kentine dönüşmüştü. Roma’nın kahrı, Osmanlı’nın zarif mirası ve Cumhuriyet’in sanayi ateşi; hepsi tek bir potada, İzmit’in o eşsiz, isli ama umutlu ruhunda birleşmişti.

Zamanın devasa döngüsü, kamerasını tekrar 2018’in o beyaz, steril odasına çevirdiğinde; Aslı’nın avucunda, rüyasında dokunduğu taze kâğıdın yumuşaklığı ve asırlık çınar kabuğunun pürüzlü, yaşlı bilgeliği kalmıştı. Aslı, Selim Sırrı Paşa’nın o harabeden, o tozdan ayağa kaldırdığı, Mehmet Ali Kâğıtçı’nın ise kâğıtla, mürekkeple mühürlediği büyük emanetin yaşayan, nefes alan son kâtibiydi.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

XV

Ayna ve Sır
Ekim 2018 - Bakırköy

Ulema der ki; bir akıl, tek başına kırılmaz, ancak bir başkasının yansımasında çatlar. Kırık bir aynanın her bir parçası, dünyayı başka bir açıdan gösterir ama hiçbir parça bütünü anlatmaya yetmez.

Benim zihnim de o parçalara ayrılmıştı; her birinde İzmit'in bir sokağı, bir yanmış çınarı, bir yıkılmış suru vardı. Ama Bakırköy'ün bu kireç kokulu odasında, o parçalardan biri ilk kez bana geri bakıyordu.

Klinikte ağır, insanın üzerine kurşun gibi çöken bir sessizlikle uyandım. Gözlerimi açtığımda karşılaştığım o çıplak tavan, sanki gece boyunca üzerime doğru alçalmış gibiydi. Koridor, yemekhaneye kadar uzanan solgun, bitmek bilmeyen bir tünelin sonu gibi duruyordu. Attığım her adımda zemin, sanki bir canlının kemikleri kırılıyormuşçasına gıcırdayarak aklıma eski bir evin hatırasını getiriyor, çıplak duvarlar kulaklarımda gizli bir şeyleri fısıldıyordu. "Buradayız," diyorlardı. "Biz hep buradaydık."

Yemekhaneye vardığımda onu gördüm. Neva, parmakları arasına sıkıştırdığı küçük defteriyle beni bekliyordu. Gözlerinin altındaki o koyu, mor halkalar ve yüzündeki yorgun ama bir o kadar da şefkatli gülümseme, içimde tarif edemediğim tuhaf bir rahatlama hissi yaratmıştı. Tıpkı Burak gibi, Neva da beni anlıyordu. Ama bir fark vardı: Burak benim için bir rehber, uzak bir deniz feneri gibiydi; Neva ise bir yoldaş, belki de tam karşımda duran, hatalarımı ve doğrularımı bana gösteren bir ayna.

Masaya, hareketlerimi kontrol edemeyen bir yabancı gibi oturdum. Tabağımdaki soğumuş kahvaltıya dokunmadan, doğrudan Neva'nın derinliklerine bakmaya çalıştım.

"Dün söylediklerin… Ciddi miydin?" diye fısıldadım, sesim boş yemekhanede yankılanınca ürperdim. "Bu duvarların da gerçekten anıları mı var?" Neva başını ağır ağır kaldırdı. Sesi, beklediğim o hezeyanlı tondan çok daha net, çok daha keskin bir bıçak gibiydi. "Her duvarın vardır, Aslı. Özellikle de bu kadar çok insanın sessiz çığlığına, dinmeyen acısına tanık olmuş olanların."

Tabağından küçük bir zeytin tanesi alıp, sanki kutsal bir ayini ger-

çekleştiriyormuş gibi yedi. “Bu bina, 1927’de Bakırköy’e taşınan o ‘Deli’lerle, o unutulmuş ruhlarla başladı. Ama burası hep vardı. Sadece başka bir amaca, başka bir efendiye hizmet ediyordu. Önceden kışlaydı burası; sert botların sesi yankılanırdı, askerler gelirdi, giderdi. Sonra hastane oldu. Ama temelleri… Temelleri sandığından çok daha eski, çok daha derinlerde.” Defterinin kenarına keskin bir çizgi çekti; sanki toprağı kazıyordu. “Bakırköy, Bizans döneminde de Hebdomon diye anılan bu topraklar da, bizim gibi dünyadan elini eteğini çekmiş, sükûnete muhtaç insanları barındırırdı. Tarih, kendi izlerini silse bile, toprağın hafızası silinmez Aslı.”

Yutkundum. Boğazımda bir yangın artığı varmış gibi canım yandı. İzmit’in binlerce yıllık geçmişini omuzlarımda taşımanın ağırlığı, bir anda bu kurumun karanlık geçmişiyle birleşiyordu. Bir okyanusta, yüzeyden fersah fersah aşağıda boğulmak üzereydim ve şimdi bu yeni gerçeklik, beni daha da derinlere, ışığın sızmadığı yerlere çekiyordu. Neva, defterin sayfalarını yavaşça çevirdi. Bir sayfa, sanki bir yaradan sızmışçasına kan kırmızısı bir fırça darbesiyle doluydu. O kırmızı rengin kâğıt üzerinde bağırdığını, acıyla inlediğini hissettim. “Bu, bir ressamın hikâyesi,” diye fısıldadı Neva, parmağını o kırmızının üzerinde gezdirdi. “Buraya getirildiğinde boya bulamadığı için parmaklarını kanatıp duvarlara resim yaparmış. ‘Kırmızı,’ dermiş, ‘kan değil, hayallerimin ateşi.’ Ama o ateş sonunda onu tüketti. Gördüğün gibi, geriye sadece o yanışın soluk anısı kaldı.”

Bedenim kontrolsüzce titredi. Bu hikâye, İzmit’in o büyük yangın anısına, zihnimdeki o küllere ne kadar da benziyordu. Bir şehir yanmıştı, bu adam ise kendi hayallerini yakmıştı. Her ikisi de geride sadece savrulan küller bırakmıştı. Neva bir sayfa daha açtı. Bu sayfa, bir müzik notasıyla hınca hınç doluydu. “Bu da bir müzisyen… Büyük depremden sonra, o gürültüyü zihninden atamayınca buraya geldi. Bir enstrümanı yoktu, bu yüzden kendi kendine bir melodi uydurur, avluda durmadan onu çalardı. Kimi zaman bu melodi bir ağıt olurdu, kimi zaman ise bir zafer marşı. Ne zaman birisi onunla konuşsa, notaların ördüğü o görünmez kaleye sığınırdı.”

Gözlerimi sıkıca kapattım. Neva’nın anlattıkları, zihnimdeki bitmek bilmeyen deprem uğultusuyla, taşların sürtünme sesiyle birleşiyor-

du. Sanki Neva, benim şahsi travmamı, bu duvarların binlerce yıllık acısıyla yeniden yoğuruyor, şekillendiriyordu. O sırada, eli koluma değdi. Tenindeki o buz gibi soğukluk beni ürpertti ama bakışları, o soğukluğu dengeleyen bir kor gibi sıcaktı. "Sen İzmit'in anılarını taşıyorsun. Ben de buranınkileri. Yani biz birbirimizin bir parçasıyız, Aslı. Bizim gibi birileri… Dünyanın bu dikiş yerlerinde hep vardır, değil mi?" Başım dönüyordu. Neva'nın sözleri, kendi içimdeki fısıltılar kadar gerçek ve kaçınılmazdı. Burak bana İzmit'in bir parçası olduğumu söylemişti; şimdi de Neva, bana bu acılar evinin, bu "deli sarayı"nın bir parçası olduğumu fısıldıyordu.

Tam o anda, koridorun uzak ucundan yırtıcı bir çığlık sesi duyuldu. İrkildim, masadan düşecek gibi oldum. Neva ise sesin geldiği yöne bakarak, sanki çok sevdiği bir şarkıyı duyuyormuş gibi tebessüm etti. "Korkma," dedi. "Bu, o müzisyenin melodisi. Sadece bugün biraz daha yüksek sesle çalıyor." Neva'ya bir kez daha baktım. Karşımda ne bir deli ne de bir hasta vardı. Sadece, parçalanmış ruhumun bir yansımasını görüyordum. Korku ve kabulleniş, zihnimin o yıkık meydanında bir kez daha kılıç kuşanıp çatışmaya başladı.

"Peki… ben neyim?" diye fısıldadım.
"Sen mi?" dedi Neva, defterinin son sayfasını çevirerek. Sayfa bomboştu, tertemizdi. "Sen geleceksin Aslı. Yazılması gereken o son hikâyesin. Ve ben… seni dinlemeye, seni kaydetmeye hazırım."

Koridorun sonundaki metal kapının o gıcırdayan sesi, yemekhanenin kasvetli atmosferinde bir balyoz gibi yankılanarak Neva'nın sözlerini böldü. Doktor Şerif içeri girdi. Adımları ağır ama kararlıydı. Beyaz önlüğü, yüzündeki o hafif, profesyonel tebessüm… Fakat yaklaştıkça, bakışlarındaki o "sıradan" görünen ama aslında derin bir anlayış barındıran parıltı daha belirgin hale geliyordu. Doktor Şerif, masamızın yanından geçerken durakladı. Aramızdaki o sessiz ama elektrik yüklü enerjiye, iki farklı dünyanın ve iki farklı travmanın bu tuhaf birleşmesine şaşkınlıkla baktı. Benim gözlerim Neva'nın bilgeliğinde kendi yansımamı ararken, Neva benim çalkantılı ruhumda kendi geçmişini okuyordu.

"İyi sabahlar," dedi Doktor Şerif, sesi her zamanki gibi yumuşaktı.

“Kahvaltınızı bitirmiş gibisiniz.” Neva defterini usulca kapattı. Gözlerinde itiraz yoktu, bir sırrı paylaşmış olmanın huzuru vardı. “Biz bitirmedik doktor. Sadece yeni bir hikâyeye başlamak üzereydik.” Doktor tabağıma baktı. Dokunulmamış kahvaltıya…

Ancak yüzümdeki o anlama çabasını, Neva’nın benim kilitli kapılarımı nasıl araladığını fark etmişti. “Neva,” dedi sesi daha samimi bir tona bürünerek, “anlattıkların, bu kurumun gerçek hafızasıdır. Teşekkür ederim.” Neva gülümsedi ve boş defterini gösterdi: “Doktor, hasta olan sadece bedenlerimiz değil. Yazılanlar sadece kâğıtta değil. Bazen bir ruh, diğerini sadece dinlemek için buradadır.”

Doktor Şerif kafasını salladı. Tıp biliminin o soğuk, rasyonel duvarlarının ötesinde bir gerçekle yüzleştiğini biliyordu. Benim durumum sadece beyin kimyasındaki bir bozulma değildi; bu, hafızanın kendisinin bir hastalığıydı. Ve bu tedavinin yolu ilaçlardan daha çok, ruhların rehberliğinden geçiyordu. Yavaşça bana döndü. Sesi daha da alçaldı. “Aslı, siz buranın sadece bir misafiri değilsiniz. Siz artık bu kurumun da bir parçasısınız. Ve bu duvarlar, sizin hikâyenizi de içine almak için bekliyor.”

Şaşkındım. Beni bir etiketle susturmak yerine, vizyonlarımı meşrulaştıran bir dil kullanıyordu. Doktor Şerif masanın köşesine ilişti, bakışlarını gözlerime kilitledi. “Dün geceki o yangın… O senin için bir sembol. Tıpkı o büyük yangından sonra küllerinden doğanlar gibi, sen de her şeye yeniden başlamak zorundasın. Ama bu kez, bu sessiz koridorlarda yalnız değilsin. Ben buradayım, Neva da.” Neva elini nazikçe masaya bıraktı ve Doktor Şerif’e doğru uzandı: “Doktor, onun hikâyesini yazmak için elimde bir kalem yok belki ama… onu duyacak bir kalbim var.”

Doktor Şerif, Neva’nın elini güven verircesine sıktı: “O zaman üçümüz… bu hikayenin sonunu birlikte yazacağız.” O anda içimde bir şeylerin yerleştiğini hissettim. Artık kaçmayacaktım. Zihnimdeki o uğultulu yangını, parçalanmış taşları ve külleri olduğu gibi kabullenecektim. Artık kâğıt beyazdı ve kalem benim elimdeydi.

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

XV

Yeni Eşiğin Tozu
M.S. 1481 – 1890

Ulema der ki; dünya bir konaktır, İznikmid ise o konağın baş oda kapısı. Bazı şehirler vardır ki kaderi yol üzerine kurulmuştur. İznikmid, doğu ile batının, kılıç ile kalemin, hayat ile ölümün birleştiği o büyük menzildi. Bu menzilde atılan her adım, toprağın altındaki mermeri titretir; konaklayan her kervan, kentin palimpsestinin derinliklerine yeni, silinmez bir satır eklerdi.

Aslı, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin o kloroform, kireç ve ağır ilaç kokulu odasında, sırtını soğuk duvara yaslamış halde otururken, vaktin artık saniyelerle ölçülemediği bir boyuta geçtiğini hissediyordu. Hastanenin demir parmaklıklı, yüksek pencerelerinden sızan solgun sabah ışığı, zemindeki toz zerrelerini aydınlatırken; Aslı için o zerreler, 1481 yılının Hünkar Çayırı'ndan savrulan toprak parçalarıydı. Zihni artık kentin tüm katmanlarının aynı anda patladığı devasa bir sarnıça dönmüştü.

Takvimlerin 3 Mayıs 1481 sabahını gösterdiği o uğursuz güne dönüldüğünde, İznikmid'in hemen çıkışındaki o geniş düzlük, Hünkar Çayırı, tarihin gördüğü en ağır sessizliğe bürünmüştü. Gebze'den şehre kadar uzanan o yeşil örtünün üzerinde, binlerce ak otağ sanki toprağın üzerine bir gecede inmiş devasa bir bulut kümesi gibi duruyordu. Ordunun hüzünlü ve boğucu sükûneti, körfezin en derin sularına sirayet etmişti. Cihan İmparatoru Fatih Sultan Mehmed Han, o sarsılmaz iradesi ve dünyayı dize getiren heybetiyle, son ve gizemli seferine çıkarken bu topraklarda durmuştu. Otağ-ı Hümayun'un içindeki hava, bir imparatorun son nefesleriyle ağırlaşmış, kentin kadim toprakları bir çağın kapanışına yataklık etmeye hazırlanmıştı.

Fatih, ruhunu bu topraklarda teslim ettiğinde, İznikmid artık sadece bir uç beyi yerleşkesi veya bir kale şehri olmaktan ebediyen çıkmıştı. O gün şehir, payitahtın kilidi ve imparatorluğun semavi bir menzili olarak mühürlendi. Bir fatihin son nefesiyle kutsanan bu çayır, yüzyıllar boyunca orduların ilk toplanma yeri, hacı kervanlarının dualı eşiği ve İstanbul'dan doğuya giden her ruhun son selam noktası oldu. Hünkar Çayırı'daki otağın direği toprağa öyle bir kudretle saplanmıştı ki, kentin altındaki Nikomedia mermerleri bile bu yeni hakanın manevi ağırlığıyla yerinden oynamıştı. Asırlar, İznikmid'in üzerinden Bağdat Yolu'nun tozuyla birlikte akmaya devam etti. On

yedinci yüzyıla gelindiğinde şehir, Payitaht İstanbul'un en stratejik lojistik üssü, imparatorluğun devasa mutfağı haline gelmişti. Hanlar Sokağı; İranlı ipek tüccarlarının, Balkanlı bakırcıların, Hicaz Yolu'ndaki hacı adaylarının ve serhad boylarına giden neferlerin sesleriyle çınlıyordu. Süleyman Paşa Hanı'nın taş duvarları, konaklayan binlerce yolcunun fısıltısını, vedasını ve umudunu içine çekmiş devasa bir bellek kutusu gibi yükseliyordu. Limanda, İstanbul'un bitmek bilmeyen iştahını doyurmak için bekleyen binlerce mavna, Kandıra'nın bereketli mahsulünü ve ormanların devasa kerestelerini yüklenirdi. Osmanlı, Roma'nın mermer sütunlarını reddetmemiş; onları cami avlularındaki şadırvanlarda, mahalle aralarındaki hayratlarda suyun yumuşaklığıyla evcilleştirerek insani bir vakıf ruhuna dönüştürmüştü.

Bu devasa lojistik çarkın içinde asıl mucize, mermerlerin altındaki o dilsiz damarlarda gizliydi. Roma'nın mühendislik dehasıyla inşa ettiği ama depremlerin yıktığı su kemerleri, Osmanlı mühendislerinin toprağın derinliklerine inerek antik kanalları yeniden keşfetmesiyle can bulmuştu. Su, kentin en yüksek tepelerinden aşağıya süzülürken sadece susuzluğu gidermiyor, geçtiği her mahallede bir medeniyet tasavvuru kuruyordu. Roma hamamlarında sınıfsal bir üstünlüğün simgesi olan su, Osmanlı'nın şadırvanlarında herkes için eşit ve adaletle akan bir rahmete dönüşmüştü. İzmit'in yokuşlu sokaklarında yükselen her çeşme, aslında Nikomedia'nın taşlarına vurulmuş bir tevazu mührüydü. Suyun şırıltısı, kentin altındaki o karanlık dehlizlerde yankılanan eski imparatorların feryatlarını bastırıyor, şehre yeni ve huzurlu bir kimlik kazandırıyordu.

Ancak kentin binlerce yıllık kervan ve yol sükûneti, on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde, demirin ve buharın otoriter gelişiyle sarsıldı. Takvimler 1873 yılını gösterdiğinde, Haydarpaşa'dan başlayan o siyah hat, İzmit'in bağrına saplandı. Tren, zamanın, mekânın ve insanın varoluş algısının kökten değişimiydi. Kervanların o ritmik, huzurlu çıngırak sesleri; artık buharlı lokomotiflerin o hırçın, kömür karası dumanlarını savuran ve kenti uykusundan uyandıran tiz düdüklerine karışmaktaydı. Demir yolu, kentin göğsünü bir kılıç darbesi gibi yararak geçmişti ama bu darbe, şehre modern dünyanın tüm sancılarını ve imkânlarını aynı anda aşılamıştı.

İzmit Garı, kentin modernleşen çehresinin ilk ve en görkemli kalesi olarak yükseldi. Tren şehre telgrafların her şeyi anında haber veren süratini, gazetelerin dünyadan getirdiği yenilikleri ve sanayi devriminin geniz yakan isli kokusunu da getirdi. İstasyon Meydanı; fesli Osmanlı bürokratından, limandan taze balık getiren balıkçıya; elinde çantasıyla Avrupa'dan gelen seyyahlardan, yurdunu terk etmek zorunda kalmış hüzünlü muhacirlere kadar kentin tüm katmanlarını aynı çatıda birleştirdi. Şehir artık bir menzil olmaktan çıkıyor, Batı'nın o gürültülü, hızlı ve acımasız sanayi dünyasının ilk büyük eşiği haline geliyordu.

1890'lı yıllara gelindiğinde, kentin limanında ticaret gemilerinin yanında, fabrikalarda kullanılacak devasa makineleri taşıyan yabancı bandıralı gemiler de görülüyordu.

Aslı, zihnindeki bu muazzam tarihsel silsileyi film şeridi gibi izlerken, Bakırköy'deki o dilsiz odasında adeta bir heykel gibi kaskatı kesilmişti. Ancak bu katılık, bir hastanın donup kalması değil, kentin tüm katmanlarının -mermerin soğukluğu, suyun şırıltısı, kervan yolunun tozu ve demir rayların sarsıntısı- kendi bedeninde birleşmesinin yarattığı o muazzam ağırlıktı. Doktor Şerif içeri girdiğinde, Aslı'nın gözlerinde o Hünkâr Çayırı'ndaki otağın rüzgârını, Bağdat Yolu'ndaki kervansarayların tozunu ve gar binasındaki o buharlı lokomotifin isini gördü.

Doktor elindeki o beyaz kâğıdı masaya bıraktığında, kâğıdın aslında hiç de boş olmadığını biliyordu. Aslı'nın yapması gereken tek şey, zihnindeki o devasa birikimi kelimelere dökmekti. Vakit, artık bu muazzam sürekliliği idrak edenin, mermerin altındaki suyu görenlerin ve kâğıdın beyazlığına tüm bu tarihi sığdırabilen Aslı'nın lehine akmaya başladı. Hünkâr Çayırı'ndaki otağın rüzgârı, hastane odasının perdelerini havalandırırken, cihan imparatorunun vefat ettiği o çayırda filizlenen çimenler, rayların altındaki traverslerin arasında yeniden boy veriyordu. İzmit imparatorluğun her köşesinden gelen insanların sığındığı o büyük ve güvenli bir limandı.

Tarih, Selim Sırrı Paşa'nın o aristokratik, estetik ve vakur düzenini rayların hızıyla harmanlarken; Aslı bu iki çağın arasındaki gizli

geçitlerde dolaşıyordu. Roma'nın kurban kanıyla sulanan mermer meydanları, şimdi demiryolu işçilerinin alın teriyle yıkanıyordu. Artık neyin gerçek neyin yalan olduğu önemini yitirmişti; çünkü gerçek, bu binlerce yıllık sürekliliğin ta kendisiydi.

Aslı yazmaya başladığında, kâğıdın üzerine dökülen her harf bir tuğla gibi yükseldi. Mürekkebin kan grubunun o toprağın altındaki mermerle aynı olduğu bir kez daha kanıtlanmış oldu. Şehir, kendi tarihini nihayet Aslı'nın kalemiyle temize çekiyordu. Bakırköy'ün duvarları o an şeffaflaştı ve İzmit, tüm görkemiyle, tüm acıları ve zaferleriyle odanın içine doldu. Artık kaçış yoktu; sadece yüzleşme ve yazılacak olan o ebedî hikâye vardı.

Limandaki mavnaların üzerinde çalışan işçilerin şarkıları, Kapanca Sokağı'nın dar yokuşlarında yankılanırken, şehir bir üretim ve yaşam laboratuvarına dönüşmüştü. Hereke'nin ipek tezgâhlarında dokunan her ilmek, İzmit'in dünya ticaretindeki yerini sağlamlaştırıyordu. Bu sadece ipek değil, kentin özgürlüğünün ve ekonomik bağımsızlığının dokusuydu. Kandıra'dan getirilen ketenler, kentin tekstil tarihinin en erken habercileri olarak çarşılarda yerini alıyordu. İzmit artık sadece İstanbul'un uydusu değil, kendi başına nefes alan, üreten ve dünya ile konuşan bir özneydi.

Demiryolunun gelişiyle birlikte istasyon çevresinde kurulan yeni mahalleler, kentin kozmopolit yapısını daha da derinleştirdi. Balkan Harpleri ve sonrasındaki muhaceret dalgalarıyla gelen her yeni aile, kendi mutfağını, kendi dilini ve kendi yasını bu topraklara kattı. İzmit, Roma'nın dikey imparatorluk hiyerarşisinden, Osmanlı'nın bu devasa ve renkli beşeri harmanına geçerek gerçek bir modern kent hüviyetine büründü. Tren vagonlarında taşınan telgraflar, sadece resmî yazışmalar değil; gurbetteki sevgililerin özlemini, yeni doğan çocukların müjdesini ve gidenlerin yasını taşıyordu.

Aslı, klinikteki odasında tüm bu süreci, damarlarında akan bir nehir gibi hissediyordu. Doktor Şerif'in elindeki ilaç bardağının cama vuran sesi, bin sekiz yüz doksanlı yılların bir kervansarayında yere düşen metal bir tasın sesiyle birleşti. Zaman, onun zihninde tek bir an'a hapsolmuştu. Hafıza, ebedî bir şifa gibi kentin damarlarına

yayıldı ve susturulan tüm o sesler, Aslı'nın kalemiyle nihayet konuşmaya başladı. Şehir artık dilsiz değildi; şehir artık bir enkaz değildi. Şehir, Aslı'nın parmak uçlarında yeniden nefes alıyordu. Mürekkep kâğıda dokunduğu an, rayların sarsıntısı ve kervanların sesi tek bir cümlede buluştu. Hafıza, ebedî bir şifa gibi kentin damarlarına yayıldı. Aslı yazmaya başladı ve yazdığı her harf, İzmit'in mermer hafızasından kopup gelen birer kıvılcımdı. Kâğıt artık beyaz değildi; kâğıt artık İzmit'in bizzat kendisiydi.

Hünkâr Çayırı'daki otağın rüzgârı, hastane odasının perdelerini havalandırırken, Aslı 1481'in hüzünlü vedasını ve 1873'ün hırçın başlangıcını aynı anda soluyordu. İzmit, tarih boyunca milyonlarca ruhun konaklayıp geçtiği o muazzam kervansaray, şimdi bir genç kızın zihninde kendi tarihini temize çekmeye başlamıştı.

Binaların gölgeleri kısalıyor, güneş körfezin üzerinden ağır ağır çekiliyordu.

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

XVI

Şehir Apsesi
Ekim 2018 - Bakırköy

Ulema der ki; bir akıl hastanesi, sadece deliliğin değil, tarihin de sesine ev sahipliği yapar.

Gözlerimi açtığımda, odanın çiğ beyazlığı zihnimdeki bitmek bilmeyen yangınla çarpışarak bir şimşek gibi çaktı. Boğazım, sanki yüzyıllık bir yangının külünü yutmuşum, o isli duman boğazımda asılı kalmış gibi kupkuruydu. Bedenimde ise tarifsiz bir yorgunluk; kemiklerimin içinde benden yaşlı bir sızı geziniyordu. Üzerimdeki yorganın ağırlığı, surlarından kopup üzerime devrilmiş mermer bloklar gibiydi. O ezilme hissi, her nefesimde göğüs kafesimi biraz daha daraltıyordu.

Pencerelerin demir parmaklıkları, dışarıdaki ıssız bahçenin ay ışığıyla uzayan gölgelerini içeriye, bembeyaz duvara kusuyordu. O gölgeler, parmaklıkların arasından süzülen devasa pençeler gibi yatağımın kenarlarına tırmanıyordu. Bir an nerede olduğumu şaşırdım. Burası İzmit değildi. Burası, dilsizlerin çığlıklarının toplandığı o kuyu; deliliğin kalesi, Bakırköy'ün ta kendisiydi.

Odanın kapısı, usulca aralandı. İçeriye Doktor Şerif girdi. Elinde küçük bir bardak su ve beyaz bir tablet tutuyordu. Adımları, zemindeki linolyum kaplamada neredeyse hiç ses çıkarmıyordu ama ben o adımların ritminde bile bir kararlılık seziyordum. Yüzündeki ifade, önceki geceki o hırçın krizim sırasında gördüğüm endişeden çok farklıydı; şimdi daha çok, bir heykeltıraşın mermerdeki çatlağın derinliğini ölçmeye çalışırken takındığı o sakin ve derin anlama çabası vardı üzerinde.

"Bu gece ilacını mutlaka almalısın Aslı," dedi. Sesi, bir nehrin yatağında akışı kadar huzur vericiydi. "Zihnine biraz dinlenme fırsatı verecek. Sadece biraz sessizlik... Bunu hak ediyorsun." Elimi ağır bir kütle gibi, sanki kolum bana ait değilmişçesine uzatıp bardağı aldım. Soğuk su, dudaklarımdan aşağı süzülürken bir kalkan gibi hissettirdi; boğazımdaki o hayali koru söndürmeye yetmese de bir anlık serinlik sundu. Beyaz ilacı dilimin üzerine koyduğumda zihnim, bir kalenin son muhafızı gibi vahşice direndi. Dinlenmek mi? Benim susmam demek, o sahipsiz seslerin ebediyen karanlığa gömülmesi demekti. Eğer ben uyursam, o yangında ölenlerin, o enkaz

altında nefesi kesilenlerin hikâyesini kim anlatacaktı? Susturulmak, silinmek gibi geliyordu. Güçlükle yutkundum. Bardaktaki yarım yamalak yansımama baktım; gözlerimdeki o yabancı pırıltı, bana benden daha çok hükmediyordu artık.

"İyileşmek istemiyor musun Aslı?" diye sordu Doktor Şerif. Sesi, odanın çıplak duvarlarında yankılanırken yumuşak bir ışık gibi yayıldı. Başımı ağır ağır kaldırdım. Gözlerimde, Körfez'in en dibindeki o ışık sızmayan, simsiyah suyun yansıması vardı. "Ben hasta değilim doktor," diye fısıldadım. Sesim, kendi kulaklarıma bile bin yıl öncesinin mahzenlerinden geliyormuş gibi yabancıydı. "Ben, bu şehrin yüzyıllardır içine attığı, yuttuğu o kaybolmuş seslerin canlı kaydıydım. Şimdi ise... şimdi ise o seslerin patladığı en yüksek çığlığım. Siz bir çığlığı dindirince, o çığlığı attıran acı yok mu oluyor sanıyorsunuz?"

Doktor Şerif, bu sözlerime karşı şaşırtıcı bir şey yaptı; hafifçe gülümsedi. Bu bir küçümseme ya da profesyonel bir nezaket değildi; aksine, karanlıkta birbirini bulan iki sürgünün gizli anlaşması gibiydi. Elindeki deri kaplı defteri masanın köşesine, sanki bir kutsal emaneti bırakır gibi yavaşça koydu. "Tıbbi tanılar, senin şu anki halini açıklamaya yetmez Aslı," dedi, yatağımın ucuna ilişerek. "Tıp kitaplarında, bir hastanın zihninde 18. yüzyıldan kalma bir yangının dumanını koklaması ya da mermerlerin altındaki bir sarnıcın serinliğini iliklerinde hissetmesi diye bir madde yok. Ama ben inanıyorum ki, sen delirmedin. Sadece, bu şehrin muazzam ve ağır hafızası, senin küçücük bilincinle çok sert bir şekilde çarpışıyor. Gel beraber buna bir isim verelim: Şehir Apsesi."

Kaşlarımı çattım. Kelime, damağımda paslı bir demir tadı bıraktı. "Ne demek bu?" "Apse, vücuttaki bir iltihap birikimidir Aslı," dedi, ellerini birleştirerek. "Vücut, içine giren yabancı bir maddeyi dışarı atamadığında onu bir yerde toplar; orası şişer, kızarır ve dayanılmaz bir acı verir. Senin zihninde olan da tam olarak bu. İzmit'in yüzyıllardır biriktirdiği o travmalar, faili meçhul acılar, o hiç duyulmamış feryatlar senin ruhunda birikmiş. Ve artık o deri gerildi, patlamak üzere. Yani birilerinin 'delilik' dediği aslında o biriken iltihabın, o Şehir Apsesi'nin dışa vurumu. Şehir senin üzerinden kusuyor Aslı.

Taşlar senin dilinle konuşmaya çalışıyor.”

Şaşkınlıkla ona bakıyordum. İlk defa biri, beni bir ‘‘arıza’’ olarak değil de, bir ‘‘şahit’’ olarak tanımlıyordu. İlk defa birisi, sırtımdaki bu devasa yükün bir uydurma olmadığını kabul ediyordu.

“Peki… tedavi ne olacak?” diye sordum, sesim ilk kez titredi. “Daha fazla ilaç mı? Zihnimi uyuşturup o sesleri daha derin bir çukura mı gömeceğiz? Onları duymamak, onları yok eder mi?” Doktor Şerif başını iki yana salladı. “Hayır. Bastırmaya çalışmak, iltihabı daha da büyütür ve seni içeriden çürütür. Benim teklifim, bu apseyi akıtmak. Yani, onlarla yüzleşmek. Kaçmak yerine, o yangının tam ortasına yürümek. Ne görüyorsan, ne duyuyorsan bana anlatmanı istiyorum. Çizmeni, yazmanı, o mermerlerin altındaki fısıltılarla doğrudan konuşmanı... Onları kağıda döktüğünde, senin ruhundan çıkıp tarihin sayfalarına karışacaklar. Sen bir kanal olacaksın, bir hapishane değil.”

Gözlerim doldu. Yıllardır bir kuyuya hapseder gibi sakladığım, kendimden bile gizlemeye çalıştığım o kanlı hatıralarla, o devrilen sütunlarla ve yanan çınarlarla yüzleşmem isteniyordu. Bu, kendi celladımla el sıkışmak gibiydi. “Neden?” diye sordum, bir damla yaş yanağımdan süzülüp yastığa düşerken. “Neden bana bir hasta gibi değil de, bir emanetçi gibi davranıyorsunuz? Siz aslında kimsiniz doktor?” Doktor Şerif derin bir nefes aldı. Gözleri, penceremdeki o demir parmaklıkların ötesindeki karanlığa daldı. Bakışlarında benimkinden, daha yorgun bir dille yazılmış bir hüzün vardı.

“Ben de İzmitliyim Aslı. Ailemiz, 1923’teki o büyük mübadelede Selanik’ten kopup oraya yerleşmiş. Ama onlar da tıpkı senin gördüğün o yangının kurbanları gibiydiler; ne buraya tam ait olabildiler ne de geldikleri yeri tamamen unutabildiler. Kimsenin defterine yazmadığı, sadece rüzgârın bildiği fısıltılardılar. Benim dedem eski bir mimardı. Hep derdi ki; ‘Evladım, bu şehrin taşları dilsiz değildir, sadece biz dinlemeyi unuttuk.’ O da senin gibiydi; bir binaya baktığında sadece taşı değil, o taşı oraya koyan ustanın çekiç sesini duyardı. İşte bu yüzden seni anlıyorum. Ben, bu şehrin unutulmuş hikâyelerinin, o büyük ve dilsiz sessizliğinin bir parçasıyım.”

Yatağımın kenarından yavaşça kalktı. Kapıya doğru yöneldi ama tam çıkmadan durup bana son bir kez baktı. “Tedaviye başlama zamanı geldi Aslı,” dedi, sesi daha tok bir tona bürünerek. “Bu gece uyuduğunda, o beyaz tablet seni uyuşturup yok etmeyecek; sadece zihnindeki kapıları daha güvenli açmana yarayacak. Onu bastırma, ondan korkup kaçma. Karanlığın tam içine, o sese doğru yürü. Ben burada, bu masanın başında, senin döneceğin anı bekliyor olacağım. Hazır mısın?” Başımı hafifçe salladım. Bu, binlerce yıldır bekleyen bir taşın, üzerine düşen ilk su damlasına verdiği onay gibiydi. Ben o gece, o sessizliğin kalbine, kendi içimdeki o devasa apsenin patlayacağı yere doğru ilk adımımı atmak için gözlerimi kapattım. Şehir, neşterini ruhuma vurmaya hazırdı.

Karanlık, sadece ışığın yokluğu değildi; bir kıvamı, bir kokusu vardı. Göz kapaklarımın ardında başlayan o ilk sızıntı, klor kokulu hastane odasını yavaşça eritmeye başladı. Önce rüzgâr geldi; ama bu Bakırköy’ün bahçesindeki ağaçları sallayan rüzgâra benzemiyordu. Bu rüzgâr, yanık buğday ve rutubetli deniz kokuyordu. Ayaklarımın altındaki o yumuşak hastane terliklerinin yerini, çıplak tabanlarıma batan keskin taşlar ve sıcak kül aldı. Sessizlik, yerini devasa bir uğultuya bıraktı. Bu kez Doktor Şerif’in dediği gibi yapacaktım; kaçmayacaktım. Sesin üzerine gidecektim.

Gözlerimi kapattığımda, kendimi o meşhur 18. yüzyıl yangınından çok daha eski, çok daha köklü bir yıkımın tam ortasında buldum. Gökyüzü mürdüm rengine bürünmüştü. Karşımda, Roma döneminden kalma o azametli sütunlar, birer devin parmakları gibi göğe uzanıyordu ama hepsi çatırdıyordu. Bu, kentin gördüğü o en büyük yer sarsıntılarından biriydi. Taşlar konuşmuyordu; taşlar feryat ediyordu. Bir kadın gördüm. Üzerinde ipekten, yırtılmış bir tunik vardı. Ellerini toprağa gömmüş, bir şeyi çıkarmaya çalışıyordu. Yüzü toz içinde kalmıştı ama gözlerindeki o dehşet verici kararlılığı tanıyordum. O, bendim. Yanına yaklaştım. Toprağın altından bir mermer parçası çıkardı; üzerinde tuhaf, daha önce hiç görmediğim ama ruhumun ezbere bildiği bir sembol vardı.

“Sakla,” dedi kadın bana bakmadan. Sesi, yerin altından gelen o derinden uğultuyla aynı tondaydı. “Hafıza, taştan daha ağır bir yüktür,

sadece o hayatta kalır." O an anladım; Doktor Şerif'in bahsettiği apse, bu, toprağın altına gömülmüş ve gün ışığına çıkmak için can atan tüm o kayıp çağların sancısıydı. O mermer parçasını elinden aldığımda, elimin yanmaya başladığını hissettim, bırakmadım. Acı, varlığımın tek kanıtıydı.

Doktor Şerif haklıydı; ben deli değildim. Şafak vakti yaklaştığında, o ağır duman yavaşça çekildi. Gözlerimi tekrar hastane odasında açtığımda, güneşin ilk ışıkları demir parmaklıklardan süzülüyordu. Ama bu kez ışık beni korkutmadı. Masanın üzerinde Doktor Şerif'in bıraktığı boş deftere baktım. Kalemi elime aldığımda parmaklarımın hâlâ o sıcak külle titrediğini hissedebiliyordum.

Defterin ilk sayfasına tek bir cümle yazdım: "Taş sustuğunda, insan konuşmaya mecburdur." Odanın kapısı tıklandı. Doktor Şerif içeri girdiğinde, masada eğilmiş yazan beni görünce duraksadı. Göz göze geldiğimizde, ikimiz de biliyorduk; apse akmaya başlamıştı. İltihap, yerini mürekkebe bırakıyordu. Bu hikâye, bu şehrin kemiklerinde saklanan o büyük sırrın hikâyesiydi.

Ve ben, onu kağıda dökmek için buradaydım.
"Anlatacak mısın?" diye sordu Doktor Şerif, masanın yanına gelerek. "Hayır doktor," dedim, kalemi kağıda daha sıkı bastırarak. "Yazacağım. Çünkü anlatılanlar rüzgâra karışır, ama yazılanlar... Yazılanlar o taşlar gibi ebediyen kalır." Gülümsedi. Artık o kireç kokulu odada, bir akıl hastanesinde değil de bir tarihin doğumhanesindeydik.

Aslı Gibidir

Mermer ve Gölge

XVI

Beyaz Sayfalar ve Siyah Sular
16 Ocak 1923 – 1 Mart 1958

Ulema der ki; bir şehrin şahadeti iki şah damarı arasındadır. Biri dile gelen kelamın hürriyeti, diğeri ise suya verilen canın sükûtudur. İzmit, bir ocak sabahı hürriyetin ilk cümlesini kurmuş; bir mart ikindisinde ise evlatlarını körfezin soğuk sinesine uğurlayarak dilsiz kalmıştır.

Bakırköy'ün kireç kokulu odasında Aslı, yatağının kenarına tünemiş, bakışlarını duvarda asılı duran eski, sararmış bir Kocaeli haritasına dikmişti. Parmak uçları, çarşafın soğuk kumaşını birer pençe gibi kavramıştı. Doktor Şerif'in az önce odaya bıraktığı bardaktaki suyun yüzeyi, dışarıdan geçen bir ambulansın sarsıntısıyla titremeye başladı. Aslı için o küçük su halkası, bir bardağın içindeki sıradan bir kıpırtı değildi. O halkalar büyüdü, derinleşti; odanın duvarları yavaşça şeffaflaşarak körfezin sisli ufkuna dönüştü. Genzi aniden keskin bir iyot kokusu ve odun ateşinde demlenmiş çay buğusuyla yandı.

Zihni, onu yeniden bir yolculuğa çağırıyordu. Defter ve kalemine sarıldı. 1923 yılının o dondurucu Ocak sabahında, kentin kalbinde bir mücevher gibi yükselen Kasr-ı Hümayun'un rüzgârlı terasındaydı. Takvimler 16 Ocak 1923 tarihini gösteriyordu. İzmit, barut kokulu zaferin yorgunluğunu üzerinden atmaya çalışıyordu. Sultan Abdülaziz'in bir zamanlar av partileri için yaptırdığı o zarif ve mermer işlemeli köşk, Kasr-ı Hümayun, o sabah kurulacak yeni rejimin ilk ve en çetin kapalı kapı pazarlığına ev sahipliği yapmaktaydı. Mustafa Kemal Paşa; Eskişehir'de annesi Zübeyde Hanım'ın ölüm haberini almasına rağmen yolundan dönmemiş; Lozan'da İnönü'nün boğazına sarılan İngiliz diplomasisine karşı iç cepheyi tahkim etmek ve Ankara'daki muhafazakâr Meclis muhalefetini baypas eylemek için İzmit'i seçmişti.

Ankara Hükümeti'nin İstanbul Temsilcisi Dr. Adnan Adıvar ve Halide Edip Hanım'ın organizasyonuyla İstanbul'dan gizemli bir sefere çıkarılır gibi Pendik üzerinden İzmit'e getirilen altı Babıâli yazarı salondaydı. Aslı, köşedeki bir gölge gibi Kasr-ı Hümayun'un alt katındaki büyük salona süzüldüğünde; havada bir imparatorluğun hüzünlü vedası, yeni bir devletin soğukkanlılığı, taze kireç ve çam odunu yanan sobanın isli rayihası birbirine karışıyordu.

Masanın etrafında Türkiye'nin entelektüel hafızası ve en hırçın kalemleri dizilmişti: *Vakit*'ten Ahmet Emin (Yalman), *Tevhid-i Efkâr*'dan Velid (Ebüzziya), *İleri*'den Suphi Nuri (İleri), *İkdam*'dan Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), *Tanin*'den İsmail Müştak (Mayakon) ve *Akşam*'dan Falih Rıfkı (Atay). Yanlarında İleri'nin İzmit temsilcisi Kılıçzade Hakkı Bey ile Kızılay Başkanı Hâmit Bey yer alıyordu. Diğer bir masada ise TBMM'den getirilen dört uzman zabıt kâtibi; gece boyunca sarf edilecek, daha sonra bir kısmı devlet arşivlerinin derin kasalarında mahrem kalacak ve yılları aşıp geleceğe ulaşacak o kritik kelimeleri harfiyen kaydetmek üzere kalemlerini kâğıda dayamışlardı.

Paşa salona girmeden önce masada fısıltılı bir gerilim hâkimdi. Velid Ebüzziya kaşlarını çatarak Ahmet Emin'e eğildi: "Ahmet Emin Bey, barış kapıda değilken, İstanbul basını neden ayağına çağrılır? Ankara'nın bu aceleciliği neyin hazırlığıdır?" Ahmet Emin not defterine parmağını vurarak fısıldadı: "Hakikati duymaya geldik Velid Bey. Lâkin bu gecenin kelamından bir devlet mi doğacak yoksa yeni bir fırtına mı, onu Gazi'nin gözlerinde göreceğiz." Gece saat 21.30'da kapı açıldı ve Mustafa Kemal Paşa salona girdi. Yüzü annesini kaybetmiş bir evladın kederiyle gölgeli fakat duruşu bir imparatorluğu tasfiye edecek kadar çelikten ve tavizsizdi. Gazetecilerin elini tek tek sıkarak masanın başına geçti ve toplantıyı bir sorgu edasıyla açtı: "Konuşacağımız esaslı meseleler ne ise evvelâ onları tespit edelim. Hangi noktaları öğrenmek istiyorsunuz?"

Masadaki sessizliği *İleri* başyazarı Suphi Nuri Bey bozdu. Öne doğru eğilerek ilk soruyu sordu: "Paşam, Mudanya'da durmayıp orduyu yürüteydik daha kârlı çıkmaz mıydık? Barışa bu masalardan gerçekten ulaşabilecek miyiz?" Mustafa Kemal Paşa bakışlarını Suphi Nuri'ye dikti: "Askeri hedefimize Mudanya ile ulaştık Suphi Nuri Bey. Kan dökmeden alacağımızı almışsak harbi uzatmanın âlemi yoktur. Biz ordumuzu başkalarının hayalleri için Galiçya'ya, Makedonya'ya süren Enver Paşa zihniyetini geride bıraktık. Bizim gayemiz Misak-ı Millî'dir." Ardından *Tanin* yazarı İsmail Müştak Bey söze girdi: "Peki ya İstanbul Paşam? Payitahtın ve rejimin hukuki akıbeti ne olacak?" Paşa kâğıtlara dokunmadan yanıtladı: "İstanbul kıymetini korur İsmail Müştak Bey, lâkin bir hükümet

merkezi her tecavüze karşı yerinden kıpırdamayacak bir emniyette olmalıdır. Anadolu'nun ortasında Ankara, bu devletin sarsılmaz merkezi olacaktır." *İkdam* yazarı Yakup Kadri Bey defterini açarak araya girdi: *"Meclis'teki bölünmeler aşılmadan bu kararlar nasıl uygulanacak Paşam? Kuracağınız Halk Fırkası kimi temsil edecek?"* Paşa'nın sesi sertleşti: "Meclis görevini tamamlamıştır Yakup Kadri Bey. Seçimlere gidilecek. Kuracağımız fırka bir sınıfın değil, milletin ekolü olacaktır."

Gecenin en, en stratejik sorusu ise *Vakit* başyazarı Ahmet Emin Bey'den geldi. Ahmet Emin Bey, Lozan'daki çetin pazarlıkları ve İngilizlerin Musul oyunlarını hatırlatarak sordu: "Paşam, Kürt meselesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Lozan'da Musul ve Kerkük pazarlıkları sürerken, bu mesele yeni devletin bünyesinde nasıl bir yer bulacak?" Salona buz gibi, ağır bir sükûnet çöktü. Gazeteciler nefeslerini tuttu. Mustafa Kemal Paşa, elindeki kahve fincanını tabağına yavaşça bıraktı. Mavi gözlerini masadakilerin üzerinde gezdirerek, uzun yıllar tartışma konusu olacak olan o stratejik cümleleri tane tane sarf etti: "Kürt meselesi, bizim yani Türklerin menfaatiyle tamamen ilgilidir. Kürtleri ayrı bir sınırla ayırmak hem onlar için hem bizim için mahvolmaktır. Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuz gereğince zaten bir tür yerel özerklik (muhtariyet) oluşacaktır. Dolayısıyla hangi bölgenin halkı Kürt ise onlar kendi kendilerini özerk olarak idare edeceklerdir. Türkiye'nin halkı söz konusu olduğunda Kürt'ü ve Türk'ü birleştirmek gerekir. Eğer biz bugünden bir sınır çizersek, İngilizlerin ekmeğine yağ süreriz. Lozan'da elimizi zayıflatamayız."

Tevhid-i Efkâr başyazarı Velid Ebüzziya şaşkınlıkla araya girdi: "Peki ya Hilafet Paşam? Halkın ve hocaların bu makama bağlılığı Meclis'i karıştırmaz mı?" Paşa bu kez sesi bir kırbaç gibi şaklayarak kestirip attı: "Biz bu meseleyi siyaseten halletmişizdir. Dünya yüzünde bağımsız ve yeni bir Türkiye Devleti vardır. Memleketin tek ve gerçek temsilcisi bu Meclis'tir. Türkiye Devleti başka bir makam tanımaz. Hilafet makamının resmî ve siyasi hiçbir niteliği yoktur. Halifelik hükümet demektir. Bu TBMM'nin anlam ve kavramının içinde saklıdır. Hocaların, Şükrü Efendi gibilerin arzularını yerine getirmek isteyenler derhal bilsinler ki; inkılabın kanunu mevcut anlayışların üstündedir! Halk Fırkası'nı kuracağız, meclisi yenile-

yeceğiz ve devletin merkezini İstanbul'un kırılganlığından söküp Ankara'ya taşıyacağız!"

İzmit Kasrı, o gece Cumhuriyet'in ilanından önceki en büyük kapalı kapı operasyonuna şahitlik etti. Saatler üçe yaklaşırken Paşa ayağa kalktı ve masadaki Babıâli yazarlarına son talimatını verdi: ''Burada konuştuklarımız şimdilik mahrem kalacaktır; zamanı geldikçe sizin gibi aydınlar yazacakları yazılarla bu konuyu işlemeli kamuoyunu aydınlatmalıdır.'' Yazarlar, ellerindeki tutanakların ne kadar tehlikeli olduğunu bilerek notlarını topladılar. Dokuz saat süren bu mülakatta, İzmit Kasrı'nda Cumhuriyet'in fiili temelleri atıldı. Aslı, o mermer sütunların arasından Gazi'nin kararlılığını, gazetecilerin titreyen ellerini ve Halide Edip'in onaylayan bakışlarını izledi.

Aslı'nın zihnindeki sahneler birkaç gün sonrasına, 19 Ocak 1923'ün o dondurucu öğleden sonrasına sıçradı. Mekân, kentin kalbinde, Birinci Geçit yakınlarında yükselen o ahşap yapılı İzmit Sineması'ydı. Salon, iğne atılsa yere düşmeyecek bir mahşer kalabalığıyla hıncahınç doluydu; fesli köylüler, sırtında kaba dokuma iplik taşımaktan kamburu çıkmış hamallar, savaştan yetim kalmış çarıklı çocuklar ve gözlerinde yılların korkusu henüz silinmemiş kadınlar ahşap sıralara, localara sıkışmıştı.

Gazi Mustafa Kemal, sahnenin tam ortasında vakur ve kararlı duruyordu. Salondaki o boğucu rüzgâr, o fısıltılı uğultu o sahneye çıktığında bir anda bıçak gibi kesildi. Gazi'nin sesi, sinemanın ahşap tavanlarında, gaz lambalarının titrek ışıkları altında yankılandı: "Efendiler! İzmit'in muhterem ahalisini bu suretle yakından selamlamakla çok bahtiyarım," dedi. Sesi, kentin surlarına çarpan taze bir poyraz gibi gürdü. "Türkiye'nin en kıymetli ve en mühim bölgelerinden biri olan İzmit, çok yakın günlerde düşmanın ayakları altında çiğnenmekteydi. Tahrip ediliyordu. Masum ahalisi kesiliyordu. Zulüm yapılıyordu... Nihayet bütün memleketi, bütün milleti kurtarmayı üstlenen yiğit evlatlarımızdan oluşan ordu, bütün düşman orduları üzerinde tesirini hissettirmeye muvaffak olduğu gün, burada sizi taciz eden düşmanlar, sizi bırakıp gitmek mecburiyetinde kaldılar." Salonda bir anlık sessizlik oldu. Arka sıralardan, nasırlı elleriyle kasketini sıkıca kavramış, üzeri kaba yün dokuma olan

yaşlı bir köylü ayağa kalktı. Yüzündeki derin çizgilerde savaşın ve yokluğun haritası kazılıydı. Sesini duyurmak istercesine elini kaldırdı: "Paşam! Düşman gitti, hamdolsun ordu muzaffar oldu. Düşman gitti ama fakirlik baki kaldı. Tarlada saban yok, ahırda öküz yok, boğazımızda ekmek yok... Biz ne yapacağız?" Salondaki gençler ve yaşlılar nefeslerini tuttular. Gazi, sahnenin kenarına, o köylüye doğru bir adım attı. Gözlerindeki mavi ışık, salonun loşluğunda bir kılıç gibi parladı: "Eski geriliğe götürmenin maddi imkânı kalmamıştır!" dedi, sesi bir emir gibi salona yayıldı. "Milli hâkimiyetimiz için tehlike var mıdır? Hayır, hayır, hayır! Milletimiz yüzyılların acı felaketlerinden uyanmıştır. Bu memleket süngüyle kazanıldı evet ama iktisatla, fabrikalarla kalkınacaktır. Bu halkı öldüren yegâne şey cehalettir, işsizliktir! Kalkınacağız, çarkları döndüreceğiz, İzmit'i sanayinin ve kalkınmanın sarsılmaz kalbi yapacağız!"

Salondan bir alkış tufanı koptu. Ahşap tavanlar, geleceğe verilen bu büyük sözün yankısıyla sarsıldı. Fakat hafızanın bir yüzü şafaksa, diğer yüzü mutlak bir zifirdi. Aslı'nın zihnindeki o sinema salonu, taze kireç kokan umutlar ve Gazi'nin vakur sesi bir anda kâğıt gibi yırtıldı; yerini otuz beş yıl sonrasına, kentin üzerine çöken en ağır, en dondurucu Mart dumanına bıraktı.

Tarih 1 Mart 1958, Cumartesi. Vakit, öğleden sonrasının o uğursuz sükûnetine yaklaşıyordu. Devlet dairelerinin ve okulların yarım gün çalıştığı o soğuk Cumartesi günü, İzmit İskelesi'nde bayram yeri gibi gencecik bir kalabalık birikmişti. Karamürsel ve Gölcük'te lise olmadığı için her gün deniz yoluyla İzmit'e gelen İzmit Lisesi'nin, Erkek ve Kız Sanat Enstitüsü'nün o pırıl pırıl çocukları; yakaları kolları kolalı önlükleri, ellerinde ahşap çantalarıyla rüzgâra aldırmadan gülüşüyor, şakalaşıyorlardı. Sahilde 72 baca numaralı emektar S/S Üsküdar Vapuru, ahşap iskeleye dövünerek son yolcularını alıyordu. Kapasitesinin çok üzerinde, 400'den fazla canı karnına dolduran emektar vapur, saat 12.50'de halatlarını çözdü. İskeleden ayrıldıktan sadece birkaç dakika sonra, saat 12.53'te, Derince açıklarında kıyamet koptu. Aniden patlayan dehşetli bir lodos fırtınası gökyüzünü kapkara bir kefen gibi örttü; Körfez'in uysal suları bir anda devasa gri canavarlara dönüştü. Vapur yan yattı. Şiddetli rüzgârın bordaya çullanmasıyla, Kaptan Mehmet Aşçı ve

Lostromo Mustafa Deniz'in bulunduğu üst kaptan köşkü yerinden koparak denize uçtu. Süvarisini ve dümenini kaybeden 72 numaralı vapur, kontrolden çıkarak dev dalgaların arasında sacları feryat ede ede ikiye bölündü. Aslı, o sacların metalik çatırtısını, gemi içindeki çocukların panik çığlıklarını ve dondurucu suyun kamaralara hücum edişini kendi kemiklerinde hissetti. Vapur, içindeki yüzlerce çocukla birlikte birkaç dakika içinde Körfez'in o balçıklı, karanlık dibine çekildi. O an İzmit'in kalbi durdu. Yalnızca 40 kadar insan buz gibi sulardan yüzerek veya balıkçıların çabasıyla kurtulabildi. Yüzlerce gencecik fidan, 392 can, Körfez'in o dibi görünmez soğuk balçığına gömüldü. Aslı, suyun altındaki o dilsiz sükûneti duydu; öğrencilerin çantalarından dökülen defterlerin, ders kitaplarının, mürekkep hokalarının suyun içinde süzülüşünü gördü. Kıyıya vurmuş annelerin, evlatlarının adını haykıran babaların feryatları dalgalara çarpıp geri dönüyordu. Acı o kadar büyüktü ki, felaketin asıl boyutu ancak Pazartesi sabahı İzmit Lisesi ve Sanat Okulu sınıflarında yapılan yoklamalarda, art arda boş kalan dilsiz sıralarla anlaşılabildi.

19 Ocak'ta İzmit Sineması'nda hürriyeti ve geleceği dinleyen bu şehir, 1 Mart'ta evlatlarını suya verip dilsiz bir ağıda dönüşmüştü. Aslı kendini yeniden Bakırköy'ün o kireç kokulu odasında bulduğunda nefes nefeseydi; ciğerleri sanki o tuzlu, soğuk körfez suyuyla dolmuş gibi boğulacak gibiydi. Göğsü bir körük gibi kalkıp iniyordu. Doktor Şerif kapının eşiğinde durmuş, hastasının bu devasa tarihsel trajediden nasıl bir hakikat çıkaracağını bekliyordu.

"Gördün mü?" diye fısıldadı Doktor Şerif. Aslı masadaki kâğıda ve titreyen ellerine baktı. Üzerinde sanki Gazi'nin kürsüye vurduğu yumruğun tozu, fabrikanın ilk is kokusu ve 1 Mart'ın o tuzlu, dondurucu gözyaşı vardı. "Gördüm doktor," dedi Aslı, sesi taş gibi sert ama gözleri yaşlıydı. "Biz bu topraklarda geleceği büyük sözlerle, büyük hamlelerle kurduk; ama çocuk çığlıklarımızı Derince açıklarında, körfezin karanlık sularında kaybettik. Ben bir kâtip olarak, ne sinemadaki o gururlu sesi ne de suyun altındaki o dilsiz ağıdı tekleştirmeden, ikisini de çıplak hakikatiyle yazmadan bu şehir de ben de huzur bulamayız." Aslı yazmaya başladı. Roma'nın mermeri, Osmanlı'nın çınarı, Cumhuriyet'in ilk kelamı ve körfezin kara matemi..

Aslı Gibidir

Ayna ve Cam Kırıkları

XVII

Derine Daha Derine
2025 - İzmit

Ulema der ki; gürültünün en büyüğü, sessizliğin en derininde saklıdır. Ancak o sessizliğin içine korkmadan yürüyenler, kâinatın binlerce yıldır biriktirdiği dilsiz hakikati duyabilirler.

Yeraltı kütüphanesinden, o sarnıçların rutubetli ve asır kokan sessizliğini ruhuma gömerek yüzeye çıktığımda, basamaklar sanki her adımda beni yeryüzüne değil, kendime taşıyordu. Dışarıdaki İzmit gürültüsü, kornalar, fren sesleri, insanların telaşlı haykırışları, hepsi artık benim yönettiğim bir orkestranın enstrümanları gibiydi. Yağmur yerini ılık bir neme bırakmış, asfaltın üzerinden yükselen buhar, kentin hafızasını havaya bir sis perdesi gibi asmıştı. Zihnim yeraltının sükûnetiyle doluyken, o büyük ve kaçınılmaz yüzleşme başladı.

İzmit Saat Kulesi'nin tam altındaydım. Burası ruhumun en derinindeki mahşeri bir mahkeme salonuna dönüştü. Etrafımdaki modern dünya şeffaflaşmaya başladı; binaların betonları eriyor, yerlerini havada asılı kalan hayaletlere, dumanlara ve feryatlara bırakıyorlardı. Karşımda iki figür belirdi. Biri Akıl'dı; bembeyaz, kusursuz bir toga içinde, İzmit'in Roma yolları kadar düz ve soğuk. Diğeri Delilik'ti; rengârenk, yamalı elbisesiyle körfezin fırtınalı denizi gibi hırçın ve akışkan. Akıl, bir mühendis edasıyla öne çıktı. Sesi bir giyotin kadar keskindi: "Bak bu kız bir sistem hatası!" diye kükredi kuleye doğru. "Onun gördükleri, tarihin paslı raylarından sızan birer arızadır. Onu tedavi edip rasyonalitenin o tertemiz limanına çekeceğim. Aslı, sana 'normal' olmayı vaat ediyorum! Yarını planlamayı, dünü unutmayı vaat ediyorum."

Akıl elindeki pergameni titretmeden uzattı: "Burası bir sanayi şehri, Aslı! 1923'te Gazi Mustafa Kemal o Kasır'da boşuna mı konuştu sanıyorsun? 'İnkılabın kanunu, mevcut kanunların üstündedir' derken, senin bu hastalıklı duygularını mı kastetti? Hayır! O, aklı, bilimi ve nizamı işaret etti. Bak verilere: 17 Ağustos 1999 Depremi. Sayı: 17.481 ölü. Bu sayı nettir. Bu sayı rasyoneldir. Ölen ölmüştür, geri kalan hayat nizam içindir. Senin o duyduğun çığlıklar sadece nöronlarının bir oyunu. Otobüs kazası dediğin şey, fiziğin bir kanunu; dikkatsizliğin ve sürtünme katsayısının bir sonucu! Acıdan kaçmalısın Aslı, rakamlara sığınmalısın. Rakamlar seni incitmez!"

Delilik, yırtık pırtık elbisesinin ipliklerini savurarak güldü. Sesi, sarnıçlardan gelen kadim bir uğultu gibiydi: "Yalan söylüyor Aslı! O sayılar sadece beyaz kâğıt üzerine düşmüş ölü mürekkep damlalarıdır. 17.481 can kaybıymış... Peki, o 17.481 kişinin her birinin son saniyesindeki o dehşeti hangi sayı açıklar? Akıl, o gece enkaz altında kızına 'Dayan canım yavrum' diye fısıldayan babanın sesini kaçla çarpar? Bir annenin, evladının cansız bedeni başında attığı o ilk sessiz çığlığı hangi istatistik kutusuna sığdırabilirsin? Akıl dünyayı ölçer Aslı, ben ise dünyayı hissederim. Ben o 1 Mart gecesi batan Üsküdar Vapuru'ndaki çocukların suya düşen hayalleriyim. Akıl sana 'kaza' der, ben ise sana 'kopuş' derim."

Delilik, bir anda Valide Sultan'ın o yüzyılları aşan hıçkırığını yankıladı kulenin taşlarında: "Söylesene Akıl! Valide Sultan'ın evlat acısı bir hastalık mıydı? 16 Ocak'ta Gazi o gazetecilere Kürt meselesinden bahsederken sadece 'idari bir muhtariyet' mi diyordu, yoksa bu toprakların ruhundaki kadim bir birliktelik arzusuna mı sesleniyordu? Sen sadece sözü duyarsın, ben ise o sözün altındaki sızıyı... Aslı, sen bu acıyı hissedebildiğin için bu şehrin ta kendisisin!" Akıl, asasını yere vurdu, kıvılcımlar Roma mermerlerine sıçradı: "Seni dinlemek kaostur! Eğer senin bu 'ruh' dediğin şeye teslim olursak, fabrikalar durur, gemiler batar, dünya bir tımarhaneye döner. Nizam olmazsa hayat olmaz! İzmit'i o küllerinden kim kaldırdı? Senin o renkli ipliklerin mi, yoksa benim cetvelim ve betonum mu? 19 Ocak'ta o sinema salonunda toplanan halka 'kalkınacağız' diyen ses, benim sesimdi!"

Delilik, Aslı'nın kulağına eğildi, nefesi deniz tuzu kokuyordu: "Kalkınmak için ruhunu satacak mısın Aslı? Akıl sana 'tedavi' diyor, çünkü o senin farklı olmandan, taşların dilini duymandan korkuyor. O, kentin altındaki sarnıçları betonla doldurmak istiyor. Ben ise sana o sarnıçlardaki suyu, o suda yüzen bin yıllık gölgeleri vaat ediyorum. Ben, o 1 Mart faciasında denizin dibine çöken gencecik öğrencilerin hiç bitmeyen matematik dersiyim..." Münazaranın doruk noktasında, Saat Kulesi'nin kadim gövdesi sarsıldı. Çanlar; bir kez değil, iki kez, üç kez... Tüm kentin tarihi tek bir saniyede toplandı. Ve o soru, kulenin taşlarından bir çığlık gibi koptu: "Vakit... kimin lehinedir?" Akıl hemen atıldı: "Vakit benim lehimedir! Çünkü ben ilerlemeyim.

Ben dünden yarına çekilen o düz çizgiyim. Ben mantığım, ben zaferim! Vakit, planlayanındır!" Delilik usulca fısıldadı: "Vakit benim lehimedir. Çünkü ben zamanın ötesindeki ebedî gerçeğim. Ben bir annenin gözyaşıyım, bir şehrin hiç susmayan çığlığıyım. Ben bir çizgi değil, kendi içine akan bir nehirim. Vakit, hissedebilenindir."

O an her şey durdu. Bakırköy'deki o soğuk odada Doktor Şerif'in söyledikleri, yeraltı kütüphanesindeki Leyla Hanım kayıtları, kentin altındaki su yolları ve üzerindeki demiryolu... Hepsi zihnimde tek bir noktada birleşti. Ben ne Akıl'ın o dondurucu ve kör düzenini, ne de Delilik'in o boğucu ve uçsuz bucaksız kederini seçecektim.
"Durun!" diye bağırdım. Sesim, rüzgârı bile kesti. Akıl ve Delilik durup bana baktı. İkisi de bendim. İkisi de bu şehirdi. "Sen," dedim Akıl'a. "Sen olmazsan bu kenti kuramazdık. Ama sen ruhsuzsun. Bir babanın acısını bir istatistiğe indirdiğinde hakikati öldürüyorsun. Sen sadece bina yaparsın, ama içinde kimse yaşayamaz." Sonra Delilik'e döndüm. "Ve sen... Sen hakikatsin ama dilsizsin. Sen acıyı taşıyorsun ama onu iyileştiremiyorsun. Sen sadece kanıyorsun. Sen bir nehirsin ama yatağın yok, sadece yıkıp geçiyorsun."

Gözlerimi kapattım. 17 Ağustos'un uğultusunu, otobüs kazasının cam kırıklarını, Kasr-ı Hümayun'un tütün kokulu masasını ve Üsküdar Vapuru'nun dondurucu suyunu kendi içimde birleştirdim. Neyin gerçek neyin yalan olduğunu anlamak için, önce dışarıdaki fırtınayı susturup kendi iç sesimin o duru tınısını duymam gerektiğini öğrenmiştim. "Ben ikiniz de değilim," dedim. "Ve ben, ikinizim de. Ben, o 17.481 rakamının içindeki her ruhu tanıyan bir matematikçiyim. Ben, 16 Ocak'ta verilen o hürriyet sözünün, 1 Mart'ta kaybedilen o çocukların hakkı olduğunu bilen bir kâtibim. Ben, Şehir Apsesi'ni neşterle deşen değil, o irini mürekkebe çeviren bir yazarım!"

O fısıltıyla birlikte Akıl ve Delilik'in bedenleri erimeye başladı. Beyaz toganın parçalarıyla rengârenk elbisenin iplikleri havada dans ederek birbirine dolandı. Akıl benim yöntemim oldu, Delilik ise derinliğim. Her ikisinin de fısıltıları benim kendi sesimle, kendi kimliğimle bütünleşti. Ne bir hata, ne bir kurban, ne de bir hastaydım artık. Ben, bu kentin yaşayan bilinciydim. O anda, Saat Kulesi'nin çanı son kez; tek, net ve kenti yerinden oynatacak kadar güçlü bir

çınlamayla yankılandı. Bu çınlama, İzmit'in her bir taşına, körfezin her bir dalgasına, o yeraltı kütüphanesinin en derin sarnıcına ulaştı. Ve kule, tüm zamana nihai cevabı verdi: "Vakit... Aslı'nın lehinedir."

Kulenin yıllardır yorgun duran o devasa akrep ve yelkovanı, uzun bir aradan sonra ilk kez, muazzam bir uyumla ve düzenle ilerlemeye başladı. Ben artık İzmit'in tüm hikâyelerini, tüm kanlı ve şanlı geçmişini içimde barındırıyordum; ama artık onlar beni değil, ben onları yönetiyordum.

Aslı Gibidir

YILLAR SONRA

YILLAR SONRA

Bakırköy'ün beyaz duvarları artık zihnimde uzak, silik birer lekeydi. Yıllar önce Saat Kulesi'nin altında verdiğim o karar, beni bu şehrin hem kâtibi hem de en sadık rehberi yapmıştı. Artık zihnimdeki sesler beni boğmuyor; aksine, bir grubun önünde yürürken her binanın, her taşın hikâyesini doğru kelimelerle seçmemi sağlıyordu. Sabahın ilk ışıkları, İzmit Körfezi'nin üzerine gümüş bir tepsi gibi düşerken, grubumu kentin en eski yerleşim bölgesi olan tepelere topladım. Elimdeki mikrofonu açtım, derin bir nefes aldım ve sesim kentin yokuşlarına doğru yankılandı: "Değerli misafirler, bugün Kocaeli'nde sanayinin ardına sakladığı o naif, yaralı ama bir o kadar da mağrur ruhuna dokunacağız. Burası Roma'dan Osmanlı'ya, yıkımlardan yeniden doğuşlara uzanan bir hayatta kalma destanıdır."

1. Kapanca Sokak ve Akçakoca Mahallesi: Zamanın Durduğu Durak,

Yürüyüşümüze Akçakoca Mahallesi'nin kalbi sayılan Kapanca Sokak'tan başladık. Grubun arnavut kaldırımları üzerindeki ayak sesleri, ahşap konakların pencerelerinde asılı duran sardunyalara karışıyordu. "Burası," dedim, parmağımla bir sokağın eğimini göstererek, "İzmit'in 19. yüzyıl sivil mimarisinin açık hava müzesidir. Solunuzda gördüğünüz yapılar, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin ve ilçe belediyelerinin yıllar süren titiz restorasyon çalışmalarıyla hayata döndürüldü. Kapanca Sokak, memurların, tüccarların ve eski ailelerin bir arada soluduğu bir hafıza tünelidir." Sokağın ortasında durup Kapanca Hanı'nı ve Eski Vali Konağı'nı işaret ettim: "Şu ahşap işçiliklerine bakın. O dönemde kullanılan 'bağdadi' tekniği, bu evlerin hem nefes almasını sağlar hem de deprem karşısında esnemesine imkân verirdi. Bu binalar, benim zihnimdeki sarsıntıları dindiren o esnekliği temsil ediyor.

Geçtiğimiz dönemde yapılan başvurularla bu bölgenin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dâhil edilmesi süreci, bu taşların artık dünya tarafından da duyulduğunun kanıtıdır." Biraz ilerideki Hacı Yusuf Camii'nin önüne geldiğimizde, grubun dikkatini minaresindeki ve girişindeki ahşap süslemelere çektim. "Bu yapı 1890'ların ruhunu taşır. İzmit'in sanayileşmeden önceki o dingin, kasaba havasının son şahididir."

2. Orhan Camii: Fetih ve Kılıcın Hikâyesi

Grup yavaşça yokuşu tırmanırken, kentin en yüksek noktalarından birinde duran ve tüm ihtişamıyla körfezi selamlayan Orhan Camii'ne vardık. Burası, Akçakoca Bey'in fethettiği kentin üzerine vurulmuş ilk Türk mührüydü. "Değerli dostlar, burası bir ibadethaneden daha öte bir tapu senedidir," dedim caminin avlusundaki dev çınarın gölgesinde. "1332-1333 yıllarında Orhan Gazi döneminde,Şehzade Süleyman Paşa tarafından babası adına yaptırılmıştır. Caminin en sarsıcı geleneği ise asırlardır bozulmayan 'Kılıçla Hutbe' geleneğidir." Grup merakla birbirine bakarken devam ettim: "Osmanlı geleneğinde fethedilen kentin en büyük camisinde imam, hutbeye elinde kılıçla çıkar. Bu, bölgenin artık adaletle korunduğunun sembolüdür. Kocaeli Valiliği ve yerel yönetimler, bu geleneğin somut olmayan kültürel miras olarak tescillenmesi için büyük çaba sarf etti. Bugün hâlâ özel günlerde bu ritüel, kentin fethi anısına gerçekleştirilir. O kılıcın sesi, kentin altındaki antik mermerlerin titremesini dindirir."

3. Tarih Koridoru, SEKA Park ve Şehrin Yeni Cazibe Merkezi: Fuar Park

Caminin hemen yanındaki Kültür Tepesi'ne çıktığımızda, manzara herkesin nefesini kesti. Bir yanda İzmit Saat Kulesi, diğer yanda Kasr-ı Hümayun (Av Köşkü) ve ayaklarımızın altında gümüşi bir şerit gibi uzanan Körfez...

Bir zamanlar genzi yakan sülfür kokusu ve sanayinin ağır gölgesiyle hatırladığım o deniz, şimdi masmavi bir ayna gibi gökyüzünü yansıtıyordu. Büyükşehir Belediyesi'nin yıllar süren o devasa Körfez Dip Çamuru Temizliği Projesi ve kıyı rehabilitasyon çalışmaları, denize adeta kaybettiği çocuk saflığını ve nefesini geri vermişti. Çocukluğumda annemin şefkatiyle özdeşleştirdiğim o taze yosun ve iyot kokusu, artık şehrin her caddesine bir yaşama sevinci gibi yayılıyordu. "

Buradan baktığınızda," dedim, elimle bir yelpaze çizer gibi, "İzmit'in üç bin yıllık katmanlarını görebilirsiniz. Hemen altımızda, Roma İmparatorluğu'nas ait Nikomedia'nın saray kalıntıları yatıyor. Üstünde Sultan Abdülaziz'in Avrupa tarzında inşa ettirdiği köşk yükseliyor. Aşağıya, kıyıya baktığınızda ise Mimar Sinan'ın

1579 tarihli başyapıtı Pertev Paşa (Yeni Cuma) Camii'ni ve hemen yanında yükselen SEKA Park'ı görürsünüz. Bir zamanlar bacalarından is tüten o devasa kâğıt fabrikası, bugün Avrupa'nın en büyük sanayi müzelerinden biri olan SEKA Kâğıt Müzesi'ne ve Kocaeli Bilim Merkezi'ne dönüştü." Sahile doğru inerken grubumu, İzmit'in merkezinde hayat bulan o devasa yeşil alana yönlendirdim: "Şimdi durduğumuz yer ise kent merkezinin en büyük nefes alanı, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin en değer verdiği projelerden biri olan Fuar Park (İzmit Millet Bahçesi). Doğanın, sanatın, gençliğin ve huzurun aynı adreste buluştuğu bu alan, kentin hızını yavaşlatan bir vaha gibi. Şehrin en yoğun noktalarından birinde yer almasına rağmen gürültüyü dışarıda tutuyor. Çimlerin üzerinde ders çalışan gençleri, göl kenarında vakit geçiren aileleri görüyorsunuz."

Alev Alatlı Kütüphanesi'ni ve Sanat Galerisi'ni işaret ederek devam ettim: "Burası kültürel hayatın da kalbi. Alev Alatlı Kütüphanesi öğrencilere sessiz bir çalışma alanı sunarken, Sanat Galerisi sergilerle kente ruh katıyor. Parkın neşesini ise bisiklet süren çocuklar, paten kayan gençler ve ailelerin yaz aylarında serinleyip eğlendiği Aquapark oluşturuyor. Parkta yürüyüş yapan vatandaşlarımızın dediği gibi; burası insana hastalığını, yorgunluğunu unutturan bir yaşam alanı. Şehir artık burada duruyor, dinleniyor ve izliyor."

Günün ilk yarısını ve yorgunluğunu burada noktalarken misafirlerim gruplar halinde Millet Bahçesi'ndeki kafelere dağıldılar. Gruptakilerin gözlerindeki şaşkınlığı ve hayranlığı görmeliydiniz. Dinlenmiş olarak bir araya gelen misafirlerime, "Hazırlanın," dedim gülümseyerek, "Birazdan yeşilin ve denizin en hırçın ama en cömert olduğu Kandıra'ya, o pembe kayaların sırrına doğru yol alacağız." İzmit'in yokuşlu sokaklarını ve kılıçlı hutbelerin yankısını geride bırakıp, kentin kuzeyine, Karadeniz'in o bitmek bilmeyen uğultusuna doğru yol alırken gruptaki heyecan dalga dalga artıyordu. Otobüsün camından süzülen yemyeşil Kandıra köyleri, kentin o ağır sanayi yükünü üzerimizden silkelemek için bizimle sözleşmiş gibiydi. Mikrofonu tekrar elime aldım. Sesim bu kez doğanın kalbinden gelen bir ferahlıkla yankılandı: "Şimdi, Kocaeli'nin hem en hırçın hem de en huzurlu yüzüyle tanışmaya gidiyoruz. Kuzeyde Karadeniz'in dövdüğü pembe kayaların sırrını çözecek, ardından kentin

en yüksek noktasında bulutların üzerine çıkacağız. Hazır mısınız kentin doğasına dokunmaya?"

4. Kandıra: Kerpe ve Kefken'in Antik Fısıltısı

Kandıra'ya ulaştığımızda, ilk durağımız olan Kerpe'nin o eşsiz koyu bizi karşıladı. Gruptakiler, suyun o alışılmadık turkuaz rengini görünce kısa bir şaşkınlık yaşadılar. Onları doğrudan kentin doğal heykeltıraşlık eseri olan Pembe Kayalar'a götürdüm. "Buraya iyi bakın," dedim, rüzgârda uçuşan saçlarımı düzelterek. "Bu kayalar, doğanın bize bıraktığı bir mühendislik harikasıdır. Pre-kambriyen dönemden kalma bu pembe kalker kayalar, suyun içindeyken yumuşak, dışarı çıktığında ise sertleşen tuhaf bir yapıya sahip. Öyle ki, Osmanlı döneminde buradaki kayalar dikdörtgen bloklar halinde kesilerek deniz yoluyla İstanbul'a taşınmış; Sultanahmet Camii'nin ve Rumeli Hisarı'nın inşasında kullanılmıştır. Yani İstanbul'un siluetinde aslında Kandıra'nın kalbi atar."

Ardından Kefken Adası'nı işaret ettim: "Şu karşımızdaki ada, Kocaeli'nin üzerinde insan yaşayan tek adasıdır. Antik çağlarda 'Daphne' adıyla bilinen bu topraklar, Cenevizlilerden Bizanslılara kadar her medeniyetin sığınağı olmuş. Geçtiğimiz yıllarda Kocaeli Müze Müdürlüğü koordinesinde yapılan kazılarda, adanın suları altında antik bir limanın ve Bizans kiliselerinin kalıntıları bulundu.

Karadeniz'in o büyük derinliğinde sadece balıklar yok; burası kentin kayıp hazinelerini de saklıyor." Grup, Kerpe Kalesi'nin denize gömülmüş dilsiz surlarını izlerken, onlara Kandıra'nın aynı zamanda bir lezzet başkenti olduğunu hatırlattım: "Buradan ayrılmadan, Kandıra yoğurdundan ve meşhur fındığından tatmayan, kentin bereketini anlamış sayılmaz."

5. Ormanya ve Kartepe: 50 Yıllık Hayalin Zirvesi

Kuzeyin serinliğini arkamızda bırakıp rotamızı Samanlı Dağları'na çevirmeden önce, Ormanya Doğal Yaşam Parkı'nda mola verdik. "İşte burası," dedim masalsı ahşap evlerin ve devasa meşe ağaçlarının arasında yürürken, "Avrupa'nın en büyük doğal yaşam parkı olan Ormanya. Kentin stresi ve beton yükü, bu ağaçların gölgesinde eriyip gider." Ardından rotamızı Kartepe'nin en mağrur tepesine

çevirdik. Yollar kıvrıldıkça hava soğuyor, bitki örtüsü dev kayın ve gürgen ağaçlarıyla yoğunlaşıyordu. Vardığımızda, herkesin gözü gökyüzüne doğru uzanan o gümüşi kablolara takıldı. Kartepe Teleferiği'nin istasyonunda durduk. "Değerli misafirler, şu an kentin 50 yıllık rüyasının tam merkezindesiniz," dedim coşkuyla. "2024 yılının Mart ayında hizmete giren bu teleferik hattı, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin vizyon projelerinden biri. Kuzuyayla ile Derbent arasında süzülen bu kabinler, sadece yedi dakikada sizi 1600 metre rakıma taşıyor. Belediye Başkanı Doç. Dr. Tahir Büyükakın'ın 'Şehrin 50 yıllık hayali' dediği şey, işte bu zirveye zahmetsizce ulaşmaktı." Kabinlere bindiğimizde manzara bir film şeridi gibi akmaya başladı: "Sağınıza bakın; Sapanca Gölü bir ayna gibi parlıyor. Solunuzda ise İzmit Körfezi'nin sanayi ve denizi birleştiren o devasa silueti... Kartepe, Marmara'nın tek kayak merkezine sahip zirvesidir. Kışın beyaz bir sessizliğe bürünür, yazın ise serin bir nefes olur. Kuzuyayla Tabiat Parkı'nda yürürken, kentin yorgunluğunu ağaçların köklerine bırakırsınız."

Günün sonunda, Kartepe'nin o keskin havasını ciğerlerimize çekmiş, Kandıra'nın tuzuyla yıkanmıştık. Onlara dönüp gülümsedim: "Bugün kentin iki ucunu gördünüz. Bir yanda Karadeniz'in hırçın mermerleri, diğer yanda Samanlı'nın beyaz tacı... Yarın," dedim sesimi biraz daha alçaltarak, "Körfezin güneyine ineceğiz. Başiskele'nin yeşil vadilerinden, Gölcük'ün o hüzünlü ve vakur hikâyesine, ardından Karamürsel Alp'in denizci ruhuna uzanacağız. Kocaeli, kendisini keşfetmenizi bekleyen bir labirenttir ve biz henüz yolun yarısındayız." Güneş, İzmit Körfezi'nin güney kıyılarını kucaklarken, bu kez rotamızı kentin hem en taze hem de en köklü yerleşimlerine çevirdik. Otobüsümüz Başiskele'nin yeşil sırtlarına doğru tırmanırken, mikrofonu elime alıp gruptakilere bu bölgenin Türkiye'nin denizcilik ve sanayi tarihindeki ana arterler olduğunu anlattım.

6. Başiskele: Antik Astakos'tan Selçuklu'ya

Başiskele'ye girdiğimizde, misafirlerimi ilk olarak Kılıçarslan Mahallesi'nin o serin yamaçlarına götürdüm. "Değerli misafirler," dedim, önümüzde uzanan yeşil vadiyi işaret ederek. "Burası Kocaeli'nin 'Yedi Yıldızlı Şehri' Başiskele. Adını, 11. yüzyılda burada

karargâh kuran Anadolu Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan'dan alır. Ama buranın hikâyesi çok daha eskidir. Ayaklarımızın altında, M.Ö. 712 yılında Megaralılar tarafından kurulan antik Astakos kenti yatıyor. Yani İzmit'in (Nikomedia) temelleri aslında ilk burada, körfezin bu şefkatli koyunda atılmıştır."

Belediyenin son yıllarda hayata geçirdiği Sahil Düzenleme Projeleri ve doğa parklarından bahsettim: "Başiskele bugün hem modern yaşamın hem de ekolojik turizmin merkezi. Samanlı Dağları'nın eteklerinden süzülen taze hava, Yuvacık Barajı ve Beşkayalar Tabiat Parkı'nın serinliği kentin dumanını burada tamamen dağıtır. Aytepe ve Menekşe Yaylası, doğa tutkunları için kentin akciğerleridir."

7. Gölcük: Donanma Kenti ve Yaralı Hafıza

Gölcük'e yaklaştıkça sahil boyunca devasa tersane binaları ve Türk bayraklarıyla donatılmış savaş gemileri belirmeye başladı. Grubun yüzündeki merak, askerî disiplinin o vakur havasıyla birleşti. "Şu an Türk denizcilik tarihinin kalbindeyiz," dedim. "Gölcük, 1920'lerde Yavuz Zırhlısı'nın onarımıyla başlayan o büyük askerî yolculuğun merkezidir. Gölcük Deniz Ana Üssü, Türkiye'nin en büyük askerî limanlarından biridir. Ama bu kentin hafızasında, taşın ve denizin bile ağladığı bir tarih mühürlüdür: 17 Ağustos 1999." Aracımızı Kavaklı Sahili'ndeki Deprem Anıtı'nın yakınında durdurduk: "Burası depremin merkez üssüydü. Kentin bir bölümü o gece denize gömüldü. Gölcük Belediyesi ve devletimizin kararlı adımlarıyla burası 'Küllerinden Doğan Kent' oldu. Bugün gördüğünüz bu planlı sokaklar, aslında bir milletin dayanışma destanıdır. Ayrıca kentin kuzeyindeki Yazlık Ilıcası, Roma döneminden beri şifa dağıtan bir termal merkez olarak belediyenin yatırımlarıyla modern bir turistik tesise dönüştürüldü."

8. Karamürsel: Mavi Vatanın İlk Mührü

Körfezin en ucuna, poyrazın en sert ama en temiz estiği yere, Karamürsel'e vardık. Sahilde bizi, elinde pusulası ve mağrur bakışıyla Karamürsel Alp'in heykeli karşıladı. "İşte burası," dedim heyecanla, "Osmanlı İmparatorluğu'nun denize açılan ilk kapısıdır. Karamürsel Alp, Osmanlı'nın ilk Kaptan-ı Deryasıdır. 1327 yılında Orhan Bey'in emriyle burayı fethetmiş ve Osmanlı'nın ilk tersanesini bura-

da kurmuştur. Kendi adıyla anılan o meşhur 'Karamürsel Kadırgaları', hafif ve hızlı yapılarıyla Bizans donanmasına kök söktürmüştür." Sahilde yürürken grubun dikkatini Karamürsel'in o meşhur sepetlerine çektim: "Halk arasında 'Ufacık tefecik gördün de Karamürsel sepeti mi sandın?' deyimi tam da buradan gelir. Görünüşü küçük ama iç hacmi şaşırtıcı derecede geniştir. Karamürsel bugün yelken sporlarının merkezi haline gelmiştir. Karamürsel Belediyesi'nin desteğiyle kurulan yelken kulüpleri, Alp'in o kadim denizci ruhunu gençlerin yelkenlerinde yaşatıyor. Ayrıca kentin sırtlarındaki Aşıklar Tepesi, körfezi en geniş açıyla görebileceğiniz, kentin nefes aldığı yerdir." Güneş körfezin sularını kızıla boyayarak Karamürsel sırtlarından batarken, onlara dönüp gülümsedim.

"Bugün mermerin altındaki tarihi, depremin yaraladığı ama yıldıramadığı umudu ve denizlerin ilk fatihlerini gördünüz. Yarın gezimizin en 'hızlı' ve en modern bölümüne geçeceğiz. Derince'nin devasa limanlarından, Hereke'nin ipek ilmeklerine; Gebze'nin teknoloji vadilerinden Darıca'nın doğa mucizelerine uzanacağız. Kocaeli'nin sanayiyle nasıl yoğrulduğunu ama ruhunu nasıl koruduğunu birlikte keşfedeceğiz." Gezimizin dördüncü ve en görkemli sabahında, İzmit'in o dar yokuşlarından batıya, Türkiye'nin kalbinin attığı üretim koridoruna doğru süzülüyoruz. Burası fabrikaların yükseldiği bir üretim kuşağı; ipeğin metalle, tarihin teknolojiyle, antik mezarların siber vadilerle kucaklaştığı yerdir.

Otobüsümüzün pencerelerinden dev vinçlerin gölgeleri geçerken, grubumun gözlerindeki ön yargıların nasıl kırılacağını biliyorum. Mikrofonu elime aldığımda sesim, kentin bu en dinamik hattına uygun bir tempoda yankılandı:
"Değerli dostlar, bugün bir coğrafyayı gezerken, bir ülkenin nasıl ürettiğini, nasıl düşündüğünü ve geçmişini nasıl geleceğe taşıdığını göreceğiz. Derince'nin derin sularından Darıca'nın yeşil kıyılarına kadar her adımda şaşıracaksınız."

9. Derince: Limanın Gölgesinde Bir Kültür Hazinesi
Derince'ye girdiğimizde devasa konteyner gemileri bizi karşıladı. "Değerli misafirler," dedim, limanın devasa vinçlerini işaret ederek. "Derince Limanı, 1900'lerin başından beri kentin dünyaya

açılan kapısıdır. Ancak Derince denince sadece vinçler gelmesin aklınıza. Hemen arkamızda yükselen Çınarlı Dere Mesire Alanı, kentin o devasa çarkları arasında kalan bir nefes borusudur. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin yaptığı çevre düzenlemeleriyle burası, insanların akşam güneşini selamladığı bir huzur adasına dönüştü." Grubu, restorasyonu tamamlanan Zübeyde Hanım Kültür Merkezi'ne götürdüm: "Bu bina, kentin modernleşme tarihindeki ilk sosyal izlerden biridir. Derince, kentin hem en hırçın işçi sınıfı ruhunu hem de en sıcak mahalle kültürünü içinde barındırır."

10. Körfez ve Hereke: Saraylara Layık Bir Sabır

Körfez ilçesine, özellikle Hereke'ye vardığımızda atmosfer bir anda değişti. Deniz kenarında Kaiser Wilhelm Köşkü bizi selamladı. "Burası," dedim, köşkün ince ahşap işçiliğine parmağımla dokunarak. "Alman İmparatoru Wilhelm'in 1898'deki ziyareti için sadece birkaç haftada, tek bir çivi çakılmadan inşa edilmiştir. Ama Hereke'nin asıl mucizesi, hemen yanındaki fabrikadadır." Grubu Hereke İpekli Dokuma ve Halı Fabrikası'na soktuğumda, tezgâhlardaki ipeklerin pırıltısı gözlerini aldı. "Sabır ipeği altına çevirir. Hereke halısı, bir santimetrekaresinde barındırdığı 100 düğümle dünyanın en ince, en kıymetli halısıdır. 1843 yılında kurulan bu fabrika, Dolmabahçe'den Versay Sarayı'na kadar dünyanın en önemli mekânlarını döşemiştir. Kocaeli ve Körfez Belediyesi'nin 'Coğrafi İşaret' hamleleriyle, Hereke halısı bugün kendi onurunu koruyor."

11. Dilovası ve Çayırova: Devlerin Arasındaki Tarih

Dilovası'ndan geçerken, gökyüzünü bir bıçak gibi kesen Osmangazi Köprüsü'nün devasa ayakları altında durduk. "Şu an dünyanın en uzun asma köprülerinden birinin altındayız," dedim. "Ama başınızı yukarı kaldırmadan önce ayağınızın altına bakın. Hemen şurada Mimar Sinan Köprüsü duruyor. Kanuni Sultan Süleyman zamanında yapılan bu taş köprü, yüzyıllardır orduların ve tüccarların geçişine tanıklık etti. Dilovası bugün organize sanayi bölgeleriyle Türkiye'nin üretim üssüdür; ama aynı zamanda doğaya ve tarihe olan borcunu, son yıllarda yapılan çevre yatırımları ve kentsel dönüşümle ödemeye çalışıyor." Çayırova'ya geçtiğimizde, kentin bu dinamik ilçesindeki hızlı dönüşümü anlattım: "Çayırova, sanayinin kalbinde yükselen bir 'yaşam alanı' projesidir. Kuştepe Mesire Alanı, kentin

grileşmesine izin vermeyen bir yeşil kalkandır. Burası, Kocaeli'nin gelecekteki modern şehircilik anlayışının bir laboratuvarı gibi gelişiyor."

12. Darıca ve Gebze: Cihan Fatihinden Siber Vadilere

Darıca'ya vardığımızda grubun yorgunluğunu dağıtmam gerektiğini hissettim. Onları Faruk Yalçın Hayvanat Bahçesi ve Botanik Parkı'nın kapısından içeri soktum. "Burası 400'den fazla hayvan türü ve 8000'den fazla bitki çeşidiyle hem bir eğlence yeri hem de bir gen bankasıdır. Darıca sahilindeki Balyanoz Koyu, Büyükşehir Belediyesi'nin muazzam sahil projesiyle, halkın denizle barıştığı, kentin en şık yürüyüş yolu haline geldi." Gezimizin son ve en görkemli durağını ise kentin devi Gebze'ye ayırdık. Önce Çoban Mustafa Paşa Külliyesi'nin o huzurlu avlusunda soluklandık.

"Bakın," dedim kubbeyi göstererek. "Mimar Sinan'ın Hassa Mimarlar Başı olarak ilk büyük dokunuşlarını yaptığı bu külliye, Gebze'nin Osmanlı ruhudur. Ancak Gebze'nin tarihi bununla da sınırlı değil. Birkaç kilometre ötede, çağ kapatıp çağ açan Cihan Fatihi Sultan Mehmet Han'ın Doğu Seferi'ne çıkarken otağını kurduğu ve son nefesini verdiği Hünkar Çayırı uzanır. Büyükşehir Belediyesi'nin Panoramik Müze projesiyle ihya edilen bu topraklar, bir imparatorluğun kader çizgisidir. Hemen yakınında ise Roma'ya kök söktüren Kartacalı efsanevi komutan Hannibal'in Anıt Mezarı yükselir."

Otobüs Bilişim Vadisi'ne doğru ilerlerken parmağımla camdan dışarısını gösterdim: "Antik komutanların ve cihan fatihinin iz bıraktığı bu topraklarda bugün, Türkiye'nin en büyük teknoloji üssü olan Bilişim Vadisi ve TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi (MAM) yükseliyor. Gebze, geçmişin büyük komutanlarını bağrında saklarken; yarının insansız araçlarının, yapay zekâlarının doğduğu siber bir geleceğe ev sahipliği yapıyor. Gebze Teknik Üniversitesi ise bugün dünyanın en iyi bilim merkezleriyle yarışıyor."

Günün sonunda, güneş Darıca sahilinden Marmara'nın sularına altın bir sikke gibi gömülürken grubuma döndüm. Gözlerimde, beş yıl önceki o sancılı kızdan eser kalmamış, kentine sahip çıkan bir kadının gururu vardı.

“Kocaeli’ni gezdik,” dedim, sesimdeki dinginlikle. “Mermerin altındaki Roma’yı, kılıçlı hutbelerin Osmanlı’sını, küllerinden doğan Cumhuriyet’i, Hünkar Çayırı’nın heybetini, ipek ilmeklerin Hereke’sini ve siber dünyanın Gebze’sini gördük. Bu şehir, her bir çatlağında bir insan hikâyesi saklayan devasa bir kalpmış.”

Grup dağılırken, bir tanesi yanıma gelip sordu: “Aslı Hanım, siz bu şehri nasıl bu kadar iyi tanıyorsunuz?” Cebimdeki eski bir defter sayfasını parmaklarımın ucunda hissettim. “Çünkü ben,” dedim, “bu şehrin en karanlık gecesinde, Saat Kulesi’nin altında onunla bir anlaşma yaptım. O bana hikâyelerini verdi, ben ona kalemimi.”

Otobüs İstanbul’a doğru yola çıkarken, arkamda bıraktığım şehir masmavi bir denizle bana gülümsüyordu. Ben şahittim. Şehir uyanmıştı. Ve hikâye, bittiği yerde yeniden başlıyordu.

KAYNAKÇA VE TARİHSEL REFERANSLAR

Romanda Geçen Tarihsel Olaylar, Antik Metinler, Arşiv Belgeleri ve Açık Kaynak İncelemeleri

Roman kurgusu içerisinde Aslı'nın bilincinden, rüyalarından ve tarihsel vizyonlarından süzülen tüm kesitler; antik çağ yazarlarının tanıklıklarına, Bizans ve Osmanlı tarihçilerine, biyografik monografilere, arkeolojik kazı raporlarına ve modern şehir tarihi araştırmalarına dayanmaktadır.

I. MONOGRAFİLER, ŞEHİR TARİHİ VE OSMANLI BİYOGRAFİLERİ

Oral, Atilla. Misyonerlerin ve Fransa'nın Baskısıyla Görevinden Azledilen İzmit Mutasarrıfı: SELİM SIRRI PAŞA. Demkar Yayınevi.
Romandaki Yansıması: VII, XIII, XIV ve XV. Bölümler (Selim Sırrı Paşa Karakteri ve Sırrı Paşa Konağı Sahneleri). 1888–1894 yılları arasında İzmit Mutasarrıfı olarak görev yapan Selim Sırrı Paşa'nın şehirde gerçekleştirdiği imar hamleleri, Kapanca Sokak'taki konak inşası, Fransız mühendislerle yaşadığı süreçler, misyoner baskıları ve dönemin sosyo-politik atmosferi romanın Osmanlı katmanına doğrudan ilham kaynağı olmuştur.

Uğur Mumcu – *Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925* – Uğur Mumcu Vakfı Yayınları, Osman Akandere'nin Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı – DergiPark.org.tr

Romandaki Yansıması: Mermer ve Gölge XVI. Bölüm'de Gazi Mustafa Kemal'in İzmit'te gerçekleştirdiği toplantıda Babıali yazarlarının soru ve cevaplarında tarihi referans olarak yer almıştır.
Cuinet, Vital (Çeviri / Editörlük Araştırmaları). La Turquied'Asie: Géographie Administrative, Statistique, Descriptive et Raisonnée de L'Asie Mineure (İzmit Mutasarrıflığı / La Turquie D'Asie'de İzmit).

Romandaki Yansıması: VII. Bölüm (M.S. 358 Depremi), VIII. Bölüm (M.S. 303 Katedral Yıkımı ve Galerius Baskısı), XII. Bölüm (Sultan Orhan Dönemi İznikmid Geçişi) ve Ek Bölüm (Hannibal Barca'nın Bithynia Dönemi ve Prusias Sığınması). Eser, kentin Antik Çağ'dan Osmanlı dönemi imar faaliyetlerine kadarki dönüşümünün tarihsel ve idari zeminini sağlamıştır.

Ostrogorsky, Georg (Çev: Prof. Dr. Fikret Işıltan). Bizans Devleti Tarihi. Türk Tarih Kurumu (TTK) Yayınları.

Romandaki Yansıması: VIII. Bölüm (M.S. 303 NikomediaYangınları ve Zulüm Dönemi), IX. Bölüm (M.S. 1081–1118 I. Aleksios Komnenos ve Bizans Saray Teşkilatı) ve XII. Bölüm (M.S. 1331–1337 Nikomedia'nın Geçiş Dönemi). Diocletianus'un TETRARKHİ (Dörtlü Yönetim) sistemini kurarak Nikomedia'yı doğunun başkenti yapması, Konstantinos dönemi güç mücadeleleri ve Bizans-Selçuklu/Osmanlı sınır ilişkilerinin ana akademik omurgasını oluşturmuştur.

II. KLASİK ANTİK KAYNAKLAR

Ammianus Marcellinus – *Res Gestae (Roma Tarihi)*
Romandaki Yansıması: VII. Bölüm (M.S. 24 Ağustos 358 Nikomedia Depremi). Ammianus'un şafağın söküşüyle kentin tepelerinden aşağı mermer binaların birer iskambil kâğıdı gibi devrilişini ve ardından başlayan büyük yangını anlattığı 17. Kitap metinleri esas alınmıştır.

Lactantius – *De Mortibus Persecutorum (Zulüm Görenlerin Ölümleri Üzerine)*
Romandaki Yansıması: VIII. Bölüm (23 Şubat M.S. 303 Nikomedia Kilisesi Yangını ve Büyük Takibat). Doğu Başkenti Nikomedia'daki katedralin yıkılışı, fermanın okunması ve saray yangınları doğrudan bu tanıklığa dayanır.
Anna Komnena – *Aleksiad (Alexiad)*
Romandaki Yansıması: IX. Bölüm (M.S. 1081–1118 I. Aleksios Komnenos Dönemi). Tarihin ilk kadın tarihçisi kabul edilen Anna Komnena'nın babası I. Aleksios Komnenos Dönemi Nikomedia'sı ve Doğu-Batı dikiş noktaları bu eser referans alınarak kurgulanmıştır.

Libanius – Orationes *(Söylevler)*
Romandaki Yansıması: Nikomedia'nın mermer çeşmeleri, su kemerleri, Cryptoporticus (yeraltı galeri/tünel şebekesi) ve M.S. 358 depreminde suyollarının tahrip oluşu anlatılarında kaynak olarak kullanılmıştır.

Plinius (Genç Plinius) – *Epistulae (Traianus'a Mektuplar / Bithynia Eyalet Yıllığı)*
Romandaki Yansıması: Nikomedia'daki büyük kamu yangını, su kemerlerinin inşası ve Roma eyalet yönetimi betimlemeleri.
Âşıkpaşazâde & Neşrî – *Tevârîh-i Âl-i Osman (Osmanlı Tarihleri)*
Romandaki Yansıması: XII. ve XIII. Bölümler (M.S. 1331–1337). Orhan Gazi ve Akçakoca Bey'in Nikomedia'yı fethettiği dönem, Kılıçla Hutbe geleneğinin doğuşu ve İznikmid'in Türk şehri oluşu.
Evliya Çelebi – *Seyahatnâme (5. Cilt: İznikmid ve Çevresi)*
Romandaki Yansıması: Osmanlı dönemindeki tersane, ahşap konak mimarisi, Kapanca Sokak dokusu ve Mimar Sinan'ın Pertev Paşa (Yeni Cuma) Camii.

III. ARKEOLOJİ, SİSMOLOJİ VE ŞEHİR TARİHİ ARAŞTIRMALARI

Ağtürk, *Tuna Şare. İmparatorluk Başkenti Nikomedia'nın Renkli*
İhtişamı: Çukurbağ Kurtarma Kazıları ve Görkemli Roma Anıtları.
Romandaki Yansıması: Aslı'nın kütüphane sahnelerinde ve müze ziyaretlerinde karşılaştığı kabartmalar, kızıl mermer heykeller ve Tetrarkik dönem kabartmaları Çukurbağ kazı raporlarıyla birebir örtüşmektedir.

Çalık Ross, *Ayşe. Nikomedia (İzmit) Depremleri ve Arkeolojisi / Nikomedia'nın Tarihi ve Kültürel Değerleri.*
Romandaki Yansıması: M.S. 120/128 Hadrian depremi, M.S. 358 Büyük Depremi ve 10 Temmuz 1894 (310 Felaketi) Marmara Depremi'nin kent dokusundaki izleri ve "Palimpsest Şehir" kurgusu.
Doğancı, Kamil. *Antik Kaynaklar Işığında Eskiçağda Nikomedia ve Civarını Etkileyen Depremler. (Uluslararası Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri).*
Yüksel, Asiye. *Nicomedialı İnovist İmparator DIOCLETIAN. Global Academy Yayınevi.*
Romandaki Yansıması: Diocletianus'un Nikomedia saray hayatı, darphane, hipodrom ve askerî reformları.

IV. SAHA, MÜZE VE KENTSEL MİRAS DÖKÜMANLARI

Kocaeli Ansiklopedisi & Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları Arşivi: 1884 Büyük İzmit Yangını ve 10 Temmuz 1894

Depremi Resmî arşiv belgeleri.
16 Ocak 1923: Mustafa Kemal Atatürk'ün Kasr-ı Hümayun'da gerçekleştirdiği ilk Basın Toplantısı tutanakları.
Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Raporları: Romanda geçen mühür yüzükleri, mezar stelleri, adak taşları ve Roma/Bizans sikke betimlemeleri.
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Çevre ve Şehircilik Proje Dökümanları: İzmit Körfezi Dip Çamuru Temizliği ve Biyoçeşitlilik Raporları.
Kartepe Teleferik Hattı Proje Metinleri.
Tarih Koridoru, Hünkar Çayırı Panoramik Müzesi ve UNESCO Dünya Mirası Geçici Liste Başvuru Dosyaları.
Ulusal Sismoloji ve Deprem Arşivi: 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Kocaeli ve Gölcük saha verileri.

DİZİN (İNDEKS)

A
Abdülaziz (Sultan), [s.190, 203]
Akçakoca Bey, [s. 157, 159, 160, 162, 203]
Akçakoca Mahallesi, [s. 202]
Aleksios I (Komnenos), [s.114, 115, 129]
Aleksiad (Alexiad), [s. 115]
Anna Komnena, [s. 115, 117]
Antik Tiyatro (Roma Tiyatrosu), [s.13, 154]
Astakos (Antik Kent), [s. 24, 206]
Atatürk, Mustafa Kemal, [s.190, 191,192,193,197]
Atraskia, [s. 126, 129, 138]

B
Bakırköy (Ruh Sağlığı Hastanesi), [s.162,165,166, 168, 174,178]
Balyanoz Koyu (Darıca), [s. 210]
Başiskele, [s. 206,207]
Batlamyus (Ptolemaios), [s. 116]
Beşkayalar Tabiat Parkı, [s. 206, 207]
Bilişim Vadisi (Gebze), [s. 210]
Bithynia (Bitinya Krallığı / Eyaleti), [s.17]
Büyük İzmit Yangını (1884), [s. 110,112]

Ç
Çayırova, [s.209]
Çoban Mustafa Paşa Külliyesi, [s. 210]
Çukurbağ Kazıları, [s. 121, 123]

D
Darıca, [s. 210]
Derince (Liman ve Çınarlı Dere), [s. 194, 195, 208, 209]
Dilovası, [s. 209]
Diocletianus (İmparator), [s.24, 27, 35, 36, 37, 42, 47, 48, 57, 62, 67, 68, 69, 79, 80, 81, 88, 101, 102, 104, 132, 133, 134, 146,168]
Dioskorides (Anazarboslu), [s. 116]
Dominus Noster, [s. 61, 67]

E - F
Eustathius (Metropolit / Psikopos), [s. 115, 116, 117]
Faruk Yalçın Hayvanat Bahçesi, [s. 210]
Fatih Sultan Mehmet (Hünkar Çayırı), [s. 178]
Fay Hattı / Sismik Hafıza, [s. 14,33, 45, 114]

G - H
Galerius (Sezar / İmparator), [s. 81, 104]
Gebze, [s. 178, 208, 210 ...]
Gölcük (Donanma / 17 Ağustos 1999), [s. 207]
Hacı Yusuf Camii, [s. 202]
Hannibal Barca (Anıt Mezarı), [s. 210]
Hereke (İpekli Dokuma / Wilhelm Köşkü), [s.209, 159, 181, 210]
Hünkar Çayırı (Gebze), [s. 178, 180, 182, 210]

İ - K
İoannis (Aziz Anthyme / Nikomedia), [s.78, 79, 80, 81, 88, 90, 93, 94, 96, 98, 101, 102, 103]
İzmit Körfezi (Dip Çamuru Temizliği), [s. 203]
Kandıra (Kerpe / Kefken / Pembe Kayalar), [s. 204, 205]
Kapanca Sokak / Kapanca Hanı, [s. 9, 92, 98, 138, 145, 159, 181, 202]
Karamürsel (Karamürsel Alp / Kadırgalar), [s. 206, 207, 208, 209]
Kartepe (Teleferik / Kuzuyayla), [s. 205, 206]
Kasr-ı Hümayun (Av Köşkü), [s. 190, 199, 203]
Kılıçla Hutbe Geleneği, [s. 203]
Kılıçarslan I (Anadolu Selçuklu), [s. 206]
Kültür Tepesi, [s. 203]

L - M
Libanius, [s. ...] Libanius
Loxias, [s. 128, 129, 130]

Marmara Depremi (10 Temmuz 1894 / 310 Felaketi), [s. 111]
Marmara Depremi (17 Ağustos 1999), [s.33, 48, 107, 108, 109, 111, 154, 162, 197, 207]
Mimar Sinan (Pertev Paşa Camii / Taş Köprü), [s. 158, 159, 203]

N - O
Nikomedia (Başkent / Metropol), [s. 14, 16, 24, 30, 31, 32, 35, 41, 52, 55, 57, 61, 68, 71, 74, 80, 81, 84, 92, 97, 102, 104, 116, 122, 124, 130, 133,134, 135, 141, 157, 170, 178, 207]
Nikomedia Depremi (24 Ağustos M.S. 358), [s. 90, 91, 94]
Nikomedia Katedral Yangını (23 Şubat M.S. 303), [s. 101, 104]
Opus Sectile (Mermer Kakma Sanatı), [s. 115]
Orhan Camii (İzmit), [s. 93,98,138, 139, 145, 146, 147, 157, 159, 160, 202]
Orhan Gazi (Sultan), [s. 94, 139, 146,148, 203]
Ormanya Doğal Yaşam Parkı, [s. 205]

P - R
Palimpsest Şehir (Kavram), [s. 94, 111, 121, 128, 138]
Pantokrator İsa Mozaiği, [s. 117]
Pembe Kayalar (Kandıra), [s. 205]
Pertev Paşa (Yeni Cuma) Camii, [s.158,203]

S - Ş
Saat Kulesi (İzmit), [s.81, 93, 96, 98, 99, 105, 197, 198, 199, 202, 203, 211]
SEKA Kâğıt Fabrikası / Müzesi, [s. 97, 118, 159, 204]
Selim Sırrı Paşa (Mutasarrıf / Konak), [s. 152, 168, 169, 170, 171, 180]
Süprematizm / Beyaz Boşluk, [s. 75]

T - U - Y
Tarih Koridoru Projesi, [s. 203]
Tetrarşi (Dörtlü Yönetim Sistemi), [s. 57, 58, 67, 68, 78, 81,134]
TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi (MAM), [s. 210]
UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi, [s. ...]
Usturlap / Gök Haritaları, [s.116]
Yazlık Ilıcası (Gölcük Termal), [s.101]

Aslı Gibidir

İzmit, hem geçmişin mührü, hem bugünün mühmel sayfasıdır. Sekapark'ta dalga kıyıya vurdukça, bir zamanların fabrika düdüğü sanki uzak bir ezan gibi tekrar eder

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR
ÇALIŞINCA OLUYOR